

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

SOU
1962:43A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:43

Ecklesiastikdepartementet

SOCIONOMUTBILDNINGEN

BETÄNKANDE AV

SOCIONOMUTBILDNINGSKOMMITTÉN

Stockholm 1962

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Kronologisk förteckning

1. Skogstilgångarna i Jämtlands län. Idun. 100 s. + 1 utvliskarta. S.
2. Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. Statens Reproduktionsanstalt. 71 s. Jo.
3. Totalförsvarets personalfrågor. Beckman. 305 s. Fö.
4. Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. Beckman. 165 s. I.
5. Vidgad vuxenutbildning på gymnasieområdet. Kihlström. 116 s. E.
6. Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. Idun. 92 s. K.
7. Kommunal beredskap. Idun. 198 s. I.
8. Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. Marcus. XXIII + 61 s. F.
9. Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Kihlström. 259 s. Fl.
10. Svensk ekonomi 1960—1965. Idun. 220 s. Fl.
11. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. Idun. 296 s. Fl.
12. Aspekter på utvecklingsbiståndet. Idun. 268 s. U.
13. Skärpta regler för rusdrycksinköp. Idun. 125 s. Fl.
14. Atomansvarighet II. Idun. 205 s. Ju.
15. Den allmänna näringslagstiftningen. Idun. 212 s. H.
16. Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. Tryckeribolaget Värmlands Folkblad, Karlstad. 161 s. E.
17. Arbetsidsförkortningens omfattning och utläggning. Idun. 141 s. S.
18. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Del II. Idun. 87 s. Fl.
19. Utlandsvenskars deltagande i allmänna val. Idun. 30 s. Ju.
20. Nedre justitierevisionens arbetsorganisation. Idun. 4 s. Ju.
21. Kommunalt stöd åt studerande från utvecklingsländerna. Kihlström. 35 s. I.
22. Samhällsfarlig asocialitet. Idun. 232 s. I.
23. Försvarets tandvård. Idun. 100 s. Fö.
24. Expropriation för sanering av historiskt eller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Marcus 45 s. Ju.
25. Reviderad nationalbudget för år 1962. Marcus IV + 52 s. Fl.
26. Avgiftsbelagda trafikankläggnings. Idun. 70 s. K.
27. Radions juridiska ansvar. Idun. 131 s. Ju.
28. Skolväsendets centrala ledning. Idun. 408 s. E.
29. Säkerhetsinspektion av motorfordon och släpvagnar. Kihlström. 101 s. K.
30. Arbetsidsreglering för militär personal och civilitär. Idun. 82 s. Fö.
31. Stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna. Norstedt & Söner. 153 s. Fl.
32. Automatisk databehandling. Kihlström. 311 s. F.
33. Veterinärmedicinsk forskning och undervisning Del I. Statens Reproduktionsanstalt. 168 s. Jo.
34. Försvarsmedicinsk forskning i totalförsvaret. Idun. 191 s. + 1 utvlksblad. E.
35. Svensk trafikpolitik III. Idun. 108 s. K.
36. Naturen och samhället. Statens Reproduktionsanstalt. 440 s. Jo.
37. Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och personalorganisation. Idun. 115 s. K.
38. Utbildning av sjukvårdsadministratörer. Idun. 112 s. I.
39. Ortsprisindex. Idun. 132 s. C.
40. Beredskapslagring av olja 1963—1969. Idun. 13 s. H.
41. Mål och medel i stabiliseringspolitiken—Remissyttranden. Norstedt & Söner. 270 s. Fl.
42. Avdrag för representationskostnader, m. m. Kihlström. 112 s. Fl.
43. Socionomutbildningen. Idun. 197 s. E.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:43

Ecklesiastikdepartementet

SOCIONOMUTBILDNINGEN

BETÄNKANDE AV

SOCIONOMUTBILDNINGSKOMMITTÉN

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB

STOCKHOLM 1962

STATENS OFFENTLIGA FÖRHANDLINGAR 1902:3

Statens offentliga förhandlingar

SOCIETY OF BUSINESSMEN

REKONSTRUKTION

SOCIETY OF BUSINESSMEN

INDUSTRI-REKONSTRUKTIONEN 1902:3

STOCKHOLM 1902

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

Genom beslut den 3 juni 1960 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att verkställa utredning rörande socionomutbildningens uppgifter, innehåll och organisation.

Med anledning därav tillkallade departementschefen samma dag som sakkunniga numera landshövdingen Thure Andersson, socialinspektören Märta Lannemyr (f. Iveroth), rektorn Paul Lindblom, numera kanslichefen Ragnar Linnér, kanslirådet Olof Petersson och numera sekreteraren Olof Schärman. Samtidigt uppdrogs åt Andersson att som ordförande leda de sakkunnigas arbete. Till sekreterare åt de sakkunniga utsågs biträdande lektorn Ingemar Mundebo och till biträdande sekreterare numera t. f. förste byråsekreteraren Sanfrid Fenger. Efter framställning av de sakkunniga tillkallade departementschefen den 17 oktober 1960 lektorn Marja Almqvist och kommunaldirektören Ingvar Hjelmqvist samt den 9 oktober 1961 professorn Jörgen Westerståhl att såsom experter biträda de sakkunniga. Experterna har från de tidpunkter, vid vilka de tillkallats, deltagit i de sakkunnigas arbete.

De sakkunniga har antagit namnet *socionomutbildningskommittén*.

Kommittén har med skrivelse den 28 september 1960 överlämnat förslag till åtgärder i syfte att öka utbildningskapaciteten vid de befintliga socialinstituterna och med skrivelse den 31 maj 1961 överlämnat förslag om upprättande av ett socialinstitut i Umeå.

Sedan uppdraget nu slutförts får kommittén härmed vördsamt överlämna förevarande betänkande.

Stockholm den 16 augusti 1962.

Thure Andersson

Märta Lannemyr

Paul Lindblom

Ragnar Linnér

Olof Petersson

Olof Schärman

/ Ingemar Mundebo

Hur Statistiska och Öfversiktliga Byråerna förhålla sig till varandra

Genom beslut den 2 juni 1899 sammanträdde kom. n. 24 och beslutade följande: (Genom beslut den 2 juni 1899 sammanträdde kom. n. 24 och beslutade följande: (Genom beslut den 2 juni 1899 sammanträdde kom. n. 24 och beslutade följande:)

Med anledning af denna förhållande förordnades att en kommission bestående af medlemmar från de nämnda byråerna skulle utnämna en kommission för att undersöka de förhållanden som föreligga mellan de nämnda byråerna och för att utreda de förhållanden som föreligga mellan de nämnda byråerna och för att utreda de förhållanden som föreligga mellan de nämnda byråerna.

De anknäpningar som utgått om detta ämne äro följande: (De anknäpningar som utgått om detta ämne äro följande: (De anknäpningar som utgått om detta ämne äro följande:))

Sedan uppräpning till riksdagen den 10 augusti 1899.

Öfverstyrelsens förordning den 10 augusti 1899.
 Öfverstyrelsens förordning den 10 augusti 1899.
 Öfverstyrelsens förordning den 10 augusti 1899.

Innehåll

Kap. 1	INLEDNING	7
	Utredningsuppdraget	7
	Utredningsarbetet	11
Kap. 2	SOCIONOMERNAS ARBETSMARKNAD	14
	Arbetsmarknadsstyrelsens undersökning	17
	Kommitténs synpunkter och förslag	33
Kap. 3	SOCIALHÖGSKOLORNAS UPPGIFTER	40
	Nuvarande uppgifter	41
	Kommitténs synpunkter och förslag	43
	1. Undervisning	45
	2. Forskning	47
Kap. 4	UTBILDNINGENS INNEHÅLL	52
	Nuvarande utbildning	52
	1. Studiegång	52
	2. Ämnesbeskrivning	53
	3. Undervisningens omfattning	55
	4. Studiepraktik	56
	Kommitténs synpunkter och förslag	58
	1. Linjedifferentiering	58
	2. Nivådifferentiering	61
	3. Utbildningstidens längd	63
	4. Teoretisk utbildning	65
	5. Studiepraktik	76
	6. Vissa organisatoriska frågor	86
Kap. 5	SÄRSKILDA UTBILDNINGSPRÅG	93
	Partiell utbildning	93
	Högre utbildning	94
	Fortbildning	97
Kap. 6	INTRÄDESVILLKOR	101
	Nuvarande inträdesvillkor	101
	Kommitténs synpunkter och förslag	104
Kap. 7	SOCIALHÖGSKOLORNAS ORGANISATION	112
	Nuvarande organisation	112
	Kommitténs synpunkter och förslag	114
Kap. 8	PERSONALORGANISATION	119
	Nuvarande organisation	119
	Kommitténs synpunkter och förslag	121
Kap. 9	KOSTNADSBERÄKNINGAR M. M.	138
Kap. 10	SAMMANFATTNING	148

Bilagor

1. Socionomernas arbetsuppgifter och utbildningsbehov 159

2. Socionomutbildning i vissa främmande länder 168

3. Förslag till studieplaner 174

4. Förslag till stadga för socialhögskolorna 190

Innehåll

159 Kap. 1 INLEDNING
161 Utbildningsuppgifter
162 Utbildningsmetoder

168 Kap. 2 SOCIONOMERNAS ARBETSOMRÅDE
170 Arbetsområdesförändringarna under de senaste årtionden
171 Kommitténs synpunkter och förslag

174 Kap. 3 SOCIALHÖGSKOLORNAS UPPRÄTTAN
176 Nyttandeuppgifter
177 Kommitténs synpunkter och förslag

180 1. Länderstudier
181 2. Forskarna

189 Kap. 4 UTBILDNINGENS INNEHÅLL
191 Nyttandeuppgifter
192 1. Studierätt
193 2. Kursbeskrivning
194 3. Lärarutnämning och utbildning
195 4. Studierätt

197 Kommitténs synpunkter och förslag
198 1. Färdigställning
199 2. Nyutbildning
200 3. Utbildningsnivån
201 4. Teoretisk utbildning
202 5. Studienämnena
203 6. Yrkesorientering och praktik

205 Kap. 5 SÄRSKILDA UTBILDNINGSRÅD
207 Fartill utbildning
208 Högskoleutbildning
209 Fortbildning

210 Kap. 6 INTRÄDESVILLKOR
212 Nyttandeuppgifter
213 Kommitténs synpunkter och förslag

217 Kap. 7 SOCIALHÖGSKOLORNAS ORGANISATION
219 Nyttandeuppgifter
220 Kommitténs synpunkter och förslag

223 Kap. 8 PERSONALORGANISATION
225 Nyttandeuppgifter
226 Kommitténs synpunkter och förslag

230 Kap. 9 KOSTNADSBÄRJNING
232 Kap. 10 SAMMANFATTNING

KAPITEL I

Inledning

Utredningsuppdraget

I direktiven för socionomutbildningskommittén har chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Ragnar Edenman, anfört följande.

I propositionen 1960:119 angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m. förordas bland annat, att en utredning kommer till stånd angående socionomutbildningens uppgifter, innehåll och organisation. Därvid framhålls att den mest brådskande uppgiften för denna utredning blir att framlägga förslag om ökning av utbildningskapaciteten, bl. a. genom upprättande av ett socialinstitut i Umeå. Vidare understryks att en andra, på kort sikt icke fullt så brådskande men likväl utomordentligt viktig utredningsuppgift blir frågan om den lämpligaste utformningen av socionomutbildningens innehåll med hänsyn till den pågående förändringen av samhällsstrukturen, särskilt inom de områden av samhällslivet, där arbetskraft med social utbildning erfordras. Som en tredje huvuduppgift för utredningen framhålls slutligen frågan om socialinstitutens framtida organisatoriska ställning, bl. a. beträffande huvudmannaskapet.

Riksdagen har i skrivelse den 28 maj 1960, nr 327, godkänt de i propositionen 1960:119 förordade riktlinjerna för utbyggande av det högre utbildningsväsendet m. m. under 1960-talet.

Den avsedda utredningen rörande socionomutbildningens uppgifter, innehåll och organisation bör nu komma till stånd. Den bör verkställas av för ändamålet tillkallade sakkunniga, förslagsvis högst sju till antalet, med biträde av erforderlig expertis.

Drygt femton år har förflutit sedan frågan om socionomutbildningen senast var föremål för särskild översyn. År 1944 framlade socialutbildningssakkunniga utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen (SOU 1944:29), vilka förslag låg till grund för propositionen 1945:153 angående bidrag för budgetåret 1945/46 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m. I anledning av nyssnämnda proposition fann 1945 års riksdag i likhet med chefen för ecklesiastikdepartementet det befoget, att socialinstitutet med hänsyn till de betydelsefulla uppgifter, som ålåg dem, erhöill stöd av det allmänna i större utsträckning än dittills varit fallet. En successiv ökning av det statliga bidragsanslaget till socialinstitutet har därefter genomförts, från 239 000 kronor budgetåret 1945/46 till 943 500 kronor budgetåret 1960/61.

Vad utbildningen vid socialinstitutet beträffar har den sedan år 1945 i överensstämmelse med departementschefens uttalande i propositionen 1945:153 utvecklats på grundval av socialutbildningssakkunnigas utredning och förslag samt under hänsynstagande till de behov som nya förhållanden skapat. Sålunda har de tre socialinstitutet efter inbördes samråd företagit sådana ändringar av ut-

bildningen, som kunnat ske utan att därigenom behov uppstått av ökat statsbidrag. Vidare har, sedan medel därför ställts till förfogande, vissa omläggningar av utbildningen genomförts och undervisningen utvidgats till att avse delvis nya ämnesområden, exempelvis — efter beslut av 1958 års riksdag — samhällsplanering.

Andra trängande utbildningsbehov inom förevarande område har tillgodosetts genom att medel beviljats för särskilda påbyggnadskurser, främst en mentalhygienisk påbyggnadskurs. Härigenom har dock frågan om specialutbildning endast lösts provisoriskt.

Såsom framhållits i propositionen 1960:119 råder för närvarande en besvärande brist på socionomer. Under den senaste femårsperioden har det sammanlagda antalet årligen diplomerade vid de tre socialinstituten uppgått till cirka 200. Av en av arbetsmarknadsstyrelsen verkställd, i serien Arbetsmarknadsinformation (serie S, nr 6/1959) offentliggjord undersökning rörande behovet av socionomutbildad arbetskraft har dragits den slutsatsen, att med nuvarande tendenser på efterfrågesidan den årliga utexaminationen under 1960-talet i varje fall bör ökas till cirka 330. En examination av denna storleksordning förutsätter enligt nämnda analys, att antalet årligen antagna elever höjs från i det närmaste 260 år 1959 till omkring 375. I undersökningen redogörs även för socionomernas verksamhetsområden och utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad under tiden 1950—1958, varjämte en bedömning görs av denna arbetsmarknad under det närmaste årtiondet. Det i utredningen redovisade materialet bör kunna utnyttjas av de sakkunniga för deras bedömning av det framtida utbildningsbehovet. Genom en närmare studie av materialet, eventuellt kompletterat i de hänseenden så kan fordras, bör vidare bl. a. kunna klarläggas, vilken differentiering av utbildningen som kan fordras med hänsyn till skilda arbetsuppgifter. Det är möjligt att därvid vissa behov kommer att framstå med särskild styrka, vilket kan vara av betydelse för bedömningen av utbildningens uppläggning.

Som redan framhållits bör en utökning av utbildningskapaciteten ske, bl. a. genom upprättande av ett socialinstitut i Umeå. Därutöver bör i denna del utredningsarbetet främst inriktas på möjligheterna att öka elevintagningen vid de befintliga socialinstituten.

I anslutning till frågan om ökad utbildningskapacitet bör de sakkunniga ta ställning till spörsmålet om de normer, som bör gälla vid institutens elevintagning. Formellt krav på viss grundexamen såsom inträdesvillkor synes liksom hittills inte böra uppställas. Mot bakgrunden av dels det förhållandet att antalet avlagda studentexamina kommer att öka högst väsentligt under 1960-talet, dels den omständigheten att man framförallt under de närmaste åren — bland annat till följd av de växande ungdomskullarna — måste räkna med ett ökande antal icke-studenter bland de sökande till socialinstituten, bör de sakkunniga emellertid överväga samt framlägga förslag om hur intagningsnormerna bör närmare utformas och om hur intagningen vid de skilda instituten lämpligen bör samordnas. Därvid bör bl. a. beaktas angelägenheten av att inträdesvillkoren och antagningsförfarandet avpassas så att garantier skapas för en med hänsyn till den förutsedda utvecklingen rimlig fördelning mellan antalet elever med studentexamen och utan dylik examen.

Sedan 1945 års reformbeslut har utvecklingen inom de områden där socionomutbildad arbetskraft i första hand utnyttjas — kommunernas sociala och kamerala förvaltning, sjukvården, socialvården samt näringslivets personaltjänst — gått mycket snabbt framåt. Denna utveckling har lett till allt starkare krav på en genomgripande revision av den nuvarande socionomutbildningens uppläggning. Efter hand har uppstått allt fler behov, som inte kunnat tillgodoses enligt de tidigare uppdragna riktlinjerna och som i åtskilliga fall är av sådan art, att det

inte är möjligt att tillgodose dem genom smärre ändringar eller förskjutningar i utbildningsplanerna. Vid lösandet av den andra huvuduppgiften för utredningsarbetet — att söka anpassa utbildningen till de behov, som avnämare av den vid socialinstituten utbildade arbetskraften nu har och kan väntas få — bör de sakkunniga kunna utgå från att en starkare betoning än hittills av den individuella sociala omvårdnaden förefaller sannolik. För verksamhet med dylik inriktning erfordras bl. a. viss mentalhygienisk skolning. Jag vill i anslutning härtill erinra om Kungl. Maj:ts proposition 1960: 135 angående riktlinjer för en framtida statsunderstödd familjerådgivningsverksamhet. I nämnda proposition har föredragande statsrådet konstaterat, att den stora bristen på läkare, psykologer och kuratorer för de behov, som f. n. anmäler sig över hela det mentalhygieniska fältet, är den faktor som i realiteten kommer att bestämma utbyggnadstakten såväl för redan etablerade mentalhygieniska verksamhetsgrenar som för familjerådgivningen i den föreslagna formen. Även inom åtskilliga andra grenar av sjukvården och socialvården, exempelvis inom områden, där en mer eller mindre fortlöpande ekonomisk hjälp hittills dominerat, föreligger numera behov av socionomer med mentalhygieniskt kunnande. Detta sammanhänger främst med att befattningshavarna alltmer kommit att syssla med förebyggande åtgärder och med problem rörande det vårdsökande klienteletts anpassning i samhället. I samband därmed kan vidare erinras om att åtgärder i öppen verksamhet blir allt vanligare. Denna utveckling torde emellertid samtidigt få till följd, att anstaltsvården alltmer kommer att reserveras för de svåraste fallen. Detta förhållande kommer sannolikt att ställa speciella krav på tjänstemännens skolning. De sakkunniga bör beakta de utbildningsproblem, som därigenom kan komma att uppstå.

Såsom exempel på verksamhetsområden i övrigt, som i förevarande sammanhang bör observeras, vill jag erinra om att socialinstituten i de senaste årens anslagsframställningar understrukt bl. a. behovet av särskild personaladministrativ utbildning avsedd främst för sådana befattningshavare hos verk och företag som handlägger personalfrågor. Frågan om en till socialinstituten förlagd kvalificerad ungdomsledarutbildning har dessutom diskuterats. Således har bl. a. skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna i fjol framlagt förslag om kvalificerad ungdomsledarutbildning, förlagd till socialinstituten. Jag vill också erinra om att kommunindelningsreformen medfört vissa förändringar i kommunalkamrerarnas arbetsuppgifter, bl. a. i den riktningen att frågor rörande samhällsplanering kommit att utgöra en inte oväsentlig del av ifrågavarande arbetsuppgifter.

Frågan om utbildningens uppläggning bör som redan antytts bedömas mot bakgrunden av en kartläggning av de arbetsuppgifter, för vilka utbildningen nu är avsedd och på vilka den kan behöva inriktas för framtiden. I detta sammanhang skall därför beröras endast vissa spörsmål rörande utbildningens uppläggning, till vilka de sakkunniga under alla förhållanden bör ta ställning. En viktig fråga blir grundutbildningens innehåll och längd samt spörsmålet om vilka utbildningsbehov, som bör tillgodoses inom ramen för grundutbildningen och vilka som bör tillgodoses genom särskilda påbyggnadskurser. En tänkbar lösning kan vara en relativt kort gemensam grundutbildning, såsom en första utbildningsetapp, följd av en med hänsyn till olika speciella behov differentierad fortsatt utbildning, vilken skulle kunna genomgå antingen i omedelbar anslutning till grundutbildningen eller också efter något eller några års mellanliggande praktisk tjänstgöring. En annan möjlighet att tillgodose behovet av en differentierad utbildning är att inom ramen för en grundläggande utbildning — eventuellt liksom hittills uppdelad på skilda linjer — medge valfrihet mellan vissa olika ämneskombinationer. Även en dylik differentierad utbildning skulle därefter i

särskilda fall kunna kompletteras med påbyggnadskurser. Allmänt kan framhållas att de sakkunniga vid bedömningen av frågan om utbildningens uppläggning bör beakta angelägenheten från såväl utbildnings- som arbetsmarknadssynpunkt av att dels föreliggande behov av specialutbildning i möjligaste mån tillgodoses inom ramen för institutens ordinarie utbildningsverksamhet, dels eventuellt erforderliga påbyggnadskurser på ett klart och entydigt sätt anknytes till den grundläggande utbildningen.

Den kombination av teoretisk och praktisk utbildning, som lämnas vid socialinstitutet, torde allmänt erkännas såsom synnerligen lämplig med hänsyn till de utbildningsbehov instituten har att tillgodose. Någon anledning att frågå denna principiellt riktiga uppläggning i stort torde knappast föreligga. Då socialinstitutet emellertid i olika sammanhang understrukit, att i vissa fall svårigheter föreligger att på ett ändamålsenligt sätt organisera den praktiska utbildningen, bör de sakkunniga granska även detta spörsmål. Därvid bör — såvitt avser den praktiska utbildning som äger rum utanför instituten — uppmärksammas bl. a. frågan om handledningen av eleverna, och om det eventuella behovet av särskilda s. k. undervisningscentra förlagda till vissa sociala institutioner, vid vilka ett större antal elever samtidigt skulle kunna erhålla praktisk utbildning. De sakkunniga bör dessutom vara oförhindrade att pröva jämväl andra sidor av den praktiska utbildningen, såsom exempelvis de praktiska kursernas innehåll och former.

Undervisning i ämnen som meddelas vid socialinstitutet förekommer i åtskilliga fall även vid andra högre utbildningsanstalter och framför allt vid universitetet. I propositionen 1960: 119 har jag uttalat, att socionomutbildningen liksom hittills bör tills vidare vara en från universitetet fristående institutsutbildning. De sakkunniga bör emellertid pröva frågan, huruvida den nuvarande inriktningen av utbildningen inom vissa ämnen lämpligen bör mer än som hittills skett anpassas till motsvarande utbildning vid de humanistiska fakulteterna. Därvid bör även övervägas i vad mån godkänd tentamen i ämne vid socialinstitutet skall kunna få tillgodoräknas vid fortsatta studier i samma ämne vid universitet. Vidare bör undersökas i vilken utsträckning godkänd tentamen i ämne vid humanistisk fakultet skall kunna få tillgodoräknas vid studier vid socialinstitutet.

Som inledningsvis framhållits bör en tredje huvuduppgift för de sakkunniga vara att utreda frågan om socialinstitutets framtida organisatoriska ställning, bl. a. beträffande huvudmannaskapet. Ett viktigt spörsmål blir härvid att klarlägga frågan om socialinstitutets ekonomiska status. Några fastlagda grunder finns nämligen inte för fördelningen mellan å ena sidan staten och å andra sidan vissa landsting och städer av det ekonomiska stödet åt socialinstitutet. Här bör med hänsyn till institutets uppgifter i samhället skapas klara regler och riktlinjer.

Vid en översyn av socionomutbildningen bör uppmärksamhet givetvis även ägnas åt uppläggningen och organisationen i övrigt av såväl den teoretiska som den praktiska undervisningen vid socialinstitutet samt de former i vilka denna undervisning bör meddelas. Undervisningen vid instituten sköts f. n. av dels vissa fast anställda lärare, dels i förhållandevis stor utsträckning av timarvoderad lärarpersonal. I princip torde detta system böra bibehållas, men även frågan om lärarpersonalens sammansättning bör övervägas.

De av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgarna för de skilda socialinstitutet torde numera i åtskilliga hänseenden vara starkt föråldrade och därför i behov av en överarbetning. Det bör ankomma på de sakkunniga att framlägga förslag till nya stadgar. Därvid bör övervägas lämpligheten och möjligheten av en samordning av erforderliga bestämmelser, eventuellt i form av en för samtliga institut gemensam stadga.

De sakkunniga bör vara oförhindrade att pröva även andra frågor rörande socialinstituten, som kan aktualiseras under utredningsarbetet.

De sakkunniga bör lägga upp arbetet så, att de kan framlägga vissa förslag successivt, varvid det från tidssynpunkt angelägnaste är förslag rörande ökning av socialinstitutens utbildningskapacitet. Den finansiella innebörden av de sakkunnigas olika förslag bör klart åskådliggöras, bl. a. genom en beräkning av ifrågakommande statsutgifter och övriga kostnader under ett antal år framåt.

Utredningsarbetet

Kommittén har i skrivelse den 28 september 1960 framlagt förslag till åtgärder i syfte att öka utbildningskapaciteten vid de befintliga instituten. I skrivelsen föreslogs en ökning av elevintagningen vid instituten i Göteborg och Lund med sammanlagt 30 studerande per år från och med läsåret 1961/62. Kungl. Maj:t framlade förslag i enlighet härmed för 1961 års riksdag, som biföll förslaget.

Kommittén har vidare i ett den 31 maj 1961 dagtecknat betänkande (stencilerat) framlagt förslag om upprättande av ett fjärde socialinstitut, förlagt till Umeå. I betänkandet föreslogs att nämnda institut skulle inrättas från och med läsåret 1962/63 och omfatta högst 70 studerande på sociala och teoretiska linjerna. Kungl. Maj:t framlade ifrågavarande förslag för 1962 års riksdag, som biföll detsamma.

För att tagas i beaktande vid fullgörandet av utredningsuppdraget har chefen för ecklesiastikdepartementet till kommittén den 23 augusti 1960 överlämnat skrivelse från Svenska diakonsällskapets direktion angående utbildningen vid Sköndalsinstitutet.

Till kommittén har inkommit *skrivelser* den 17 mars 1961 från Personaltjänstföreningen SAIA rörande personaladministrativ utbildning, den 10 oktober 1961 från Sveriges stadskamerala förening rörande den stadskamerala utbildningen, den 28 januari 1962 från Socialinstitutens elevkårens organisation och Sveriges socionomförbund rörande förvaltningsutbildningen, den 10 april 1962 från drätselkamrarna i Gävle, Uppsala och Västerås rörande behovet av ökning av utbildningskapaciteten, den 25 april 1962 från Socialinstitutens elevkårens organisation rörande den praktiska utbildningen, den 9 maj 1962 från lokalavdelningen för Stockholm m. o. av Sveriges socionomers riksförbund rörande utbildningen på social linje samt den 21 juni 1962 från samarbetsdelegationen för de landstingsfria städernas socialnämnder rörande utökning och förbättring av socionomutbildningen.

Kommittén har avgivit följande *remissutlåtanden*, nämligen den 26 oktober 1961 över Kommitténs för nya utbildningsvägar vid de filosofiska fakulteterna betänkande, Akademisk sekreterarutbildning, samma dag över nämnda kommittés betänkande, Högre journalist- och reklamutbildning samt den 27 oktober 1961 över en av Svenska diakonsällskapets direktion

gjord ansökning om statsbidrag till Sköndalsinstitutet. Kommittén kommer att efter förevarande betänkandes justering avgiva remissutlåtande över CSB-utredningens andra betänkande, Utbildning av sjukvårdsadministratörer.

Överläggningar har ägt rum med styrelserna för och lärarråden vid socialinstitutet i Stockholm och Göteborg samt sydsvenska socialinstitutet, representanter för byggnadsstyrelsen, socialpolitiska kommittén, CSB-utredningen, Umeå stad, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Sveriges socionomers riksförbund, Sveriges kommunaltjänstemannaförbund, Sveriges socionomförbund, Sveriges stadskamerala förening, Personaltjänstföreningen SAIA, Svensk kuratorsförening, Svenska barnpsykologiska föreningens kuratorssektion, Socialinstitutens elevkårens organisation, Svenska diakonskolan samt socialcheferna i Gävle, Uppsala och Västerås. Kommittén har företagit resor till Göteborg, Lund och Umeå.

Kommittén har som ovan anförts haft överläggningar med representanter för *Svenska diakonskolan* och även avgivit utlåtande över en av Svenska diakonsällskapets direktion gjord ansökning angående statsbidrag till Sköndalsinstitutet. Kommittén har i samband härmed även besökt diakonsällskapets anläggningar å Stora Sköndal.

I sitt utlåtande över nämnda ansökning redogjorde kommittén för undervisningens uppläggning och omfattning m. m. vid Svenska diakonskolan och framhöll därvid att utbildningen vid diakonskolan i väsentliga avseenden skiljer sig från utbildningen vid socialinstitutet. Undervisningens uppläggning, ämnenas innehåll och kursernas omfattning, liksom undervisningsmetoderna, är annorlunda. Även om diakonskolan har sökt anpassa sin sociala utbildning efter förhållandena vid socialinstitutet kvarstår alltså jämt avgörande olikheter.

Kommittén framhöll som sin grunduppfattning att utbildningen till socionom bör anses vara en uppgift som staten i allt väsentligt svarar för. I likhet med vad som är fallet i fråga om annan högre utbildning är det enligt kommitténs mening riktigtast att all högre utbildning för befattningar inom de sociala och kommunala arbetsområdena bedrivs vid fackhögskolor, som är helt fristående från religiösa och politiska intressen.

Kommittén framhöll vidare att det med hänsyn till utbildningsverksamhetens utformning och allmänna inriktning inte syntes vara riktigt att bevilja Svenska diakonskolan statsbidrag under åttonde huvudtiteln, Högre utbildning och forskning: Bidrag till socialinstitutet. Kommittén fann dock att ett visst stöd från samhällets sida till diakonskolans sociala och kyrkokamerala utbildningsverksamhet kunde vara motiverat, varvid ett eventuellt bidrag för budgetåret 1962/63 borde utgå under åttonde huvudtiteln, Kyrkliga ändamål. Kommittén betonade emellertid att frågan om formerna för och omfattningen av statens bidrag till denna utbildningsverksamhet

måste bedömas i samband med frågan om diakonanstalernas ställning och uppgifter, spörsmål som socionomutbildningskommittén inte hade att ta ställning till.

Kommittén vill även i detta sammanhang uttala, att verksamheten vid Svenska diakonskolan måste bedömas i samband med frågan om diakonanstalernas ställning och uppgifter. Härtill kommer att de i kommitténs ovan refererade utlåtande påtalade skillnaderna mellan socionomutbildningen och Svenska diakonskolans utbildning kommer att accentueras vid en förstärkning av socionomutbildningen enligt de riktlinjer som föreslås i detta betänkande. Mot bakgrunden av det anförda har kommittén inte ansett sig böra närmare ingå på Svenska diakonskolans utbildningsverksamhet.

KAPITEL 2

Socionomernas arbetsmarknad

Samhällsutvecklingen har medfört att en ökad andel av arbetskraften är sysselsatt inom den offentliga sektorn. 1959 års långtidsutredning redovisar i sitt betänkande, Svensk ekonomi 1960—1965 (SOU 1962: 10), utvecklingstendenserna inom olika delar av arbetsmarknaden. Offentliga tjänster är den sektor, som visat den kraftigaste expansionen under 1950-talet. Enligt arbetskraftsundersökningen i november 1960 var antalet sysselsatta inom denna del av arbetsmarknaden 484 000 personer. Ökningen av antalet sysselsatta har uppskattats till 21 procent under första hälften och till 22 procent under andra hälften av 1950-talet, eller totalt 43 procent mellan 1950 och 1960. Ökningen hänför sig i hög grad till hälso- och sjukvården samt socialvården och synes till betydande del ha kommit på deltidsanställd kvinnlig personal.

Långtidsutredningen har även redovisat den efterfrågan på arbetskraft, som med hänsyn till föreliggande planer och förväntningar kan väntas under första hälften av 1960-talet. Enligt dessa skulle man ha att motse en fortsatt relativt kraftig ökning av arbetskraftsbehovet, särskilt inom sjukvård och socialvård. Ökningen har — snarast försiktigt beräknad — för hela den offentliga sektorn uppskattats till omkring 16 procent, motsvarande 76 000 personer.

Antalet sysselsatta personer inom offentliga tjänster framgår av följande tabell.

Näringsgren	Antal sysselsatta 1 000-tal				Förändring 1 000-tal		
	1950	1955	1960	1965	1950—55	1955—60	1960—65
Undervisning	82	101	120	136	+ 19	+ 19	+ 16
Hälso- och sjukvård	95	114	140	167	+ 19	+ 26	+ 27
Social- och fängvård	21	28	43	51	+ 7	+ 15	+ 8
Försvar	39	39	39	39	0	0	0
Övriga (inkl. privata organisationer)	93	117	142	167	+ 24	+ 25	+ 25
Totalt	330	399	484	560	+ 69	+ 85	+ 76

Denna utveckling har givetvis även berört socionomernas arbetsmarknad. Med utgångspunkt från en undersökning av arbetsmarknadsstyrelsen diskuteras i detta kapitel frågan om behov och tillgång på socionomer under 1960-talet.

Tabell 1. Socionomer upptagna i 1958 års socionommatrikel (med justeringar) fördelade efter yrkes- och arbetsområden, kön samt linjer

Befattningar	Social linje		Social-kommunal linje		Kameral eller kommunal linje		Teoretisk eller samhällslinje		Samtliga		
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	Summa
<i>A. Socionomer å befattningar som till väsentlig del är besatta med socionomer</i>											
1. Sociala arbetsuppgifter											
Socialsysslomän och övriga i chefsställning . .	54	4	6	—	5	—	2	—	67	4	71
Socialinspektörer, byråföreståndare	25	8	—	—	—	—	1	—	26	8	34
Socialassistenter	165	407	10	—	6	2	9	4	190	413	603
Kuratorer (utom skol- och personalkuratorer)	10	353	1	1	—	1	1	—	12	355	367
Konsulenter och assistenter i län eller större områden	46	33	2	—	—	—	1	2	49	35	84
Barnavårdsombud	—	11	—	—	—	—	—	—	—	11	11
Tjänstemän hos socialstyrelsen	7	11	—	—	2	1	1	1	10	13	23
2. Kamerala arbetsuppgifter											
Stadskamrerare och övriga i chefsställning . .	—	—	15	—	48	—	—	—	63	—	63
Stadskamrersassistenter	—	—	6	—	11	—	—	—	17	—	17
Kommunalkamrerare . . .	6	—	219	—	66	—	—	—	291	—	291
Kommunalassistenter . .	4	4	74	—	11	2	—	—	89	6	95
Skolkamrerare, kyrkokamrerare	—	—	2	1	4	1	1	—	7	2	9
Konsulenter i svenska landskommunernas förbund	—	—	20	—	10	—	—	—	30	—	30
Summa A	317	831	355	2	163	7	16	7	851	847	1 698
<i>B. Socionomer å övriga befattningar</i>											
1. Sociala arbetsuppgifter											
Skolkuratorer	2	16	—	—	—	—	—	—	2	16	18
Personalchefer, konsulenter, assistenter m. fl.	46	37	2	—	2	1	5	1	55	39	94
Tjänstemän inom arbetsmarknadsverket	35	56	—	—	3	—	7	—	45	56	101
Assistenter m. fl. vid fängvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor och anstalter för alkoholmissbrukare	23	7	1	—	—	—	2	—	26	7	33
Övriga med socialt betonade arbetsuppgifter . .	12	33	1	—	4	1	6	2	23	36	59

Befattningar	Social linje		Social-kommunal linje		Kameral eller kommunal linje		Teoretisk eller samhällslinje		Samtliga		
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	Summa
2. Kamerala arbetsuppgifter											
Kommunalborgmästare.	—	—	2	—	5	—	—	—	7	—	7
Tjänstemän vid:											
drätselkontor, ej förut nämnda	—	—	11	—	28	—	—	—	39	—	39
kommunalkontor, ej förut nämnda	1	4	—	—	—	1	—	—	1	5	6
stadskansli, löne-nämnd, fastighetskontor, stadsrevision	6	2	4	—	20	—	2	—	32	2	34
kommunala industri-verkskontor	—	—	4	—	14	2	—	—	18	2	20
landstingens kanslier och sjukhuskontor.	3	1	21	—	24	—	1	—	49	1	50
kommunala sjukhuskontor	—	—	3	1	20	2	—	—	23	3	26
kommunala social-nämndskontor	9	4	2	—	9	4	—	—	20	8	28
länsstyrelser (utom barnavårdsassistent-ter)	—	—	—	—	7	1	—	—	7	1	8
departement, centrala ämbetsverk o. d., ej förut redovisade	6	7	3	—	7	1	5	2	21	10	31
interkommunala sammanlutningar, ej förut nämnda	2	1	7	—	8	—	1	—	18	1	19
Övriga med kameralt arbete i offentlig tjänst	2	2	6	—	41	1	2	—	51	3	54
3. I organisationers och enskild tjänst, ej förut nämnda	58	51	12	—	30	1	26	9	126	61	187
Summa B	205	221	79	1	222	15	57	14	563	251	814
C. Ej yrkesverksamma, i utlandet boende eller med annan högre utbildning											
Socionomer med annan högre utbildning	37	75	9	—	36	—	36	7	118	82	200
Utan yrkesuppgift, hemmafruar, studerande etc.	54	517	34	6	54	23	42	17	184	563	747
I utlandet bosatta	2	16	—	—	—	—	1	3	3	19	22
Summa C	93	608	43	6	90	23	79	27	305	664	969
Totalt	615	1 660	477	9	475	45	152	48	1 719	1 762	3 481

Arbetsmarknadsstyrelsens undersökning

Arbetsmarknadsstyrelsen företog under år 1959 en undersökning angående behovet av socionomutbildad arbetskraft. Undersökningen är offentliggjord i december 1959 i serien Arbetsmarknadsinformation (serie S, nr 6/1959). I det följande återges huvuddragen av vad arbetsmarknadsstyrelsen anfört i denna undersökning. Vissa avsnitt har starkt förkortats och tabellerna har fått en löpande numrering. Tabellerna 4—6 i följande redogörelse har kompletterats av kommittén.

I. Socionomernas verksamhetsområden

Som grundmaterial för undersökningen över socionomernas yrkes- och verksamhetsområden har använts 1958 års av Sveriges socionomförbund utgivna matrikel »Sveriges socionomer», vilken dock före bearbetningen blivit föremål för ett omfattande kompletterings- och justeringsarbete. Genom denna kontroll har antalet personuppgifter som behövt vara betecknade som osäkra reducerats från 1 343 till 700.

I tabell 1 lämnas en sammanställning över socionomernas yrkestillhörighet med fördelning efter kön och linje. Personer, som avlagt examen på mer än en linje har redovisats under den linje, som närmast svarar mot nuvarande verksamhetsområde.

Tabellen avser förhållandena år 1958 och omfattar omkring 3 500 socionomer. Efter frånräknande av de icke yrkesverksamma, de i utlandet bosatta och de som förvärvat annan högre utbildning återstår cirka 2 500. Av sistnämnda antal är 15 procent i statlig tjänst, 8 procent i landstingens, 43 procent i städers, 20 procent i landskommuners, 7 procent i av stat eller kommun understödda organisationers och 7 procent i enskild tjänst. Enbart på Stockholms stad kommer 17 procent.

Det stora antalet kvinnliga socionomer för vilka ingen yrkesverksamhet uppgivits (cirka en tredjedel), är inte överraskande med hänsyn till att endast omkring hälften av totalantalet kvinnor med examen från filosofisk fakultet synes vara yrkesverksamma.

2. Utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad under tiden 1950—1958

För att få möjligheter till jämförelser bakåt i tiden har som en första åtgärd 1952 års socionommatrikel genomgåts på liknande sätt som 1958 års beträffande dem som utexaminerats 1950 eller tidigare.

Vid en undersökning över utvecklingstendenserna räcker det emellertid inte med att jämföra antalet platser som vid olika tidpunkter varit besatta med socionomer. Även övriga befattningar inom sociala och kamerala områden, för vilka socionomutbildningen är en lämplig utbildning, bör ingå i bilden. I tabell 2, som ger en jämförelse mellan förhållandena 1950 och 1958, har därför även antalet befattningar angivits inom områden som till väsentlig del besattes med socionomer (grupp A). Delvis har uppskattade tal använts.

Tabellen visar utvecklingen under åren 1951—1957. Antalet i tabellen redovisade yrkesverksamma och icke yrkesverksamma socionomer har under denna period ökat från 2 061 till 3 481 eller med 1 420 (69 procent). Detta stämmer rätt väl överens med vad man med hänsyn till examinations- och ålderssiffror kunde

Tabell 2. Antalet befattningar 1950 och 1958, vilka till väsentlig del är besatta med sacionomer, antalet sacionomer verksamma å dessa och övriga befattningar 1950 och 1958 ävensom övriga sacionomer 1950 och 1958. Prognos för 1960—1969

Befattningar	1950			1958			Erforderligt årligt tillskott 1960—69
	Antal befattningar	Antal sacionomer	%	Antal befattningar	Antal sacionomer	%	
<i>A. Befattningar som till väsentlig del är besatta med sacionomer</i>							
1. Sociala arbetsuppgifter							
Socialsysslomän och övriga i chefsställning	135	49	36	172	71	41	5
Socialinspektörer, byråföreståndare	53	13	25	91	34	37	7
Socialassistenter	703	313	45	1 200	603	50	64
Kuratorer (utom skol- och personalkuratorer)	180	167	93	390	367	94	65
Konsulenter och assistenter i län eller större områden	84	41	49	143	84	59	6
Barnavårdsombud	16	8	50	20	11	55	—
Tjänstemän hos socialstyrelsen	78	17	22	88	23	26	1
2. Kamerala arbetsuppgifter							
Stadskamrerare och övriga i chefsställning	112	41	37	129	63	49	2
Stadskamrersassistenter	23	6	26	41	17	41	2
Kommunalkamrerare	325	170	52	540	291	54	12
Kommunalsassistenter	32	18	56	174	95	55	10
Skolkamrerare, kyrkokamrerare	25	4	16	46	9	20	3
Konsulenter i svenska landskommunernas förbund	10	10	100	30	30	100	—
Summa A	1 776	857	48,3	3 064	1 698	55,4	177
<i>B. Sacionomer å övriga befattningar</i>							
1. Sociala arbetsuppgifter							
Skolkuratorer		3			18		1
Personalchefer, konsulenter, assistenter m. fl.		63			94		6
Tjänstemän inom arbetsmarknadsverket		100			101		5
Assistenter m. fl. vid fångvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor och anstalter för alkoholmissbrukare		6			33		6
Övriga med socialt betonade arbetsuppgifter		42			59		4
2. Kamerala arbetsuppgifter							
Kommunalborgmästare		5			7		—
Tjänstemän vid: drätselkontor, ej förut nämnda		39			39		—

Befattningar	1950			1958			Erfor- derligt årligt tillskott 1960—69
	Antal befatt- ningar	Antal socio- nomer	%	Antal befatt- ningar	Antal socio- nomer	%	
kommunalkontor, ej för- ut nämnda.....		12			6		—
stadskansli, lönenämnd, fastighetskontor, stadsrevision.....		23			34		1
kommunala industri- verkskontor.....		23			20		—
landstingens kansli och sjukhuskontor.....		29			50		6
kommunala sjukhuskon- tor.....		13			26		2
kommunala social- nämndkontor.....		13			28		2
länsstyrelser (utom bar- navårdsassistenter) ..		9			8		—
departement, centrala ämbetsverk o.d., ej förut nämnda.....		22			31		1
interkommunala sam- manslutningar, ej för- ut nämnda.....		13			19		2
Övriga med kameralt arbe- te i offentlig tjänst.....		43			54		2
3. I organisationers och en- skild tjänst, ej förut nämnda.....		140			187		15
Summa B		598			814		53
<i>C. Ej yrkesverksamma, i utlan- det boende eller med an- nan högre utbildning</i>							
Socionomer med annan högre utbildning.....		115			200		30
Utan yrkesuppgift, hem- mafruar, studerande etc.		467			747		} 50
I utlandet bosatta.....		24			22		
Summa C		606			969		80
Totalt		2 061			3 481		310

vänta sig. Under dessa år har 1 454 nya socionomer utexaminerats och ett 30-tal har avlidit eller pensionerats.

Antalet befattningar av sådant slag att de till väsentlig del besättes med socionomer har ökat med 73,5 procent under de år som tabellen avser, varvid befattningar med övervägande sociala arbetsuppgifter ökat med 68,5 procent och befattningar med övervägande kamerala arbetsuppgifter ökat med 82,2 procent. Antalet socionomer å befattningar av detta slag har emellertid ökat ännu kraftigare, vilket framträder däri att socionomandelen ökat inom samtliga delgrupper. För grupp A i dess helhet har andelen ökat från 48 till 55 procent.

En mycket betydande organisatorisk utbyggnad har skett på de sociala och kamerala områdena under 1950-talet. Medan hithörande arbetsuppgifter tidigare i betydande utsträckning handhades av kommunala förtroendemän, vilka utförde

dem på fritid, varjämte präster och läkare i större utsträckning än nu fick lämna råd och upplysningar i sociala frågor, har det numera blivit nödvändigt att på allt flera orter anställa särskilda befattningshavare för dessa uppgifter och i ökande utsträckning även kräva särskild utbildning för dem. Denna utvecklingsprocess pågår alltjämt, även om kommunreformen och den nya lagstiftningen på socialvårdens, barnvårdens och nykterhetsvårdens områden innebar vissa nya »initialbehov», vilka redan tillgodosetts — om än inte hundra procentigt.

Antalet yrkesverksamma socionomer utanför den grupp av befattningar som till väsentlig del besättes med socionomer har också ökat, men ökningen har här varit betydligt mindre kraftig, 36 procent mot 98 procent för socionomerna i grupp A. Det gäller här arbetsområden, där socionomutbildningen i större utsträckning än i den föregående gruppen har att konkurrera med andra utbildningsformer, och där en rådande knapphet på socionomer i ännu högre grad kan antas ha verkat dämpande på en ökning i socionomantalet.

Antalet icke yrkesverksamma eller utan uppgift utgjorde 24 procent av totalantalet vid jämförelseperiodens början men 22 procent vid dess slut. Detta tyder inte på någon nämnvärd ändring i yrkesverksamhetsgraden; skillnaden kan helt enkelt bero på att de uppgifter som avser årsskiftet 1957/58 varit fullständigare.

De i utlandet bosatta uppgick vid båda jämförelsetidpunkterna endast till något tjugotal och av dessa var endast någon enstaka yrkesverksam. Även om uppgifterna på denna punkt är ofullständiga, synes socionomutbildningen inte ha haft någon nämnvärd internationell användning.

3. Bedömning av socionomernas arbetsmarknad under det närmaste årtiondet

I de av arbetsmarknadsstyrelsen hösten 1958 och hösten 1959 anordnade enkätundersökningarna beträffande det aktuella arbetsmarknadsläget för vissa fackutbildningsgrupper konstaterade flertalet bedömare brist på socionomutbildad arbetskraft. Arbetsgivarnas rekryteringsmöjligheter i fråga om de å social linje utbildade hade under ifrågavarande år försämrats, och i fråga om de å kameral eller socialkommunal linje utbildade kunde i varje fall ingen förbättring konstateras. Efterfrågan på socionomutbildad arbetskraft väntades komma att öka under 1959 och 1960. Mycket tyder på att den sålunda konstaterade knappheten på socionomer gjort sig gällande under en följd av år. Vid den följande bedömningen av utvecklingen under tiden 1960—1969 har den observerade utvecklingen under den gångna delen av 1950-talet varit vägledande. Därvid har emellertid beaktats å ena sidan att knapphet på socionomutbildad arbetskraft varit rådande under denna tid och att utvecklingsbehovet i verkligheten varit större, än den faktiska ökningen av antalet socionomer å olika befattningar och arbetsområden synes ge vid handen, och å andra sidan att under denna tid vissa förut påpekade initialbehov blivit åtminstone delvis tillgodosedda, och att det är ovisst om några motsvarande i lika hög grad personalkrävande tendenser kommer att göra sig gällande under det närmaste årtiondet.

En summarisk projektion av det antal socionomer, som i framtiden skulle efterfrågas på arbetsmarknaden, kan utföras på följande sätt: Antalet befattningar i tabell 2, grupp A, alltså befattningar, som till väsentlig del är besatta med socionomer, hade under jämförelseperioden ökat från 1 776 till 3 064, alltså med 184 per år. Om denna ökning fortsätter i aritmetisk serie, kommer antalet befattningar att utgöra vid 1959 års utgång 3 432 och vid 1969 års utgång 5 272. Om man antar att inom denna grupp årligen 50 befattningar, vilka icke innehas av socionomer, blir lediga, och vidare antar att fyra femtedelar av de avgångna kommer att ersättas med socionomer och att likaledes fyra femtedelar av de nynn-

rättade befattningarna kommer att besättas med socionomer, blir för perioden 1960—1969 antalet socionomer å de nyinrättade befattningarna 1 472 och å de befattningar, som tidigare innehafvats av icke-socionomer 400, sammanlagt alltså 1 872 eller i genomsnitt 187 om året. Antalet socionomer inom denna grupp kommer då att under tioårsperioden ha ökat från 1 973 till 3 845.

Antalet yrkesverksamma socionomer utanför denna grupp, d. v. s. socionomerna i grupp B, har under tiden 1950—1957 ökat från 598 till 814, vilket innebär en årlig ökning med 4,5 procent. En sådan tillväxt kan beräknas även i framtidsprojektionen utan att ge orimligt höga värden, eftersom utvecklingen under den gångna delen av 1950-talet inom denna grupp i högre grad än i grupp A torde ha hämmats av socionombristen. Om ökningen fortsätter i den sålunda angivna takt, kommer antalet i gruppen att utgöra vid 1959 års utgång 889 och vid 1969 års utgång 1 384, alltså en ökning under tioårsperioden med 495.

Antalet socionomer, som jämte socionomutbildningen har annan högre utbildning, utgjorde vid 1950 års utgång 115 och vid 1957 års utgång 200. Om antalet under 1958 och 1959 ökar med 10, under åren 1960—1966 med 20 och därefter med 30 personer per år, kommer antalet personer i gruppen att vid 1969 års slut utgöra 450, alltså en ökning för tiden 1960—1969 med 230.

Om slutligen antalet icke yrkesverksamma eller i utlandet bosatta liksom vid årsskiftet 1957/58 antages utgöra 22 procent av utbildningskårens storlek, blir gruppen vid 1959 års utgång 869 och vid 1969 års utgång 1 525 personer, alltså en ökning med 656.

Den totala ökningen under tioårsperioden skulle alltså utgöra 3 253 personer eller i medeltal 325 om året. En summarisk framtidsprojektion, sådan som den nyss utförda, kan givetvis ge endast en allmän uppfattning om huvudtendensen i den pågående utvecklingen. I det följande har de olika områdena inom socionomernas arbetsfält var för sig upptagits till en mera i detalj gående diskussion. De uppskattningar av det årliga utvidgningsbehovet som framgått såsom resultat av denna diskussion har angivits i sista kolumnen i tabell 2. Socionomernas arbetsfält har indelats i grupper med hänsyn till de olika linjerna vid socialinstituten.

Grupp 1. Socionomtjänster, vilka företrädesvis besättes med å social linje utexaminerade socionomer

I första hand behandlas under denna rubrik yrken knutna till den kommunala socialvårdsorganisationen: socialnämnder, barnavårdsnämnder, nykterhetsnämnder, arbetslöshetsnämnder, pensionsnämnder, familjebidragsnämnder och hemhjälpnämnder.

En av de faktorer som påverkar personalbehovet inom dessa områden är hjälpbehovets utveckling. Behovet av socialhjälp i traditionell mening synes rent kvantitativt sett inte ha undergått någon större förändring under 1950-talet, och på längre sikt har närmast inträtt en minskning. Socialvården har emellertid undergått en ändring i kvalitativt avseende, en omdaning som alltjämt pågår. Målsättningen är en inte bara expeditionellt och anstaltsmässigt arbetande socialvård, utan en orsakssökande och återanpassande sådan, vilket också kommit till uttryck i den nya socialhjälpslagen, vars kärna är den förebyggande vården. Denna förändrade målsättning torde även i framtiden återspeglas i krav på ökade personella resurser.

Under 1950-talet har antalet barn som varit föremål för barnavårdsnämndernas åtgärder kraftigt ökat. Denna ökning är betingad av befolkningsutvecklingen och av att barnavårdsman numera vid behov förordnas även för barn i äkten-

skap. Den nya barnavårdsdagstiftningen förutsätter ökad aktivitet från barnavårdsnämndernas sida. Även om en del rationaliseringar är möjliga, synes dock personalförstärkningar på detta område vara ofrånkomliga, därest icke vården skall försämrast.

Även nykterhetsvården har varit starkt expanderande under 1950-talet. Antalet personer, som varit föremål för åtgärd av nykterhetsnämnd, ävensom antalet å anstalt för alkoholmissbrukare intagna personer har ökat kraftigt. Det är emellertid att märka, att en betydande del av ökningen beror på att den nya nykterhetslagen givit nykterhetsnämnderna ökad befogenhet att ingripa vid alkoholmissbruk, samt att numera rätt stora statsbidrag utgår till kommunernas nykterhetsvårdande arbete.

Till *socialsyssломän och övriga i chefsställning* har i tabell 2 förutom socialsyssломän hänförs vissa befattningshavare, vilka främst förekommer i de större städernas socialvård, såsom socialvårdschefer, socialvårdsdirektörer, barnavårdsdirektörer, socialsekreterare, socialombudsmän och socialkamrerare. Gruppen omfattade 135 personer år 1950 och 172 personer år 1958. Antalet socionomer utgjorde 49 år 1950 och 71 år 1958. Socialsyssломän och motsvarande chefs-tjänstemän finns i praktiskt taget alla städer med mer än 6 000 invånare samt i landskommuner med mer än 10 000 invånare. Dessutom finns ett 25-tal socialsyssломän i städer och landskommuner med mindre invånarantal än de nu angivna. Det återstår säkerligen åtskilliga tiotal städer och landskommuner, som kan komma att skaffa sig socialsyssломän, men av större betydelse från socionomsynpunkt är att åtskilliga av de syssломän, som inte är socionomer, kan komma att ersättas med socionomer. Den genomsnittliga ökningen 1951—1957 av antalet socionomer i denna grupp med 3 å 4 socionomer per år synes för det närmaste årtiondet vara snarare i underkant än i överkant. I tabell 2 har därför räknats med en årlig ökning med 5.

Gruppen *socialinspektörer och föreståndare* omfattar förutom socialinspektörerna även föreståndare för socialbyråer, barnavårdsbyråer etc. Antalet befattningar har under åren 1951—1957 ökat från 53 till 91 och antalet socionomer från 13 till 34. Denna grupp av tjänstemän förekommer så gott som uteslutande i de större städerna. Gruppen har ökat med i genomsnitt 3 å 4 per år. Med hänsyn till pensionsavgången bland icke-socionomer i denna grupp synes ökningen komma att bli betydligt kraftigare under de närmaste tio åren. Det har därför räknats med att det årliga genomsnittsskottet kommer att bli 7 per år.

Socialassistenter och förste socialassistenter inklusive barnavårdsmän, fosterhemsinspektörer etc. är den största gruppen av de befattningar, som rekryteras med socionomer. Antalet socialassistenter med eller utan socionomutbildning har under den gångna delen av 1950-talet ökat från 700 till 1 200 eller med 71 per år. Antalet socionomer å dessa befattningar har ökat från 313 till 603, alltså med 41 per år. En så kraftig ökning i antalet socialassistentbefattningar kan man måhända inte räkna med under 1960-talet. Ökningen under 1950-talet har till viss del haft karaktär av engångstillskott och föranletts av reformer på sociallagstiftningens och kommunindelningens områden. Å andra sidan har otvivelaktigt den bristande tillgången på socionomer föranlett en viss återhållsamhet vid inrättande av befattningar som eljest hade varit motiverade. Enligt uppgift från socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå torde sålunda storstäderna allttjämt ha en del tjänster inom nykterhetsvården vakanta och andra besatta med icke-socionomer på grund av socionombristen. Vidare har nykterhetsvården i de små och medelstora landskommunerna inte tillnärmelsevis erhållit den upprustning i personalhänseende, som skulle erfordras för att nykterhetsvårdslagens intentioner skulle kunna förverkligas. Många kommuner har som skäl till att man inte inrättat tjänster

inom nykterhetsvården anført, att man inte kan påräkna att få kvalificerad personal. Vidare har mentalsjukvårdsdelegerade framhållit att behovet av socialassistenter vid anstalter och öppen vård sannolikt kommer att öka. Efter dessa överväganden har här för tiden 1960—1969 räknats med att årligen ett 50-tal nya socialassistentbefattningar kommer att inrättas samt att fyra femtedelar av dessa kommer att besättas med socionomer. Vidare har räknats med att årligen i genomsnitt ett 30-tal tjänster som nu är besatta med icke-socionomer blir lediga och att samma andel av dessa besättes med socionomer. Den sammanlagda årliga ökningen av antalet socionomer på dessa befattningar blir då 64.

Till *kuratorer*, utom skol- och personalkuratorer, har här räknats socialkuratorer, barnpsykologiska kuratorer, kuratorer i abortförebyggande verksamhet, i mentalsjukvård samt familjerådgivare. Ingen annan personalgrupp inom de socialvårdande yrkena har så hög socionomprocent som kuratorerna. Enligt kommunaltjänstemannaförbundets medlemsstatistik var 87 procent av de till förbundet år 1957 anslutna kuratorerna socionomer, och mycket tyder på att procenttalet är ännu högre nu. Enligt tabell 2 är 94 procent av kuratorerna socionomer. För kuratorer inom psykisk barna- och ungdomsvård samt i abortförebyggande verksamhet är socionomexamen numera formellt kompetenskrav, varjämte för dessa kuratorskategorier kräves antingen mentalhygienisk påbyggnadskurs eller Ericastiftelsens lägre kurs.

Antalet kuratorer med socionomutbildning har, frånsett skol- och personalkuratorer, 1951—1957 ökat från 167 till 367, alltså med 200 under sju år eller med i genomsnitt 28 per år. Ökningen i framtiden kommer troligen att bli än större, särskilt om mentalsjukvårdsdelegationens förslag genomföres. Sammanlagt räknar delegationen med att det skulle behöva finnas cirka 700 kuratorer inom mentalsjukvården och den psykiska barna- och ungdomsvården mot 120 nu. Den erforderliga ökningen skulle alltså enbart på dessa områden uppgå till 580 kuratorer. Det kan ifrågasättas om mentalsjukvårdsdelegationens förslag kommer att i sin helhet genomföras. I varje fall synes det realistiskt att räkna med att en relativt lång tid förflutit, innan den föreslagna organisationen helt förverkligats. Räknar man med en tid av tio år, blir det behövliga årliga tillskottet 58 kuratorer per år. Om detta tal höjes till 65, synes det kunna inkludera även det erforderliga tillskottet av socialkuratorer. Även beträffande denna grupp av kuratorer har mentalsjukvårdsdelegationen uttalat att en betydande utvidgning är erforderlig.

Mentalsjukvårdsdelegationens förslag innefattade även ett behov av 162 *psykologer*. Dessa befattningar torde emellertid, i den mån förslaget blir förverkligat, icke komma att rekryteras med socionomer utan med personer med fackpsykologisk utbildning. Vid genomgången av socionommatrikeln för 1958 har visserligen 7 psykologer påträffats (inom psykisk barna- och ungdomsvård samt inom nykterhetsvård). Då tillräckligt antal psykologer framdeles kan förväntas bli utbildade vid universiteten, har inte räknats med att antalet socionomer å psykologtjänster kommer att öka.

Beträffande *skolkuratorer* har antalet socionomer ökat från 3 till 18 under åren 1950—1958. Detta betyder i genomsnitt 2 per år. Med hänsyn till det stora behovet av skolkuratorsverksamhet synes det troligt, att antalet kommer att öka i samma takt i fortsättningen. Det bör emellertid framhållas, att flera av skolkuratorerna inte är heltidsverksamma.

Antalet socionomer som är *konsulenter och assistenter inom län eller större distrikt* har under den gångna delen av 1950-talet ökat med i genomsnitt 6 socionomer per år. Detta har skett dels därigenom att ett antal nya befattningar tillkommit, vilka till större delen besatts med socionomer, dels därigenom att andelen med socionomer besatta befattningar stigit överlag. Det synes vara rimligt att

i fortsättningen räkna med samma genomsnittliga stegring som tidigare, alltså 6 socionomer per år.

I *socialstyrelsens* tjänst fanns 88 tjänstemän upptagna i statskalendern för 1958. Av dessa var 23 socionomer, vartill kom ett par med socionomutbildning jämte annan högre examen. Antalet socionomer hade ökat med 6 under tiden 1951—1957, alltså med i medeltal 1 per år. Det synes vara rimligt att räkna med samma ökning även under de närmaste åren.

Antalet *tjänstemän vid arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen*, exklusive biträdespersonal och mera tillfälligt inom verket arbetande, uppgick 1950 till 1 209 och 1958 till 1 259. Av de sistnämnda var 101 eller 8 procent socionomer. Antalet socionomer hade icke undergått någon förändring mellan de båda tidpunkterna. De socionomer, som är verksamma vid arbetsförmedlingen, har i stor utsträckning yrkesvägledningsarbete eller socialt betonade arbetsuppgifter, såsom arbetsberedning åt partiellt arbetsföra, men många har också vanliga förmedlingsuppgifter. En utvidgning av aspirantutbildningen vidtogs 1959, då en särskild utbildningsgång för aspiranter till yrkesvägledningskarriären inrättades. Vid 1959 års yrkesvägledaraspirantantagning antogs 21 personer, av vilka 3 var socionomer. I fortsättningen torde man kunna räkna med att årligen omkring 5 socionomer kommer att antagas till yrkesvägledar- och arbetsförmedlarkurser tillsammans.

Fångvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor och anstalter för alkoholmissbrukare behandlas här i en grupp. Inom fångvårdens och ungdomsvårdsskolornas område har antalet socionomer under tiden 1951—1957 ökat från 6 till 33, varvid icke räknats vid fångvårdsanstalterna anställda socialassistenter och inte heller skyddskonsulentorganisationen. Behovet av arbetskraft vid hithörande anstalter har ökat genom det ökade antalet intagna men också genom de stegrade kraven på individuellt inriktad vård. Med hänsyn till den expansion, som kan förväntas på vårdområdena har räknats med ett ökat behov av socionomer uppgående till 6 per år.

Antalet socionomer i *personaladministrativt arbete* (personalchefer, personalassistenter, personalkonsulenter, personalkuratorer) har under tiden 1951—1957 ökat från 63 till 101, alltså med 5 per år. Personalkonsulenter finns för närvarande, förutom vid enskilda företag, vid statens affärsdrivande verk, vid försvaret samt vid vissa kommunala verk. Behovet av personer för dylikt arbete är stort, och antalet kan därför förväntas komma att öka. Här har räknats med att antalet socionomer under de närmaste tio åren kommer att öka med i genomsnitt 6 per år.

För restgruppen »*övriga med socialt betonade arbetsuppgifter*» har räknats med en årlig ökning av antalet socionomer med tillsammans i genomsnitt 4 per år.

Grupp 2. Socionomtjänster vilka företrädesvis besättes med å socialkommunal linje utexaminerade socionomer

Stadskamrerare finns nu i samtliga städer utom 15. I sistnämnda städer handhas stadskamrersgöromålen vanligen av kommunalborgmästaren, eventuellt med biträde av stadskassör eller stadsbokhållare. I en del av de största städerna är stadskamrersgöromålen uppdelade på budgetkamrer, fondkamrer och bokföringskamrer. I vissa städer benämnes tjänsten drättselkamrer, drätseledirektör eller stadsdirektör. Ungefär halva antalet stadskamrerare är socionomer. Vid återbesättande av lediga stadskamrerstjänster är det mycket vanligt att socionomexamen krävs, även om den tidigare tjänstinnehavaren icke haft någon sådan utbildning. Det synes föga troligt att antalet stadskamrerare kommer att öka

nämnvärt. Däremot kan antalet socionomer bland stadskamrerarna komma att öka. Under de närmaste tio åren kommer årligen 2 å 3 stadskamrerare, som icke är socionomer, att inträda i pensionsåldern. Det är icke säkert att samtliga dessa kommer att ersättas med socionomer, men här har räknats med att årligen 2 stadskamrerare utan socionomutbildning kommer att ersättas med socionomer.

Stadskamrersassistenter finns i flertalet större och medelstora städer. Antalet stadskamrersassistenter har under tiden 1951—1957 stigit från 23 till 41, medan samtidigt antalet socionomer å dessa befattningar stigit från 6 till 17. Under de närmaste tio åren torde man kunna räkna med en fortsatt ökning. Här har räknats med att det skulle i genomsnitt behövas 2 nya socionomer per år under de närmaste tio åren för detta slag av tjänster.

Antalet *kommunalkamrerare* har under tiden 1951—1957 stigit från 325 till 550, däri inberäknat 10 kommunaldirektörer. Samtidigt har antalet socionomer å dylika tjänster stigit från 170 till 291. Det förefaller troligt, att ett hundratal kommuner utan kommunalkamrerare kan komma att anställa sådan tjänsteman. Om man antar, att detta sker under loppet av tio år, blir det alltså ett genomsnittligt årligt tillskott på 10 kommunalkamrerare. Av lika stor betydelse är emellertid, att kommunalkamrerare utan socionomexamen kan komma att vid sin avgång ersättas med socionomer. Antalet kommunalkamrerare utan socionomutbildning utgör 264. I genomsnitt 4 kommunalkamrerare utan socionomutbildning kommer att inträda i pensionsåldern under de närmaste fem åren och i genomsnitt 11 per år under den följande femårsperioden. Man märker en påtaglig strävan att vid besättande av kommunalkamrerstjänster anställa socionomer. Det är dock mindre sannolikt, att alla tjänster kommer att besättas med socionomer. Det har därför här räknats med att under de närmaste tio åren i genomsnitt 12 kommunalkamrerstjänster årligen kommer att besättas med socionomer.

Antalet *kommunalassistenter* har ökat från 32 år 1950 till 174 år 1958. Antalet socionomer å dessa tjänster har ökat från 19 till 97, alltså med i genomsnitt 11 per år. Denna ökning torde komma att fortsätta, om än icke i samma takt som tiden närmast efter kommunreformen. Behovet av kommunalassistenter i kommuner, som inte anställt dylika tjänstemän, torde kunna uppskattas till ett hundratal. Om detta behov skall tillgodoses under en tid av tio år, behöver i genomsnitt 10 nya sådana tjänster per år inrättas. Antalet tjänster, som icke innehas av socionomer och som blir lediga under de närmaste åren genom innehavarnas pensionering, befordran till högre tjänst eller övergång till annan verksamhet, har här uppskattats till 3 per år. Icke heller här kan man räkna med att samtliga lediga tjänster kommer att besättas med socionomer, men uppskattningsvis har antagits att detta årligen blir fallet med 10 av de 13 tjänster det gäller.

Omkring ett hundratal socionomer innehar anställning vid *andra kommunala förvaltningskontor* än drätselkammare och kommunalkontor. Av dessa är omkring 90 anställda i Stockholm. Sålunda kan nämnas ett 50-tal socionomer vid sociala nämndernas och sjukhusdirektionens kansli, 13 vid fastighetskontoret, 17 vid kommunala industriverkskontor och 8 vid revisionskontoret. I Göteborg, Malmö och övriga städer återfinner man inte socionomer i ens tillnärmelsevis samma omfattning vid de kommunala förvaltningskontoren. Socionomutbildningen har haft ett visst initialmotstånd, som på detta område icke helt övervunnits. En bidragande orsak till att så få socionomer anställts å ifrågavarande slag av kommunala kontor utanför Stockholm, kan ha varit knappheten på socionomer och många socionomers önskan att vara bosatta i Stockholm. Under tiden 1951—1957 har antalet socionomer i dylik tjänst ökat med 36 personer eller med 5 personer per år. Ökningen har varit kraftigast vid socialnämndens, sjukhusdirektionens och sjukhusens kontor i Stockholm. En sådan ökning med 5 perso-

ner per år vid städernas kommunala förvaltningars kontor under de närmaste tio åren synes knappast vara för högt räknad — snarare tvärtom.

Till ovan behandlade tjänster vid kommunala förvaltningars kontor har inte räknats *skolkamrerare, skolassistenter och kyrkokamrerare*. Antalet skolkamrerare har under tiden från 1950 till början av 1958 ökat från 15 till 28. Av de sistnämnda är 4 socionomer. Den nya skolorganisationen medförde emellertid ett starkt ökat behov av skolkamrers- och skolassistenttjänster, och under loppet av 1958 inrättades minst ett trettiotal tjänster. Det kan förutses att under de närmaste åren åtminstone något tiotal tjänster kommer att inrättas årligen. Beträffande skolkamrerarna finnes i lönevillkoren angivet, att befattningshavaren bör ha socionomutbildning eller därmed jämförlig utbildning, men beträffande skolassistenterna finns ingen motsvarande bestämmelse. Av de hittills tillsatta skolkamrerarna och skolassistenterna är emellertid mycket få socionomer, vilket torde sammanhånga med socionombristen, som även under de närmaste åren kommer att verka hämmande. Det har därför icke räknats med att mer än 3 nya socionomer per år kommer att behövas för skolkamerala tjänster. — Antalet kyrkokamrerare har ökat från 10 till 18, av vilka sistnämnda 3 är socionomer. Det finns ytterligare ett trettiotal orter, som kan tänkas skaffa sig dylika tjänstemän under de närmaste tio åren. Hur många sådana befattningar, som kan bli besatta med socionomer, är dock ovisst. Vid Diakonanstalten å Stora Sköndal har numera inrättats en kyrkokameral linje, och sannolikt kommer kyrkokamrers-tjänsterna att rekryteras med personer som genomgått denna utbildning, i den mån högre utbildning kommer att krävas. Med hänsyn härtill har i tabell 2 icke räknats med någon ökning av antalet socionomer på detta arbetsområde.

Antalet socionomer vid *landstingens centrala kanslier och sjukhuskontor* har under tiden 1951—1957 ökat från 29 till 50, alltså med omkring 3 per år. Under den närmaste tioårsperioden synes man kunna räkna med en betydligt kraftigare ökning, särskilt om även mentalsjukvården kommer att överflyttas från staten till landstingen. Här har därför räknats med en ökning med 6 socionomer per år.

Tjänstemän vid centrala ämbetsverk utom socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har under tiden 1951—1957 ökat från 22 till 31, alltså med 1 socionom per år, och med en sådan ökning räknas även under de närmaste tio åren.

Till kameralt arbete hos offentliga arbetsgivare har även hänförs *befattningshavare vid interkommunala sammanslutningar*. Antalet socionomer inom gruppen har under tiden 1951—1957 ökat från 23 till 49. Ökningen, som uppgått till 4 per år, kommer till största delen på Svenska landskommunernas förbund, vars konsulentorganisation uppbyggts under denna tid. Då denna organisation nu synes vara färdigutbyggd, synes man inom dessa kommunsammanslutningar icke behöva räkna med större utvidgningsbehov än 2 socionomer per år.

Såsom en restgrupp har redovisats socionomer med kameralt arbete i offentlig tjänst, vilka inte kunnat inordnas i någon av de tidigare grupperna. Gruppen är synnerligen heterogen. Antalet socionomer i denna restgrupp har under tiden 1951—1957 ökat från 43 till 54, alltså med 2 per år. För de närmaste tio åren har här räknats med en årlig ökning med 2 per år, däri inkluderande den ökning, som möjligen kan komma att äga rum på länsstyrelsernas område.

Grupp 3. Övriga socionomyrken

Antalet i organisationers och enskild tjänst, ej förut nämnda, redovisade socionomer har under tiden 1951—1957 ökat från 140 till 187. Till organisationers tjänst

har hänförts kårsammanslutningar och övriga intresseorganisationer samt politiska och religiösa organisationer, bildningsorganisationer, föreningar för allmänt socialt arbete eller för stöd åt fysiskt och psykiskt vanlottade. Till icke oväsentlig del är det här fråga om personer, som utexaminerats å teoretisk linje. Bland utövare av fria yrken som hänförts till enskild tjänst kan nämnas inemot ett trettiotal redaktörer och radiomän.

Den sammanlagda ökningen för hela grupp 3 utgör alltså 47 eller 7 om året. För de närmaste tio åren torde man här, om tillgången på socionomer blir tillräcklig, kunna räkna med en något större ökning, särskilt med tanke på det från ett flertal håll vitsordade behovet av heltidsverksamma ungdomsledare, av vilka en del — även om inga särskilda åtgärder vidtages för att ordna sådan utbildning vid socialinstituten — torde komma att rekryteras med socionomer. Här har därför räknats med en genomsnittlig årlig ökning med 15 per år för hela grupp 3. En utredning rörande ungdomsledarutbildning har utförts inom skolöverstyrelsen. Här föreslås, att vid socialinstituten inrättas en särskild utbildningsväg för heltidsverksamma ungdomsledare med en utexamination av ett 15-tal per år. Om detta förslag genomföres, skulle man få räkna med avsevärt större socionombehov i denna grupp än här angivits.

Grupp 4. Socionomer, som jämte socionomutbildning har annan högre utbildning

Antalet socionomer, som jämte socionomutbildning har annan högre utbildning har under tiden 1951—1957 ökat med 85, alltså med 12 per år. Det förefaller troligt, att andelen framdeles kommer att stiga såsom ett resultat av strävandena att jämna vägen för högre studier. Om förslaget, att socionomexamen skulle få tillgodoräknas såsom del av fil. kand.- eller statsvetenskaplig examen, genomföres, förefaller ett årligt antal av i genomsnitt 30, vilket vid en utexamination av 300 om året motsvarar 10 procent av de utexaminerade, icke vara för högt räknat. Här har räknats med detta antal.

Grupp 5. Icke yrkesverksamma socionomer

Antalet socionomer utan förvärvsarbete, hemmafruar, studerande, i utlandet bosatta etc. beror givetvis i hög grad på tillgång och efterfrågan på socionomer, på konjunkturförhållanden, beskattningsförhållanden etc. Gruppen har under tiden 1951—1957 ökat med 280 personer, alltså med 40 per år, och omfattade år 1958 22 procent av hela utbildningskåren. Även i framtiden torde man böra räkna med denna andel. Det har därför antagits, att gruppen under de närmaste tio åren kommer att öka med 50 per år.

Sammanfattning av framtidsbedömningen

Det årliga nettotillskottsbehovet under de närmaste tio åren, sådant detta post för post angivits i tabell 2 samt kommenterats på de närmast föregående sidorna, utgör cirka 310, varav uppskattningsvis 240 torde hänföra sig till å social, ett femtiotal till å socialkommunal, och ett tjugotal till å teoretisk linje utexaminerade.

Den inledningsvis gjorda summariska framtidsprojektioner gav till resultat, att ett årligt nettotillskott i framtiden om cirka 325 socionomer närmast skulle motsvara hittillsvarande och nu rådande utvecklingstendenser på arbetsmarknaden.

Överensstämmelsen mellan de båda resultaten är således god. I båda fallen har framtidsbedömningen syftat till att klarlägga arbetsmarknadens behov av socio-nomutbildad arbetskraft. En uppskattning av det antal socionomer, som arbetsmarknaden vid fri tillgång till personal med denna utbildning skulle kunna absorbera, skulle otvivelaktigt ha resulterat i väsentligt högre tal. Framtidsbedömningen innebär från denna synpunkt ett »minimi-alternativ». Om den även som ett försök att bedöma den framtida behovsutvecklingen tenderar att över- eller undervärdera de ökningstendenser, som kunnat iakttas, är mera svårbedömbart. Vad beträffar de post för post redovisade delprognoserna är det möjligen realistiskt att räkna med att mentalsjukvårdsdelegationens förslag beträffande mentalsjukvårdens kuratorsorganisation skall bli helt förverkligat inom en tioårsperiod; just därför har på flertalet övriga punkter ökningen beräknats mera försiktigt och måhända underskattats. Sammanfattningsvis kan det endast konstateras att framtidsbedömningarna, både den översiktliga och de mera detaljerade, i väsentliga avseenden inneburit en projektion av hittills konstaterade tendenser i fråga om inrättande av tjänster och i fråga om dessas besättande med socionomer. Om man antog, att socionomernas arbetsområden under observationsperioden, d. s. v. i stort sett 1950-talet, över lag befunnit sig i ett exceptionellt utvecklingskede, som under det närmaste årtiondet kommer att bytas mot en lugnare utvecklingstakt, tenderar den använda prognosmetoden att ge för höga värden för det framtida personalbehovet.

För ett dylikt antagande synes visserligen icke några avgörande skäl kunna anföras, men en mindre avmattning på vissa områden, t. ex. socialassistenternas och kommunalkamrerernas, förefaller dock trolig; detta har emellertid i viss mån beaktats i den detaljerade prognosen. Även om inrättande av nya befattningar å det här ifrågavarande området kommer att ske i lugnare takt under 1960-talet än under 1950-talet, behöver detta inte betyda att antalet socionomer kommer att öka i långsammare takt. Observationsperioden karakteriserades nämligen i det stora hela av knapphet på socionomer; detta torde ha inneburit att under 1950-talet förefintliga utvidgningstendenser icke har kunnat realiseras i full utsträckning. I den mån så förhållit sig tenderar prognosen att underskatta redan existerande och framtida behov.

Det nu beräknade utvidgningsbehovet, cirka 310 per år, synes icke behöva i sin helhet fyllas med socionomer. Omkring 10 procent av behovet torde kunna fyllas med personer, som utexaminerats från Sköndalsinstitutets sociala linje. Tidigare var denna utbildningsväg av mindre betydelse, enär antalet å denna linje utexaminerade var obetydligt, men från och med 1959 uppgår antalet å denna linje utexaminerade till ett trettiotal, och man torde under större delen av 1960-talet kunna räkna med att årligen 30—35 personer kommer att utexamineras å denna linje. Med hänsyn härtill synes det vara rimligt att för socionomernas del reducera det erforderliga nettotillskottet till omkring 280. För att uppnå ett nettotillskott av 280 nya socionomer per år blir det nödvändigt att väsentligt öka utexaminationen vid socialinstituten. I tabell 3 har en framskrivning av kårens storlek enligt tre olika alternativ utförts. Det har därvid beaktats, att examinationen under 1960-talets första år är bunden genom redan skedd intagning av studerande.

Alternativ 1 förutsätter utexamination av omkring 200 per år och har medtagits för att visa, vad resultatet skulle bli om en examination av nuvarande storleksordning bibehålles i framtiden. Med en sådan utexamination skulle bristen på socionomer komma att öka med 100 personer per år under förra hälften och 130 personer per år under senare hälften av 1960-talet. För att examinationen under 1960-talet skulle komma att motsvara det i det föregående beräknade netto-

Tabell 3. Beräknat antal socionomer åren 1940—1990 enligt olika alternativ för utexamination

År	Antal personer	Under närmast föregående femårsperiod beräknat					
		Antal nytillkomna	Antal pensioneringar	Antal dödsfall	Nettotillskott	Årligt genomsnitt	D:o i procent
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Alternativ 1 (200 utexaminerade per år)</i>							
1940	716						
1945	1 261	561	8	8	545	109	11,0
1950	2 154	918	13	12	893	179	10,5
1955	3 164	1 050	20	20	1 010	202	7,6
1960	4 119	1 010	25	30	955	191	5,2
1965	5 009	1 000	59	51	890	178	3,9
1970	5 845	1 000	91	73	836	167	3,1
1975	6 513	1 000	231	101	668	134	2,2
1980	6 894	1 000	498	121	381	76	1,1
1985	7 024	1 000	711	159	130	26	0,4
1990	7 111	1 000	780	133	87	17	0,2
<i>Alternativ 2 (330 utexaminerade per år)</i>							
1940	716						
1945	1 261	561	8	8	545	109	11,0
1950	2 154	918	13	12	893	179	10,5
1955	3 164	1 050	20	20	1 010	202	7,6
1960	4 119	1 010	25	30	955	191	5,2
1965	5 447	1 438	59	51	1 328	266	5,6
1970	6 931	1 650	91	75	1 484	297	4,8
1975	8 242	1 650	231	108	1 311	262	3,5
1980	9 261	1 650	498	133	1 019	204	2,3
1985	10 049	1 650	711	151	788	158	1,6
1990	10 712	1 650	816	171	663	133	1,3
<i>Alternativ 3 (400 utexaminerade per år)</i>							
1940	716						
1945	1 261	561	8	8	545	109	11,0
1950	2 154	918	13	12	893	179	10,5
1955	3 164	1 050	20	20	1 010	202	7,6
1960	4 119	1 010	25	30	955	191	5,2
1965	5 509	1 500	59	51	1 390	278	5,8
1970	7 342	2 000	91	76	1 833	367	5,7
1975	9 000	2 000	231	111	1 658	332	4,1
1980	10 364	2 000	498	138	1 364	273	2,8
1985	11 491	2 000	711	162	1 127	225	2,1
1990	12 486	2 000	817	188	995	199	1,7

tillskottsbehovet, skulle krävas en genomsnittlig årlig utexamination av 330 socionomer per år från och med 1963. I *alternativ 2* har därför räknats med en examination av denna storlek. En sådan examination skulle med nuvarande studieavbrottsförhållanden förutsätta en årlig antagning av studerande med cirka 375 per år från och med höstterminen 1960. Detta innebär i jämförelse med 1959 års antagning en ökning med 45 procent. — I *alternativ 3*, slutligen har förutsatts en utexamination av 400 socionomer per år från och med 1963.

Den sista kolumnen i tabell 3 utvisar en nedgång i det genomsnittliga årliga tillskottets procentuella storlek under tiden 1940—1960, och denna nedgång kom-

mer att fortsätta även under 1960-talet, därest examinationen sker i enlighet med alternativ 1 eller 2. Endast en utveckling på tillgångssidan enligt alternativ 3 skulle innebära, att den procentuella tillväxten av socionomkåren under 1960-talet skulle komma att uppgå till ungefär samma storlek som under 1950-talet, omkring 5 procent mot över 10 procent under 1940-talet. I belysning av vad som nyss nämnts om kårens procentuella tillväxthastighet förefaller alternativ 3, alltså 400 utexaminerade per år, ingalunda orimligt; sannolika skäl talar för att en sådan ökning, utan större svårigheter skulle kunna absorberas av arbetsmarknaden — jämför vad som ovan sagts om att den i det föregående skisserade framtidsutvecklingen närmast innebär en »försiktig» prognos: ett fullföljande av de utvecklingstendenser, som kunnat iaktas under en tid, i huvudsak karakteriserad av brist på socionomer.

4. Antagnings- och examinationsförhållanden

Antalet årligen inskrivna studerande är begränsat genom att statsbidraget är beräknat för en viss maximiantagning. För närvarande är maximiantalet i Stockholm 130, i Göteborg 65 och i Lund 70; sammanlagt alltså 265. För prövning av inträdesansökningar finns vid varje socialinstitut en antagningsnämnd.

Antalet sökande och antagna vid socialinstituten framgår av tabell 4. Tabellen visar en snabb ökning av antagningsciffrorna under 1930- och 1940-talen, men en minskning från 1950-talets början. Under de senaste åren kan dock en viss ökning konstateras.

Fördelningen på kön, utbildning och linje under senare år framgår av tabell 5.

Vid bedömandet av proportionen mellan antalet sökande och antagna bör man beakta, att sökande som inte antagits vid första ansökan kan återkomma som sökande ett följande år. Antalet sökande personer under en period är därför

Tabell 4. Antal sökande och antagna

År	Antal sökande		Antal antagna		År	Antal sökande		Antal antagna	
	Totalt	Därav studenter	Totalt	Därav studenter		Totalt	Därav studenter	Totalt	Därav studenter
1920—21	97		77	45	1942	386		137	89
1922	73		68	27	1943	396		140	91
1923	34		32	16	1944	629		191	121
1924	32		28	12	1945	719	471	236	154
1925	45		40	19	1946	541	266	232	143
1926	37		31	16	1947	558	261	292	143
1927	29		25	17	1948	591	191	274	126
1928	31		30	15	1949	587	209	299	140
1929	49		36	18	1950	597	187	282	122
1930	57		47	23	1951	596	194	234	104
1931	75		61	30	1952	611	194	256	99
1932	106		72	39	1953	444	152	227	100
1933	147		79	44	1954	480	151	237	93
1934	180		95	52	1955	469	133	217	82
1935	190		97	53	1956	477	159	236	107
1936	164		85	49	1957	526	199	243	116
1937	189		96	48	1958	529	199	248	108
1938	185		101	57	1959	608	244	259	142
1939	232		102	59	1960	582	263	256	163
1940	223		110	73	1961	589	265	297	172
1941	337		124	79	1962	641	303	382	215

Tabell 5. Fördelning på kön, utbildning och linje

År	Totalt	Kön		Utbildning		Linje			
		Män	Kvinnor	Studen- ter	Övriga	Social	Social- kommun- al	Teore- tisk	Partiell utbild- ning
Antal sökande									
1950	597	328	269	187	410	382	148	39	28
1951	596	322	274	194	402	395	128	49	24
1952	611	308	303	194	417	425	120	51	15
1953	444	232	212	152	292	284	108	38	14
1954	480	275	205	151	329	287	132	47	14
1955	469	273	196	133	336	289	112	63	5
1956	477	230	247	159	318	339	102	32	4
1957	526	256	270	199	327	387	95	39	5
1958	529	268	261	199	330	383	102	34	10
1959	608	275	333	244	364	455	98	47	8
1960	582	244	338	263	319	439	106	29	8
1961	589	246	343	265	324	436	109	36	8
1 962	641	274	367	303	338	502	85	49	5
Antal antagna									
1950	282	139	143	122	160	175	65	23	19
1951	234	120	114	104	130	151	57	19	7
1952	256	128	128	99	157	160	60	28	8
1953	227	112	115	100	127	138	63	17	9
1954	237	127	108	95	142	148	63	19	7
1955	217	119	98	82	135	150	47	15	5
1956	236	106	130	107	129	174	48	12	2
1957	243	119	124	116	127	170	60	11	2
1958	248	123	125	108	140	176	56	13	3
1959	259	118	141	142	117	178	54	17	10
1960	256	98	158	163	93	183	51	14	8
1961	297	113	184	172	125	220	61	12	4
1962	382	160	222	215	167	300	55	22	5

lägre än antalet ansökningar. Då sökande med formellt tillräckliga teoretiska meriter avvisas, trots att socialinstitutens kapacitet skulle medge högre intagning, är orsaken vanligen att den sökandes praktik varit för kort eller inte tillfredsställande vitsordad.

Sedan socialinstitutet startade sin verksamhet har omkring 4 000 socionom-examina avlagts med ungefär jämn fördelning på manliga och kvinnliga. Fram till mitten av 1950-talet har examinationen befunnit sig i stigande, men sedan har den vid årtiondets början minskade intagningen av studerande resulterat i lägre examination. 65 procent av alla examina har avlagts å den sociala linjen, medan den socialkommunala linjen svarar för 29 procent. Återstoden hänför sig till den teoretiska linjen. Av de kvinnliga har 95 procent examinerats å sociala linjen, medan av de manliga 54 procent examinerats å socialkommunal linje och 36 procent å social.

Den i studieplanen beräknade utbildningstiden, 2 1/2 år å social och socialkommunal linje, överskrides ofta i praktiken. Detta framgår av att skillnaden mellan åldern för inträde vid socialinstitut och åldern vid examensårets utgång är 3,7 år för de manliga och 3,0 år för de kvinnliga. Att de manliga har längre studietid torde bero på att en del fullgjort militärtjänstgöring under den tid de varit inskrivna och att de i större utsträckning haft förvärvsarbete under stu-

Tabell 6. Antal diplomerade vid socialinstituten

År	Antal			Därav		
	Män	Kvinnor	Summa	Social, socialpolitisk linje	Socialkommunal, kommunal, kameral linje	Teoretisk linje, samhällslinje
1921	5	3	8	5	1	2
1922—23	25	4	29	10	8	11
1924	17	10	27	15	9	3
1925	12	13	25	13	10	2
1926	17	3	20	7	10	3
1927	5	12	17	13	4	—
1928	5	11	16	10	4	2
1929	6	3	9	3	4	2
1930	15	8	23	12	10	1
1931	12	15	27	18	5	4
1932	14	10	24	14	9	1
1933	12	16	28	18	9	1
1934	10	29	39	29	9	1
1935	31	44	75	45	23	7
1936	38	44	82	49	30	3
1937	24	47	71	51	18	2
1938	33	31	64	37	26	1
1939	23	38	61	43	17	1
1940	26	41	67	45	21	1
1941	35	51	86	67	19	—
1942	36	53	89	58	28	3
1943	71	61	132	73	56	3
1944	64	65	129	78	49	2
1945	58	67	125	78	39	8
1946	64	69	133	98	24	11
1947	80	85	165	104	48	13
1948	91	93	184	128	44	12
1949	110	103	213	129	66	18
1950	134	89	223	127	80	16
1951	129	84	213	123	72	18
1952	100	96	196	131	52	13
1953	108	111	219	149	51	19
1954	112	124	236	159	55	22
1955	97	89	186	117	59	10
1956	117	113	230	157	64	9
1957	97	77	174	117	47	10
1958	93	119	212	159	40	13
1959	86	88	174	122	46	6
1960	48	70	118	88	25	5
1961	88	76	164	117	40	7
Summa	2 148	2 165	4 313	2 816	1 231	266

dietiden. Enligt en undersökning avseende åren 1945—1956 vid socialinstituten i Stockholm inskrivna elever har 56 procent varit klara för examen inom fem terminer. Det totala antalet diplomerade vid socialinstituten framgår av tabell 6.

Examinationsprocenten har under 1940- och 1950-talen hållit sig omkring 88—89 procent, utom för dem som antagits åren 1946—1950; för dessa utgjorde den 77 procent. Bortfallsfrekvensen är störst å teoretiska linjen, vilket torde sammanhänga därmed, att utbildningen å denna linje för ett stort antal studerande har karaktär av komplettering av tidigare utbildning. En jämförelse mellan an-

talet inskrivna vid socialinstitutet i Stockholm åren 1946—1955 och antalet utexaminerade vid samma institut åren 1949—1958 har givit följande examinationsfrekvens för de olika linjerna: sociala linjen 91 procent, socialkommunala linjen 89 procent, kamerala linjen 77 procent och teoretiska linjen 67 procent.

Kommitténs synpunkter och förslag

Kommittén har ansett det vara lämpligt att lägga den inom arbetsmarknadsstyrelsen utförda undersökningen till grund för sin bedömning av det framtida behovet av socionomutbildad arbetskraft. Det har visserligen förflutit drygt två år sedan denna undersökning publicerades, men de allmänna utgångspunkterna för styrelsens beräkningar har inte på någon avgörande punkt ändrats. Arbetsmarknadsstyrelsen har på kommitténs begäran kompletterat undersökningen på vissa punkter. Dessutom har kommittén i syfte att få en uppfattning om de nytexaminerade socionomernas verksamhetsområden och anställningsförhållanden gjort en rundfråga (redovisad i bil. 1) till samtliga socionomer som avlagt examen åren 1958—1959. Slutligen har kommittén i samband med sina överläggningar med representanter för socialinstitutet, kommunförbunden och socionomorganisationerna diskuterat frågan om framtida arbetskraftsbehov och utbildningskapacitet.

Kommittén uttalade i sitt betänkande med förslag om upprättande av ett *socialinstitut i Umeå* att den delar arbetsmarknadsstyrelsens uppfattning, att det föreligger ökat behov av socionomutbildad arbetskraft. Kommittén framhöll därvid bland annat, att det råder betydande svårigheter att i önskad omfattning rekrytera socionomer. Under senare år har svårigheterna tilltagit för kommunerna att besätta tjänster inom socialvården och den kommunala förvaltningen med kvalificerade sökande. I åtskilliga fall har kommunerna låtit tjänster stå obesatta eller anställt personal som saknat socionomexamen eller annan högre utbildning. Bristen på socionomer torde även ha haft en restriktiv inverkan i fråga om att inrätta erforderliga tjänster. Kommittén betonade, att det är nödvändigt att en tillräckligt stor och väl kvalificerad kår av socialt och administrativt utbildad arbetskraft finns för att socialpolitikens mål skall kunna förverkligas. Om inte tillräckliga personella resurser står till förfogande för svåras genomförandet av den sociala lagstiftningen i enlighet med lagstiftarnas intentioner.

I samtliga remissyttranden över kommitténs förslag betonades angelägenheten av en ökad utbildningskapacitet. I 1962 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, anförde departementschefen under punkten 221 bland annat, att det är synnerligen angeläget, att alla möjligheter tillvaratas att snarast öka antalet utbildningsplatser för dem som avser att avlägga socionomexamen. I propositionen föreslogs därför inrättande av

ett socialinstitut i Umeå och ökad intagning vid sydsvenska socialinstitutet, varigenom den sammanlagda utbildningskapaciteten ökade från 295 till 380 platser. Riksdagen har sedermera beslutit i enlighet härmed.

Innan kommittén i det följande redovisar sina synpunkter på arbetsmarknadsstyrelsens bedömning av socionombehovet, vill kommittén peka på svårigheten att ställa en någorlunda säker prognos rörande det framtida behovet av socionomutbildad arbetskraft. Det är svårt, för att inte säga omöjligt, att objektivt mäta behovet av arbetskraft med viss utbildning. Sådana uttryck som behov och brist har sin utgångspunkt i vissa värderingar och är beroende av den allmänna samhällsutvecklingen. De förutsättningar i fråga om samhällsåtgärder, yrkesverksamhetsgrad, elevtillströmning o. s. v., som prognoserna bygger på, kan ändras under årens lopp. Utvecklingen inom andra utbildningsområden är av stor betydelse. Det är särskilt svårt att beräkna framtida arbetskraftsbehov inom områden där inga fasta kompetensvillkor är uppställda. Socionomerna får ofta konkurrera med arbetskraft med annan utbildning och deras möjligheter att hävda sig blir då beroende av utbildningens kvalitet. Från behovssynpunkt finns ett samband mellan socionomer och annan samhällsvetenskapligt utbildad arbetskraft. Liknande samband kan finnas med grupper med kortare utbildning. 1955 års universitetsutredning underströk vid sin bedömning av behovet av akademiskt utbildad arbetskraft i sitt sjätte betänkande, Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle (SOU 1959: 45), att det är mycket svårt att bedöma arbetsmarknadsutvecklingen för en viss grupp vid en viss tidpunkt. Det är nödvändigt att göra en total bedömning för all arbetskraft med längre utbildning och denna bedömning måste kontinuerligt överses.

Det är enligt kommitténs mening knappast möjligt att för en längre tidsperiod göra preciserade beräkningar rörande behovet av socionomer. Arbetsmarknadsstyrelsens prognos har givit kommittén värdefull vägledning vid dess bedömning av arbetskraftsbehov och utbildningskapacitet, men kommitténs förslag har likväl i hög grad måst baseras på en mera allmän bedömning av den framtida utvecklingen.

En omständighet av särskild betydelse för socionomernas arbetsmarknad är den framtida kommunindelningen. Under senare år har i allt flera kommuner inrättats heltidstjänster för personal med administrativa, kommunalekonomiska och socialvårdande uppgifter och det torde i framtiden bli mer och mer nödvändigt att kommunerna har tillgång till välutbildade tjänstemän. Vid en ny kommunindelning kan uppkomma vissa personalproblem av övergående art, men på något längre sikt kommer de större kommunenheterna att leda till inrättande av nya och mer differentierade tjänster.

Kommunindelningen kan påverka socionomutbildningens uppläggning även i annat avseende. Större kommuner med större förvaltningskontor ger möjlighet till ett bättre utnyttjande av den kvalificerade arbetskraften. Genom rationalisering av kontorsorganisationen och ökat utnyttjande av annan personal kan socionomerna avlastas arbetsuppgifter. En annan arbetsfördelning inom förvaltningen kan komma att påverka efterfrågan av personal med olika utbildning, men det är knappast möjligt att nu förutse vilka följder denna utveckling kan få för behovet av socionomer. I kap. 4 behandlar kommittén de konsekvenser denna utveckling kan få för utbildningens innehåll.

Kommittén har inte funnit anledning att här kommentera enskildheter i arbetsmarknadsstyrelsens undersökning. Enligt kommitténs mening tyder särskilt utvecklingen under de senaste åren på att den inom arbetsmarknadsstyrelsen gjorda undersökningen i vissa avseenden har underskattat behovet av socionomutbildad arbetskraft.

Kommittén vill peka på följande omständigheter som talar för ett ökat behov av socionomer.

Socialförvaltningen i kommunerna har under efterkrigstiden genomgått en kraftig utbyggnad, särskilt inom barnavård och nykterhetsvård. År 1959 fanns tjänstemän med arbetsuppgifter enbart inom socialvården anställda i samtliga städer, med ett undantag, vilkas folkmängd uppgick till minst 4 000 invånare, och i samtliga köpingar vilkas folkmängd uppgick till minst 6 000 invånare. I flertalet större landskommuner fanns en eller flera socialassistenter eller kommunalassistent med sociala uppgifter. Den pågående förskjutningen mot förebyggande åtgärder och den samtidiga utbyggnaden av rehabiliteringsverksamheten ökar behovet av väl utbildad arbetskraft.

Rekryteringssvårigheterna inom den kommunala socialvården har omvittnats i skilda sammanhang. Nykterhetsvårdsutredningen har i sitt betänkande, Översyn av nykterhetsvården (SOU 1961:58), framhållit, att det synes vara rätt vanligt, att man inte får kompetenta sökande till tjänsterna, varför dessa blir vakanta eller måste besättas med krafter som inte har önskad utbildning. Av en undersökning hösten 1961 rörande personalläget inom de tre största städerna framgår att av 117 s. k. socionomtjänster (tjänster där denna utbildning utgör normalt kompetenskrav) inom nykterhetsvården var endast 35 besatta med socionomer, medan 25 tjänster var vakanta och 57 uppehölls av personer utan någon högre utbildning. Av 260 socionomtjänster inom socialhjälpn i dessa städer var 80 besatta med socionomer, 21 av personer med annan högre utbildning, 20 var vakanta och 139 besatta med personer utan någon högre utbildning.

Kommunernas vidgade arbetsuppgifter och växande ekonomiska enga-

gemang kommer att kräva mer personal med administrativ och kommunalekonomisk utbildning. I många kommuner har under senare år inrättats tjänster för ekonomiskt och administrativt utrednings- och planeringsarbete och genom större kommuner stiger behovet av sådan personal. Det är vidare sannolikt att socionomerna i ökad omfattning får anställning vid andra kommunala förvaltningskontor än kommunal- och drätselkontor, t. ex. vid kommunala affärsverk, bostadsstiftelser, tekniska förvaltningar etc. Kommunernas uppgifter på samhällsplaneringens och skoladministrationens område växer och under de närmaste åren torde man kunna räkna med en betydande efterfrågan på socionomer inom dessa områden.

Landstingen kommer att under de närmaste åren få ökade uppgifter främst på hälso- och sjukvårdens område. Mentalsjukvårdens upprustning och den pågående utbyggnaden av kroppssjukvården, liksom den ändrade tjänsteläkarorganisationen, medför ökat behov av kvalificerad arbetskraft både inom landstingskanslierna och inom sjukvårdsadministrationen.

Utbyggnaden av hälso- och sjukvården medför även ett starkt ökat behov av kuratorer. Vidare har 1960 års riksdag fastställt riktlinjer för familjerådgivningsverksamheten och en fortsatt utbyggnad av denna verksamhet, liksom av den psykiska barna- och ungdomsvården, torde vara att vänta under de närmaste åren.

Den pågående upprustningen inom olika vårdområden och utvecklingen mot en mer specialiserad och intensifierad anstaltsvård medför ökat behov av socionomer. Nykterhetsvårdsutredningen har betonat bristen på fackutbildade socialarbetare inom den slutna nykterhetsvården och även inom andra vårdområden föreligger brist på sökande.

Inom arbetsmarknadsverket är antalet socionomer relativt lågt. Behovet av personal med social utbildning är emellertid stort och torde komma att bli större genom utbyggnaden av arbetsvården och arbetsförmedlingens övriga verksamhet. 1962 års riksdag har beslutat en betydande förstärkning av arbetsmarknadsverkets resurser.

Under senare år har alltfler socionomer gått till personalarbete inom näringslivet eller hos stat och kommun. Personaladministrativa frågor torde komma att ägnas ökad uppmärksamhet i framtiden och det är rimligt att räkna med en väsentligt ökad efterfrågan på socionomer.

Personalbehovet inom den statliga tillsyns- och rådgivningsverksamheten kan vara svårare att bedöma. År 1960 tillsattes en utredning rörande socialvårdskonsulenternas ställning och uppgifter. En omorganisation av konsulentverksamheten har föreslagits av nykterhetsvårdsutredningen. Inom kriminalvårdens område pågår samtidigt en omfattande utbyggnad av tillsynsverksamheten. 1956 års eftervårdsutredning föreslog en väsentlig förstärkning av den fackutbildade personalen för kriminalvård i fri-

het och 1962 års riksdag har beslutat genomföra den första etappen av denna utbyggnad, som totalt omfattar närmare 60 tjänster.

Kommittén vill härutöver peka på ytterligare ett par omständigheter, som inverkar på behovet av och tillgången på socionomer under 1960-talet. Yrkesverksamhetsgraden bland de utexaminerade är av stor betydelse för läget på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsstyrelsen har mot bakgrunden av de senaste årens erfarenheter räknat med att gruppen icke yrkesverksamma ökar med 50 per år. Med hänsyn till den allmänna utvecklingen på arbetsmarknaden synes emellertid en ökning av yrkesverksamheten inte otänkbar. Den ökade yrkesintensiteten bland gifta kvinnor och det växande intresset för att inrätta deltidstjänster kan medföra att flera av de redan utbildade söker sig ut på arbetsmarknaden.

En annan omständighet har redan antytts i det föregående, nämligen utvecklingen inom andra utbildningsområden. Eftersom socionomerna inte har några klart avgränsade arbetsområden för vilka endast de är behöriga, måste de räkna med konkurrens från andra utbildningsvägar. Bristen på personer med samhällsvetenskaplig utbildning från universitet och handelshögskolor synes dock bli bestående under den tid som nu kan överblickas.

Dessa båda faktorer kan i någon mån påverka förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på socionomer, men ändrar inte kommitténs allmänna bedömning av utbildningsbehovet under 1960-talet.

I arbetsmarknadsstyrelsens undersökning beräknas det sammanlagda genomsnittliga utbildningsbehovet under 1960-talet till 310 per år, varav 240 å social, 50 å socialkommunal och 20 å teoretisk linje. Enligt undersökningen torde omkring 10 procent av detta behov kunna fyllas med personer som utexaminerats från Sköndalsinstitutets sociala linje. Det innebär — med nuvarande examinationsförhållanden — att den årliga intagningen vid socialinstitutet bör uppgå till cirka 375 per år. Detta betraktas som en minimiprognos och styrelsen framhåller, att sannolika skäl talar för att arbetsmarknaden utan svårighet skulle kunna mottaga flera socionomer. Enligt en alternativ beräkning, som bygger på antagandet att den procentuella tillväxten av socionomkåren under 1960-talet skulle komma att uppgå till ungefär samma storlek som under 1950-talet, erfordras en examination av cirka 400 från och med år 1963. Detta torde förutsätta en årlig intagning av drygt 450 studerande.

Kommittén har kommit till den uppfattningen, att behovet av socionomer under 1960-talet kommer att ligga högre än det senare alternativet. Bristen på socionomer har skärpts under de senaste åren. I redogörelsen för arbetsmarknadsläget för vissa utbildningsgrupper hösten 1961 (Arbetsmarknadsinformation, serie 5/1961) framhåller arbetsmarknads-

styrelsen, att det råder utpräglad brist på socionomer. Mest markerad är denna brist i fråga om socionomer som utexaminerats från social linje. Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar i denna redogörelse, att efterfrågan på socionomer kan väntas öka mycket kraftigt, vilket framför allt sammanhänger med ökat antal socionomtjänster inom kommunernas förvaltning. Även i en redogörelse för arbetsmarknadsutsikterna våren 1962 konstateras att tillgången på kvalificerad förvaltningspersonal är otillräcklig och att bristen är särskilt framträdande då det gäller socionomer. Liknande synpunkter har framförts i flera av de skrivelser, som inkommit till kommittén och vid de överläggningar kommittén haft med representanter för socialinstituten, kommunförbunden och socionomorganisationerna.

Kommittén vill emellertid betona de tidigare berörda svårigheterna att ställa en någorlunda säker prognos rörande det framtida behovet av socionomutbildad arbetskraft. Det är därför enligt kommitténs uppfattning nödvändigt att fortlöpande följa utvecklingstendenserna inom de sociala och administrativa områdena för att i god tid kunna tillgodose uppkommande utbildningsbehov. Kommittén anser det önskvärt att en ny prognos utarbetas inom de närmaste åren.

Tillskottet av socionomer har under 1950-talet uppgått till i medeltal drygt 200 per år. Under de senaste åren har noterats en minskad examination. Denna nedgång torde sammanhånga med läget på arbetsmarknaden. Många studerande har erbjudits vikariat eller mera fasta anställningar innan de slutfört studierna. Detta har medfört en förlängning av studietiden och i vissa fall att studierna avbrutits.

Kommittén anser det nödvändigt att ytterligare öka utbildningskapaciteten vid socialinstituten. Med hänsyn till arbetsmarknadens behov bör denna förstärkning ske snarast. Trots en betydande ökning av elevintagningen under senare år — från 265 platser läsåret 1960/61 till 380 platser läsåret 1962/63 — måste man räkna med en fortsatt brist på socionomer under åtskilliga år framåt. Med nuvarande uppläggning av utbildningen dröjer det cirka tre år innan man genom en ökad intagning av elever kan påverka arbetsmarknadens tillgångssida och det totala antalet yrkesutövare stiger ganska långsamt. Kommittén är medveten om de svårigheter det innebär att under de närmaste åren öka elevintagningen samtidigt som betydande förändringar av utbildningens innehåll och organisation genomföres, men vill ändå föreslå att elevintagningen ökas från högst 380 studerande läsåret 1962/63 till högst 480 studerande läsåret 1963/64. Den rådande bristen på lokaler och knappheten på lämpliga praktikplatser kan komma att försvåra denna utbyggnadstakt. Intagningen bör därför, om synnerliga skäl därtill föreligger, kunna begränsas något under första läsåret.

Den föreslagna ökningen av utbildningskapaciteten bör ske vid de befintliga socialinstituten. Institutet är i jämförelse med flertalet andra högre utbildningsanstalter relativt små enheter och en fortsatt utbyggnad av dem torde medföra åtskilliga fördelar, i synnerhet för de mindre instituten. Ett större elevunderlag ger möjlighet till mer differentierad undervisning i olika ämnen och flera fasta lärare kan knytas till utbildningen.

Kommitténs förslag rörande utbildningskapaciteten läsåret 1963/64 framgår av följande tabell, som även anger den årliga intagningen av studerande läsåren 1960/61—1962/63.

Lärosäte	Läsår			
	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
Stockholm.....	130	130	130	150
Göteborg.....	65	80	80	120
Lund.....	70	85	100	120
Umeå.....	—	—	70	90
Summa	265	295	380	480

Denna ökning innebär att antalet inskrivna studerande, som höstterminen 1960 uppgick till 827 och höstterminen 1961 till 956, torde komma att öka till omkring 1 250 höstterminen 1963.

Vid beräkningen av utbildningskapaciteten vid de olika läroanstalterna har kommittén beaktat de bestämmelser som gäller för undervisning inom filosofisk fakultet och de riktlinjer i övrigt som framgår av Kungl. Maj:ts proposition 1958: 104. Undervisningsgrupperna beräknas sålunda vid lektionsundervisning omfatta omkring 30 aktiva deltagare. Den av kommittén föreslagna intagningen innebär att de studerande under första studieåret fördelas på fem undervisningsgrupper i Stockholm, fyra i vardera Göteborg och Lund samt tre i Umeå. Frågan om undervisningsgruppernas storlek behandlas närmare i kap. 8.

Kommittén bedömer det som sannolikt att en ytterligare ökning av utbildningskapaciteten kommer att bli erforderlig i framtiden, men förslagen i detta sammanhang begränsar sig till den ökning som nu bör genomföras. Det bör ankomma på instituten att inkomma med förslag om ökad utbildningskapacitet. Kommittén är inte främmande för tanken att det i framtiden kan bli aktuellt att inrätta en femte utbildningsanstalt för sacionomutbildning. Emellertid bör de nuvarande läroanstalterna i första hand byggas ut. Främst gäller detta institutet i Umeå samt instituten i Göteborg och Lund.

KAPITEL 3

Socialhögskolornas uppgifter

Socialinstitutens uppgift är att lämna högskolemässig utbildning i samhällsvetenskapliga ämnen, i första hand för blivande tjänstemän inom kommunernas sociala och kamerala förvaltning, inom landstingskommunal förvaltning och sjukvårdsadministration, inom statlig och enskild socialvård samt inom näringslivets personaltjänst. Utbildningen lämpar sig också för dem som vill komplettera annan utbildning med en allmän orientering i samhällsvetenskapliga ämnen.

Den första grundvalen för de svenska socialinstituterna är de utbildningskurser för praktiskt socialt arbete som Centralförbundet för socialt arbete (CSA) startade redan 1910. Denna kursverksamhet nedlades emellertid 1920, då CSA i stället tog initiativ till upprättande av en särskild utbildningsanstalt för kommunaltjänstemän och andra befattningshavare inom socialvården. I januari 1921 började Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning — i allmänhet benämnt socialinstitutet i Stockholm — sin verksamhet. Institutet blev snart den centrala utbildningsanstalten på sitt område. Utbildningens målsättning var att kombinera högskolemässiga teoretiska studier med praktisk erfarenhet och utbildning. Elevantalet var till en början lågt. Under 1920-talet antogs drygt 30 studerande per år, men antagningen ökade under 1930-talet och uppgick vid årtiondets slut till något mer än 100 studerande per år.

Den ekonomiska grunden för institutet utgjordes främst av anslag från CSA. Dessutom lämnade Stockholms stad alltsedan institutets start årliga bidrag och även vissa andra städer lämnade under de första åren mer eller mindre tillfälliga bidrag. I övrigt utgjordes de huvudsakliga inkomsterna av elevavgifter. Institutet fick statsbidrag först från och med budgetåret 1938/39.

Under 1940-talet medförde utbyggnaden av socialpolitiken ett ökat behov av socialt och kommunalt utbildad arbetskraft. Även antalet sökande till socialinstitutet i Stockholm steg avsevärt. Detta aktualiserade frågan om att inrätta ytterligare socialinstitut. Hösten 1943 bildades i Göteborg en organisationskommitté, som gjorde upp ett program för ett blivande institut i staden. Verksamheten började höstterminen 1944 och statsbidrag utgick redan från och med budgetåret 1944/45. Tre år senare upprättades, på initiativ av en förening bestående av representanter för de sydliga landstingen, vissa

skånska städer och universitetet i Lund, sydsvenska socialinstitutet, även det med statsbidrag från första studieåret, 1947/48. Institutet i Göteborg och Lund hade från början en intagningskapacitet om vardera 60—70 studerande per år.

Från och med läsåret 1962/63 finns jämväl ett socialinstitut i Umeå. Socionomutbildningskommittén framlade i ett den 31 maj 1961 dagtecknat betänkande (stencilerat) förslag om upprättande av ett fjärde socialinstitut, förlagt till Umeå. I 1962 års statsverksproposition förordades upprättande av nämnda institut och att statsbidrag skulle utgå från och med 1 juli 1962. Riksdagen har sedermera beslutit i enlighet härmed. Institutet omfattar social och teoretisk linje och kommer första läsåret att anta högst 70 studerande.

Nuvarande uppgifter

De principiella riktlinjerna för utbildningen vid socialinstitutet fastställdes för drygt femton år sedan. År 1944 framlade socialutbildningssakkunniga betänkande med utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen (SOU 1944:29), vilket betänkande låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition 1945:153 angående bidrag till socialinstitutet. 1945 års riksdag godkände i allt väsentligt dessa förslag och fann det befogat, att socialinstitutet med hänsyn till de betydelsefulla uppgifter som ålåg dem erhöll stöd av det allmänna i större utsträckning än dittills varit fallet.

Utbildningen har därefter utvecklats på grundval av socialutbildningssakkunnigas utredning och förslag samt under hänsynstagande till utvecklingen inom samhällsvetenskaperna och till de behov som nya förhållanden har skapat. Utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad har sedan 1945 års reformbeslut gått snabbt framåt. Denna utveckling har ställt delvis nya krav på utbildningen. Socialinstitutet har efter inbördes samråd företagit vissa ändringar i utbildningen. Undervisningen har utvidgats till nya ämnesområden, exempelvis sociologi och samhällsplanering. Kursplanerna för de olika ämnena har vid flera tillfällen ändrats och i samband därmed har vissa förskjutningar skett i fråga om ämnenas innehåll och omfattning. Den praktiska utbildningen vid institutet har byggts ut, främst gäller detta den sociala linjen, där undervisningen om metoder i socialt arbete fått allt större plats.

I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för utbildningens organisation vid socialinstitutet. Uppgifterna hänför sig till läsåret 1961/62. Redogörelsen berör endast utbildningens mål och allmänna uppläggning. Utbildningens innehåll, undervisningens omfattning och former etc. behandlas i kap. 4.

Socionomexamen kan nu avläggas på olika linjer. Vid samtliga institut finns en *social linje*, främst avsedd för dem som önskar utbilda sig för befattningar inom socialvård, kriminalvård, kuratorsarbete, arbetsförmedling och personaltjänst samt en *teoretisk linje*, avsedd för dem som vill komplettera annan utbildning genom att skaffa sig vidgade samhällsvetenskapliga kunskaper. Vid instituten i Göteborg och Lund finns en *socialkommunal linje* och vid institutet i Stockholm en *förvaltningslinje*. Dessa linjer ger utbildning för administrativt och kameralt förvaltningsarbete i landskommuner, köpingar, städer och landstingskommuner och även för vissa statliga tjänster. Sedan 1945 har den förändringen inträffat, att vid socialinstitutet i Stockholm den socialkommunala linjen och den kamerala linjen (avsedd för rent kamerala tjänster) från och med läsåret 1958/59 sammanslagits till en linje, benämnd förvaltningslinjen. Även inom linjerna förekommer nu en viss specialisering. På socialkommunala linjen kan studierna inriktas på olika typer av förvaltning. Till *partiell utbildning*, som meddelas vid samtliga institut, kan antas den som har mycket goda vitsord från minst tre års tjänst inom ett arbete för vilket instituten utbildar eller som under längre tid har ägnat en väsentlig del av sitt arbete åt kvalificerade statliga eller kommunala förtroendeuppdrag.

Utbildningen vid de olika instituten är i stort sett likartad. Uppdelningen mellan de olika ämnena, ämnenas benämning och studiegången varierar dock något. Den socialkommunala linjen finns som ovan nämnts endast vid instituten i Göteborg och Lund, förvaltningslinjen endast vid institutet i Stockholm. De båda sistnämnda linjerna har emellertid i allt väsentligt samma uppläggning, skillnaden är främst av terminologisk natur. Bakom de terminologiska skillnaderna i övrigt ligger i vissa fall faktiska olikheter, som kan vara betingade av att lärostoffet har delats efter skilda principer mellan de olika lärarna.

Den sociala linjens ämnen är följande: stats- och kommunalkunskap, nationalekonomi, socialpolitik, socialrätt, psykologi, sociologi, social metodik och administration samt kurs i hygien med socialmedicin. Därtill kommer 8—10 månaders praktiktjänstgöring. För social examen fordras lägst betyget Godkänd i samtliga nämnda ämnen samt lägst betyget Med beröm godkänd i två ämnen, varav ett skall vara socialpolitik eller socialrätt.

Den socialkommunala linjens ämnen är följande: stats- och kommunalkunskap, nationalekonomi, socialpolitik, socialrätt, psykologi (i Göteborg examensämne, i Lund kurs i ämnet), kommunal förvaltning med samhällsplanering, kommunal ekonomi och bokföring, kurs i beskattningsrätt, kurs i hygien med socialmedicin och kurs i praktisk kommunal förvaltning. Därtill kommer 8—10 månaders praktiktjänstgöring. Studierna på denna linje kan differentieras vid socialinstitutet i Göteborg med inriktning på a) landskommunal, mindre och medelstora städers förvaltning eller b) större stä-

ders förvaltning och vid sydsvenska socialinstitutet med inriktning på a) landskommunal, mindre och medelstora städers förvaltning, b) större städers förvaltning eller c) landstings- och sjukhusförvaltning. För socialkommunal examen fordras lägst betyget Godkänd i samtliga nämnda ämnen samt lägst betyget Med beröm godkänd i två ämnen, varav ett skall vara socialrätt, kommunal förvaltning med samhällsplanering eller kommunal ekonomi och bokföring.

Förvaltningslinjens ämnen är följande: stats- och kommunalkunskap, nationalekonomi, socialpolitik, samhällsplanering, kommunal rättskunskap, kommunal ekonomi och redovisning samt kurs i beskattningsrätt och kurs i praktisk kommunal förvaltning. Utöver dessa obligatoriska ämnen skall den studerande välja någon av följande tilläggs kombinationer: a) ett betyg i socialrätt samt kurs i hygien med socialmedicin, b) ett betyg i sociologi, psykologi eller hygien med socialmedicin eller c) kurs i Stockholms stads förvaltning. Därtill kommer 8—10 månaders praktiktjänstgöring. För förvaltningsexamen fordras lägst betyget Godkänd i samtliga nämnda ämnen samt lägst betyget Med beröm godkänd i två ämnen (för den som väljer alternativ c) i tre ämnen), varav ett skall vara stats- och kommunalkunskap eller kommunal ekonomi och redovisning.

Den teoretiska linjens ämnen är följande: stats- och kommunalkunskap, nationalekonomi, socialpolitik, sociologi jämte ytterligare två av institutens läroämnen. För teoretisk examen fordras lägst betyget Godkänd i samtliga nämnda ämnen och lägst betyget Med beröm godkänd i tre av dem.

Partiell utbildning skall omfatta minst två examensämnen i en kombination som godkänts av instituten. Ett av dessa ämnen skall alltid vara stats- och kommunalkunskap, nationalekonomi, socialpolitik eller sociologi.

Kommitténs synpunkter och förslag

Som framgått ovan har de principiella riktlinjerna för socionomutbildningen inte förändrats sedan 1945 års beslut, även om betydande ändringar eller förskjutningar i utbildningsplanerna har ägt rum.

Utbildningen har under de gångna åren i stort sett visat sig motsvara sitt syfte att lämna högskolemässig teoretisk och praktisk utbildning för blivande tjänstemän inom kommunernas sociala och kamerala förvaltning, inom landstingskommunal förvaltning och sjukvårdsadministration, inom statlig och enskild socialvård samt inom näringslivets personaltjänst. Efterfrågan på socionomutbildad arbetskraft har under senare år varit stor. Antalet befattningar av sådant slag att de till väsentlig del besättes med socionomer har starkt ökat under 1950-talet. I många fall har kommuner och andra arbetsgivare på grund av bristen på socionomer måst anställa personer utan socionomexamen på befattningar där denna utbildning har angetts som kompetenskrav. Även på sådana områden där socionomerna haft

starkare konkurrens med andra utbildningsgrupper har de i allmänhet väl kunnat hävda sin ställning.

Å andra sidan måste konstateras, att utbildningen i vissa avseenden inte helt motsvarat arbetsmarknadens krav. Många socialarbetare har anmält behov av fördjupade kunskaper i bland annat psykologi och socialvårdsmetodik och socionomer med administrativa och kamerala uppgifter har betonat, att undervisningen i företags- och kommunalekonomi samt civilrätt måste utvidgas. Från flera håll har begärts en översyn av socionomutbildningens innehåll och utformning. Styrelserna för socialinstituterna samt socionomorganisationerna har i skrivelser till chefen för ecklesiastikdepartementet anhållit om en särskild utredning rörande socionomutbildningen. 1955 års universitetsutredning underströk i sitt sjätte betänkande, Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle (SOU 1959: 45), angelägenheten av en sådan utredning och vid remissbehandlingen av nämnda betänkande tillstyrkte samtliga myndigheter och organisationer, som uppehöll sig vid socionomutbildningen, detta förslag. I propositionen 1960: 119 angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m. förordades bland annat, att en utredning skulle komma till stånd rörande socionomutbildningens uppgifter, innehåll och organisation. Som en viktig uppgift för denna utredning angavs frågan om den lämpligaste utformningen av socionomutbildningens innehåll med hänsyn till den pågående förändringen av samhällsstrukturen. 1960 års riksdag godkände de i propositionen förordade riktlinjerna. Departementschefen erinrar i direktiven för socionomutbildningskommittén om detta beslut och betraktar frågan om utbildningens uppgifter och innehåll som en huvuduppgift för kommittén.

Utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad ställer krav på ökade kunskaper och färdigheter. Den sociala och kamerala förvaltningen har blivit alltmer omfattande och differentierad. Kraven på god utbildning har därför skärpts. Ett par exempel kan belysa detta. Den moderna bostadspolitikerna har tillfört kommunerna nya uppgifter. Markfrågor, bebyggelseplanering, fastighetsbildning och fastighetsförvaltning samt bostadslåneverksamheten har blivit allt viktigare frågor. Kommunernas växande ekonomiska engagemang har ökat kraven på ekonomisk planering, redovisning och kontroll. För många tjänstemän med kamerala uppgifter har den utåtriktade verksamheten, exempelvis förhandlingar med företag och olika samhällsorgan, kommit att bli alltmer betydande. En ändrad kommunindelning kommer att medföra ändrade arbetsuppgifter för kommunernas tjänstemän. Genom större kommuner ökas förutsättningarna för en mer rationell kontorsorganisation med större personal och specialisering på olika arbetsuppgifter. Utvecklingen av tekniska hjälpmedel inom administrationen leder till att socionomerna i framtiden kan få mera kvalificerade arbetsuppgifter.

Inom socialvården, såväl den öppna som den slutna vården, pågår förändringar som i hög grad kommer att återverka på utbildningens uppläggning och innehåll. Utvecklingen inom de olika vårdområdena har inneburit ökade krav på psykologisk och mentalhygienisk skolning, framför allt i avseende på praktisk tillämpning av dessa kunskaper. Genom att större vikt nu läggs vid tidigt insatta förebyggande åtgärder och vid rehabilitering krävs nya insatser och ökad kunnighet av socialvårdens personal. Upplysning och rådgivning i samband med uppfostran, skolgång, yrkesval, arbetsanpassning och samlevnadsproblem blir allt viktigare. Denna förändring av det sociala arbetet torde bli ännu påtagligare i framtiden. I och med att den materiella tryggheten förbättras, blir det möjligt att mera uppmärksamma den enskilde individens personliga problem. De kurativt betonade uppgifterna kommer att få ökad betydelse och detta måste beaktas i utbildningen.

Socialinstitutet har sökt tillgodose de nya kraven genom vissa ändringar av utbildningen. Kraven på en genomgripande revision av den nuvarande socionomutbildningens uppläggning har emellertid under senare år blivit allt starkare. Utbildningen måste vara anpassad till arbetsmarknadens krav och en sådan anpassning kan inte uppnås enbart genom partiella reformer. Det växande behovet av väl utbildad arbetskraft och det allmänna kravet på en bättre utbildning nödvändiggör därför en omläggning av den nuvarande socionomutbildningen. Kommittén framlägger i det följande förslag, som syftar till att uppnå en kvalitativ förbättring av såväl den teoretiska som den praktiska utbildningen. I detta kapitel anger kommittén den allmänna grundsyn på socialinstitutets uppgifter, som varit vägledande för kommittén i dess arbete.

1. Undervisning

Socialinstitutet har enligt gällande grundstadgar till uppgift att »meddela vetenskaplig undervisning och praktisk utbildning för social och kommunal tjänst, att sprida kunskap i socialpolitiska och kommunala ämnen samt att främja samhällsvetenskapernas utveckling». I flera sammanhang har socialinstitutet intagit en särställning gentemot övriga fackhögskolor och universiteten. Detta torde bland annat bero på inträdesvillkorens utformning och det starka inslaget av praktisk utbildning. Den speciella uppläggningsen på dessa punkter har enligt kommitténs mening varit av stort värde och bör i huvudsak bibehållas.

Kommittén anser att socialinstitutet skall vara fackhögskolor med uppgift att meddela vetenskaplig undervisning och främja samhällsvetenskaplig forskning. Syftet med undervisningen vid socialinstitutet är detsamma som vid all akademisk undervisning: att utöver faktiska kunskaper och praktiska färdigheter ge handledning i vetenskaplig metodik och introduktion i den allmänna vetenskapliga problematiken. Socionomutbildningens

högskolekaraktär blir i framtiden mera markerad. Socialinstitutet kommer — genom en breddning och fördjupning av den teoretiska utbildningen och en förstärkning av lärarorganisationen — att ge utbildning kvalitativt likvärdig den som andra fackhögskolor lämnar. Detta bör enligt kommitténs mening framgå av utbildningsanstaltens benämning. Kommittén föreslår därför, att socialinstitutet — med hänsyn till de utbildningsuppgifter de har att fylla och den allmänna uppläggningsformen av utbildningen — i framtiden benämnas *socialhögskolor*. I det följande använder kommittén benämningen *socialhögskolor* vid behandlingen av den framtida utbildningen.

Socialinstitutets verksamhet har huvudsakligen varit inriktad på utbildning för social och kommunal tjänst. För närvarande har närmare två tredjedelar av de yrkesverksamma socionomerna sociala uppgifter inom kommunal och statlig socialvård, anstaltsvård, sjukvård och näringslivets personaltjänst, medan en tredjedel har administrativa och kamerala uppgifter inom kommunal eller statlig förvaltning. En mindre grupp är anställd inom andra verksamhetsområden, exempelvis inom press och organisationsvärld. Socionomernas arbetsuppgifter torde i framtiden bli mera differentierade. En specialisering pågår inom socionomernas nuvarande verksamhetsfält. Dessutom öppnas nya arbetsmöjligheter i allmän och enskild tjänst.

Socionomernas utbildning och arbetsuppgifter gränsar till flera andra utbildningsgrupper, såsom samhällsvetare, civilekonomer, jurister och psykologer. Detta aktualiserar frågan om socialhögskolornas utbildningsuppgifter i förhållande till annan utbildning. Ett närmare angivande av vilka områden och tjänster som olika slag av utbildning är avsedd för, skulle öka möjligheterna att bedöma skilda examinas kompetensvärde och underlätta de studerandes val av utbildningsväg. Enligt kommitténs mening är det emellertid knappast möjligt att dra några klart markerade gränser mellan socionomutbildning och annan samhällsvetenskaplig utbildning. Kommittén anser, att socialhögskolornas uppgift bör vara att lämna undervisning åt dem som avser att ägna sig åt sociala, administrativa och ekonomiska uppgifter i statlig, kommunal och enskild tjänst. För många befattningar inom dessa områden är socionomexamen den naturliga utbildningen, för andra kan även annan samhällsvetenskaplig utbildning komma ifråga.

Kommittén vill åskådliggöra sin syn på socialhögskolornas uppgifter genom att kortfattat ange de verksamhetsområden, där flertalet socionomer enligt kommitténs mening torde komma att sysselsättas.

a. Den kommunala socialvårdsorganisationen: socialhjälp, barna- och ungdomsvård, nykterhetsvård, åldringsvård etc.

b. Kuratorsarbete: kropps- och mentalsjukvård, skolor, familjerådgivning, psykisk barna- och ungdomsvård etc.

c. Anstaltsvård: barna- och ungdomsvård, fångvård, nykterhetsvård etc.

d. Socialförsäkringsadministration

e. Personaltjänst

f. Förvaltningstjänst med administrativa eller kommunalekonomiska uppgifter i städer, köpingar och landskommuner

g. Landstingsförvaltning och sjukvårdsadministration

h. Statliga verk och myndigheter (centrala, regionala och lokala), t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen och länsstyrelserna

i. Organisationer och institutioner, exempelvis fackliga och ideella organisationer samt kommunförbunden.

Ett stort antal socionomer torde även i framtiden vara anställda i primär- eller landstingskommunal tjänst. Det finns emellertid skäl att anta, att socionomerna i ökad omfattning kommer att efterfrågas inom vissa delar av den statliga förvaltningen, främst inom sådana verk som sysslar med sociala frågor, och att ett ökat antal socionomer kommer att gå till personaladministrativa tjänster inom näringslivet.

2. Forskning

Socialinstitutet hänföres i allmänhet inte till de utbildningsanstalter, som har till uppgift att bedriva forskning. I institutens grundstadgar talas endast om uppgiften att meddela vetenskaplig undervisning. När socialinstitutet i Stockholm inrättades, klargjordes emellertid genom dess namn — Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning — att institutet även hade till uppgift att bedriva forskning. Socialutbildningssakkunniga konstaterade i sitt betänkande rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen, att institutet inte i nämnvärd grad kunnat fylla den uppgiften. De sakkunniga menade, att inom vissa områden borde forskningsarbete bedrivas inom ramen för socialinstitutets verksamhet. Institutet borde kunna tjänstgöra som sociala och kommunala laboratorier till nytta, stimulans och glädje för den praktiska förvaltningen. Den närmare utformningen av detta arbete borde planläggas i samråd med ett blivande samhällsvetenskapligt forskningsråd. I propositionen 1945:153 uttalade departementschefen, att han för sin del fann det önskvärt att socialinstitutet visade vetenskaplig aktivitet, främst inom sådana ämnen som inte uppmärksammats av den akademiska forskningen. Samtidigt som han avvisade de principiella invändningar, som under remissbehandlingen riktats mot de sakkunnigas förslag, delade han emellertid tveksamheten beträffande socialinstitutets faktiska möjligheter att göra en vetenskaplig insats och framlade inga konkreta förslag rörande socialinstitutets forskningsorganisation. 1945 års riksdag gjorde ingen erinran mot vad departementschefen anfört.

Även nu gäller att forskning endast i ringa grad bedrivs inom ramen

för socialinstitutens verksamhet. Detta beror på att instituten saknar forskningsresurser. Vid respektive institut finns endast ett fåtal fast anställda lärare och deras uppgift ligger på undervisningens område. Några forskartjänster — frånsett de båda professurerna i sociologi vid universiteten i Göteborg och Stockholm med uppgifter även inom socionomutbildningens område samt den förutvarande personliga professuren i statskunskap vid socialinstitutet i Stockholm för professorn Gunnar Heckscher — har inte varit knutna till socialinstitutet.

Behovet av samhällsvetenskaplig forskning har framhållits i åtskilliga sammanhang, bland annat i vid 1962 års riksdag väckta motioner (I: 193 och II: 238), vari föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt utredning och förslag beträffande formerna för en intensifierad och planmässig social forskning. I motionerna anföres bland annat att vi vet för litet om de orsaker som utgör grunden för social missanpassning. Våra kunskaper om individens sociala problem och behov har inte hållit takt med vårt reformprogram. Det behövs ökad social forskning och framför allt större planmässighet i denna forskning. Det finns olika vägar att organisera forskningen, men frågan bör inte lösas utan hänsynstagande till socialinstitutens organisation och verksamhet.

Allmänna beredningsutskottet anför i sitt utlåtande över motionerna, att det inte torde råda några delade meningar om att det med hänsyn till samhällsutvecklingen i allmänhet och den ökande betydelsen av samhällets insatser på det sociala området är av stor vikt att en effektiv och väl samordnad forskning kan bedrivas på hithörande områden. Frågan om vilken väg som bör beträdas för att nå detta syfte är emellertid mycket svårbedömd. Utskottet hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att motionerna jämte utskottets utlåtande över desamma överlämnas till socionomutbildningskommittén. Riksdagen har sedermera beslutit i enlighet härmed (ABU 35, Rskr 203). Kungl. Maj:t har den 6 juni 1962 överlämnat ifrågavarande motioner jämte allmänna beredningsutskottets utlåtande däröver till socialpolitiska kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av kommitténs uppdrag, varvid samråd skall ske med socionomutbildningskommittén. Överläggningar mellan de båda kommittéerna har ägt rum.

Även om kommittén inte har i uppdrag att utreda frågan om den sociala och samhällsvetenskapliga forskningens organisation i allmänhet har kommittén funnit lämpligt att vid fullgörandet av sitt uppdrag ingå på vissa härmed sammanhängande spörsmål.

Den samhällsvetenskapliga forskningen i vårt land bedrivs huvudsakligen vid universitet och högskolor samt inom ramen för den statliga utredningsverksamheten. De undersökningar, som utföres i samband med stat-

ligt utredningsarbete är inriktade på att klarlägga sådana samhällsförhållanden, som statsmakterna behöver ha kännedom om för att pröva behovet av och formerna för statliga åtgärder av olika slag. Denna forskning är alltså på ett särskilt sätt målinriktad. Många av de statliga utredningarna innehåller värdefullt och aktuellt samhällsvetenskapligt material och med den begränsade tillgång på läroböcker som finns på detta område har detta varit av stor betydelse.

Som framhålls i nyss berörda motioner och utskottsutlåtande är frågan om samordning här av stor aktualitet. Olika lösningar kan härvidlag tänkas. En möjlighet är att, såsom skett i Danmark, inrätta ett centralt samhällsvetenskapligt forskningsinstitut, som utan anknytning till undervisning i egen regi utför undersökningar. En annan möjlighet är att samordna undersökningar och forskningsarbeten i samband med statliga utredningar och därvid utnyttja befintliga forskningsresurser genom beställningsuppdrag hos forskningsinstitutioner vid universitet och högskolor. Vilken väg man än väljer måste emellertid under alla förhållanden forskningsverksamheten vid sistnämnda institutioner bli av väsentlig betydelse, eftersom den grundläggande forskarutbildningen måste äga rum vid universitet och högskolor.

Vad den samhällsvetenskapliga forskningen vid universitet och högskolor beträffar har en viss utbyggnad skett under senare år, även om de nya resurserna till stor del tagits i bruk för de ökade undervisningsuppgifterna. Emellertid måste man konstatera att — trots denna utbyggnad — den uppmärksamhet som ägnas åt forskning i sociala och kommunala ämnen är ringa. Inom vissa av socionomutbildningens läroämnen bedrivs forskning vid universitet och högskolor. Det gäller bland annat ämnena statskunskap, nationalekonomi och sociologi. Flera av de centrala läroämnena, såsom socialpolitik, socialrätt, socialvårdsmetodik och kommunal ekonomi, är emellertid helt eller delvis orepresenterade vid andra lärosäten. Detta har lett till att viktiga forskningsuppgifter inom dessa områden är obearbetade.

Såsom allmänna beredningsutskottet anför i sitt förut refererade utlåtande torde det inte råda delade meningar om att det med hänsyn till den allmänna samhällsutvecklingen och den ökande betydelsen av samhällets insatser på det sociala området en effektiv och väl samordnad forskning på dessa områden är av stor vikt. Forskningen kan alltså här bli av betydande värde för det praktiska sociala och kommunala arbetet. Det är ett angeläget önskemål att samhällets socialpolitiska åtgärder blir ingående och fortlöpande vetenskapligt belysta. Man kan härigenom få fastare hållpunkter både för att bedöma effekten av hittills vidtagna åtgärder och för att bedöma behovet av ytterligare åtgärder. Denna synpunkt på den samhällsvetenskapliga forskningen, vilken här inte närmare skall utvecklas, måste från statsmakternas sida tillmätas väsentlig betydelse.

Kommittén har emellertid närmast att bedöma dessa frågor ur socialhögskolornas och socionomutbildningens synvinkel. Därvid bör till en början understrykas, att vid varje läroanstalt som bedriver kvalificerad utbildning är det nödvändigt att undervisningen får stöd och stimulans av forskning. Att presentera aktuella forskningsresultat och de vetenskapliga arbetsmetoderna utgör ett viktigt inslag i all högre utbildning.

Att många betydelsefulla områden och viktiga problem inom samhället inte har blivit föremål för vetenskapliga undersökningar, har utgjort ett påtagligt problem för undervisningen vid socialinstituten. Framför allt har sådana svårigheter givit sig tillkänna inom ämnen, som inte ägt motsvarighet vid universitet och högskolor. Bland områden där socionomutbildningens kvalitet i första hand skulle höjas om forskning kom till stånd må särskilt nämnas kommunal ekonomi, socialpolitik, socialrätt och kommunalrätt. Det är också angeläget att socionomutbildningen, som i hög grad är en förvaltningsutbildning, får stöd av ökad forskning inom de delar av statskunskapen, som särskilt rör förvaltningen. Slutligen kan man peka på att undervisningen i psykologi och socialvårdsmetodik, som vid socialhögskolorna bör vara relativt praktiskt inriktad, skulle utvecklas snabbare om den fick stöd av forskning på den tillämpade psykologins område.

En annan väsentlig synpunkt i detta sammanhang gäller läroboksfrågan. Liksom andra utbildningsanstalter är socialhögskolorna beroende av att få fram läroböcker av hög kvalitet. På många av de områden som socionomutbildningen omfattar sker snabba förändringar inom samhället, varför läroböckerna ofta behöver omarbetas och kompletteras med avsnitt som rör nya förhållanden. Om det finns personer med uppgift att meddela vetenskaplig undervisning och bedriva forskning inom socialhögskolornas specialområden, finns det också större förutsättningar än för närvarande att få fram flera och bättre läroböcker.

Slutligen må framhållas att om socialhögskolorna byggs ut i den omfattning som kommittén i detta betänkande föreslår, kräver frågan om lärarerekrytering och lärarutbildning större uppmärksamhet än tidigare. Rekryteringen av lärare skulle i hög grad underlättas, om lämpliga forskartjänster inrättades.

Kommittén har mot bakgrunden av här anförda synpunkter kommit till den uppfattningen, att förutsättningar nu måste skapas för en utveckling av den samhällsvetenskapliga forskningen på de områden som äger särskild aktualitet för socialhögskolorna och som inte tillgodoses av andra läroanstalter. Detta kan inte ske på annat sätt än genom att inrätta självständiga forskartjänster på dessa områden, d. v. s. professorer.

Enligt kommitténs mening bör innehavarna av dessa professorstjänster tjänstgöra vid såväl socialhögskola som universitet. Vid socialhögskolorna skall innehavaren av professorstjänst delta i betygsundervisningen genom

seminarier och vetenskapliga föreläsningar. Som framgår av kap. 5 anser kommittén att licentiatstudier i de ämnen som ingår i socionomexamen bör förläggas till universitet. Det är redan därför givet att en viss del av den med en sådan professur förenade undervisningsskyldigheten skall fullgöras vid universitet, där givetvis även andra än socionomer kan utnyttja denna undervisning.

Kommittén har efter närmare överväganden kommit till den uppfattningen att de föreslagna professurerna bör inrättas vid socialhögskolorna. Det vore möjligt att inordna dessa tjänster i universitetsorganisationen, antingen som företrädare för nytt ämne eller som företrädare för specialitet inom existerande ämne, men endast om tjänsterna formellt och i första hand knyts till socialhögskolorna kan de få den inriktning i fråga om undervisning och forskning som socialhögskolorna är mest intresserad av. Kommittén är övertygad om att man genom att inrätta professorstjänster vid socialhögskolorna, med undervisningsskyldighet jämväl vid universitet, på bästa sätt främjar såväl undervisning som forskning på socialhögskolornas verksamhetsfält.

Lärarorganisationens utformning behandlas närmare i kap. 8.

Frågan om en intensifierad och planmässig social forskning kommer som nämnts att närmare övervägas av socialpolitiska kommittén. De förslag som socionomutbildningskommittén framlägger i detta betänkande är emellertid av den karaktären att de redan nu kan föranleda statsmakternas beslut, då de inte torde föregripa socialpolitiska kommitténs arbete.

Förslag till socialhögskolornas inrättande	Förslag till socialhögskolornas inrättande	Förslag till socialhögskolornas inrättande
<p>(A) Socialhögskolorna inrättas som självständiga institutioner under statsansvar. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning.</p>	<p>(B) Socialhögskolorna inrättas som självständiga institutioner under statsansvar. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning.</p>	<p>(C) Socialhögskolorna inrättas som självständiga institutioner under statsansvar. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning.</p>
<p>(D) Socialhögskolorna inrättas som självständiga institutioner under statsansvar. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning.</p>	<p>(E) Socialhögskolorna inrättas som självständiga institutioner under statsansvar. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning.</p>	<p>(F) Socialhögskolorna inrättas som självständiga institutioner under statsansvar. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning. De skall ha en egen styrelse och en egen budget. De skall ha en egen personal och en egen lokalförvaltning.</p>

KAPITEL 4

Utbildningens innehåll

Som framgått av ett tidigare avsnitt fastställdes de principiella riktlinjerna för utbildningen vid socialinstituten för drygt femton år sedan. För att anpassa utbildningen efter utvecklingen inom samhällsvetenskaperna och de ändrade förhållandena på arbetsmarknaden har socialinstituten under de gångna åren företagit vissa ändringar i utbildningen. Sålunda har kursplanerna för de olika ämnena ändrats och i samband därmed har vissa förskjutningar skett i fråga om ämnenas innehåll och omfattning. I det följande redogöres för den nuvarande socionomutbildningens innehåll. Uppgifterna hänför sig till läsåret 1961/62.

Nuvarande utbildning

1. Studiegång

För de studerande på sociala och socialkommunala linjerna, vilka ägnar sin tid helt åt studierna, gäller följande normalstudiegång. Studerande på teoretiska linjen följer i tillämpliga delar samma studieordning. Planen avser socialinstitutet i Stockholm, men uppläggningsen är i stort sett likartad vid de andra instituten. Förvaltningslinjen motsvaras av socialkommunala linjen vid de andra instituten. Individuella avvikelser från denna studiegång är tillåtna. Studerande med yrkesarbete får givetvis räkna med längre studietid.

Studietermin	Sociala linjen	Förvaltningslinjen
I ht	Statskunskap (B) Kurs i elementär statistik Nationalekonomi (påbörjas) Sociologi (B) Kurs i allmän rättskunskap (ingår i socialrätt) Social metodik och administration (påbörjas)	Statskunskap (B) Kurs i elementär statistik Nationalekonomi (påbörjas) Kurs i allmän rättskunskap (ingår i kommunal rättskunskap) Kurs i praktisk kommunal förvaltning (påbörjas)
I vt	Nationalekonomi (B) Socialpolitik (B) Kurs i familjerätt (ingår i socialrätt) Socialrätt (B) Socialpolitik (överbetygsföreläsningar) Social metodik och administration (fortsättning)	Nationalekonomi (B) Socialpolitik (B) Kommunal rättskunskap (B) Kommunal ekonomi och redovisning (påbörjas) Kurs i praktisk kommunal förvaltning (fortsättning)

Studietermin	Sociala linjen	Förvaltningslinjen
I sommaren	Praktik 3 mån.	Praktik 3 mån.
II ht	Psykologi (B) Hygien med socialmedicin (kurs och B) Psykologi (överbetygsföreläsningar) Socialrätt (överbetygsföreläsningar) Social metodik och administration (fortsättning)	Kommunal ekonomi och redovisning (B) Kurs i praktisk kommunal förvaltning (fortsättning) Något tillvalsämne, alt. I ht
II vt	Social metodik och administration, alt. III ht (B) Överbetygsstudier, alt. III ht Praktik 5 mån. (i regel II vt, alt. III ht, och II sommaren)	Praktik 3 mån. Samhällsplanering (B) Kurs i Stockholms stads förvaltning Kurs i praktisk kommunal förvaltning
II sommaren	Praktik (se II vt)	Praktik 3 mån.
III ht	Social metodik och administration, alt. II vt (B) Överbetygsstudier, alt. II vt	Kurs i beskattningsrätt Överbetygsstudier

2. Ämnesbeskrivning

Följande redogörelse är en sammanställning av uppgifter hämtade ur studiehandedningarna för de olika instituten.

Stats- och kommunalkunskap: studierna i ämnet avser främst att ge en allmän orientering som bakgrund till de socialpolitiska och kommunala läroämnena. Ämnet omfattar Sveriges författning och förvaltning, regeringsmaktens och riksdagens organisation, befogenheter och inbördes förhållanden i Sverige enligt grundlagen och praxis samt den statliga och kommunala förvaltningens organisation, kompetens och uppgifter. Dessutom behandlas organisationsväsendet och folkörelserna samt de politiska och sociala idéerna.

Nationalekonomi: studierna i ämnet avser att ge kunskaper om Sveriges näringsliv samt förmåga att med hjälp av den ekonomiska teorin förstå sammanhangen mellan ekonomiska företeelser, främst i avseenden som har nära samband med den socialpolitiska utvecklingen.

Socialpolitik: studierna i ämnet avser att ge en översikt över de senaste 150 årens sociala och ekonomiska utveckling i Sverige och utlandet samt en allmän orientering om den svenska socialpolitiken, främst arbetsmarknadspolitik, befolkningspolitik och bostadspolitik, varvid själva lagstiftningen genomgås utförligare endast på de områden som inte behandlas i ämnet socialrätt.

Socialrätt: studierna i ämnet avser att ge en allmän orientering i rättskunskap samt djupare insikter i lagstiftningen på följande områden: samhällets barn- och ungdomsvård, familjepolitik, nykterhetsvård, kriminalvård, arbetsrätt, socialförsäkring och socialhjälp. Studierna vill ge en orientering om gällande lagstiftning i avseende på såväl bestämmelsernas innehåll och motivering som deras tillämpning.

Psykologi: studierna i ämnet avser att göra eleverna förtrogna med psykologiskt tänkande och orientera dem i psykologins metoder och arbetsområden. Ämnet omfattar främst allmän psykologi, arbetspsykologi, barnpsykologi samt medicinsk psykologi och psykiatri.

Sociologi: studierna i ämnet avser att ge en orientering om de viktigaste sociala institutionerna och gruppbildningarna samt om de processer genom vilka människor i ett samhälle påverkar varandras handlande och tänkande. Ämnet omfattar främst socialpsykologi, familjesociologi och kriminologi samt en genomgång av grundläggande sociologiska undersökningsmetoder.

Hygien med socialmedicin: studierna i ämnet avser att ge en orientering om bland annat bostads-, skol- och yrkeshygien, huvuddragen av hälso- och sjukvårdens arbetsområden och organisation, psykisk barna- och ungdomsvård samt vatten- och avloppsfrågor, renhållning, hälsovårdsstadgan och hälsovårdsnämndernas arbete. För examen fordras endast en propedeutisk kurs. Den som önskar ta betyg i ämnet skall följa en extra föreläsningsserie.

Social metodik och administration: (den förutvarande kursen i praktisk socialvård ombildades år 1960 till ett examensämne med detta namn). Grundkursen uppdelas i följande avsnitt:

a) social administration, där undervisningen syftar till att ge en introduktion i elementära administrativa och organisatoriska problem med tonvikt på kommunal social förvaltning;

b) socialvårdsmethodik, där undervisningen syftar till att ge grundläggande kunskaper om casework som arbetsmetod inom svensk socialvård och orientering om dess användning inom vissa specialiserade verksamhetsgrenar såsom psykisk barnavård och familjerådgivning; samt

c) diskussionsseminarium, där undervisningen i huvudsak bygger på de studerandes material från studiepraktiken.

Kommunal förvaltning (Kommunal rättskunskap): studierna i ämnet avser att meddela systematisk kunskap om de författningar, som bildar den svenska kommunalförvaltningens rättsliga underlag och att jämsides härmed göra de studerande förtrogna med det kommunala förvaltningsarbetets praktiska huvuduppgifter och organisationsteknik. Undervisningen inledes med en orienterande kurs i allmän rättskunskap, varpå följer en kurs i allmän och speciell kommunalrätt.

Samhällsplanering: studierna i ämnet avser att belysa hur samhällsplaneringens olika specialområden sammanknytes till en helhet och hur kommunen härvid engageras i olika avseenden. Ämnet omfattar samhällsplaneringens begrepp och syfte, byggnadsnämnds uppgifter, fastighetsrätt, vatten och avloppsfrågor, gator och vägar samt bostadsförsörjning.

Kommunal ekonomi och redovisning: studierna i ämnet avser att göra de studerande förtrogna med den kommunala ekonomin och bokföringen. Ämnet omfattar de grundläggande principerna för den kommunala ekonomin, budgettekniken, bokföringen, revisionen och finansstatistiken. Härtill kommer de företagsekonomiska grundbegreppen. — För deltagande i undervisningen fordras kunskaper i affärsbokföring, motsvarande handelsgymnasiets kurs.

Kurs i beskattningsrätt: kursen avser att meddela översiktlig kunskap om det svenska skattesystemet samt om de olika slagen av direkta skatter och om taxeringsförfarandet.

Kurs i Stockholms stads förvaltning: kursen är närmast avsedd för studerande som ämnar söka anställning i Stockholms stads förvaltning. Den syftar till att ge

en allmän orientering om de viktigaste kommunala uppgifterna i huvudstadens förvaltningsorganisation.

Kurs i elementär statistik: kursen avser främst att underlätta studierna av socialpolitik, sociologi och psykologi och behandlar några grundläggande statistiska begrepp jämte vissa beskrivande mått, såsom population, stickprov, grafisk framställning, medelvärden, spridningsmått och korrelation.

Kurs i praktisk kommunal förvaltning: kursen omfattar följande avsnitt:

a) skrivteknik, kontorsorganisation, sammanträdesteknik, allmän förvaltnings-teknik och upphandlingsteknik;

b) förhandlingar och tillämpning av avtal, tjänsteföreskrifter, arbetsledning och personalvård, förhållandet förtroendemän—tjänstemän och kontakten med allmänheten; samt

c) bebyggelseplanering, gator och vägar, vatten och avlopp, elverk, kommunikationer, renhållningsteknik, bostadslån, fastighetsförvaltning samt skolorganisation och administration.

3. Undervisningens omfattning

Undervisning för betygsgraden Godkänd meddelas i form av föreläsningar och lektionsundervisning (övningskurser). För högre betyg krävs författande av en uppsats och deltagande i seminarier samt i vissa fall överbetygsföreläsningar. Som framgår av följande tabell är antalet undervisningstimmar mycket varierande i de olika ämnena vid de skilda instituten. Detta torde bland annat bero på de varierande möjligheterna att få en tillfredsställande lösning av lärarfrågorna i respektive ämne. Det bör emellertid betonas, att kunskapsfordringarna i fråga om litteraturkursens omfattning är i huvudsak likartade vid samtliga institut. I tabellen anges antalet undervisningstimmar per studerande; antalet lärartimmar är väsentligt

Ämnen och kurser	Stockholm		Göteborg		Lund	
	Godkänd	Högre betyg	Godkänd	Högre betyg	Godkänd	Högre betyg
Stats- och kommunalkunskap	42	12	84	10	71	12
Nationalekonomi	46	28	50	10	41	13
Socialpolitik	40	44	60	20	62	19
Socialrätt	104	36	88	20	94	17
Psykologi	76	24	72	20	78	13
Sociologi	24	12	34	10	46	13
Hygien med socialmedicin	38	12	40	—	56	12
Social metodik och administration	152	12	176	12	190	12
Kommunal förvaltning med samhällsplanering	114	12	104	20	96	12
Kommunal ekonomi och redovisning	78	36	94	18	90	8
Kurs i beskattningsrätt	32	—	24	—	21	—
Kurs i Stockholms stads förvaltning	20	—	—	—	—	—
Kurs i elementär statistik	12	—	10	—	12	—
Kurs i praktisk kommunal förvaltning	78	—	46	—	110	—

högre, främst därför att de studerande är fördelade på flera undervisningsgrupper, men även därför att viss del av överbetygsundervisningen är alternativ. Inom exempelvis ämnet socialrätt vid socialinstitutet i Stockholm anordnas sex föreläsningsserier medan den enskilde eleven följer endast två eller tre av dessa.

4. Studiepraktik

Den praktiska utbildningen under studietiden är av central betydelse i socationutbildningen. En planmässigt ordnad praktisk utbildning är ett nödvändigt komplement till den rent teoretiska undervisningen. Studiepraktiken betraktas därför som ett huvudmoment, där den studerande kan godkännas eller underkännas liksom i de teoretiska läroämnena.

För examen på sociala eller socialkommunala linjen (förvaltningslinjen) fordras nu — förutom ett års förpraktik — åtta till tio månaders praktik under studietiden. Härtill kommer att den praktiska utbildningen även har stort utrymme i undervisningen vid socialinstitutet. Ämnet social metodik och administration är med hänsyn till timantalet institutens största ämne och även kursen i praktisk kommunal förvaltning har ett betydande antal undervisningstimmar.

Praktiken fullgöres under somrarna och under en (del av) undervisningsfri termin. Varje praktikperiod skall omfatta en tid av minst tre månader och varje studerande har därför två eller tre praktikperioder. Studiepraktiken bygger på de kunskaper och erfarenheter som förpraktiken har givit den studerande. Då förpraktiken såväl till innehåll som kvalitet är högst varierande måste uppläggningsen av studiepraktiken bli mycket olika. Den studerande har möjlighet att specialisera sin praktiska utbildning med hänsyn till framtida yrkesinriktning, men man är samtidigt angelägen om att utbildningen inte blir ensidig utan ger erfarenhet från skilda områden. Hela studiepraktiken får därför inte förläggas till en enda praktikinstitution eller ett enda arbetsområde. För de studerande på sociala linjen brukar en praktikperiod inom kommunal socialvård betraktas som obligatorisk. Undantag från denna regel medges för studerande som har långvarig och mångsidig erfarenhet från kommunal tjänst. Studerande på socialkommunala linjen (förvaltningslinjen) har regelmässigt en praktikperiod på kommunal- eller drätselkontor.

Studiepraktiken brukar förläggas till följande slag av institutioner:

Sociala linjen: socialvårdsbyråer, kommunalkontor och andra organ för kommunal socialvård; kuratorskontor vid sjukhus, fångvårdsanstalter och skolor etc.; rättspsykiatriska kliniker; skyddskonsulentexpeditioner; barnpsykiatriska rådgivningsbyråer; ungdomsvårdsskolor; vårdanstalter för al-

koholmissbrukare; arbetsförmedlingskontor; personaladministration i enskilda och offentliga företag m. m.

Socialkommunala linjen: kommunalkontor, drätselkontor och landstingskanslier; andra kommunala förvaltningskontor, såsom byggnads- och fastighetskontor, skolexpeditioner och socialbyråer; sjukhuskontor; statlig förvaltning, såsom länsstyrelser och länsbostadsnämnder.

Praktikplatser anvisas av socialinstituten, närmast av ledarna för den praktiska utbildningen, d. v. s. för den sociala linjen av lärarna i social metodik och administration och för den socialkommunala linjen av lärarna i de kommunala ämnena. Institutet gör regelbundna muntliga och skriftliga förfrågningar till olika institutioner angående deras möjligheter att ta emot praktikanter. Institutet lägger ned ett betydande arbete på att anskaffa lämpliga praktikplatser. Åtminstone tidvis har man haft svårigheter att placera de studerande, främst i socialbyråpraktik. I fråga om praktikantplaceringen har instituten genom en underhandsöverenskommelse delat landet i tre distrikt. Varje institut svarar i huvudsak för studiepraktiken inom respektive distrikt.

De studerande erhåller i allmänhet ersättning från praktikinstitutionen. Denna ersättning utgår med högst varierande belopp. I undantagsfall erhåller den studerande ingen kontantlön utan endast fritt vivre, i andra undantagsfall utgår vikariatslön på relativt höga tjänster. Åtskilliga studerande fullgör en del av praktiken i form av vikariat. I allmänhet torde över hälften av de studerande få vikariat under någon del av sin praktik, detta gäller i synnerhet den andra perioden. För att få ett vikariat eller annan tillfällig anställning tillgodoräknad som en del av studiepraktiken skall anställningen av kursledaren godkännas som studiepraktik.

Studiepraktikens värde är i hög grad beroende av den handledning som lämnas på praktikinstitutionen. I ett uttalande angående kommuners sociala organ och praktikantutbildningen som gjordes år 1954 av socialinstituten i samråd med kommunförbunden och vissa andra organisationer, framhölls, att stor vikt måste läggas vid praktikantundervisning och -utbildning. De allmänna riktlinjer för studiepraktiken som skisserades i denna rekommendation torde mer eller mindre medvetet tillämpas av praktikinstitutionerna inom den kommunala socialvården. I syfte att förbättra kontakten mellan praktikinstitutionerna och socialinstituten har instituten anordnat handledarkonferenser för de tjänstemän, som fungerat som handledare av praktikanter inom den kommunala socialvården. Denna utbildningsverksamhet har utökats under senare år.

Kommitténs synpunkter och förslag

För att kunna bedöma frågan om utbildningens uppgifter och innehåll har kommittén tagit del av olika utredningar och framställningar om socio-nomernas arbetsmarknad och arbetsförhållanden och även själv företagit särskilda undersökningar. Av detta material, som redovisas närmare i bilaga 1, framgår, att den teoretiska och praktiska utbildningen allmänt anses böra förstärkas, varvid fördjupade kunskaper särskilt krävs inom de ekonomiska och juridiska områdena för den kommunalekonomiskt och administrativt inriktade och inom de psykologiska och juridiska områdena för den socialt inriktade, att en bred allmänorientering betraktas som värdefull och nödvändig och att behovet av specialisering och fördjupning av utbildningen ökar.

Kommittén ansluter sig till de återgivna synpunkterna och har sökt att beakta och mot varandra avväga de olika önskemålen genom att föreslå följande huvudlinjer för en omläggning av socio-nomutbildningen:

1. Tiden för den teoretiska utbildningen ökas och den praktiska utbildningen effektivteras.

2. Kraven på allmänorientering tillgodoses genom en för alla gemensam grundkurs, där studierna inom varje ämnesområde har en brett orienterande karaktär.

3. Specialiseringen främjas genom att utbildningen närmare anpassas efter arbetsmarknadens behov med flera alternativa linjer inom varje examensämne.

De synpunkter och förslag som kommittén i det följande framlägger har givits formen av riktlinjer för ett konkret handlande från socialhögskolornas sida. Kommittén har sett som sin uppgift att lägga fram en grundplan för socio-nomutbildningen, inte att på alla punkter framlägga detaljerade förslag om utbildningens uppgifter, innehåll och organisation.

1. Linjedifferentiering

Socionomexamen kan nu avläggas på olika linjer, nämligen sociala, socialkommunala (förvaltnings-) eller teoretiska linjen. Det förekommer att elever avlägger examen på mer än en linje, men detta är mycket ovanligt eftersom det medför en avsevärd förlängning av studietiden. Förutom teoretiska studier i ytterligare något ämne krävs nämligen utökad studiepraktik. Ett antal elever studerar emellertid något eller några ämnen utöver vad som fordras för deras examen. Det är även möjligt — och sker i några fall varje läsår — att bli överflyttad till annan linje. En sådan ansökan brukar bifallas av lärarrådet om den studerande uppfyller inträdesvillkoren i fråga om förpraktik för den nya linjen eller eljest är beredd att komplettera sin praktik.

Under 1950-talet har vid socialinstitutens antagits i genomsnitt 240 studerande per år. Av dessa har två tredjedelar antagits på sociala linjen, en fjärdedel på socialkommunal linjen (förvaltningslinjen) och övriga på teoretiska linjen eller till partiell utbildning. Med socionomutbildningens nuvarande uppläggning kan man således tala om två huvudgrupper av studerande, dels de som önskar en social inriktning av sin utbildning, dels de som önskar en kommunalekonomisk och administrativ inriktning. Även inom dessa båda huvudgrupper föreligger emellertid betydande variationer i fråga om studie- och yrkesinriktning. Eleverna på den sociala linjen utbildar sig för så skilda arbetsuppgifter som socialt byråarbete, anstaltsvård, kuratorsarbete och personaladministration. De studerandes behov och intresseinriktning varierar därför starkt inom en och samma linje. Å andra sidan är det angeläget att understryka, att en kärna av samhällsvetenskapliga ämnen är gemensam för samtliga linjer, varför det på ettbetygsnivå knappast är fråga om någon kraftigare differentiering av den nuvarande teoretiska utbildningen.

Fördelarna med en linjeindelning är att de studerande redan från början kan få vägledning i ämnes- och betygssval. De kan lättare lägga upp sin praktik och sina studier för ett bestämt mål. De kan utesluta vissa ämnen och i stället fördjupa sig i andra som bedömes vara av större värde för deras kommande yrkesarbete. Även från lärarsynpunkt kan det vara en fördel att elevgruppen är enhetlig. Vissa ämnen kan ges en mera bestämd inriktning och undervisningen kan i högre grad anknyta till de studerandes erfarenheter och intressen, varigenom undervisningstiden blir mer effektivt utnyttjad. Linjeindelningen kan även ge en viss stadga åt studiernas uppläggning och bedrivande. Hos arbetsgivarna har examen avlagd på viss linje i någon mån kommit att få karaktären av kompetensvillkor.

Mot en linjeindelning talar att huvuddelen av den teoretiska utbildningen på grundnivå är av sådan karaktär att alla studerande oberoende av studie- och yrkesinriktning bör inhämta samma kurs. Specialiseringen kommer — vid nuvarande uppläggning av utbildningen — först i samband med överbetygsstudierna och under studiepraktiken. Härför erfordras emellertid inte någon linjeindelning av nuvarande form. Linjeindelningen ger undervisningsorganisationen en viss bundenhet och kan försvåra en smidig anpassning till förändringarna på arbetsmarknaden. Dessutom är enligt samstämmiga erfarenheter från socialinstitutens lärare och elever åtskilliga studerande inte klara över sin framtida yrkesinriktning när de kommer till institutet. En senare differentiering skulle underlätta valet av studiepraktik och studieämnen. Argumenten mot en linjeindelning blir ännu starkare vid en omläggning av inträdesvillkor och studiegång enligt de riktlinjer, som kommittén i det följande föreslår.

Utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad under 1950-talet har otvivelaktigt gått mot ökad specialisering. Man kan förvänta att denna utveck-

ling i framtiden blir ännu mera markerad. Större kommunala enheter verkar i den riktningen. Den ökade specialiseringen kräver en rad specifika kunskaper hos befattningshavarna. Man kan överväga att tillgodose dessa krav genom att införa en ännu längre gående linjeindelning än vad socialinstitutet nu har. Den sociala linjen kunde uppdelas på en kuratorlinje, en linje för anstaltsvård, en ungdomsledarlinje, en personaladministrativ linje o. s. v. och den socialkommunala linjen kunde uppdelas i linjer för primärkommunal respektive landstingskommunal förvaltning, varvid den förstnämnda i sin tur indelas i linjer för drätsel- respektive kanslipersonal. Ett tillgodoseende av alla sådana önskemål om specialisering skulle emellertid leda till ett mycket stort antal linjer och öka riskerna för felval.

Kommittén har funnit, att skälen mot linjedifferentiering av utbildningen vid socialhögskolorna är mycket starka. Kommittén anser principiellt, att den fortgående specialiseringen även ökar kraven på allmän kunskap och utblick. Socionomerna bör redan under studietiden tillägna sig denna helhetssyn, i annat fall är det risk för att de i sitt kommande arbete blir alltför ensidiga och specialinriktade. Om utbildningen blir starkt differentierad skapar man även svårigheter för de studerande att välja lämplig linje. De studerande bör erhålla en sådan utbildning att de efter examen kan arbeta också inom andra sociala och kamerala arbetsområden än sådana som de ursprungligen syftat till. En sammanhållen grundutbildning ger de studerande större frihet att efter examen ägna sig åt någon annan del av arbetsmarknaden än vad de från början avsett, medan differentiering på ett tidigt stadium skapar risk för att de blir bundna med hänsyn till val av yrke.

Kommittén vill därför förorda att den nuvarande linjeindelningen avskaffas. De gemensamma grundelementen i utbildningen är så framträdande, att det är möjligt och lämpligt att hålla samman utbildningen i början av studieången, medan differentieringen uppskjutes till ett senare skede av studierna och då blir mindre bunden än vad som hittills varit fallet. Kommittén har sökt finna en uppläggning som så långt möjligt eliminerar linjeindelningens bundenhet, men ändå behåller systemets fördelar. Socionomutbildningen föreslås därför få en sådan uppläggning att samtliga studerande under första studieåret genomgår en obligatorisk samhällsvetenskaplig grundkurs. Härefter får de själva välja en lämplig ämneskombination. Studiepraktiken, som är ett centralt moment i utbildningen, differentieras efter de studerandes intresseinriktning och framtidsplaner. Denna möjlighet till specialisering är av betydande värde för de studerande, då de därigenom får tillfälle till yrkesinriktad praktik och fördjupade teoretiska studier i något eller några ämnen. Å andra sidan kan en sådan specialisering knappast medföra några olägenheter för den som ändrar sin inriktning efter examen, då grundkursen givit alla studerande grundläggande insikter

och färdigheter och satt dem i stånd att lättare tillägna sig kunskaper inom nya ämnesområden. Denna uppläggning av utbildningen synes medföra ökade möjligheter till differentiering och möjliggöra en snabb och smidig anpassning av utbildningen efter arbetsmarknadens växlande krav. Av stor betydelse är att de studerande får kontinuerlig studiehandledning så att de kan bedöma vilken ämneskombination, som är mest lämplig med hänsyn till deras kommande arbetsuppgifter. Exempel på lämpliga ämneskombinationer lämnas nedan sid. 90.

2. Nivådifferentiering

Socionomutbildning har hittills meddelats endast på en nivå. Studiegången är för närvarande så upplagd, att socionomexamen kan avläggas efter en studietid av 2½ år, förpraktiken oräknad. Någon lägre eller högre självständig examen finns inte. Den partiella utbildningen innebär kortare studietid och ger inte fullständig yrkesutbildning. Dess syfte är begränsat till att lämna dem som har lång erfarenhet av yrkesarbete eller kvalificerade förtroendeuppdrag möjlighet till studier i ett par ämnen vid instituten.

Behovet av utbildning utöver socionomexamen har i någon mån tillfredsställts genom påbyggnadskurser vid instituten. Sådana kurser förekom redan i början av 1940-talet vid socialinstitutet i Stockholm och sedan 1956 anordnas vid detta institut varje år en fem-månaders kurs för socialarbetare i mentalhygieniskt arbete. Denna kurs inriktas främst på utbildning av kuratorer inom den psykiska barna- och ungdomsvården, den abortförebyggande verksamheten, vid psykiatriska kliniker och inom vissa andra vårdområden. Kursen har ansetts som en provisorisk lösning av utbildningsbehovet på dessa områden. Ett inte obetydligt antal kuratorer har skaffat sig vidareutbildning utomlands, främst i Storbritannien. Sedan 1945 har även några kurser i personaladministration och sjukhuskameral förvaltning anordnats vid instituten i Stockholm respektive Lund.

Dessutom har flera socionomer bedrivit kompletterande studier vid universitet och högskolor. Hela antalet personer som före eller efter socionomexamen avlagt annan högre examen kan med ledning av uppgifter i arbetsmarknadsstyrelsens undersökning uppskattas till drygt 200.

Skäl kan anföras för en nivådifferentiering av socionomutbildningen. Vissa arbetsuppgifter inom socialvården och den kommunala förvaltningen synes vara av sådan karaktär att socionomutbildad arbetskraft inte är nödvändig, men uppgifterna är å andra sidan alltför kvalificerade för biträdespersonal. Under senare år har inom statsförvaltningen inrättats kanslistjänster på denna »mellannivå» medan liknande tjänster endast i mycket begränsad omfattning finns inom den kommunala förvaltningen. Otvivelsaktigt användes nu socionomer till uppgifter för vilka de delvis är överkvali-

ficerade. Det är inte bara ett samhällsintresse och arbetsgivarintresse att den kvalificerade arbetskraften utnyttjas på ett effektivt sätt. Även för den utbildade socionomen är det angeläget att han får arbetsuppgifter som svarar mot hans utbildning. Det eventuella behovet av en kortare utbildningsväg bör emellertid kunna tillgodoses genom de till grundskolan anslutande fackskolorna och inom de gymnasiala utbildningsvägarna. Av särskild betydelse torde de merkantila gymnasiernas förvaltningsgren komma att bli. Även folkhögskolorna kan här fylla en viktig utbildningsuppgift. Socialhögskolorna bör betraktas som fackhögskolor med uppgift att lämna utbildning för tjänstemän med kvalificerade uppgifter inom de sociala och kommunala arbetsområdena. Utbildningens uppläggning och innehåll har anpassats till denna målsättning. Ett utbildningsbehov på lägre nivå kan och bör tillgodoses på andra vägar.

För vissa andra arbetsuppgifter kan å andra sidan föreligga ett behov av längre utbildning än den som socionomerna får. I flera olika sammanhang har framhållits, att den nuvarande socionomutbildningen är otillräcklig för vissa arbetsuppgifter. Socionomer som önskat förbättra sina kunskaper i juridik och företagsekonomi har inte kunnat göra detta vid socialinstitutet. På andra områden fordras ett mentalhygieniskt kunnande, som inte kunnat meddelas inom den nuvarande socionomutbildningen. De ovan nämnda påbyggnadskurserna har i någon mån sökt tillfredsställa detta senare behov. Genom en förlängning av grundutbildningen för vissa grupper eller genom anordnande av påbyggnadskurser i omedelbar anslutning till grundutbildningen skulle socialhögskolorna kunna ge även dessa grupper en mera tillfredsställande utbildning. Det är av väsentlig betydelse att socionomerna får så god utbildning att de med framgång kan söka även topp-tjänsterna inom sitt arbetsområde. Kraven på förbättrad utbildning inom skilda ämnesområden bör emellertid enligt kommitténs mening i huvudsak kunna tillgodoses inom ramen för den reformerade socionomutbildning som kommittén i det följande föreslår. Den föreslagna förlängningen av studietiden och den förändrade uppläggningsen av studierna möjliggör en avsevärd kvalitativ förbättring av utbildningen.

Man kan dessutom ifrågasätta om det är lämpligt att införa olika utbildningsnivåer vid så små läroanstalter som socialhögskolorna. En nivådifferentiering skulle nödvändiggöra att högskolorna lägger upp skilda kurser för respektive elevgrupp. Kommittén har vid sin prövning av frågan om nivådifferentiering av socionomutbildningen kommit till den slutsatsen, att utbildningen liksom hittills bör inriktas på en enda självständig examen.

Frågan om licentiatstudier inom de områden som socionomutbildningen omfattar behandlas i kap. 5.

3. Utbildningstidens längd

Kommittén har tidigare framhållit, att det växande behovet av väl utbildad arbetskraft och det allmänna kravet på en bättre utbildning nödvändiggör en omläggning av den nuvarande socionomutbildningen. Kommittén vill också erinra om att socionomorganisationerna i skilda sammanhang har uttalat, att de krav på ökade kunskaper, som numera ställs på socionomerna är av den omfattningen att en förlängning av utbildningstiden inte kan undvikas.

Normalstudietiden vid socialinstituterna är nu $2\frac{1}{2}$ år, varav cirka 17 månaders teoretiska studier och 8—10 månaders studiepraktik. Härtill kommer ett års förpraktik, varför den sammanlagda utbildningstiden uppgår till $3\frac{1}{2}$ år. Enligt kommitténs mening är det från många synpunkter lämpligt och riktigt att även inräkna förpraktiken i utbildningstiden. Vid valet mellan olika utbildningsvägar måste förpraktiken medräknas, eftersom den innebär en motsvarande förlängning av studietiden. Ur ekonomisk synvinkel är förpraktiken ofta lika betungande som högskolestudierna. Slutligen bygger socialinstitutens nuvarande utbildning, främst den praktiska utbildningen, på att de studerande har förpraktik.

Kommittén har diskuterat olika vägar att uppnå en kvalitativ förbättring av socionomutbildningen.

En väg som därvid kan övervägas är att — med bibehållande av nuvarande förpraktik — söka utnyttja utbildningstiden vid socialhögskolorna på ett effektivare sätt. Genom en omläggning av studieordningen vid högskolorna och genom intensifierad undervisning och handledning av flera fasta lärare borde det vara möjligt att inom en oförändrad studietid i någon mån höja utbildningens kvalitet. Studietakten är emellertid redan ganska forcerad och normalstudietiden överskrides i stor utsträckning. Därför torde möjligheterna att inom den nuvarande socionomutbildningens ram uppnå någon mera betydande kvalitativ förbättring av utbildningen vara mycket små. Ur den studerandes synvinkel är det önskvärt att utbildningen är organiserad så att normalstudietiden verkligen kan hållas. En nödvändig ökning av kunskapskraven inom nuvarande studieordning skulle leda till att detta endast i ett fåtal fall vore möjligt.

En annan väg är att — med bibehållande av nuvarande förpraktik — förlänga studietiden vid socialhögskolorna. Ett tillgodoseende av de väl motiverade kraven på breddning och fördjupning av utbildningen kräver ytterligare en till två terminers teoretiska studier. Eftersom studiepraktiken knappast kan avkortas medför detta alternativ således en betydande förlängning av den sammanlagda utbildningstiden. Flera skäl talar mot en sådan förlängning. Socionomexamen skulle då kräva en längre studietid än andra samhällsvetenskapliga examina, vilket sannolikt skulle leda till en

minskad elevrekrytering. Inom andra utbildningsområden har tendensen under 1950-talet snarare gått mot en förkortning än mot en förlängning av utbildningstiden. Det är enligt kommitténs mening knappast lämpligt eller av hänsyn till arbetslivets krav påkallat, att socionomutbildningen omfattar en sammanlagd utbildningstid av 4 eller $4\frac{1}{2}$ år.

En tredje väg är att förkorta eller avskaffa förpraktiken och i stället förlänga studietiden vid socialhögskolorna. En utförlig diskussion av frågan om förpraktiken redovisas längre fram i detta kapitel. Kommittén framhåller därvid, att förpraktiken visserligen kan vara av värde, bland annat för att underlätta den teoretiska och praktiska utbildningen, men att den i allmänhet inte fyller de krav på orientering, erfarenhet och kunskap, som man bör kunna ställa. Kommittén har därför inte kunnat finna tillräckliga skäl för att i framtiden kräva fullgjord förpraktik för att bli antagen som studerande vid socialhögskolorna. Genom att avskaffa förpraktiken vinnes ökad tid för en nödvändig förstärkning av den teoretiska utbildningen. En följd av denna omläggning är emellertid att det blir nödvändigt att förlänga studiepraktiken.

Kommittén anser att en förlängning av tiden för de teoretiska studierna är nödvändig om en kvalitativ förbättring av socionomutbildningen skall kunna uppnås. Kommittén har kommit till den uppfattningen att endast det tredje av de ovan diskuterade alternativen utgör en lämplig uppläggning och föreslår därför en sammanlagd utbildningstid av $3\frac{1}{2}$ läsår, varav $2\frac{1}{2}$ läsårs teoretiska studier (fem terminer) och ett års studiepraktik. Denna utbildningstid möjliggör en avsevärd förbättring av den nuvarande utbildningen. Förslaget innebär — om en studietermän anses motsvara fem månaders studietid — en förlängning av tiden för de teoretiska studierna med cirka åtta månader och en förlängning av studiepraktiken med två—fyra månader. Därvid bör emellertid beaktas, att kommittén samtidigt föreslår att den nuvarande förpraktiken avskaffas. Enligt kommitténs mening bör det vara möjligt att inom den föreslagna utbildningstiden kunna uppnå målsättningarna för socionomutbildningen.

Kommittén har övervägt två uppläggningar av socionomutbildningen, dels en längre utbildning, varvid viss differentiering sker inom ramen för denna utbildning, dels en kortare utbildning följt av en med hänsyn till olika behov differentierad påbyggnadskurs, antingen i omedelbar anslutning till grundutbildningen eller efter något eller några års praktisk tjänstgöring. Ur pedagogisk och organisatorisk synvinkel är den förstnämnda uppläggningsen överlägsen. Genom en lång grundutbildning kan alla studerande få kunskaper som tillgodoser kraven på allmänorientering och specialkunskaper. Alternativet med påbyggnadskurser efter något eller några års praktisk tjänstgöring har visserligen den fördelen, att eleverna efter så lång praktisk erfarenhet bör ha goda förutsättningar för fördjupade studier.

Genom sin föregående utbildning och praktiska erfarenhet har de prövat sin lämplighet och sitt intresse för mera kvalificerade uppgifter och även hunnit uppnå större personlig och yrkesmässig mognad. Denna uppläggning måste likväl av praktiska skäl avvisas. Efter den första utbildningsperioden får de studerande i många fall fast anställning och kan få svårt att erhålla en längre tids ledighet. För dem som har anställning och familj utanför utbildningsorterna tillkommer dessutom problem i samband med anskaffande av bostad m. m. Denna uppläggning skulle kunna leda till att åtskilliga inte fullföljer sin utbildning. Kommitténs förslag bygger därför på principen om en sammanhållen grundutbildning med differentiering inom ramen för denna utbildning.

4. Teoretisk utbildning

Allmänna riktlinjer

En central fråga vid uppläggnings av socionomutbildningen är avvägningen mellan ämnen av allmänorienterande karaktär och ämnen av mer utpräglad fackkaraktär.

Socialutbildningssakkunniga diskuterade i sitt betänkande rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen (SOU 1944: 29) denna fråga och uttalade därvid, att de grundläggande ämnena, främst national-ekonomi och statskunskap, bildar den naturliga grunden för studiet av de mera praktiskt betonade disciplinerna. En allmän orientering rörande den statliga och kommunala förvaltningens allmänna organisation är en nödvändig förutsättning för studiet av kommunal rättskunskap och sociallagstiftning, liksom kunskaper om näringslivets organisation samt vissa grundläggande kunskaper i teoretisk ekonomi är nödvändiga för studiet av socialpolitik och kommunal ekonomi. De blivande socialarbetarna och kommunaltjänstemännen får inte heller vara okunniga om de sociala och politiska idéerna och de måste vara förtrogna med organisationsväsendet i det svenska samhället.

De sakkunniga betonade vidare, att högskolemässiga studier i grundläggande teoretiska ämnen är av väsentlig betydelse för att skapa förmåga av anpassning till nya uppgifter, något som på dessa starkt föränderliga arbetsområden är av särskild vikt. Även om många av de utbildade kommer att stanna på relativt underordnade befattningar ställes mycket stora krav på innehavarens samhällsorientering och kringsyn. Dessutom bör befordringssynpunkten hållas i sikte och utbildningen bör vara sådan, att den ger möjlighet till fortsatt avancemang och sätter de utbildade i stånd att lösa mera kvalificerade uppgifter än sådana som de under sina allra första år kommer i beröring med. De sakkunniga ville därför understryka den allmänna samhällskunskapens betydelse, men kunde å andra sidan inte för-

orda en sådan anordning, varigenom omfattningen av de mer praktiskt orienterade ämnena — psykologi, sociallagstiftning, kommunal rättskunskap, kommunal ekonomi och redovisning — generellt reduceras. Betydelsen av dessa ämnen ansågs med åren allt tydligare ha framträtt och att de fått sig tilldelat en större roll i undervisningen hade visat sig vara lyckligt.

Flertalet remissinstanser menade, att de sakkunniga lagt för stor vikt vid undervisningen i nationalekonomi, men departementschefen anslöt sig i huvudsak till de sakkunnigas uppfattning. Riksdagen godtog departementschefens förslag, men framhöll att frågan om de ekonomiska studiernas omfattning och värde borde upptas till förnyad prövning då större erfarenhet vunnits rörande de utexaminerades duglighet för skilda uppgifter.

Socionomutbildningskommittén har stått inför en liknande avvägning. Inom ramen för en begränsad utbildningstid måste en avvägning göras mellan allmänt samhällsvetenskapliga moment och sådant lärostoff som är speciellt för socionomutbildningen. Eftersom socionomerna är verksamma på vitt skilda arbetsområden har olika grupper olika behov och önskemål i fråga om allmänorientering och specialkunskaper.

Kommittén vill understryka, att allmänorienteringen inte får försummas. Det är av stort värde att de studerande får en allmän överblick och förståelse för samhällets olika funktioner. I samband med ovan redovisade överväganden angående linjedifferentiering av socionomutbildningen framhöll kommittén, att den fortgående specialiseringen även ökar kravet på allmän kunskap och överblick. Många gånger kommer dessa allmänna kunskaper inte omedelbart till användning i det praktiska arbetet efter examen, men förr eller senare blir en bred allmänorientering av stort värde, exempelvis då man möter uppgifter utanför det vanliga området eller har att samarbeta med andra institutioner och organisationer.

Å andra sidan måste utbildningen ge möjligheter till fördjupning och specialisering på sådana områden som är av omedelbar betydelse för den studerande i hans kommande yrkesarbete. Den allmänna orienteringen måste koncentreras om hela utbildningen skall kunna hållas inom en rimlig tidsram och den yrkesinriktade delen av utbildningen få tillräckligt utrymme.

Kommittén vill därför föreslå, att socionomutbildningen lägges upp så att de teoretiska studierna omfattar sammanlagt fem terminer, varav två terminer är avsedda för en samhällsvetenskaplig grundkurs och tre terminer för fördjupade differentierade studier. Den inledande grundkursen syftar till att ge en bred samhällsvetenskaplig orientering. Under denna kurs kan de studerande orientera sig inom olika områden innan de träffar sitt slutliga val av studieinriktning och yrkesområde. Av särskild betydelse blir därvid den yrkesorientering och studievägledning som fortlöpande lämnas under första studieåret. Efter denna kurs differentieras studierna med hänsyn till den studerandes inriktning och framtidsplaner och studieordningen lägges upp

så att de teoretiska och praktiska momenten i utbildningen kompletterar och stödjer varandra.

Kommitténs förslag till studiegång presenteras längre fram i detta kapitel i samband med andra organisatoriska undervisningsfrågor. För att underlätta förståelsen av den följande diskussionen om den teoretiska och praktiska utbildningen vill kommittén också här återge förslaget till studiegång. I fråga om motiveringarna hänvisas till nämnda avsnitt.

Första terminen	Grundkurs
Andra »	Grundkurs
Tredje »	Studiepraktik eller betygsstudier
Fjärde »	Betygsstudier eller studiepraktik
Femte »	Betygsstudier eller studiepraktik
Sjätte »	Studiepraktik eller betygsstudier
Sjunde »	Betygsstudier

Grundkurs

Syftet med denna kurs är som tidigare framhållits att lämna en bred samhällsvetenskaplig orientering som grund för differentierade och fördjupade studier.

I grundkursen bör endast ingå sådana ämnesområden som kan antas vara av betydelse för alla socionomgrupper oberoende av studie- och yrkesinriktning. Kommittén har sökt att begränsa antalet kursmoment i den samhällsvetenskapliga grundkursen för att därigenom också undvika en alltför långtgående uppsplittring av kursen. Vissa ämnesområden har därför måst lämnas obeaktade. Kommittén föreslår att grundkursen omfattar följande delkurser: rättskunskap, statskunskap, statistik, sociologi, samhällsekonomi, socialpolitik och praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering.

Flertalet socionomer kommer nästan dagligen i kontakt med juridiska problem, varför studier i *rättskunskap* är en viktig del av utbildningen. Det är givetvis omöjligt att inrymma mer omfattande juridiska studier i denna kurs, men en översiktlig orientering om den gällande rättens innehåll och problematik bör ingå redan på detta stadium. Fördjupade studier i vissa av de juridiska ämnena, främst civilrätt och offentlig rätt, måste därefter ingå i betygsundervisningen. Kursen i rättskunskap bör ha i huvudsak samma omfattning och innehåll som den propedeutiska kursen i juridik, vilken ingår i juridiska och samhällsvetenskapliga examina, d. v. s. omfatta de centrala delarna av civilrätten, de allmänna grunderna av straffrätt, processrätt och offentlig rätt samt några punkter av allmän rättslära.

Av de rent samhällsvetenskapliga ämnena har *statskunskap* särskild betydelse för socionomerna dels på grund av ämnets allmänorienterande karaktär, dels på grund av dess värde som underlag för studiet av andra ämnen.

Kursen bör omfatta Sveriges nuvarande statsskick och förvaltning, den kommunala självstyrelsen och kommunalförvaltningen, de politiska partierna och det moderna organisationsväsendet samt en kort orientering om främmande länders statsskick och de politiska och sociala idéernas historia.

Undervisningen i *statistik* måste få ökat utrymme i utbildningen. Socionomerna behöver så mycken kännedom om statistiska metoder att de kan handskas med numeriska material, läsa utredningar och redogörelser och samarbeta med yrkesstatistiker. Kursen i statistik syftar till att ge en allmän orientering om statistisk teori och det viktigaste innehållet i officiell statistik, främst ekonomisk och social statistik samt befolkningsstatistik. I kursen ingår de moment som behandlas i universitetens kurs i elementär statistik för psykologer, sociologer och pedagoger.

Sociologiska och socialpsykologiska kunskaper är nödvändiga för bedömningen av olika sociala problem. *Sociologi* bör därför inta en viktig plats i utbildningen. Studierna måste emellertid på detta stadium begränsas till att omfatta en kurs i sociologiska undersökningsmetoder och en kurs i socialpsykologi. Metodkursens syfte är att träna de studerandes förmåga att bedöma sociologiska och allmänt samhällsvetenskapliga utredningar och resonemang. Kursen bör omfatta en orientering i intervju- och enkät-teknik, sociologisk forskningsteknik och experimentell metod. Den socialpsykologiska orienteringen bör omfatta samspelet mellan individen och gruppen, särskilt familjen, skolan, arbetsgruppen och fritidsgruppen, massmedia och propaganda.

Socionomerna måste vara förtrogna med vissa av nationalekonomins grundläggande begrepp och frågeställningar samt ha kunskaper om rådande institutionella förhållanden. Kursen bör rubriceras *samhällsekonomi* och omfatta en översikt över den ekonomiska utvecklingen under de senaste decennierna, Sveriges nutida näringsliv, penning- och kreditmarknaden samt en orientering om konjukturer och ekonomisk politik.

Undervisning om socialpolitikens utveckling och metoder och om den sociala lagstiftningen på olika områden måste givetvis inta en framträdande plats i socionomutbildningen. Vid socialinstituten meddelas för närvarande sådan undervisning inom två ämnen, nämligen socialpolitik och socialrätt. Även om de båda ämnena småningom har avgränsats mot varandra och fått en något olika inriktning, socialpolitiken mera samhällsvetenskapligt, främst ekonomiskt, och socialrätten mera juridiskt betonad, kan vägande skäl anföras mot en sådan uppdelning av undervisningen på grundkursnivå. De socialpolitiska frågorna bör så långt möjligt behandlas både ur administrativ, ekonomisk och juridisk synvinkel och detta skulle underlättas om hela undervisningen samlades inom ett ämne. Därför bör undervisningen på denna nivå ske inom ett ämne, benämnt *socialpolitik*. Kursen bör omfatta socialpolitikens utveckling och metoder, arbetsmarknadspolitik och arbetsrätt, bostadspolitik, familjepolitik, barn- och ungdomsvård, socialförsäk-

ring och socialhjälp, hälso- och sjukvård, nykterhetspolitik och nykterhetsvård samt kriminalvård. Undervisningen koncentreras till de principiella huvudlinjerna.

Den mera praktiskt orienterade undervisningen måste även i grundkursen tillmätas en central betydelse. En kurs i *praktisk förvaltningskunskap* med syfte att ge en introduktion i elementära administrativa och organisatoriska problem med tonvikt på kommunal förvaltning bör vara gemensam för alla studerande. Socionomernas arbete består ofta väsentligen i att utreda och föredra ärenden och formulera förslag till beslut eller själv fatta beslut. Därför måste de lära sig utrednings- och föredragningsteknik. Kursen omfattar allmän förvaltningsteknik och kontorsorganisation, skrivteknik, blanketteknik, utredningsteknik, redovisningsfrågor, tjänsteföreskrifter, föredragnings- och sammanträdesteknik, personaladministration och kontakten med allmänheten. Dessutom bör *yrkesorientering* ingå i grundkursen. Syftet med en sådan kurs är att ge en överblick över den kommunala och sociala verksamheten och att underlätta de studerandes planläggning av den fortsatta teoretiska och praktiska utbildningen. Kursen omfattar studiebesök och specialföreläsningar av personer verksamma på olika arbetsområden.

Examensämnen

Syftet med denna del av utbildningen är som tidigare framhållits att ge möjligheter till fördjupade, differentierade studier. Undervisningen bygger på de kunskaper och färdigheter som inhämtats under grundkursen. Kommittén har sökt att lägga studiegången så att de teoretiska och praktiska momenten i utbildningen stödjer och kompletterar varandra. Betygsstudierna kommer därför att i allmänhet även anknyta till de studerandes praktiska erfarenhet. I detta avsnitt behandlar kommittén enbart den teoretiska undervisningen; studiepraktiken behandlas i följande avsnitt.

I den nuvarande socionomutbildningen lämnas betygsundervisning i ett tiotal ämnen, vartill kommer några särskilda kurser. För examen på sociala linjen fordras sju betygsämnen jämte en kurs, på socialkommunala linjen lika många betygsämnen jämte tre kurser.

Kommittén har sökt att begränsa antalet självständiga ämnen och fristående kurser vid socialhögskolorna. En vägande anmärkning mot den nuvarande socionomutbildningen är att den varit alltför splittrad. Det stora antalet ämnen och kurser under en relativt kort utbildningstid har lett till att det inte har funnits tidsmässigt utrymme för en fördjupning av studierna, samtidigt som kurserna inte varit tillräckligt omfattande för att medföra en verklig breddning av kunskaperna. En koncentration av undervisningen måste därför betraktas som angelägen och självständiga ämnen eller kurser inrättas endast i den mån starka skäl talar för detta.

En annan utgångspunkt för kommitténs överväganden och förslag har varit önskan att i undervisningen betona metodaspekten. Undervisningen måste läggas upp så att de studerande får allmän överblick och förståelse för sammanhang. De studerande bör redan på ettbetygsnivå få kontakt med empiriska forskningsmetoder och få skolning i kritiskt tänkande. När det gäller studier för högre betyg är detta syfte än mera framträdande.

En ytterligare omständighet som kommittén beaktat är lärarfrågan. Lärarrekrutering och lärarutbildning försvåras om socialhögskolornas examensämnen inte har någon anknytning till universitetsämnena.

Inom flertalet av de ämnesområden som ingår i grundkursen bör finnas möjlighet till breddade och fördjupade studier på betygsnivå. Dessutom tillkommer vissa områden som på denna nivå måste beaktas.

Mot bakgrunden av de synpunkter om ämnenas antal och utbildningens syfte som kommittén här redovisat, föreslår kommittén följande fem examensämnen: statskunskap, rättsvetenskap, samhälls- och företagsekonomi, sociologi och psykologi. För examen krävs fyra betygsheter i dessa examensämnen, därav minst två betyg i ett sådant ämne. Redan på ettbetygsnivå bör möjlighet till specialisering inom viss del av ämnet föreligga. Varje ämne föreslås omfatta minst två alternativkurser. Kunskapsfordringarna för ett betyg omfattar dels en allmän kurs, som främst behandlar ämnets metodfrågor, dels en av dessa alternativkurser. Genom denna uppläggning kan alla studerande få handledning i respektive ämnes vetenskapliga metodik och har dessutom möjlighet att koncentrera studierna till den del av ämnet som är mest lämplig med hänsyn till yrkesinriktningen. I examensbetyget anges vilken av ämnets alternativkurser som den studerande har inhämtat.

Kommittén framlägger i detta avsnitt vissa allmänna synpunkter på ämnenas innehåll och uppläggning. Hur dessa intentioner mera i detalj kan förverkligas framgår av kommitténs förslag till studieplaner, vilka presenteras i bil. 3. För att underlätta den fortsatta diskussionen presenterar kommittén först följande översikt över betygsundervisningen.

Ämnen	Gemensam kurs	Alternativkurser
Statskunskap	Allmän kurs	Allmän förvaltning Social förvaltning
Rättsvetenskap	Allmän kurs	Kommunalrätt med civilrätt Socialrätt
Samhälls- och företagsekonomi	Allmän kurs	Kommunal ekonomi Företagsekonomi Socialpolitik
Sociologi	Allmän kurs	Arbets sociologi Social desorganisation Gruppsociologi
Psykologi	Allmän kurs	Allmän psykologi Socialvårdsmetodik

Statskunskap

För socionomer med administrativa uppgifter inom statlig och kommunal förvaltning är goda insikter i statskunskap av central betydelse. Det är naturligt att undervisningen vid socialhögskolorna i första hand ägnas åt den statliga och kommunala förvaltningens organisation och funktioner, medan andra delar av ämnet — t. ex. författningshistoria och främmande länders statsskick och politiska förhållanden — endast beaktas från komparativa utgångspunkter. Betygsstudierna bör kunna differentieras dels mot allmän förvaltningskunskap — närmast för dem som siktar mot administrativa tjänster i statlig och kommunal förvaltning — dels mot social förvaltning — närmast för dem som siktar mot socialt arbete. Ämnet föreslås omfatta en allmän kurs, främst metodfrågor, samt två alternativkurser, benämnda allmän förvaltning respektive social förvaltning. Den första alternativkursen behandlar allmän statlig och kommunal förvaltning och den andra alternativkursen socialpolitikens administration.

Rättsvetenskap

Behovet av ökade juridiska kunskaper har starkt betonats från flera håll. De som vill ägna sig åt administrativt och kameralt arbete inom primär- och landstingskommunal förvaltning måste få en sådan utbildning, att de blir väl förtrogna med den kommunala administrationens allmänna uppgifter och rättsliga grunder och självständigt kan handlägga vissa ärenden av juridisk natur, exempelvis inom fastighetsrättens och förmögenhetsrättens områden. De som vill ägna sig åt socialt arbete måste ha goda kunskaper om rättsregler och rättstillämpning inom exempelvis barnavårdens och nykterhetsvårdens områden. Detta nödvändiggör en förstärkning av de juridiska inslagen i utbildningen. Å andra sidan kan socialhögskolornas målsättning inte vara att ge utbildning för renodlat juridiska uppgifter. Härför erfordras en mera fullständig juridisk utbildning än den som kan inrymmas i socionomutbildningen. Kommittén vill också betona, att — samtidigt som det är angeläget att förstärka de juridiska inslagen i utbildningen — även de samhällsvetenskapliga aspekterna måste uppmärksammas. Det får inte enbart vara fråga om att analysera och klarlägga rättsregler och visa hur den kommunala förvaltningen och den sociala lagstiftningen skall fungera enligt rättskällorna. Det måste i hög grad vara ett studium av de faktiska förhållandena, hur kommunalstyrelsen och socialvården i praktiken arbetar.

Ämnet rättsvetenskap föreslås omfatta en allmän kurs, främst metodfrågor, samt två alternativkurser, benämnda kommunalrätt med civilrätt respektive socialrätt. Den första alternativkursen skall omfatta följande delar av den offentliga rätten och civilrätten: allmän och speciell kommunalrätt, allmän civil- och förmögenhetsrätt samt fastighetsrätt, associationsrätt, beskattningsrätt och arbetsrätt. Samhällsplanering och teknisk hygien ägnas särskild uppmärksamhet vid behandlingen av speciell kommunalrätt och fas-

tighetsrätt. Den andra alternativkursen skall omfatta lagstiftningen rörande barna- och ungdomsvård, nykterhetsvård, kriminalvård, socialhjälp, socialförsäkringar och arbetsrätt, varvid den studerande skall följa undervisningen i tre av dessa moment. I båda alternativkurserna läggs stor vikt vid tillämpningsövningar. Som underlag för dessa övningar kan bland annat användas material från studiepraktiken.

Samhälls- och företagsekonomi

En stor del av de studerande torde genom grundkursens undervisning i samhällsekonomi ha fått en tillräcklig ekonomisk orientering. Detta gäller främst dem som avser att ägna sig åt socialt arbete. Andra grupper har emellertid behov av väsentligt utvidgade och fördjupade kunskaper.

Dessa behov synes gå i olika riktningar. En grupp studerande har behov av goda kunskaper i kommunal ekonomi. Socialinstitutens undervisning i detta ämne har tidigare i relativt stor omfattning ägnats åt kommunal bokföring samt redovisnings- och balansteknik. Mot bakgrunden av utvecklingstendenserna på socionomernas arbetsmarknad fordras nu mera av allmänt företagsekonomiskt och kommunalekonomiskt kunnande. En annan grupp studerande har behov av kunskaper enbart i företagsekonomi. De som inriktar sig på att söka anställning i näringslivets personaltjänst behöver kunskaper i redovisning och finansiering, administration och distribution, d. v. s. en studiekurs av ungefär samma innehåll som universitetens undervisning i ämnet. Utbildningsbehovet för dessa båda grupper sammanfaller delvis på ettbetygsnivå, men uppläggningsen av undervisningen måste i viss mån bli annorlunda, då företagen och kommunerna i viktiga avseenden har skilda uppgifter och målsättningar. En tredje grupp studerande har behov av ökade kunskaper i samhällsekonomi och socialpolitik. Det gäller bland annat dem som siktar till befattningar inom arbetsmarknadsverket, näringslivet och organisationsväsendet.

Kommittén har övervägt att söka tillgodose detta senare utbildningsbehov genom att inrätta ett särskilt examensämne, socialpolitik. Undervisning och forskning i socialpolitik har hittills ägnats föga uppmärksamhet vid universiteten. Med hänsyn till socialhögskolornas utbildningsuppgifter talar flera skäl för att ämnet här ges en stark ställning. Kommittén har emellertid kommit till den uppfattningen, att undervisning och forskning i socialpolitik för närvarande bäst befrämjas genom en anknytning till det ekonomiska examensämnet. Socialpolitiken kan betraktas som en gren av samhälls ekonomin. De rättsliga aspekterna på socialpolitiken behandlas vid socialhögskolorna inom ämnet rättsvetenskap och de administrativa aspekterna inom ämnet statskunskap. Denna organisation av undervisningen i socialpolitik torde vara att föredra både från de studerandes synpunkt och från lärarrekyterings synpunkt.

Ämnet samhälls- och företagsekonomi föreslås därför omfatta en allmän

kurs, främst metodfrågor, jämte tre alternativkurser, benämnda kommunal ekonomi, företagsekonomi och socialpolitik. Den första alternativkursen skall omfatta redovisning och finansiering, kostnads- och intäktsanalys samt administrativ och tillämpad ekonomi. Särskild uppmärksamhet ägnas åt samhällsplanering och tillämpningsövningar kring kommunalekonomiska problem. Som underlag för dessa övningar kan bland annat användas material från studiepraktiken. Den andra alternativkursen skall omfatta i huvudsak samma delmoment och undervisning och litteraturkurs kan på ettbetygsnivå delvis vara densamma. Den tredje alternativkursen skall omfatta socialpolitikens kostnader och finansiering, arbetsmarknadspolitik, bostadspolitik och befolkningslära.

Kunskaper i bokföring är av grundläggande betydelse för studiet av kommunal- och företagsekonomi, varför studerande som inte har förkunskaper i bokföring motsvarande treåriga handelsgymnasiets andra ring skall inhämta en kurs av motsvarande omfattning före påbörjandet av betygsstudier i de båda nämnda alternativkurserna.

Sociologi

Grundkursens undervisning i sociologi omfattar endast vissa avsnitt av ämnet, nämligen kurser i sociologiska undersökningsmetoder och i socialpsykologi. På betygsnivå bör även andra moment införas. De som vill ägna sig åt arbete med grupper, t. ex. anstaltsvård, ungdomsvård och annat ungdomsarbete eller personaladministration, har behov av vidgade kunskaper om sociologins tillämpning i sådant arbete.

Ämnet sociologi föreslås omfatta en allmän kurs, främst metodfrågor, och tre alternativkurser, benämnda arbetssociologi, social desorganisation respektive grupp sociologi. Den första alternativkursen skall behandla relationerna på arbetsplatsen och den formella och informella organisationen inom arbetsgruppen. Den andra alternativkursen skall omfatta kriminalsociologi samt sociologiska aspekter på alkoholmissbruk och andra former av avvikande beteende. Den tredje alternativkursen skall behandla grupp bildningar och grupp relationer bland barn och ungdom och inom olika typer av anstalter för vuxna. Denna kurs skall dessutom omfatta ett allmänt studium av grupp relationernas förändringar i det moderna samhället.

Psykologi

Utvecklingen inom socialvården innebär att ökad vikt läggs vid den personliga, människovårdande sidan av socialt arbete. Kommittén anser, att den nuvarande utbildningen inte motsvarar de krav på teoretiska och praktiska kunskaper i psykologi och socialvårdsmetodik som numera ställs inom socialt arbete. Därför är en förstärkning och samordning av undervisningen inom dessa områden nödvändig.

Psykologins metoder och forskningsresultat torde i ökad omfattning komma att tas i anspråk som hjälpmedel i samband med praktiska åtgärder på socialvårdens område. Socionomerna kommer inte att arbeta med renodlat psykologiska uppgifter, men för socialt arbete krävs i allmänhet goda insikter i människobedömning och människobehandling. Flera skäl kan anföras för att studier i psykologi borde ske redan under grundkursen. Ämnet fordrar emellertid ett så betydande utrymme i studieplanen för att ge sammanhängande kunskaper att det inte kunnat beredas plats i grundkursen. Kommittén har därför funnit det lämpligast att på grundkursnivå koncentrera den psykologiskt inriktade undervisningen till den kurs i socialpsykologi som ingår i sociologi.

Undervisningen i socialvårdsmetodik behandlar det personliga hjälparbetet med individen och familjen. Utvecklingen mot ett mer individuellt inriktat och fördjupat socialt arbete har ökat socialarbetarnas behov av kunskaper i yrkesmetodik. Undervisningen avser att träna de studerandes förmåga att beskriva och analysera praktiska arbetserfarenheter på ett sätt som möjliggör generella slutsatser. Huvudvikten läggs vid problemställningar som blir aktuella inom kommunal socialvård, kurators- och skyddsverksamhet. Undervisningen försvåras dels av bristen på svensk litteratur och forskning, dels av att endast ett fåtal lärare har kompetens för högre undervisning i ämnet. Det växande behovet av kunskaper inom detta område gör det nödvändigt att stimulera ämnets utveckling och kommittén anser att detta bäst kan ske genom anknytning till annat teoretiskt ämne, främst psykologi och i någon mån sociologi. Härigenom kan undervisning och forskning befrämjas och ämnet får en metodisk förankring.

Ämnet psykologi föreslås omfatta en allmän kurs, främst metodfrågor, samt två alternativkurser, benämnda allmän psykologi respektive socialvårdsmetodik. Den första alternativkursen skall omfatta allmän psykologi med elementär fysiologi, utvecklingspsykologi, personlighetspsykologi samt psykiatri. Alternativkursen socialvårdsmetodik skall omfatta en analys av olika orsaker till hjälpbehov, olika moment i handläggningen av ett ärende, samordningen av samhällets hjälpresurser och den personliga kontakten mellan klient och socialarbetare.

Kurskombinationer

Kommitténs förslag innebär att undervisning på betygsnivå lämnas inom fem ämnen. För att möjliggöra ett friare utnyttjande av den utbildning som erbjuds vid socialhögskolorna och för att tillgodose önskemål om en bredare allmän orientering föreslår kommittén dessutom en examensteknisk nyhet: högst en betygsenhet kan förvärfvas genom en särskild kombination av två alternativkurser. Medan den normala studieplanen för ett betyg föreslås omfatta en allmän kurs jämte en av ämnets alternativkurser innebär denna uppläggning således att en betygsenhet kan omfatta två al-

ternativkurser från två skilda examensämnen. Genom att exempelvis kombinera alternativkurserna social förvaltning och socialpolitik kan en betygsenhet förvärfvas. Dessa kurser kan knappast få någon överrubrik, utan betecknas som en kurskombination, varvid kombinationen anges i betyget. Med tanke på den vikt kommittén lägger vid metodaspekten bör en kombination vara möjlig endast i de fall den studerande tidigare inhämtat den allmänna kursen inom ett av de betygsämnena, varur alternativkurserna hämtas. Den sammanlagda litteraturkursen vid en kombination kan bli något mer omfattande än vid betygsstudier i ett ämne. Detta uppvägs av att den studerande redan tidigare bedrivit betygsstudier inom minst ett av de berörda ämnesområdena.

Särskild kurs

Ett par ämnesområden torde särskilt böra beröras, nämligen undervisningen i samhällsplanering och socialmedicin. Som framgått av det föregående har kommittén inte räknat med att dessa ämnesområden blir självständiga examensämnen. I den nuvarande socionomutbildningen har samhällsplanering en självständig ställning vid socialinstitutet i Stockholm, men ingår vid de andra instituten i övriga ämnen, främst i det kommunala förvaltningsämnet. Hygien med socialmedicin finns som särskilt ämne vid alla institut.

Med hänsyn till de viktiga kommunala uppgifterna på samhällsplaneringsområde är det angeläget att de studerande erhåller goda kunskaper i dessa frågor. Socionomer som arbetar med planläggning och utvecklingsarbete i kommunerna måste känna samhällsplaneringens förutsättningar och hjälpmedel och de ekonomiska och rättsliga problemen i planerings-sammanhang. Ett självständigt ämne, *samhällsplanering*, måste emellertid med hänsyn till de skilda aspekter som kan läggas på planeringsfrågor — befolkningsstatistiska, kulturgeografiska, sociologiska, ekonomiska, juridiska och tekniska — bli ett »samlingsämne», bestående av en mängd delkurser med olika lärare och läroböcker, och med betydande svårigheter att samordna undervisningen. Det torde vara i det närmaste omöjligt att finna lärare som behärskar ämnets alla delar. Enligt kommitténs mening synes det vara bättre att markera sammanhanget med de kommunalekonomiska och rättsliga frågorna genom att ägna samhällsplaneringen särskild uppmärksamhet i undervisningen i dessa ämnen. Det är av vikt att betona, att denna uppläggning innebär en utvidgad undervisning i samhällsplanering.

Även *socialmedicin* måste tillmätas betydelse i socionomutbildningen. Den starka betoningen av den individuella socialvården kräver ökad kunnskap inom detta område. En socialarbetare måste vara väl medveten om de komplicerade sambanden mellan medicinska, psykologiska och sociala faktorer, han måste kunna bedöma när anpassningsproblemen är av sådan art att en medicinsk-psykiatrisk undersökning är nödvändig. Stora socionom-

grupper har behov av kunskaper i socialmedicin. Socialinstitutens nuvarande undervisning i dessa frågor omfattar dels hygien (bostads-, skol- och yrkeshygien, vatten och avlopp, hälsovårdsstadgan och hälsovårdsnämndernas arbete m. m.), dels socialmedicin (hälso- och sjukdomslära, medicinsk vård och rehabilitering m. m.). Enligt kommitténs mening bör undervisningen i den förstnämnda delen naturligen förläggas till ämnet rättsvetenskap, alternativkursen kommunalrätt med civilrätt, där dessa och närliggande frågor ägnas uppmärksamhet. Undervisning om hälso- och sjukvårdens organisation samt den socialmedicinska lagstiftningen lämnas inom socialpolitik under grundkursen. De socialmedicinska frågorna bör vidare uppmärksammas i psykologiundervisningen. Vissa betydelsefulla moment kan emellertid svårligen förenas med socialhögskolornas övriga ämnen. Det gäller de klart medicinska aspekterna, såsom hälso- och sjukdomslära. Med hänsyn till den betydelse dessa frågor har och till värdet av kontakt med läkare och med den medicinska forskningen vill kommittén förordas, att en särskild kurs i socialmedicin anordnas. I de fall detta visar sig möjligt kunde denna kurs lämpligen förläggas till den socialmedicinska institutionen vid medicinsk fakultet (motsvarande). Härigenom skulle samarbetet mellan social och medicinsk utbildning förstärkas.

5. Studiepraktik

Studiepraktiken utgör en viktig del av socionomutbildningen. Genom praktiken får den studerande lära sig att tillämpa teoretiska kunskaper i socialt och kommunalt arbete, får vana vid det löpande arbetet inom administration och socialvård samt ökade kunskaper om samarbetet mellan olika organ och kontakt med allmänheten. Studiepraktiken är av stort värde för de teoretiska studierna och ger också en nödvändig grund för den framtida yrkesverksamheten.

Praktik som ett led i socionomutbildningen kan fylla olika funktioner och utformas olika.

Praktiken kan utformas som observation i syfte att ge orientering om den blivande arbetsmiljön eller om andra miljöer och förhållanden, som bedöms vara väsentliga för arbetet. En sådan praktik ger erfarenhet av människor i andra grupper och av praktiska samhällsförhållanden. Denna observation är förenad med arbete, ofta av annan karaktär än det blivande yrkesarbetet: som vårdare, skrivbiträde, industriarbetare etc. En stor del av den nuvarande förpraktiken följer denna modell.

Praktiken kan vidare utformas som direkt deltagande i socialt, administrativt eller kameralt yrkesarbete i syfte att genom efterbildning av de modeller man iakttar eller medför från teoretiska studier gradvis få ökad skicklighet. Denna uppläggning skiljer sig i princip inte från den begynnelseperiod man måste räkna med i varje tidigare oprövat arbete. Den innebär

att man hämtar förebilder i tidigare beslut och åtgärder. En del av den nuvarande förpraktiken och huvudparten av studiepraktiken är av denna typ.

Praktiken kan slutligen utformas som undervisning i syfte att ge systematisk tillämpning av teoretiska kunskaper. Den mest renodlade formen av sådan praktik är naturvetenskapernas laborieutbildning. För socionomutbildningen mera nära till hands liggande jämförelser är medicinarnas klinikutbildning och den praktiska lärarutbildningen. I den nuvarande studiepraktiken förekommer denna form fullt genomförd endast i begränsad omfattning.

Kommittén räknar med att socionomernas framtida arbetsuppgifter till väsentlig del kommer att bestå av förebyggande och rehabiliterande åtgärder med starka inslag av aktiv, planerad människo- och miljöbehandling, alternativt administrativt eller kameralt arbete inom den kommunala och statliga förvaltningen på en nivå, där det krävs förmåga och vana att bedöma nya problem och att leda planerings- och utredningsarbete. Detta nödvändiggör att praktiken utformas enligt det tredje alternativet, d. v. s. som en systematisk utbildning på praktikinstitutionerna.

Praktikens sammansättning

Den praktiska utbildningen omfattar för närvarande en betydande del av utbildningstiden. De studerande skall ha ett års förpraktik och dessutom fullgöra 8—10 månaders studiepraktik. Då de teoretiska studierna omfattar cirka 17 månader, ägnas således över hälften av den sammanlagda utbildningstiden åt praktik.

Kommittén har ingående diskuterat frågan om praktikens sammansättning och plats i studiegången. Kommittén tillmäter den praktiska utbildningen stor betydelse och menar att denna del av utbildningen måste få ett betydande utrymme. Frågan är emellertid var i utbildningsgången praktiken är mest värdefull: före, under eller efter studietiden vid högskolan. Med den uppläggning av socionomutbildningen som kommittén i ett tidigare avsnitt förordat — en sammanhängande utbildning med differentiering inom ramen för denna utbildning — kan det senare alternativet med praktik efter avslutade teoretiska studier knappast komma i fråga. En sådan uppläggning skulle inte möjliggöra en samordning mellan teori och praktik. Frågan gäller därför avvägningen mellan förpraktik och studiepraktik.

Förpraktiken brukar motiveras med att den är ett instrument för urval av studerande, att den kan underlätta de teoretiska och praktiska studierna och att erfarenheter av arbetslivet rent allmänt är av värde för vederbörandes utveckling och mognad.

Eftersom socionomerna är verksamma inom arbetsområden som ställer höga krav på personlig lämplighet kan det vara motiverat att redan vid ur-

valet av studerande ta hänsyn till praktisk lämplighet och erfarenhet. Socialinstitutet brukar med ledning av vitsord från arbetsgivare, skolor och andra referenser varje år avvisa ett varierande, men mycket lågt antal sökande. De avgivna vitsorden är dock ofta ofullständiga och utgör en osäker grund för urval av studerande. Viktigare än institutets gallring torde emellertid vara den självgallring som sker under förpraktiken. Praktikanten finner efter en tids arbete att han inte har tillräckliga förutsättningar eller intresse för denna bana, och kan då sikta på en annan utbildningsväg. Det är omöjligt att veta hur stor denna självgallringsgrupp är. Vissa lämpliga personer torde falla bort därför att de fått olämpliga praktikplatser.

För de teoretiska studierna kan den praktiska erfarenheten vara värdefull. Särskilt när det gäller vissa ämnen är praktisk erfarenhet en tillgång. Även för den praktiska utbildningen under studietiden kan förpraktiken vara av värde. Det kan vara lättare att placera elever som har förpraktik. Eleverna kan dessutom få större utbyte av studiepraktiken om de har tidigare erfarenhet från samma eller närliggande arbetsområde.

Flera vägande skäl kan emellertid anföras mot de här återgivna synpunkterna. Enligt kommitténs mening är det nämligen mycket tveksamt om förpraktiken fyller de positiva syften som här antytts. Den nuvarande förpraktiken är i kvalitativt avseende mycket ojämn. Förpraktiken är ofta av rätt elementär art och ger i allmänhet inte några djupgående erfarenheter. Praktikanterna sätts många gånger på arbetsuppgifter, vilkas värde från utbildningssynpunkt är ringa. De föregående erfarenheterna är så skiftande att socionomutbildningen endast i ringa grad kan bygga på de studerandes förpraktik.

Ett krav på förpraktik innebär vidare att den egentliga yrkesutbildningen uppskjutes ett år, vilket från samhällsekonomisk och studiesocial synpunkt är mindre lämpligt. De studerande bör inte ställas inför väsentligt andra krav vid socialhögskolorna än vid övriga utbildningsvägar. För tillträde till universitetsutbildning fordras ingen förpraktik, inte heller vid flertalet fackhögskolor. Härtill kommer osäkerhetsmomentet, först efter ett års förpraktik vet den studerande om han kommer att vinna inträde vid högskolan. Ett krav på förpraktik kan innebära att många lämpliga elever föredrar andra utbildningsvägar. Från studiesocial synpunkt är det bra om studierna kan påbörjas så nära studentexamen som möjligt.

I de utredningar rörande annan högre utbildning som framlagts under senare år — t. ex. psykologutbildningen, jägmästarutbildningen och agromotbildningen — har framhållits, att förpraktiken inte har den betydelse som den ofta har tillmätts. Vid de överläggningar som kommittén haft med representanter för socialinstitutet och dess elevkårer samt arbetsmarknadsorganisationerna har liknande synpunkter framförts.

Kommittén har blivit övertygad om att förpraktiken visserligen kan vara av värde, men att den i allmänhet inte fyller de krav på orientering, erfa-

renhet och kunskap, som man bör kunna ställa på den. Genomgången för praktik bör därför inte uppställas som inträdesvillkor.

Starka skäl talar i stället för att hela praktiken kommer under studietiden. Härigenom kan de teoretiska och praktiska momenten i utbildningen stödja och komplettera varandra, de studerande kan under praktiken omsätta vad de lärt i den teoretiska undervisningen och den praktiska erfarenheten gör det lättare för dem att fördjupa och konkretisera de teoretiska studierna. Kommittén föreslår därför att den praktiska utbildningen i sin helhet inarbetas i socionomutbildningen och att praktikperioderna får en fast plats i studiegången. Särskild vikt har lagts vid att placera dessa perioder så att samordningen mellan den teoretiska och praktiska utbildningen underlättas.

Detta innebär en betydande förändring jämfört med nuvarande inträdesvillkor och organisation av utbildningen. Omläggningen aktualiserar åtgärder för att bevara det som varit värdefullt i förpraktiken. Genom effektiv förberedande yrkesorientering både från arbetsmarknadsorganen och från socialhögskolorna kan de studerande få en överblick över arbetsmarknaden innan de påbörjar sina högskolestudier. Feriearbetet under de sista skolåren kan göras yrkesinriktat och ge de studerande viss kontakt med arbetsmiljön. Genom individuell och gruppvis ordnad yrkesorientering, väl förberedda och uppföljda studiebesök och andra kontakter med representanter för arbetsmarknaden kan de studerandes kännedom om arbetslivet utvidgas. Som framgått av ett tidigare avsnitt föreslår kommittén att yrkesorienteringen får en viktig plats i grundkursen. Härtill kommer att socio-nomorganisationerna torde komma att bygga ut den informationsverksamhet de bedriver i form av kurser, konferenser, tidskrifter o. s. v.

Kommittén är övertygad om att en väl upplagd studiepraktik ger möjlighet till avkortning av den samlade praktiktiden. Kommittén föreslår ett års studiepraktik, fördelad på två fem-månadersperioder och en två-månadersperiod. Att huvuddelen av praktiken förläggs till studieterminerna medför en väsentlig effektivisering. De längre praktikperioderna medger en mera ingående kännedom om arbetet.

Kommittén förutsätter att heltidspraktik kommer att bli den normala uppläggningsformen. Studiepraktiken är för närvarande organiserad efter det systemet, men det förekommer — särskilt i Stockholm — att de studerande följer viss undervisning jämsides med praktiken, främst under andra studieåret.

Deltidspraktik utdragen över ett par terminer och kombinerad med teoretiska studier kan emellertid i vissa fall ha fördelar. Långtidsperspektivet på arbetet torde uppmärksammas bättre vid en sådan uppläggning. För de studerande intressanta och viktiga arbetsuppgifter är ojämnt fördelade

över hela året. Därför bör det finnas möjlighet att pröva ett sådant alternativ för grupper av elever. Detta förutsätter att praktikplatsen ligger i eller nära högskoleorten. Deltidspraktik bör emellertid komma i fråga endast i de fall den visar sig klart lämplig. Det är nämligen å andra sidan ofrånkomligt att risken för splittring i studierna ökar och det kan uppstå svårigheter att följa såväl den teoretiska undervisningen som det praktiska arbetet.

För att en genomförd integration mellan teori och praktik skall kunna uppnås är det nödvändigt att socialhögskolorna har inflytande även över studiepraktikens sammansättning. Från arbetsmarknadssynpunkt är det också angeläget att utbildningen får en bestämd prägel. Det är troligt att praktikens marknadsvärde ökar om dess sammansättning är godkänd av utbildningsanstalten. Socialhögskolorna kan dessutom knappast räkna med att disponera praktikplatser i en mängd och variation som svarar mot de studerandes önskemål, vilka kan visa starka fluktuationer från en årskurs till en annan.

Det gäller att finna en uppläggning som inom en viss ram ger så mycket spelrum för individuella intressen och önskemål som möjligt. Kraven på allsidig erfarenhet och god handledning får emellertid inte eftersättas. Social byråpraktik är av grundläggande betydelse för flertalet av de socialt inriktade eleverna, varför en bestämmelse om att dessa elever ägnar den ena fem-månadersperioden åt sådan praktik är lämplig. Motsvarande gäller beträffande praktik på kommunal- eller drätselkontor för den administrativt och kommunalekonomiskt inriktade. Erfarenhet från primärkommunal förvaltning är värdefull för alla socionomer, även om de redan från början siktar till befattningar inom exempelvis näringslivets personaltjänst, anstaltsvård eller sjukvårdsadministration. Från pedagogisk synpunkt är det värdefullt att ge den första praktikperioden en sådan enhetlig inriktning. Kommittén föreslår därför, att den första fem-månadersperioden normalt ägnas åt antingen social byråpraktik eller praktik på kommunal- eller drätselkontor. Dispens från detta krav bör kunna ges studerande som tidigare haft erfarenhet av kvalificerat arbete av detta slag. Den andra fem-månadersperioden och den korta sommarpraktiken bör vara valfri inom den ram som tillgången på praktikplatser utgör. Valet av praktik kommer under sådana förhållanden att i realiteten ersätta det tidigare linjevalet, men ändå lämna stora variationsmöjligheter i fråga om den teoretiska utbildningens inriktning.

I fråga om uppläggningsen av den korta praktikperioden kan följande synpunkter tilläggas. Denna period, som förläggs till en sommar, kan och bör planeras på olika sätt efter den enskilde elevens behov och önskemål. Den kan användas för vikariat, företrädesvis inom det område där vederbörande tänker sig sitt fortsatta arbete. I stor utsträckning kommer de

studerande att vilja använda denna tid för att vikariera på den arbetsplats där de under våren eller under föregående höst haft studiepraktik. I detta sammanhang bör även framhållas, att en stor del av de studerande torde komma att använda de undervisningsfria somrarna till arbete som praktikant eller vikarie. Vidare kan praktikperioden användas för orientering och observation på områden där den studerande inte räknar med att arbeta i framtiden, men som ändå har sammanhang med yrkesinriktningen. Exempel: en blivande personalman praktiserar inom arbetsförmedling eller en blivande kommunalkamrer arbetar på landstingskansli. I några fall och där det går att organisatoriskt genomföra kan denna period delas upp på kortare auskultationer på flera institutioner, exempelvis inom olika typer av öppen och sluten kriminalvård. Detta alternativ torde bli mindre vanligt med hänsyn till de organisatoriska svårigheterna att få en lämplig uppläggning av sådan praktik.

Undervisning på praktikinstitutionen

Studiepraktiken skall organiseras som undervisning. Denna undervisning skall dels ge kunskap som är överförbar och användbar i andra sammanhang, dels träna förmågan att arbeta metodiskt. För att uppnå dessa mål fordras kvalificerad handledning. Någon av institutionens personal skall ansvara för att praktikanten får erfaren handledning och att urvalet av arbetsuppgifter görs med hänsyn till utbildningsbehovet. Arbetsuppgifterna bör vara representativa för institutionen, erbjuda en riklig variation av problem och ge en gradvis stegring från enkla till mer kvalificerade ärenden. Praktikanten bör även få möjlighet att sätta sig in i och följa ärenden som han inte själv får tillfälle att handlägga. Den genomgång av arbetet som handledare och praktikant gemensamt gör fördröjer arbetstakten, särskilt i början av en praktikperiod, men successivt ökar praktikantens förmåga till självständigt arbete. En fortlöpande handledning och bedömning av praktikantens insatser bör emellertid lämnas under hela praktiktiden.

En praktisk utbildning av detta slag förutsätter stort intresse och vilja att göra insatser hos de institutioner och personer som skall medverka. Socialinstitutet har haft ett gott samarbete med många arbetsgivare och mött förståelse för studiepraktikens betydelse i socionomutbildningen. Den hittillsvarande praktikantutbildningen har ändå haft varierande kvalitet. Detta beror i hög grad på praktikinstitutionernas växlande inställning till praktikfrågorna och på deras olika förutsättningar att ge tillfredsställande utbildning, men också på att institutet inte i tillräcklig omfattning haft möjlighet att följa utvecklingen på praktikinstitutionerna. För att kunna förverkliga målsättningarna för studiepraktiken borde socialhögskolorna kunna ställa följande krav på praktikinstitutioner och handledare.

Institutionerna får inte vara alltför specialiserade i avseende på arbets-

uppgifter och problemställningar, de måste ha personal, som är lämplig för handledaruppdrag, och vara villiga att ställa denna personal, liksom lokaler, kontorsmateriel etc., till förfogande, vara beredda att regelbundet medverka i utbildningen och helst ha möjlighet att ta emot mer än en praktikant åt gången. I fråga om handledare måste det finnas tillgång till personer, som själva är bra socialarbetare och administratörer, helst med utbildning och några års arbetserfarenhet, och med intresse för undervisning och vilja att engagera sig i fortbildning för att utveckla sin egen arbetsmetodik och lära sig att undervisa.

För att få fram dessa förutsättningar måste en rad åtgärder, främst av organisatorisk och ekonomisk karaktär, vidtas.

Organisatoriska och ekonomiska frågor

Den kraftiga standardförbättring på praktiken som kommittén åsyftar kan knappast genomföras utan att socialhögskolorna kan räkna med att en fast stab av institutioner regelbundet tar emot praktikanter. En sådan kontinuitet är till fördel även för arbetsgivarna.

Socialhögskolornas studieordning bör därför läggas upp så att praktikplatser kan utnyttjas året om. Om en institution kan räkna med att ha två praktikanter efter varandra under tiden augusti—juni, varav åtminstone den ene med stor sannolikhet är intresserad av sommarvikariat, torde villigheten att ta emot praktikanter öka. Praktikanternas utbildning kan ingå i institutionens naturliga arbetsrytm. Den av kommittén föreslagna studiegången möjliggör detta genom att en praktikperiod förlagts till hösttermin och en annan till vårtermin.

En förbättrad studiepraktik och en samtidig ökning av utbildningskapaciteten kan uppnås endast om tillräckligt många lämpliga praktikplatser kan anskaffas. Under senare år har det tidvis rått en viss brist på praktikplatser och instituten har fått lägga ned ett betydande arbete på att ordna studiepraktik åt de studerande.

På initiativ av kommittén har kommunförbunden i en skrivelse till kommunerna i december 1961 tagit upp detta problem. Kommunförbunden framhåller att den pågående utbyggnaden av socialinstituten ställer instituten inför svårigheter när det gäller att genomföra den praktiska utbildningen och uppmanar sina medlemmar att så långt möjligt tillmötesgå institutens förfrågningar rörande praktikplatser. Institutens möjligheter att bereda de studerande kvalificerad praktisk utbildning är beroende av detta samarbete med kommunerna. Denna skrivelse har gett ett positivt resultat och instituten har våren 1962 kunnat ordna studiepraktik inom denna sektor.

Samtidigt som kommittén vill betona, att tillgång till praktikplatser är nödvändig för förverkligande av kommitténs förslag, är den övertygad om att eventuella svårigheter i detta avseende kommer att kunna övervinnas.

Det är ett klart intresse för kommuner och andra arbetsgivare att häva bristen på utbildad personal och att få en hög kvalitet på den praktiska utbildningen. Kommunförbunden och andra organisationer torde vara beredda att vidta de åtgärder som kan behövas för att få en lösning av denna fråga. Kommittén utgår även från att statsmakterna vidtar erforderliga åtgärder när det gäller praktikantutbildning inom den statliga verksamheten.

Arbetsgivarnas medverkan är nödvändig också när det gäller att förverkliga den kvalitativa sidan av kommitténs förslag rörande den praktiska utbildningen. För att få denna medverkan måste socialhögskolorna informera om utbildningens uppgifter och mål. Praktikinstitutionerna måste ha kännedom om undervisningen vid högskolorna och få råd och stöd vid planläggning och genomförande av studiepraktiken. Denna informationsverksamhet är särskilt angelägen i samband med omläggningen av utbildningen. Kommittén förutsätter att socialhögskolorna i samarbete med kommunförbunden och andra organisationer uppmärksammar detta spörsmål. År 1954 utfärdade kommunförbunden, socialvårdsförbundet och vissa personalorganisationer i samråd med socialinstitutet en rekommendation angående kommunernas sociala organ och praktikantutbildningen. I denna rekommendation angavs vissa allmänna riktlinjer för uppläggningsav praktiken inom den kommunala socialvården. Rekommendationen har varit av betydelse i det praktiska arbetet och ett liknande uttalande, anpassat efter den nya utbildningsorganisationen, torde vara värdefullt.

Kommittén har även berört frågan om ekonomisk ersättning till handledare och praktikanter.

Särskild ersättning till handledare utgår för närvarande endast i fråga om handledare för elever vid mentalhygieniska kursen vid socialinstitutet i Stockholm. Detta arvode synes inte i större utsträckning ha ökat antalet villiga och lämpliga handledare, men väl gjort dessa mera benägna att aktivt medverka och deltaga i handledarutbildning o. s. v. Kommittén, som tidigare betonat vikten av god handledning, anser det skäligt att handledarna tillerkänns ett särskilt arvode för handledningsuppgiften på liknande sätt som nu gäller inom andra utbildningsområden, exempelvis för lärare, poliser, hälsovårdsinspektörer och förskollärare. Ett särskilt handledararvode markerar uppgiftens betydelse och handledarens ansvar för densamma. Utformningen av bestämmelserna om handledararvoden sammanhänger med studiepraktikens utbyggnad och delvis även med handledarutbildningen. Kommittén finner det därför inte nu möjligt att framlägga några förslag på denna punkt utan förutsätter att frågan beredes av den av kommittén föreslagna samarbetsnämnden, varefter socialhögskolorna framlägger förslag i ämnet.

Praktikanterna erhåller under studietiden arvoden med högst skiftande

belopp. I vissa fall utgår praktikantarvode eller vikariatslön med höga belopp, i andra fall lämnas ingen ersättning med undantag av fritt vivre. Någon allmänt vedertagen norm finns inte. Kommittén anser det vara rimligt och naturligt att praktikanterna får ersättning. En sådan ersättning torde vara av betydelse för praktikantens inställning till arbetsuppgifter och utbildning. Det är enligt kommitténs mening angeläget att den ersättning som utgår standardiseras så att praktikanter på samma utbildningsnivå får liknande ersättning. De kostnader för studiepraktiken som långa resor till praktikinstitutionen kan medföra, måste i görligaste mån reduceras. Kommittén finner det naturligt att de studerande vid fullgörandet av den praktiska utbildningen får utnyttja studerandebiljett på samma villkor som under terminerna. Enligt vad kommittén erfarit pågår utredningar i denna fråga inom järnvägsstyrelsen.

Då frågan om ersättning till praktikanter synes vara av den arten att den bör lösas genom förhandlingar mellan civildepartementet, kommunförbunden och berörda personalorganisationer lägger kommittén inte fram några förslag på denna punkt.

Undervisningscentra

Flertalet studerande torde komma att fullgöra sin studiepraktik på institutioner som endast kan ta emot en eller ett par praktikanter samtidigt. I många fall skulle emellertid s. k. undervisningscentra förlagda till vissa sociala institutioner, vid vilka ett större antal studerande samtidigt erhåller praktisk utbildning, kunna vara en lämplig uppläggningsform.

Socialutbildningssakkunniga föreslog i sitt betänkande rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen (SOU 1944: 29) anordnande av undervisningscentra, där förstklassig handledning kunde garanteras. De sakkunniga betraktade detta som det viktigaste önskemålet beträffande den praktiska utbildningen och menade att varje studerande borde arbeta någon tid på ett sådant centrum. Kvaliteten på utbildningen skulle höjas genom att vissa tjänstemän fick handledning av studerande som en huvuduppgift. De skulle förvärva mera erfarenhet och skicklighet än som är möjligt om handledning är en sporadiskt återkommande arbetsuppgift av begränsad omfattning. Vid rekryteringen av dessa tjänster skulle hänsyn tas till pedagogiskt intresse. Denna uppläggningsform har prövats under några år inom mentalsjukvården och inom den offentliga arbetsförmedlingen, men försöken avbröts i samband med omorganisation inom respektive förvaltning. Idén har aldrig prövats inom kommunal socialvård.

Kommittén finner det angeläget att försök med särskilda undervisningscentra kommer till stånd. Först när ytterligare erfarenheter vunnits är det möjligt att genomföra en sådan uppläggningsform av studiepraktiken för ett större antal studerande.

På initiativ av kommittén har frågan om undervisningscentra disku-

terats mellan representanter för socialinstitutet i Stockholm samt socialcheferna i Solna och Sundbyberg. Under dessa överläggningar har utarbetats en skiss rörande undervisningscentra.

Denna skiss innebär i huvudsak följande. Inom respektive socialbyrå inrättas en särskild arbetsgrupp bestående av fem praktikanter jämte en särskild handledare. Till denna grupp överföres lämpliga ärenden från socialbyråns olika avdelningar. Härigenom kan den enskilde eleven få tillfälle till erfarenhet från skilda områden, även om specialisering i vissa fall kan tänkas. Handledaren torde få ägna hälften av sin tid åt enskilda överläggningar med praktikanterna, gruppundervisning, val av arbetsuppgifter, samråd med andra befattningshavare, läsning och bedömning av praktikanternas arbetsuppgifter m. m. och kan i övrigt medverka i personalkonferenser och andra former av personalutbildning samt i viss omfattning själv delta i socialt arbete. Sett från kommunernas ekonomiska synpunkt torde denna uppläggning innebära att kommunen kan tillgodogöra sig en arbetsinsats som i stort sett svarar mot kostnaderna.

Kommittén anser att socialhögskolorna bör undersöka förutsättningarna att anordna särskilda undervisningscentra. Sådana centra synes vara lämpliga bland annat inom de större och medelstora städernas socialvård och på de större sjukhusens kuratorskontor. Mot bakgrunden av de ringa erfarenheterna av denna form av praktikantutbildning anser sig kommittén inte kunna framlägga några generella förslag rörande den organisatoriska uppläggningscentra. Den ovan skisserade organisationen torde emellertid i många fall vara en lämplig modell.

Anvisning av praktikplatser

En hög och jämn kvalitet på den praktiska utbildningen förutsätter en fortlöpande kontakt mellan utbildningsanstalt och praktikinstitution. I denna kontakt ingår anskaffning av praktikplatser och placering av de studerande som ett naturligt led. Kommittén finner det lämpligt att socialhögskolorna svarar för anvisning av praktikplatser. Erfarenheterna av nuvarande system med direkt kontakt mellan läroanstalt och praktikinstitution är goda. Det är viktigt att bedömningen av en praktikinstitutionens lämplighet bygger på kännedom om såväl den enskilde praktikanten och socionomutbildningen som arbetsmarknaden. Genom att ge högskolorna ansvaret för denna uppgift markeras också studiepraktikens framträdande roll i utbildningen.

Handledarutbildning

Handledarna är nyckelpersoner i en förbättrad praktikutbildning. Handledningens kvalitet och karaktär beror på den enskilde tjänstemannens intresse, kunskaper och förutsättningar. Handledarna bör betraktas som en typ av lärare, som står i nära kontakt med högskolorna. I andra län-

der förekommer att en av utbildningsanstalten anställd handledare undervisar en grupp praktikanter vid en institution eller undervisar om vissa aspekter på ärendena, medan institutionens befattningshavare sköter övrig handledning. Ett sådant arrangemang förefaller av många skäl inte vara lämpligt i Sverige. Däremot bör socialhögskolorna kunna ställa personal till förfogande för konsultation om allmänna praktikfrågor och om arbete med enskilda elever. Sådana regelbundet återkommande konferenser med handledare är ett viktigt led i handledarutbildningen.

Socialhögskolorna måste utvidga den kursverksamhet för handledare som bedrivits under senare år. Ett flertal kortare handledarseminarier har anordnats och denna kursverksamhet bör fortsätta. Utbytet av koncentrerade kurser i internatföreläsning är emellertid klart bättre. Hittills har några tredagarskurser anordnats, men något längre kurser, förslagsvis en vecka, torde vara att föredra. Kostnaderna för denna utbildning bör läggas på socialhögskolorna. Högskolorna måste ges tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att genomföra detta utbildningsprogram. Vid hittills anordnade kurser har arbetsgivarna svarat för rese- och traktementsersättningar till deltagarna, men man torde knappast kunna räkna med att så blir fallet vid en utbyggd kursverksamhet. Handledarutbildningen måste betraktas som en central uppgift för högskolorna och det är rimligt att staten svarar för alla kostnader i samband med kurserna. Kommittén har i kap. 9 beräknat medel för anordnande av ett antal handledarkurser vid varje socialhögskola.

6. Vissa organisatoriska frågor

Studiegång

Som framgått av ett tidigare avsnitt räknar kommittén med en utbildningstid av 3 1/2 läsår, varav 2 1/2 läsårs teoretiska studier och ett års studiepraktik. De teoretiska studierna omfattar dels en samhällsvetenskaplig grundkurs under två terminer, dels tre terminers fördjupade studier på betygsnivå.

Studiegången i socionomexamen kan läggas upp antingen som vid filosofisk fakultet: successiva studier och en valfri ordningsföljd, eller som vid flera fackhögskolor: parallella studier och en i viss mån bunden studiegång. Den förra metoden synes vara att föredra om ämnena är inbördes oberoende i fråga om innehåll, frågeställningar och arbetsmetoder, medan den senare har den fördelen att systemet möjliggör en samtidig behandling av problemen från olika vetenskapers utgångspunkter. I bästa fall kan de studerande smälta ihop de enskilda ämnena till en enhet. En fast studiegång kan även underlätta lärarens undervisning. Eftersom alla studerande är på samma stadium, kan läraren referera till kunskaper som alla inhämtat och de studerande har större möjligheter att förstå och följa

sådan undervisning. Den främsta nackdelen är risken för splittring i studierna och en förlängning av studietiden. Den studerande kan få svårt att koncentrera sig och hålla isär de olika momenten.

Kommittén vill starkt betona, att studiegången vid socialhögskolorna måste läggas upp så att de teoretiska och praktiska momenten stödjer och kompletterar varandra. Samma målsättning bör även gälla för de olika ämnena inom den teoretiska undervisningen. En integration av kunskapsstoffet bör eftersträvas. Från dessa utgångspunkter föreslår kommittén följande studiegång.

Första terminen	Grundkurs
Andra »	Grundkurs
Tredje »	Studiepraktik eller betygsstudier
Fjärde »	Betygsstudier eller studiepraktik
Femte »	Betygsstudier eller studiepraktik
Sjätte »	Studiepraktik eller betygsstudier
Sjunde »	Betygsstudier

Dessutom tillkommer två månaders praktik under en sommarperiod, exempelvis mellan fjärde och femte eller mellan sjätte och sjunde studietermen.

Studiegången bör emellertid betraktas som en normalstudiegång. Den studerande har således rätt att i vissa fall välja en annan uppläggning. Den som av olika anledningar, t. ex. sjukdom eller militärtjänstgöring, inte kan följa den vanliga studiegången bör inte i onödan fördröjas i sina studier. På samma sätt bör den som kan följa en snabbare studietakt ha möjlighet till detta. Med hänsyn till önskvärdheten av att teori och praktik sammanflätas till en helhet bör emellertid den föreslagna studiegången normalt följas och studerande som önskar tillämpa en annan ordning skall inhämta rektors tillstånd härtill.

Läsåret föreslås pågå under tiden den 25 augusti—den 31 maj. Den effektiva undervisningstiden, d. v. s. den tid som kvarstår sedan sedvanliga ledigheter och ett antal dagar vid läsårets början och slut har frånräknats, beräknas uppgå till 34 veckor, varav 16 veckor under höstterminen och 18 veckor under vårterminen. Praktikperioderna förläggs till tiden den 15 augusti—den 15 januari samt den 15 januari—den 15 juni och slutligen den 15 juni—den 15 augusti (ungefärliga data).

Kommittén har även övervägt frågan om studiegången inom grundkurs och på betygsnivå. Med den målsättning som kommittén velat ge grundkursen finns det särskild anledning att eftersträva en integration mellan de ämnesområden som ingår i kursen. Kommittén föreslår därför att två varandra närliggande ämnesområden studeras parallellt, detta med de undantag som betingas av önskvärdheten av att studierna av vissa mo-

ment kan fullföljas under respektive termin. Vidare bör viss undervisning med hänsyn till dess speciella karaktär pågå hela läsåret. Genom att varje moment får en fast plats i en ordnad studiegång är det lättare att uppnå integration och samarbete och reducera gränsdragningsproblemen mellan de ämnesområden som ligger nära varandra. Kommittén vill betona, att ett fortlöpande samarbete mellan de olika lärarna och en gemensam planering av undervisningen är nödvändig om dessa intentioner skall kunna förverkligas på ett tillfredsställande sätt.

Kommitténs förslag till studiegång i grundkursen presenteras i bilaga 3, studieplaner.

Undervisningen i de olika momenten bör läggas upp med hänsyn till kursens plats i studiegången. Undervisningen i exempelvis socialpolitik bör utgå från det förhållandet att eleverna tidigare studerat rättskunskap och statskunskap.

Från vissa synpunkter är det önskvärt att tillämpa en bunden studiegång även för betygsstudierna under huvudkursen. Härigenom kunde man få en större fasthet i studierna och genom parallellläsning markera sambandet mellan olika läroämnen. En sådan bunden studiegång är emellertid oförenlig med den frihet i ämnesval och studieinriktning som kommittén från andra utgångspunkter funnit väsentlig. Kommittén anser därför att de studerande bör ha frihet att efter eget val — och inom ramen för högskolornas möjligheter att vid en given tidpunkt kunna erbjuda undervisning — lägga upp sina betygsstudier under huvudkursen.

Betyg och examination

Kommittén föreslår att socionomexamen kan avläggas av den som dels genomgått godkänd grundkurs, dels förvärvat minst fyra betygsenheter i examensämnena, varav minst två betygsenheter i ett dylikt ämne, dels ock fullgjort tolv månaders godkänd studiepraktik. I övrigt uppställs inga krav i fråga om examens innehåll, betygsenheter etc. Studerande som inte fullgjort studiepraktik, d. v. s. valt en utbildningsväg motsvarande den nuvarande teoretiska linjen, skall förvärva sammanlagt åtta betygsenheter, varav minst två betyg inom vart och ett av två valfria examensämnen.

De angivna studiekurserna bör väl kunna förvärfvas under de fem terminer som normalt anslagits till teoretiska studier, detta under förutsättning att den studerande äger erforderliga förkunskaper och förutsättningar att bedriva högre studier, helt ägnar sig åt studierna och väl utnyttjar undervisningen. De studerande bör i någon mån kunna använda praktikperioderna för inläsning av litteraturkurs och författande av uppsats. Det är givet att med den föreslagna friheten i ämneskombinationer och genom ämnenas olika omfattning kommer utbildningstidens längd att variera något.

För grundkursen lämnas endast sammanfattningsbetyget Godkänd. För

betygsstudierna gäller sedvanliga betygsenheter, nämligen Godkänd, Icke utan beröm godkänd, Med beröm godkänd, Med utmärkt beröm godkänd och Berömlig. Halva betyg, t. ex. Icke utan beröm godkänd, vilket markerar att tentamen varit av god kvalitet, men omfattar samma studiekurs som betygsgraden Godkänd, får inte räknas in i examens slutliga betygssumma. Studieplanerna för varje examensämne skall omfatta tre betygsenheter. Det torde emellertid bli mindre vanligt att de studerande önskar förvärva tre betyg inom något ämne. För yrkesarbete är en annan fördelning av betygssumman i allmänhet att föredra, och de som avser att fortsätta med licentiatstudier torde komma att inhämta trebetygskursen vid universitet. Detta medför att socialhögskolorna i allmänhet inte kan erbjuda särskild undervisning för betygsgraden Berömlig. Studiekursen för detta betyg får i varje särskilt fall utformas i samråd med examinator.

Varje betygsenhet bör motsvara en viss enhetlig studietid. Studietiden bör nämligen vara ungefär densamma oberoende av vilka ämnen som ingår i examen. Härigenom underlättas även ett vidgat samarbete med universitet och högskolor. Någon exakt fixerad tid torde emellertid av denna anledning inte vara nödvändig. En viss flexibilitet i fråga om de olika ämnenas omfattning kommer sannolikt att visa sig lämplig. Som riktpunkt vid uppläggningsen har kommittén emellertid utgått från nuvarande betygsnorm vid filosofisk fakultet, d. v. s. en betygsenhet per studietidstermin, varvid en studietidstermin anses omfatta fem månader. Kommittén räknar med att studietiden för betygsgraden Godkänd vid socialhögskolorna kan begränsas till mellan en halv och två tredjedels termin, detta därför att de studerande i grundkursen inhämtat elementära kunskaper och förvärvat viss studievana. För högre betyg bör emellertid inom samtliga ämnen beräknas en studietidstermin per betygsenhet. Kursfordringarna för respektive betygsenhet bör i kvantitativt och kvalitativt avseende motsvara fordringarna för motsvarande betygsenhet vid filosofisk fakultet. Innehållet i ämnena skiljer sig däremot från motsvarande universitetsämne. Det är således naturligt att exempelvis ämnet statskunskap vid socialhögskolorna får en starkare inriktning på förvaltningskunskap än vad som nu är fallet vid universiteten.

Som framgått av ett tidigare avsnitt har kommittén avvisat tanken på en linjedifferentiering av socionomutbildningen. Med hänsyn till den skilda yrkesinriktningen hos de studerande är det omöjligt att standardisera examens innehåll. En begränsad form av standardisering — motiverad av önskan att ge examen enhetlighet och göra den specialiserad för arbetsmarknadens olika behov — kunde uppnås genom att vissa ämneskombinationer fastställdes. Systemet kunde göras tvingande, d. v. s. de studerande måste välja en av ett antal kombinationer, eller frivilligt, varvid de studerande rekommenderas att välja en viss kombination men samtidigt har

frihet att föredra en annan uppläggning. Kommittén har inte ansett det nödvändigt att genom detaljerade föreskrifter av denna innebörd binda studierna. De studerande bör lämnas så stor frihet som möjligt vid studiernas uppläggning och inriktning. För att tillgodose alternativa utbildningsintressen skulle fordras många ämneskombinationer. Dessutom får man sannolikt räkna med att vissa kombinationer snart kommer att bli vanliga, även om inga bindande föreskrifter uppställs.

För att åskådliggöra kommitténs utbildningsförslag skisseras här några tänkbara ämneskombinationer. Samtliga exempel bygger på genomgången grundkurs (2 betygsenheter). Inom parentes anges lämplig alternativkurs.

	Betygsgrad	
	Alt. 1	Alt. 2
<i>Primär- och landstingskommunal förvaltning, sjukvårdsadministration</i>		
Samhälls- och företagsekonomi (kommunal ekonomi).....	2	1
Rättsvetenskap (kommunalrätt med civilrätt).....	2	2
Kurskombination (allmän förvaltning samt socialrätt).....	—	1
<i>Kommunal socialvård</i>		
Rättsvetenskap (socialrätt).....	2	1
Psykologi (allmän psykologi).....	1	2
Statskunskap (social förvaltning).....	1	—
Kurskombination (t. ex. socialvårdsmetodik samt socialpolitik eller social desorganisation eller social förvaltning).....	—	1
<i>Anstaltsvård och ungdomsarbete</i>		
Rättsvetenskap (socialrätt).....	—	1
Psykologi (allmän psykologi).....	2	1
Sociologi (gruppsociologi).....	1	2
Kurskombination (t. ex. socialvårdsmetodik samt social desorganisation eller social förvaltning)	1	—
<i>Kuratorsarbete</i>		
Rättsvetenskap (socialrätt).....	1	—
Psykologi (allmän psykologi).....	2	2
Sociologi (social desorganisation).....	—	1
Kurskombination (t. ex. socialvårdsmetodik samt social förvaltning eller socialrätt).....	1	1
<i>Personaltjänst</i>		
Samhälls- och företagsekonomi (företagsekonomi).....	1	1
Rättsvetenskap (socialrätt).....	1	—
Sociologi (arbetssociologi).....	2	2
Kurskombination (t. ex. socialpolitik samt socialrätt).....	—	1

Betyg från tentamen i visst ämne har nu tidsbegränsad giltighet. Dessa tidsgränser varierar något, men i allmänhet blir betygen ogiltiga efter fyra år. Kommittén har funnit starka skäl tala mot ett sådant system och vill erinra om att obegränsad giltighetstid gäller för tentamina vid filosofisk fakultet. Kommittén föreslår därför ingen tidsbegränsning av betygsgiltigheten och förutsätter även att tentamina får riksgiltighet. Det synes emellertid vara befogat att kräva att studierna under grundkursen skall fullföljas vid den högskola där de påbörjats.

Den som avlagt socionomexamen skall ha rätt att undergå efterprovning såväl i sådant ämne som inte ingått i examen, som för vinnande av högre betyg i sådant ämne som ingår i examen. Härvid bör ställas samma krav i fråga om tillträde till betygsundervisningen, deltagande i undervisning, kunskapsfordringar etc., som gäller högskolans ordinarie studerande. Studerande som antagits år 1962 och tidigare bör ha rätt att avlägga examen enligt nu gällande studieordning fram till och med utgången av år 1967. Sannolikt kommer flera av dessa elever att vara intresserade av att studera något ämne enligt den nya organisationen. Detta bör vara möjligt.

Tillträde till betygsundervisningen

Studierna i betygsämnena bygger på att eleverna tidigare genomgått grundkursen. Såväl vid undervisning som examination kan läraren utgå från att den studerande äger en grundläggande samhällsvetenskaplig orientering. Med hänsyn till uppläggnings- och syftet med utbildningen måste hela grundkursen normalt vara genomgången innan betygsstudierna påbörjas. För att undvika en onödigt förlängning av studietiden för de elever som av en eller annan anledning inte kunnat fullgöra samtliga tentamina i grundkursen kan emellertid vederbörande huvudlärare medge undantag från detta krav. Studierna i ett visst betygsämne får emellertid inte påbörjas förrän motsvarande ämne i grundkursen är klart.

Med hänsyn till vikten av integration av den teoretiska och praktiska undervisningen kan det övervägas huruvida krav på praktik av viss längd och viss typ bör krävas för att få tillträde till undervisningen i vissa ämnen, t. ex. praktik från kommunalkontor eller liknande för att få studera rättsvetenskap. Kommittén har inte funnit det vara nödvändigt att uppställa sådana krav. Genom studiegångens uppläggning har tillräckliga garantier vunnits för att flertalet studerande har praktisk erfarenhet.

Undervisningsformer

Undervisning vid socialinstitut meddelas nu i form av föreläsningar och lektionsundervisning (övningskurser), för högre betyg även seminarieundervisning. Undervisningsformerna har inte nämnvärt ändrats under senare år. Den omläggning av den högre undervisningen som ägt rum vid uni-

versiteten och flera fackhögskolor har således inte berört socialinstituten. 1958 och 1959 års universitetsreformer innebar bland annat, att de tidigare dominerande föreläsningarna har fått mindre plats, medan lektionsundervisningen har blivit av central betydelse. Seminarieundervisning betraktas fortfarande som den viktigaste undervisningsformen för högre betyg.

Kommittén diskuterar frågan om undervisningsformerna i samband med sina överväganden och förslag angående lärarorganisationen vid socialhögskolorna, men vill i detta sammanhang anföra följande synpunkter.

Eftersom grundkursen syftar till att inlära elementära kunskaper och färdigheter synes en kursmässig uppläggning av undervisningen här vara nödvändig. Undervisningen på detta stadium bör därför meddelas i form av lektionsundervisning. En kursbunden uppläggning har den pedagogiska fördelen för de studerande att övergången från gymnasiernas mera bundna katederundervisning till den högre utbildningens friare former sker successivt. Först betygsundervisningen kan bli upplagd mera med sikte på att ge de studerande insikt i vetenskaplig metodik och problematik. Undervisningen på betygsstadiet bör därför meddelas i form av föreläsningar, seminarier och lektioner och större krav ställas på de studerandes förmåga till självständiga studier.

Undervisning för betygsgraden Godkänd bör meddelas såväl höst- som vårtermin. I vissa ämnen kommer emellertid detta knappast att vara möjligt på grund av att antalet studerande i ämnet är för lågt. För att högskolorna skall kunna planera behovet av undervisning under respektive termin, torde förhandsanmälningar vara nödvändiga.

Kommittén anser att socialhögskolorna gemensamt bör utforma bestämmelser om i vad mån undervisningen bör vara obligatorisk. Det synes dock vara lämpligt att all grundkursundervisning samt en väsentlig del av undervisningen på betygsnivå är obligatorisk.

Övriga frågor

Kommittén har inte funnit anledning att närmare beröra övriga frågor av organisatorisk och reglementarisk art. Socialhögskolorna bör gemensamt utforma dessa bestämmelser. Det gäller exempelvis detaljbestämmelser rörande tentamina, examination, studiehandledningar etc. Även fastställandet av studieplaner och kursfordringar bör liksom hittills ankomma på högskolornas egna organ. Ämnenas benämning skall vara lika och även ämnenas innehåll, kursfordringar och studiegång liksom undervisningens omfattning bör i stort sett vara densamma vid alla högskolor. I bilaga 3 presenteras förslag till studieplaner. Deras syfte är att visa hur kommitténs allmänna intentioner mera i detalj kan förverkligas.

KAPITEL 5

Särskilda utbildningsfrågor

De synpunkter och förslag kommittén framlägger i förevarande betänkande utgår från att socionomutbildningen liksom hittills inriktas på en enda självständig examen. För vissa grupper kan emellertid en annan uppläggning av utbildningen komma i fråga. Kommittén behandlar i detta kapitel några särskilda utbildningsfrågor, nämligen partiell utbildning, högre utbildning och fortbildning.

Partiell utbildning

Till partiell utbildning kan nu antas den som har mycket goda vitsord från minst tre års tjänst vid ett arbete för vilket instituten utbildar eller som under längre tid ägnat en väsentlig del av sitt arbete åt kvalificerade statliga eller kommunala förtroendeuppdrag. Utbildningen avser minst två examensämnen i en kombination som godkänts av instituten. Ett av dessa ämnen skall vara nationalekonomi, statskunskap, socialpolitik eller sociologi. Den studerande erhåller utdrag ur examensliggaren för att styrka avlagda tentamina.

Antalet sökande till denna utbildning har under senare år i allmänhet varit mindre än tio per år, antalet antagna omkring fem per år. Det är således endast ett fåtal personer som numera antas till partiell utbildning. Denna utbildningsmöjlighet har likväl stor betydelse för dem som av skilda anledningar inte kan eller vill genomgå fullständig socionomutbildning, men önskar förstärka sina kunskaper inom vissa ämnen. Ofta har de sökande varit något äldre, i regel över den högre åldersgränsen för inträde. Ett fåtal av dem som antagits till partiell utbildning har sedermera avlagt fullständig examen. Å andra sidan synes flera ha avbrutit studierna utan att fullfölja planerad partiell utbildning.

Med hänsyn till de otillräckliga fortbildningsmöjligheterna inom socialt och kommunalt arbete är det av värde att socialhögskolorna kan anta personer som från början är inriktade på partiell utbildning. En sådan utbildningsmöjlighet är också av intresse för akademiker, som vill studera något ämne som inte är representerat vid universitet eller andra fackhögskolor. Kommittén anser därför att socialhögskolorna alltfört bör kunna anta studerande till partiell utbildning i ett eller flera examensämnen. För sökande

till partiell utbildning bör gälla samma inträdesvillkor som för övriga studerande.

Denna elevgrupp kräver i vissa avseenden särskilt beaktande. Även om det av flera skäl är lämpligt att också dessa studerande genomgår hela grundkursen innan betygsstudier påbörjas, måste detta betraktas som ett alltför rigoröst krav. Det synes vara rimligt, att studerande som antagits till partiell utbildning medges rätt att påbörja betygsstudier sedan endast en del av grundkursen inhämtats. Socialhögskolorna bör gemensamt utforma närmare bestämmelser i denna fråga.

Högre utbildning

I direktiven för kommittén framhålls, att de sakkunniga bör pröva frågan, huruvida utbildningen inom vissa ämnen lämpligen bör mer än som hittills skett anpassas till motsvarande utbildning vid humanistisk fakultet. Därvid bör även övervägas i vad mån godkänd tentamen i ämne vid socialhögskola skall kunna få tillgodoräknas vid fortsatta studier i samma ämne vid universitet och vice versa. Den förstnämnda frågan, anpassningen av socio-
nomutbildningen till motsvarande utbildning vid humanistisk fakultet, har behandlats i kap. 4, varvid kommittén föreslagit motsvarande studietid för varje betygsenhet, men betonat att innehållet i kurserna, med hänsyn till socio-
nomutbildningens starka yrkesinriktning, måste vara annorlunda.

Frågan om möjligheterna att tillgodoräkna de i socio-
nomexamen ingående kurserna för examina inom filosofisk fakultet har uppmärksamrats i skilda sammanhang. Socialinstitutet och socio-
nomorganisationerna har betonat angelägenheten av en lösning av denna fråga. 1955 års familjeråd-
givningskommitté föreslog i sitt betänkande, Allmän familjeråd-
givning (SOU 1957: 33), att man borde överväga, huruvida socio-
nom som genomgått sär-
skild påbyggnadskurs för familjeråd-
givare och därjämte förvärvat tre aka-
demiska betyg i psykologi eller pedagogik, eventuellt sociologi, skulle kunna beviljas tillträde till licentiatstudier i vederbörande ämne. Familjeråd-
givningskommitténs förslag på denna punkt har ännu inte föranlett någon åtgärd. Då 1960 års riksdag fattade beslut rörande familjeråd-
givningsverk-
samhetens framtida utformning lämnades utbildningsfrågorna utanför, under hänvisning till att en särskild utredning rörande socio-
nomutbild-
ningen inom kort skulle tillsättas.

Socio-
nomer som dessutom önskat avlägga akademisk examen har fått en relativt lång utbildningsväg. Betyg från socialinstitut har i allmänhet till-
godoräknats, men några fasta regler har inte funnits. Överskrivning av betyg har i flera fall underlättats av att samma lärare tjänstgjort vid uni-
versitet och socialinstitut. För icke-studenter har tillkommit de komplet-
terande studier som krävs för att bli inskriven vid universitet. Enligt de bestämmelser som sedan 1953 gäller för tillträde till högre studier för icke-

studenter, är socionom, som vunnit inträde vid socialinstitut höstterminen 1946 eller senare, likställd med student, om han har studentexamenskunskaper i ett språk och kunskaper motsvarande fordringarna för flyttning till näst högsta ringen i ett andra språk. För att få inskrivas vid filosofisk fakultet och där avlägga annan än samhällsvetenskaplig examen måste man dessutom ha realexamenskunskaper i ett tredje språk.

Hela antalet personer som jämte socionomexamen avlagt annan högre examen kan med ledning av uppgifter i arbetsmarknadsstyrelsens undersökning uppskattas till drygt 200, varav närmare hälften avlagt filosofie kandidatexamen. I vissa fall har annan högre examen avlagts före socionomexamen, men den andra ordningsföljden är vanligast. Den akademiska examen synes i flertalet fall ha inneburit en fortbildning och i allmänhet inte ha medfört att socionomen bytt arbetsområde.

Kommitténs förslag till ny socionomutbildning vilar på två huvudprinciper. Utbildningen skall dels vara yrkesinriktad, dels väsentligen fördjupas i förhållande till nuvarande målsättning. Vid utbildningens uppläggning skall särskilt beaktas sådana moment, som är av direkt värde för socionomernas fortsatta yrkesverksamhet, vilket medför att kurserna får en inriktning som svarar mot arbetslivets behov. Studierna i examensämnena kommer inom vissa områden att drivas längre än när det gäller motsvarande betygsenhet vid universiteten, där ämnena är mindre specialiserade. Det är uppenbart, att dessa principer för utbildningen försvårar en tillämpning av generella regler när det gäller anpassning av socialhögskolornas utbildning till motsvarande utbildning vid universiteten och överskrivning av betyg mellan olika lärosäten. Även om det är angeläget att jämna vägen för socionomernas fortsatta studier, måste socionomernas fackutbildning vara den primära uppgiften.

Enligt kommitténs mening är det inte något förstahandsintresse att få socionomexamen tillgodoräknad som viss del av akademisk examen på grundnivå. Socionomutbildningen bör vara så utformad att den ger en tillräcklig grund för kvalificerade sociala, administrativa och kommunalekonomiska tjänster. Det bör i allmänhet inte föreligga något behov av att kombinera två examina på grundnivå. För socionomer som likväl önskar bedriva studier med sikte på akademisk grundexamen är det önskvärt att övergången från socialhögskola till universitet kan bli så smidig som möjligt. Mot bakgrunden av dels de ovan anförda synpunkterna rörande utbildningens uppläggning, dels de tekniska svårigheter som är förenade med en automatisk överskrivning av betyg — det förutsätter en samordning av studieplanerna vid olika lärosäten — har det inte syntts kommittén lämpligt att föreslå generella regler för överskrivning av betyg.

I de enskilda fallen torde det dock inte möta större svårigheter att med måttliga kompletteringar skriva över betyg från socialhögskola till universi-

tet och vice versa. Studietiden för varje betygsenhet föreslås bli densamma och kurserna får samma kvantitativa omfattning. Vissa kompletteringar kan emellertid vara motiverade genom att kurserna får olika innehåll vid de skilda lärosätena. Det bör dock framhållas, att en betydande valfrihet föreligger i fråga om kursernas uppläggning när det gäller filosofie kandidatexamen och att kurserna för politices magisterexamen har delvis likartad inriktning som socionomutbildningen. En överskrivning mellan dessa examina torde därför inte medföra några större svårigheter. Även i fråga om juris kandidatexamen och civilekonomexamen torde tillgodoräknande av vissa studieresultat vara möjligt.

När det gäller filosofie licentiatexamen finns det enligt kommitténs mening starkare skäl för att uppnå generella regler i fråga om en socionoms behörighet att avlägga nämnda examen. Då någon licentiatexamen inte inrättas vid socialhögskolorna, måste socionomer, som önskar fortsätta sina studier mot högre examen, avlägga sådan examen vid universitet. Från socialhögskolornas synpunkt är det önskvärt att socionomer, lämpade för vetenskapligt arbete, får möjlighet att utan omfattande komplettering fortsätta sina studier. Som tidigare framhållits är det av stort intresse att forskning kommer till stånd inom de områden som socionomutbildningen omfattar. Detta gäller särskilt de ämnen som endast delvis har en motsvarighet vid universiteten.

Kommittén föreslår, att behörighet att avlägga filosofie licentiatexamen skall tillkomma den, som jämte socionomexamen förvärvat tre betygsenheter i ett ämne för filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen och samhällsvetenskaplig examen. Detta bör föranleda ett tillägg till 23 § i Kungl. Maj:ts stadga angående filosofiska examina. Då socionomen i allmänhet torde ha förvärvat två betyg i ifrågavarande ämne vid socialhögskola innebär förslaget, att socionomen efter sin examen normalt får bedriva omkring en termins universitetsstudier på grundnivå innan licentiatstudierna kan påbörjas. Denna termin är önskvärd också för kontakten med universitetsundervisningen och vederbörande lärare. Den föreslagna uppläggningsordningen torde vara tillämplig endast i fråga om filosofie licentiatexamen, då högre juridisk och ekonomisk examen har en annorlunda uppläggning.

De synpunkter kommittén här anfört avser socionomer, som avlagt examen enligt den av kommittén föreslagna studieordningen. Motsvarande bestämmelser kan inte direkt tillämpas för socionomer som avlagt examen enligt hittillsvarande studieordning. I dessa fall måste — om den särskilda formen för tillgodoräknande av socionomutbildning skall användas — tre betygsstudier vid universitet föregås av kompletterande studier vid socialhögskola enligt den nya studieordningen.

Fortbildning

Den förändrade uppläggning av studierna och förlängning av studietiden, som kommittén föreslår, kommer att möjliggöra en avsevärd kvalitativ förbättring av socionombildningen. Även om utbildningen kvalitativt förbättras torde emellertid åtskilliga socionomer efter några års praktisk tjänstgöring komma att känna behov av att komplettera sin utbildning. Den fortgående utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad kommer att öka behovet av sådan kompletterande utbildning. Kommittén har därför ägnat stor uppmärksamhet åt frågan om fortbildning, d. v. s. utbildning som gör socionomen bättre skickad att fullgöra uppgifter inom det område han är verksam. I detta avsnitt behandlas främst sådan fortbildning, som meddelas genom påbyggnadskurser efter socionomexamen. Frågan om fortsatta studier vid universitet och andra högskolor för att få vetenskaplig utbildning eller vidareutbildning för tjänstgöring på områden, för vilka socionomen tidigare inte har fått utbildning, har berörts i föregående avsnitt.

Behovet av utbildning utöver socionomexamen har i någon mån tillfredsställts genom påbyggnadskurser vid socialinstituten. Sådana kurser förekom redan i början av 1940-talet vid socialinstitutet i Stockholm och sedan 1956 anordnas vid detta institut varje år en fem-månaderskurs för socialarbetare i mentalhygieniskt arbete. Denna kurs inriktas främst på utbildning av kuratorer inom den psykiska barna- och ungdomsvården, den abortförebyggande verksamheten, vid psykiatriska kliniker och inom vissa andra vårdområden. Kursen omfattar dels en gemensam del, dels några studiealternativ. Vid den kurs som anordnats de senaste åren har funnits följande alternativ: a) barna- och ungdomsvård, b) vuxet klientel, speciellt kuratorsarbete inom sjuk- och hälsovård, c) vuxet klientel, speciellt inom nykterhetsvård.

Sedan 1945 har även några kurser i personaladministration och sjukhuskameralförvaltning anordnats vid socialinstitutet i Stockholm och Lund. Personaljänstkurser har ägt rum i Stockholm åren 1948, 1951 och 1954. Dessa kurser har vänt sig till personalchefer och personaltjänstemän inom offentlig och enskild tjänst. Den senaste kursen pågick i två etapper, den första under tre veckor, den andra — efter två månaders uppehåll — under en månad. Kursen omfattade bland annat rekryterings- och omskolningsfrågor, företagsekonomi, löne- och arbetsmarknadsfrågor. Sjukhuskameralkurser anordnades 1944 och 1945 vid socialinstitutet i Stockholm och vid flera tillfällen under 1950-talet vid sydsvenska socialinstitutet. Den senaste kursen anordnades 1958 i Lund och pågick i sju veckor. Under kursen behandlades lagstiftning rörande hälso- och sjukvård, hälso- och sjukvårdsförvaltning, avtalsrätt, fastighetsunderhåll och arbetsledningspsykologi.

Av fortbildningsverksamheten bör dessutom nämnas ett seminarium i arbetsorganisation och personaladministration för socialvårdschefer, an-

ordnat i Stockholm åren 1960—1962, samt en påbyggnadskurs för kommunalkamrerare m. fl. vid sydsvenska socialinstitutet under våren 1962. Den senare kursen omfattade omkring 80 timmars undervisning i företags ekonomi och civilrätt.

Under riksstatens åttonde huvudditel är för budgetåret 1962/63 uppfört ett reservationsanslag av 42 000 kronor till kurser för fortsatt utbildning av befattningshavare i kommunal och social tjänst. Huvuddelen av de anvisade medlen används för anordnande av den mentalhygieniska kursen.

Frågan om fortbildningsverksamheten vid socialinstitutet har tidigare berörts av olika statliga utredningar. 1955 års familjerådgivningskommitté föreslog i sitt betänkande, Allmän familjerådgivning (SOU 1957: 33), en påbyggnadskurs om ett läsår efter socionomexamen på sociala linjen. Denna kurs skulle ge teoretisk och praktisk utbildning för individuella hjälpfall. Kommittén menade att likartat behov av utbildning föreligger för stora grupper av socialarbetare, exempelvis tjänstemän inom rehabiliteringsverksamheten samt inom utrednings- och övervakningsarbete. 1960 års riksdag fattade beslut angående riktlinjerna för familjerådgivningsverksamheten, men som tidigare framhållits lämnades denna fråga utanför under motive-ring, att en utredning rörande socionomutbildningen snart skulle komma till stånd.

Nykterhetsvårdsutredningen har i sitt betänkande, Översyn av nykterhetsvården (SOU 1961: 58), föreslagit, att en påbyggnadskurs för nykterhetsvårdspersonal i ledande ställning anordnas vid socialinstitutet i Stockholm. Kursens syfte bör vara att meddela fördjupade teoretiska kunskaper i nära anslutning till praktiskt vårdarbete. En första kurs föreslogs komma till stånd våren 1963 och omfatta fyra månader, varav hälften av tiden skulle utgöra praktisk utbildning. Något beslut i anledning av utredningens förslag har ännu inte fattats, men det torde vara omöjligt att redan 1963 anordna en kurs med den uppläggning utredningen föreslagit.

Som ovan framhållits har kommittén den uppfattningen att behovet av fortbildning kommer att stiga. En vidgad fortbildningsverksamhet vid socialhögskolorna är därför nödvändig.

Kommittén vill till en början erinra om att fortbildningen under åtskilliga år måste bygga på den grund som nuvarande socionomutbildning lämnar. Om kommitténs förslag till reformerad socionomutbildning genomföres från och med läsåret 1963/1964 kommer socionomer enligt den nya studieordningen att utexamineras i slutet av år 1966. Enligt kommitténs mening bör fortbildningen bygga på några års arbetserfarenhet efter examen. Detta medför att fortbildning av socionomer enligt den nya studieordningen kommer att vara aktuell först i slutet av 1960-talet. Kommittén kan mot den bakgrunden knappast framlägga utarbetade förslag rörande fortbildningen

på längre sikt och ange personalbehov och kostnader för denna verksamhet. Det ökade fortbildningsbehovet måste beaktas i socialhögskolornas anslagsframställningar och vid prövningen av dem. De synpunkter kommittén anför i detta avsnitt avser därför i första hand fortbildningsverksamheten under de närmaste åren. Flera skäl talar för att denna verksamhet nu bör vara särskilt omfattande. En ny kommunindelning, nya riktlinjer för budget och redovisning, nya vårdmetoder och större vikt vid förebyggande åtgärder och rehabilitering ökar behovet av kompletterande utbildning.

Socialhögskolornas fortbildningsverksamhet bör enligt kommitténs mening koncentreras till metod- och principfrågor, undervisning rörande administrativa och metodiska problem o. s. v., medan exempelvis information om ny lagstiftning i huvudsak bör ligga utanför högskolornas uppgifter. Kommunskolan svarar i hög grad för sådan information. Även socionomorganisationerna har behandlat sådana frågor vid sina kurser och konferenser och det finns anledning anta att de kommer att vidga sin verksamhet på dessa områden. Kommittén finner det vidare rimligt, att socialhögskolornas kursverksamhet i första hand riktar sig till dem som avlagt socionomexamen.

Kommittén anser, att det bör ankomma på socialhögskolorna att framlägga utarbetade förslag rörande fortbildningsverksamheten. Socialhögskolornas samarbetsnämnd föreslås få till uppgift att bereda frågor rörande fortbildning av socionomer. Kommittén vill emellertid skissera följande riktlinjer för kursverksamheten under de kommande åren. Den nuvarande påbyggnadskursen för mentalhygieniskt arbete bör fortsätta med ungefär nuvarande längd och uppläggning. Genom alternativkurser inom ramen för denna kurs torde fortbildningsbehovet för personal med mentalhygieniska arbetsuppgifter kunna tillgodoses. Även den föreslagna påbyggnadskursen för nykterhetsvårdspersonal bör kunna inrymmas som ett studiealternativ inom den mentalhygieniska kursen. För personal med administrativa och kommunalekonomiska uppgifter torde finnas behov av kurser i exempelvis personaladministration, samhällsplanering, civilrätt och kommunal ekonomi. Avvägningen mellan dessa och andra utbildningsbehov bör tillkomma samarbetsnämnden.

Kommittén finner det också naturligt att socialhögskolorna samarbetar med kommunförbunden och Kommunskolan i fråga om fortbildningsverksamheten för socionomer. Kommunskolan, som drivs av Svenska landskommunernas förbund och Svenska stadsförbundet, har omfattande erfarenhet av utbildning och fortbildning av funktionärer i kommunal tjänst och är speciellt byggd för kurser och konferenser av detta slag. Även med hänsyn till kommunernas starka intresse av att befattningshavarna genom fortbildning får nya kunskaper, vidgade perspektiv och stimulans till fortsatta arbetsinsatser, är det naturligt att Kommunskolan utvidgar sin verksamhet. Flera skäl talar för att Kommunskolan svarar för en väsentlig del av

fortbildningen inom de kommunala och sociala arbetsområdena. Det bör ankomma på socialhögskolorna att i samråd med Kommunskolan överväga denna fråga.

Även om Kommunskolan utvidgar sin verksamhet och om staten och de större kommunerna samtidigt bygger ut verksutbildningen, kommer socialhögskolorna att i framtiden ha viktiga uppgifter inom fortbildningens område och måste ges resurser för detta.

KAPITEL 6

Inträdesvillkor

Socialinstitutens inträdesvillkor har alltsedan institutens start varit så utformade, att inträde i mån av utrymme kunnat beredas var och en som haft tillräcklig underbyggnad och mogenhet för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Det vanliga kravet på avlagd studentexamen för tillträde till högre studier har inte uppställts. Samtidigt som undervisningen legat på en högskolemässig nivå och bedrivits i akademiska former har socialinstitutet i stor omfattning rekryterat elever bland icke-studenter. Under de första läsåren vid socialinstitutet i Stockholm tillämpades en föga restriktiv antagning. Flertalet sökande antogs. Småningom ökade kraven på teoretiska förkunskaper och i början av 1930-talet infördes skriftliga inträdesprov för personer som inte avlagt studentexamen. Samtidigt uppställdes krav på förpraktik. I och med att antalet sökande steg skärptes detta krav och i de regler för urval av sökande som fastställdes 1939 angavs en minimipraktik av ett år för studenter och av tre år för övriga sökande. I anledning av socialutbildningssakkunnigas utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen ändrades inträdesvillkoren från 1946 och fick då den utformning som de i huvudsak fortfarande har.

Nuvarande inträdesvillkor

I nu gällande grundstadgar för socialinstitutet i Stockholm anges följande inträdesvillkor: »Rätt att inträda såsom studerande vid institutet äga, till det för varje läsår fastställda antalet, män och kvinnor, vilka finnas äga tillräcklig underbyggnad och mogenhet för att kunna tillgodogöra sig undervisningen.» En liknande formulering återfinns i grundstadgarna för de andra instituten.

I institutens gemensamma prospekt lämnas en närmare redogörelse för gällande inträdesvillkor och meritvärdering. Av denna redogörelse framgår bland annat följande.

Vid urvalet av studerande tas hänsyn till dels praktisk lämplighet och erfarenhet, dels studieförmåga och teoretisk skolning, vilka bedöms var för sig. Goda meriter i det ena avseendet kan alltså inte kompensera brister i det andra.

Inträde medges tidigast det läsår, under vilket den sökande fyller 21 år, och inte senare än det läsår den sökande fyller 33 år. Äldre sökande, som

på grund av sin tidigare verksamhet kan anses vara väl lämpad för utbildningen, kan dock antas.

Bedömningen av studieförmåga och kunskaper sker antingen med ledning av betyg i vissa examina eller på grundval av särskilda inträdesprov. Lämpliga sökande, som med goda betyg avlagt studentexamen, handelsgymnasieexamen eller folkskollärarexamen, kan antas utan särskilt prov. Kompletteringsbetyg räknas inte. Under de senaste åren har för dem som avlagt studentexamen eller handelsgymnasieexamen fordrats ett genomsnittsbetyg av Icke utan beröm godkänd (Ba). Lika poängvärde åsatts alla vid avgång från högsta ringen (klassen) givna betyg i läroämnena, varvid svensk skrivning räknas som särskilt ämne. Betyg i övningsämnen beaktas inte. Lämpliga sökande utan nämnda examina kan antas till inträdesprov uppdelade på fem olika moment.

Inträdesproven, som pågår i tre dagar, är skriftliga och har följande omfattning:

1. Svensk uppsats (ämnena företrädesvis från den moderna historien, den ekonomiska geografin, socialpolitiken eller från den sociala debatten)
2. Referat av en föreläsning
3. Samhällskunskap
4. Historia (allmän historia efter 1789, svensk historia efter 1809. Särskild vikt vid den ekonomiska och sociala utvecklingen)
- 5 a. Ekonomisk geografi *eller*
- 5 b. Engelsk översättning (medelsvår samhällsvetenskaplig text från engelska till svenska utan hjälpmedel)

Fordringarna under punkterna 1, 4 och 5 a motsvarar i huvudsak fordringarna i studentexamen, under punkt 3 fordringarna på studentexamens allmänna linje. Den som väljer den engelska översättningen, måste vid början av första studietermen undergå prov i ekonomisk geografi, om han inte redan har godkänt betyg i detta ämne i studentexamen eller handelsgymnasieexamen. Den som antagits utan prov, skall i början av den första studietermen undergå prov i samhällslära (gäller inte studenter på allmänna linjen) och i geografi, om betyg i det senare ämnet inte har ingått i examen eller erhållits genom komplettering. Till inträdesprovet kan man förbereda sig exempelvis genom studier vid kvällsgymnasium eller vid folkhögskolas andra eller tredje årskurs. Självstuderande rekommenderas att avlägga särskild prövning för studentexamen i de ämnen inträdesprovet omfattar.

För deltagande i undervisningen i kommunal ekonomi och bokföring fordras kunskaper i affärsbokföring, i huvudsak motsvarande avgångsexamen från tvåårigt handelsgymnasium. Dessa kunskaper kan också förvärfvas genom korrespondensstudier. Kunskaperna bör ha inhämtats före studiernas början. Kunskaper i engelska är önskvärda för överbetygsstudier i vissa ämnen. Färdighet i maskinskrivning är nödvändig.

Sökande får undergå inträdesprov högst två gånger.

För att vinna inträde vid sociala, socialkommunala och förvaltningslinjerna skall den sökande ha fullgjort viss förpraktik och därvid ha visat sig äga fallenhet för den verksamhet, som han avser att utbilda sig för. Förpraktiken skall omfatta ett år och räknas till den 1 augusti det år man söker inträde.

Förpraktiken för sociala linjen skall vara sammansatt så att den sökande under åtminstone någon period kommer i kontakt med social arbetsmiljö. Varje praktikperiod bör omfatta minst tre månader och byråpraktiken bör helst omfatta sex månader. I institutens prospekt anges följande exempel på lämplig praktik:

a. socialbyrå, kommunalkontor, arbetsförmedling, personalkontor, länsnykterhetsnämnd samt annan offentlig förvaltning, såsom drätselkontor, fastighetskontor, bostadsförmedling, skolexpedition, landstingskansli, länsbostadsnämnd, länsstyrelse och sjukhuskontor;

b. barnhem, mödrahem, daghem och lekskolor, anstalter för psykiskt efterblivna, ungdomsvårdsskolor, ålderdomshem, vårdanstalter för alkoholmissbrukare, mentalsjukhus och kroppssjukhus.

Yrkesarbete kan, efter bedömning i varje särskilt fall, tillgodoräknas som en del av förpraktiken. Kvalificerade statliga, kommunala eller andra förtroendeuppdrag, förenade med berednings- och verkställighetsbestyr, är också meriterande och kan efter individuell prövning delvis ersätta förpraktik. Sjuksköterskeutbildning kan likaledes ersätta förpraktik. I denna skall ingå praktik i öppen vård och/eller tjänstgöring vid mentalsjukhus. Någon tids byråpraktik är också önskvärd. De flesta sjuksköterskeskolorna låter de elever, som så önskar, efter två års elevtjänstgöring söka in vid socialinstitut. Om de antas och fullföljer studierna på den sociala linjen, erhåller de både socionomexamen och sjuksköterskeexamen.

I fråga om förpraktiken för socialkommunala linjen och förvaltningslinjen anges att varje praktikperiod bör vara minst tre månader och att det är lämpligt att försöka få en något längre period (fyra—sex månader). Som exempel på lämplig praktik anges:

a. kommunalkontor, drätselkontor och landstingskansli, andra kommunala förvaltningskontor, såsom byggnadskontor, fastighetskontor, sjukhuskontor, skolexpedition och socialbyrå, samt statlig förvaltning, exempelvis länsstyrelse, länsbostadsnämnd, landsfiskalskontor och häradsskrivarkontor. En väsentlig del av förpraktiken skall ligga inom detta moment.

b. advokatkontor, bank, försäkringsbolag, industri- och affärskontor.

Beträffande yrkesarbete och förtroendeuppdrag gäller detsamma som för sociala linjen.

För teoretiska linjen fordras ingen förpraktik. Eftersom linjen är avsedd för dem som önskar komplettera annan utbildning genom att skaffa sig vidgade samhällsvetenskapliga kunskaper brukar krävas att den sökande har annan högre utbildning eller erfarenhet av arbete inom pressen, organisationslivet e. d.

Till partiell utbildning kan antas den som har mycket goda vitsord från minst tre års tjänst vid ett arbete, för vilket instituten utbildar, eller som under längre tid har ägnat en väsentlig del av sitt arbete åt kvalificerade statliga eller kommunala förtroendeuppdrag. Partiell utbildning skall omfatta minst två examensämnen i en kombination, som godkänts av instituten.

För prövning av ansökningarna finns vid varje institut en antagningsnämnd, vilken enligt respektive instituts grundstadgar består av institutets rektor jämte två representanter för vardera styrelsen och lärarrådet.

Ansökningstiden utgår den 20 maj varje år. Ansökan skall inges till ett av instituten, men gäller även för de andra. Vid fördelning av de sökande tas i möjligaste mån hänsyn till personliga önskemål. Ansökningarna behandlas vid ett samråd mellan instituten i mitten av juni och omedelbart därefter sammanträder antagningsnämnden vid respektive institut och avgör om sökande skall antas direkt, hänvisas till inträdesprov eller avvisas. Inträdesproven äger rum i början av augusti. Instituterna har gemensamma normer för betygsättning av proven. En utjämning av antalet sökande kan ske mellan studieorterna så att överskott på en ort kan hänvisas till ort med underskott. Undantag från denna hänvisning kan ske om synnerliga skäl föreligger. Även ett antal reserver antas.

Antalet sökande och antagna vid socialinstituterna redovisas i kap. 2.

Kommitténs synpunkter och förslag

Inträdesvillkoren har i sin nu gällande utformning fungerat tillfredsställande. De har utgjort en garanti för att de studerande har nödvändiga förkunskaper och förutsättningar för högre studier. De antagna har i allmänhet väl kunnat tillgodogöra sig undervisningen och avgång på grund av oförmåga att följa undervisningen har varit ovanlig.

Examinationsfrekvensen har under 1950-talet uppgått till 85—90 procent av de antagna, d. v. s. den har legat på samma höga nivå som vid andra fackhögskolor. Bortfallet har varit störst på teoretiska linjen, vilket torde sammanhånga med att utbildningen på denna linje för många studerande främst varit en komplettering till tidigare utbildning. Bristen på socionomutbildad arbetskraft har även medfört att många fått fast anställning innan studierna avslutats och därefter i vissa fall avbrutit studierna.

Det föreligger inga väsentliga skillnader i studieresultat mellan studerande med olika förutbildning. Vissa undersökningar rörande studieresultaten visar, att studenter antagna utan inträdesprov, d. v. s. med ett genomsnittsbetyg av lägst Ba, och icke-studenter, vilka samtliga antagits efter prov, når i stort sett samma resultat, medan studenter antagna efter inträdesprov, alltså med ett genomsnittsbetyg under Ba, når sämre resultat. Inträdesvillkoren har på grund av det varierande antalet sökande tillämpats med

skiftande restriktivitet under årens lopp. I början av 1950-talet var gallringen av sökande mindre sträng, men under senare år har instituten måst avvisa kvalificerade sökande. Flertalet av de antagna studenterna har ett genomsnittsbetyg i studentexamen av Ba—AB, medan studenter med särskilt höga eller låga betyg är mindre vanliga. Inom gruppen icke-studenter har instituten i allmänhet kunnat göra ett gott urval.

Frågan om normerna för antagning av elever vid socialinstituten har under senare år uppmärksammats i skilda sammanhang. 1955 års universitetsutredning framhöll i sitt sjätte betänkande, Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle (SOU 1959: 45), att det är önskvärt och värdefullt att vid socialinstituten bevara möjligheten att vid sidan av studenter även anta personer utan formella meriter men med håg och fallenhet för sociala studier och socialt arbete. Enligt utredningens mening borde man emellertid pröva huruvida tillräckliga skäl verkligen föreligger att i fråga om sökande med studentexamen ställa högre fordringar i avseende på studentbetygets kvalitet för tillträde till socionomutbildning än för tillträde till studier vid fri fakultet. Liknande synpunkter framfördes även av arbetsmarknadsstyrelsen i dess undersökning rörande behovet av socionomutbildad arbetskraft. I vissa remissyttranden över universitetsutredningens nämnda betänkande betonades å andra sidan, att man inte bör reducera möjligheten för icke-studenter att vinna inträde vid instituten.

Från socialinstitutens sida har vid flera tillfällen uttalats, att socionomutbildningen också i framtiden bör stå öppen för studerande utan studentexamen. I direktiven för kommitténs arbete framhålles bland annat, att formellt krav på viss grundexamen liksom hittills inte synes böra uppställas som inträdesvillkor.

Socionomutbildningskommittén har inte funnit anledning att i fråga om teoretisk skolning föreslå någon genomgripande förändring av inträdesvillkoren. Socialhögskolorna bör lämna tillträde till utbildningen även för den som inte har avlagt studentexamen. Även om socionomutbildningen kvalitativt förstärkes bör studerande utan fullständig studentexamen kunna tillgodogöra sig undervisningen. Ett krav på avlagd studentexamen skulle utestänga många sökande med studiebegåvning och goda kunskaper. Många personer i vuxen ålder har, trots teoretisk begåvning och fallenhet för studier, inte genomgått gymnasiet och således fått den skolunderbyggnad som i allmänhet krävs för tillträde till högre studier. Från samhällets synpunkt måste det vara ett intresse att dessa personer kan få tillträde till högre utbildning. För socialinstitutens del har den breda rekryteringsbasen inneburit ett värdefullt inslag av studieintresserade och studielämpliga ungdomar med skiftande bakgrund. Det är därför enligt kommitténs mening

angeläget att bevara möjligheten för personer utan studentexamen att få tillträde till socionomutbildningen.

Kommittén utgår emellertid från, att de vidgade möjligheterna till gymnasieutbildning på längre sikt kommer att medföra en minskning av antalet sökande utan studentexamen. Som framgår av den tidigare återgivna tabellen över antalet sökande och antagna vid socialinstituten (kap. 2, tab. 4) har studentandelen varierat under årens lopp. Under 1920- och 1930-talen hade drygt hälften av de antagna avlagt studentexamen. Studentandelen steg i början av 1940-talet till närmare två tredjedelar av de antagna och efter en stark nedgång i början av 1950-talet har andelen under senare år uppgått till närmare 60 procent. Det ökande antalet studentexamina medför säkerligen att antalet sökande och antagna med denna bakgrund ökar. Ungdomar som har intresse av och fallenhet för högre studier kommer att i ökad utsträckning kunna avlägga studentexamen. Under de närmaste åren kan man emellertid — främst på grund av de stora ungdomskullarna — räkna med ett högt antal icke-studenter bland de sökande.

Antalet utbildningsplatser vid socialinstituten fastställs nu för varje läsår av styrelsen för respektive institut. Intagningen är sålunda spärrad. Det är enligt kommitténs mening nödvändigt att även i framtiden begränsa antalet platser. Även om det kan anföras flera principiella skäl mot spärrar för den enskildes val av utbildningsväg, är det knappast möjligt att nu införa fri intagning vid socialhögskolorna. Den främsta motiveringen härför är att en fri intagning skulle medföra betydande svårigheter att ordna den praktiska utbildningen. Tillgången på lämpliga praktikplatser är begränsad och både socialhögskolorna och praktikinstitutionerna har ett ömsesidigt intresse av att kunna räkna med ett relativt fast nät av praktikplatser och ett regelbundet utnyttjande av dessa platser. En annan motivering är att de begränsade undervisningsresurserna — lärare och lokaler — knappast möjliggör fri intagning inom överskådlig tid. Även arbetsmarknadsskäl kan anföras för att utbildningskapaciteten anpassas efter arbetsmarknadens behov. Socialhögskolorna måste således — i likhet med andra fackhögskolor — ha rätt att avvisa sökande även om de formellt uppfyller gällande krav för inträde. Detta innebär att inträdesvillkoren måste ange inte bara minimikrav för tillträde till undervisningen, utan även grunder för meritvärdering, d. v. s. urvalsprinciper om antalet behöriga sökande överstiger det tillgängliga platsantalet.

Vid urvalet av studerande tas nu hänsyn till såväl praktisk lämplighet och erfarenhet som studieförmåga och teoretisk skolning. Kommittén anser att urvalet i fortsättningen i första hand bör grundas på sökandes studieförmåga och teoretiska skolning. I samband med den praktiska utbildningen har kommittén i kap. 4 diskuterat huruvida praktiken bör komma före, under eller efter studierna vid högskolorna och därvid framhållit, att starka skäl talar för att den praktiska utbildningen i sin helhet inarbetas i studie-

gången för socionomutbildningen. En sådan uppläggning skulle enligt kommitténs mening innebära betydande fördelar. De praktiska och teoretiska momenten i utbildningen kan stödja och komplettera varandra. Sökande till socialhögskolorna kommer i fråga om förpraktik inte att ställas inför andra krav än dem som gäller vid tillträde till annan högre utbildning. Detta torde komma att öka antalet sökande. Krav på förpraktik medför däremot sannolikt att många från studiesynpunkt lämpliga studerande föredrar andra utbildningsvägar. Även från studiesocial synpunkt är det en fördel att högskolestudierna kan påbörjas så nära studentexamen som möjligt. Slutligen innebär denna omläggning att ökad tid kan vinnas för förstärkning av den teoretiska utbildningen, varigenom kraven på fördjupade högskolestudier kan tillgodoses utan förlängning av den sammanlagda studietiden. Kommittén har därför blivit övertygad om att genomgången förpraktik inte bör uppställas som inträdesvillkor.

I fråga om studieförmåga och teoretisk skolning anger nu gällande inträdesvillkor att sökande utan studentexamen bör ha en grundutbildning motsvarande folkhögskolas andra eller tredje årskurs och dessutom ha kunskaper motsvarande studentexamen i svensk skrivning, modern historia, samhällslära och ekonomisk geografi. Samtliga sökande i denna grupp genomgår inträdesprov. Kommittén har inte funnit anledning att föreslå några mera betydande ändringar av inträdesvillkoren i detta hänseende. Som framhållits ovan har gällande inträdesvillkor fungerat tillfredsställande, och den kvalitativa förbättring av utbildningen, som kommittén föreslår, torde inte nödvändiggöra någon större skärpning av inträdesvillkoren.

För tillträde till universitet och högskolor gäller för icke-studenter i regel en grundutbildning motsvarande realexamen samt studentkunskaper i svenska språket, historia och ett främmande språk, kunskaper i ett andra språk motsvarande betyg vid flyttning till näst högsta ringen och i ett tredje språk motsvarande realexamen. Det är enligt kommitténs mening både möjligt och lämpligt att ge socialhögskolornas inträdesvillkor en något mindre restriktiv utformning, särskilt i avseende på språkkunskaper. Kommittén har sökt utforma inträdesvillkoren så att de ger garantier för att de antagna kan tillgodogöra sig undervisningen, men har samtidigt sökt undvika att ställa högre krav än vad som kan anses direkt påkallat för att nå detta mål.

Sökande utan studentexamen har mycket skiftande studiebakgrund. Över hälften har genomgått två eller tre årskurser vid folkhögskola, medan övriga har realexamen, normalskolekompetens, gymnasiestudier eller i vissa fall endast en folkhögskolekurs kompletterad med självstudier. Även i framtiden är det angeläget att personer med varierande bildningsväg kommer att söka sig till socialhögskolorna. Det är därför inte lämpligt att i inträdesvillkoren fixera grundutbildningen till viss studieväg eller nivå. Kommittén anser det vara önskvärt, att de studerande genom en god grundutbildning

har en översikt också över de områden som inte är av direkt betydelse för högskolestudierna. Naturvetenskaplig och humanistisk orientering är värdefull för den som ägnar sig åt socialt eller administrativt arbete och de studier som föregår socionomutbildningen bör inte vara för ensidiga och specialinriktade.

Utöver en god allmän bakgrund är fördjupade studier nödvändiga inom vissa ämnen. Kommittén föreslår, att samtliga icke-studenter vid ett särskilt inträdesprov skall styrka kunskaper motsvarande studentexamen (enligt allmänna linjens sociala gren) i svensk skrivning, engelska, modern historia, samhällskunskap och ekonomisk geografi. I fråga om svenska, historia, samhällskunskap och geografi föreslås således ingen ändring av gällande bestämmelser. Studentkunskaper inom dessa ämnesområden måste betraktas som nödvändiga för studier vid socialhögskolorna. Kommittén har även funnit det angeläget att uppställa krav på kunskaper i något främmande språk. Enligt gällande inträdesvillkor kan vid inträdesprovet ekonomisk geografi ersättas med engelska (medelsvår samhällsvetenskaplig text), men endast ett fåtal sökande brukar välja detta alternativ. Nästan alla sökande har dock tidigare bedrivit vissa studier i främmande språk, främst engelska, men kunskaperna är i många fall inte tillräckliga för betygsstudier. Härtill kommer att språkkunskaper blir allt viktigare i arbetslivet. De studerande måste kunna läsa och förstå engelsk text. Kommittén finner därför ett krav på kunskaper i engelska i huvudsak motsvarande studentexamen vara befogat. Studerande som i engelska undergått särskild prövning enligt fordringarna för studentexamen kan befrias från detta ämne i inträdesprovet. När särskilda skäl föreligger bör antagningsnämnden medge dispens från kravet på språkkunskaper. Kommittén räknar med att ett dispensförfarande ganska ofta kan bli aktuellt under de närmaste åren och att det även i fortsättningen behövs utnyttjas, främst för att tillvarata de sökande, som, ehuru studiebegåvade, först jämförelsevis sent beslutar sig för att börja högre studier.

Kommittén vill vidare betona värdet av goda kunskaper i matematik. Detta ämne föreslås inte ingå i inträdesprovet, men undervisningen bygger på att de studerande har förkunskaper som i stort sett motsvarar nuvarande realskolekurs utbyggd med funktionslära och algebra jämte kännedom om vissa matematiska begrepp av betydelse för samhällsvetenskaperna. För dem som inte inhämtat nämnda kunskaper eller anser sig behöva en repetition anordnas en frivillig kurs i ämnet.

Kunskaper i bokföring är en nödvändig grund för studier i samhälls- och företagsekonomi (alternativkurserna kommunal ekonomi samt företagsekonomi). För tillträde till undervisningen i dessa kurser bör därför fordras kunskaper i bokföring motsvarande det treåriga handelsgymnasiets andra ring. För att undvika förlängning av studietiden bör dessa kunskaper inhämtas före inträdet vid socialhögskolorna.

Mot bakgrunden av de omläggningar som nu sker och kommer att ske på skolans område vill kommittén betrakta de här föreslagna inträdesvillkoren som provisoriska. Bland annat kan de kommande besluten om den gymnasiala utbildningens uppgifter, innehåll och organisation motivera en ändring av socialhögskolornas inträdesvillkor. Kommittén utgår från att den i kap. 7 föreslagna samarbetsnämnden beaktar detta spörsmål och föreslår de ändringar som kan visa sig påkallade.

Kommittén har övervägt olika metoder att värdera de sökandes meriter, nämligen: a) nuvarande system med inträdesprov för alla icke-studenter och för studenter med låga betyg, b) inträdesprov för samtliga sökande och c) antagning av samtliga sökande med godkänd studentexamen, medan övriga genomgår inträdesprov. Kommittén har även diskuterat användandet av vissa psykotekniska prov som ett komplement till angivna metoder. Kommittén har funnit övervägande skäl tala för att i huvudsak behålla nuvarande grunder för värdering av de sökandes studiemeriter. De andra metoderna är nämligen behäftade med påtagliga nackdelar. När man inte mera exakt kan ange vilka faktorer som skall mätas är det knappast lämpligt att välja ut studerande med hjälp av psykotekniska prov. Det är inte heller lämpligt att anta samtliga sökande som avlagt godkänd studentexamen, då detta — även om platsantalet väsentligt utökas — sannolikt skulle innebära, att sökande med annan utbildning finge små möjligheter att vinna inträde vid socialhögskola. Genom att låta samtliga sökande undergå inträdesprov skulle man uppnå en formell rättvisa, sökande med olika bakgrund skulle ges »lika chanser». Ett sådant system sammanfaller emellertid inte med gällande principer för vårt undervisningsväsen: En av studentexamens uppgifter är att utgöra inträdesexamen till högre utbildning. Dessutom skulle ett inträdesprov för studenternas del inte ge så god vägledning som betyget i studentexamen.

En invändning som kan riktas mot nuvarande system är att den under senare år tillämpade betygsgränsen — studenter med genomsnittsbetyg av Ba och däröver kan antas utan prov, övriga studenter hänvisas till inträdesprov — i viss mån har varit godtycklig och inte tagit hänsyn till variationerna i antal sökande, provresultat o. s. v. Genom en viss omläggning av antagningsförfarandet är det emellertid möjligt att uppnå ökad anpassning till elevtillströmningen. Kommittén föreslår följande grunder:

a. Sökande med studentexamen (examen från allmänbildande gymnasium, handelsgymnasium eller tekniskt gymnasium) antas på grundval av totalpoäng (grundpoäng beräknad med ledning av betyg i studentexamen jämte tilläggs-poäng för andra kunskapsmeriter m. m.). I studentexamen räknas poäng på alla vid avgång från högsta ringen givna betyg i läroämnen, varvid svensk skrivning betraktas som särskilt ämne. Betyg i övnings-

ämnena, kompletteringsbetyg och betyg från annan ring än den högsta beaktas inte.

b. För övriga sökande gäller motsvarande regler, varvid grundpoäng beräknas med ledning av betyg i inträdesprov. För bedömning av inträdesproven uppställs gemensamma normer för socialhögskolorna. Även personer som avlagt studentexamen bör ha rätt att genomgå inträdesprov, varvid de vid antagningen hänföres till gruppen icke-studenter. Antagningsnämnden avgör om sökande skall få genomgå inträdesprov.

Fördelningen mellan de båda grupperna sker först efter avslutat inträdesprov. Antagningsnämnden fastställer — under beaktande av bland annat föregående års erfarenheter och tidigare kända studieresultat — för varje år vilken totalpoäng som berättigar sökande utan studentexamen att vinna inträde, varefter sökande inom denna grupp antas i den ordning totalpoängen anger. Syftet med denna ordning är att skapa garantier för att studerande utan studentexamen, men med jämförliga studieförutsättningar, beredes plats vid socialhögskolorna. Till övriga platser antas studenter i den ordning totalpoängen anger. Antagningsnämnden kan genom detta system bereda sökande ur båda grupperna tillträde till socialhögskolorna. Kommittén vill avvisa tanken att på ett eller annat sätt fixera de båda gruppernas inbördes storlek. Elevtillströmningen och studieförutsättningarna hos de sökande måste vara avgörande på denna punkt. Inträdesvillkoren får inte utformas så att de binder antagningsnämnden vid en viss fördelning på utbildningsgrupper eller vid viss betygspoäng.

Vid antagningen av studerande sker nu samråd mellan de olika institutens antagningsnämnder. Detta samråd har utbyggt under senare år. Beslutanderätten ligger emellertid hos antagningsnämnden vid respektive institut. Kommittén anser att antagningen av studerande bör ytterligare samordnas. Meritvärdering, bedömning av inträdesprov, fastställande av inträdespoäng m. m. måste ske efter enhetliga normer. Vid handelshögskolorna finns en gemensam antagningsnämnd för civilekonomutbildning. Denna nämnd har till uppgift att enligt gällande antagningsbestämmelser verkställa urval av de sökande. Ett liknande organ bör finnas vid socialhögskolorna. Nämnden bör bestå av en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t för en tid av tre år, och rektorerna vid socialhögskolorna.

Kommittén föreslår att denna nämnd får i uppdrag att utfärda närmare bestämmelser rörande antagning av studerande vid socialhögskolorna. Kommittén framlägger därför inga förslag rörande de detaljfrågor som sammanhänger med antagningsförfarandet, men vill tillägga följande synpunkter.

Nu gällande åldersgränser, 21—33 år, bör avskaffas. Lämpliga sökande bör oberoende av ålder kunna vinna inträde vid socialhögskola.

Inträdesprovet, som nu är förlagt till början av augusti, bör framflyttas till mitten av juni. Denna omläggning innebär fördelar både för de studerande och för socialhögskolorna.

Ansökan om inträde gäller samtliga socialhögskolor, men antagningsnämnden bör om möjligt ta hänsyn till sökandes önskemål om studieort.

Såväl studenter som övriga sökande bör få tilläggspoäng för vissa kunskapsmeriter m. m. Sökande som vid filosofisk fakultet avlagt tentamen i ett eller flera samhällsvetenskapliga ämnen får för varje ämne extra poäng, beräknad enligt samma skala som gäller för studentbetyget. Även annan akademisk eller högskolemässig utbildning (t. ex. studier vid juridisk fakultet eller vid handelshögskola) kan tillgodoräknas. Mångårigt och väl vitsordat yrkesarbete inom ett område för vilket socialhögskolorna utbildar, liksom kvalificerade statliga, kommunala eller andra förtroendeuppdrag, kan efter beslut av antagningsnämnden tillgodoräknas.

De av kommittén föreslagna inträdesvillkoren kan knappast tillämpas redan från läsåret 1963/64, då de sökande måste få viss tid att förbereda sig. Kommittén föreslår därför att de nya inträdesvillkoren tillämpas från och med antagningen avseende läsåret 1965/66. Förpraktikkravet bör dock bortfalla redan från och med läsåret 1963/64, men det synes vara lämpligt att antagningsnämnden övergångsvis tar särskild hänsyn till praktisk erfarenhet vid urval av sökande.

Antagning av studerande sker för närvarande endast en gång per läsår, nämligen vid höstterminens början. Flera skäl talar för att studerande i framtiden bör kunna antas jämväl vid vårterminens början. Härigenom kan lärarna få en jämnare fördelning av undervisningsbördan. Även för de studerande innebär denna valfrihet fördelar. En sådan uppläggning kan dock av praktiska skäl vara svår att tillämpa. Kommittén anser därför att det bör ankomma på antagningsnämnden att sedan erfarenheter vunnits av den nya organisationen överväga huruvida antagning bör ske en eller två gånger per läsår. För läsåret 1963/64 har kommittén räknat med att antagning sker endast vid höstterminens början.

KAPITEL 7

Socialhögskolornas organisation

Kommittén har enligt sina direktiv även till uppgift att utreda frågan om socialinstitutens framtida organisatoriska ställning, bland annat beträffande huvudmannaskapet. Ett viktigt spörsmål är att klarlägga frågan om socialinstitutens ekonomiska status. Några fastlagda grunder finns nämligen inte för fördelningen mellan å ena sidan staten och å andra sidan vissa landsting och städer av det ekonomiska stödet åt socialinstituten. Med hänsyn till institutens uppgifter i samhället bör klara regler och riktlinjer skapas.

I direktiven erinras även om att de av Kungl. Maj:t fastställda grundstadgarna för de skilda instituten i åtskilliga avseenden torde vara starkt föråldrade och därför i behov av överarbetning. Härvid bör övervägas lämpligheten och möjligheten av en samordning av erforderliga bestämmelser, eventuellt i form av en för samtliga institut gemensam stadga.

Nuvarande organisation

Socialinstitutens nuvarande organisation bygger på de beslut angående bidrag till socialinstituten som fattades vid 1945 års riksdag. Socialinstituten är fristående stiftelser. Någon särskild tillsynsmyndighet finns inte. Varje institut står under ledning av en styrelse. I övrigt handhas institutens angelägenheter av lärarråd och rektor. Grundstadgarna, som fastställs av Kungl. Maj:t, har i huvudsak samma utformning vid de skilda instituten. En översikt över huvuddragen av institutens styrelse och förvaltning lämnas i det följande.

Styrelsens storlek varierar mellan tolv och sjutton ledamöter. Ordförande och vissa ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t, övriga ledamöter utses av olika städer och landsting samt olika sammanslutningar. Rektor är självskriven ledamot. I samtliga styrelser ingår ledamöter utsedda på förslag av universitet och högskolor, kommunförbunden, Tjänstemännens centralorganisation och Sveriges akademikers centralorganisation. Städer och landsting, som lämnar bidrag till institutens verksamhet, äger att utse ledamöter i styrelsen.

Institutens styrelser har en tämligen vittgående självbestämmanderätt

med avseende på medelsförvaltning, administration och undervisningens ordnande. Styrelsen tillkommer bland annat att själv eller genom ombud föra institutets talan, att förvalta institutets medel och fastställa inkomst- och utgiftsstat, att fastställa ordningsföreskrifter och närmare bestämmelser rörande institutets verksamhet, att fastställa undervisningsplan och det antal studerande som med hänsyn till lokalutrymmen och lärarkrafter äger tillträde till institutet samt att utse rektor, lärare och personal i övrigt. Vissa av styrelsens beslut, såsom val av rektor och tillsättning av fast anställda lärare, skall underställas Kungl. Maj:t för prövning och fastställelse.

Styrelsen äger att i den utsträckning den finner lämpligt överlåta sin beslutanderätt till ett verkställande utskott, som består av styrelsens ordförande och vice ordförande, samt rektor och ytterligare lägst två, högst fyra ledamöter som styrelsen inom sig utser.

Lärarrådet består av rektor som ordförande, samtliga fast anställda lärare och övriga examinatorer. Lärarrådet tillkommer bland annat att avge förslag till undervisningsplan och avge yttrande beträffande tillsättning av lärarbefattning, att handlägga ärenden rörande undervisningens och examinationens ordnande samt att ha överinseende över de studerandes studier och uppförande och i övrigt handlägga de ärenden, vilka av institutets styrelse eller rektor hänskjutes dit.

Den närmaste ledningen av institutets verksamhet tillkommer rektor. Rektor åligger bland annat att tillse att undervisningen behörigen handhas, att ordning upprätthålles bland de studerande, att institutets egendom rätt vårdas, att anslag användes för sina rätta ändamål och att lärare och övriga befattningshavare uppfyller sina åligganden samt att i övrigt utföra de uppdrag styrelsen och dess verkställande utskott anförtrot honom.

Antagning av studerande handhas av en särskild antagningsnämnd, som består av rektor som ordförande jämte fyra ledamöter, av vilka två utses av styrelsen och två av lärarrådet. Som framgått av kap. 6 förekommer samråd mellan de olika institutens antagningsnämnder men beslutanderätten tillkommer nämnden vid respektive institut.

Socialinstitutens verksamhet finansieras genom statsbidrag och kommunala anslag.

De nuvarande bidragsreglerna utformades 1945. Riksdagen godkände då de i propositionen 1945:153 framlagda förslagen till fördelning av kostnaderna mellan stat och kommun. Reglerna innebar för socialinstitutet i Stockholm, att statens bidrag skulle täcka dels två tredjedelar av kostnaderna för själva undervisningen, dels en tredjedel av bibliotekskostnaderna, dels lokalkostnaderna i deras helhet, dels hälften av kostnaderna för stipendier, dels ock en summa utgörande ersättning med halva beloppet av

elevavgifterna. Den föreslagna ersättningen för elevavgifterna avsåg att täcka kostnaderna för administration m. m. jämte återstående del av undervisnings- och bibliotekskostnaderna. För socialinstitutet i Göteborg fastställdes motsvarande grunder, med undantag av att statens andel för undervisningen beräknades till fem sjättedelar. Departementschefen uttalade i propositionen 1945: 153, att dessa grunder avsåg den då föreslagna organisationen och kostnadsramen för instituten och framhöll vidare, att ställning i det sammanhanget inte behövde tagas till frågan om i vilken omfattning staten bör bidra vid en eventuell framtida utvidgning av organisationen eller en av andra orsaker betingad ökning av kostnaderna för institutens verksamhet. För instituten i Lund och Umeå har några liknande grunder för fördelning av kostnaderna inte fastställts, men båda instituten får kommunala bidrag.

Den utvidgning av socialinstitutens verksamhet som skett under senare år har främst bestridits genom ökade statsbidrag. Statens bidrag har höjts från 239 000 kronor budgetåret 1945/46 till 1 163 000 kronor budgetåret 1961/62. De kommunala bidragen har under samma tid ökat från 64 000 kronor till 159 000 kronor. Det innebär att de kommunala bidragen under perioden har minskat från 21 till 12 procent av de totala kostnaderna. För budgetåret 1962/63, då statsanslaget uppgår till 1 518 000 kronor, torde kommunernas andel sjunka till 10 procent.

Kommitténs synpunkter och förslag

Kommittén vill erinra om de uttalanden rörande socialinstitutens organisatoriska ställning, som gjordes i propositionen 1960: 119 angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m. I denna proposition uttalade chefen för ecklesiastikdepartementet — i anslutning till 1955 års universitetsutrednings förslag att socialinstitutet och socionomutbildningen borde anknytas till universitetet och den samhällsvetenskapliga utbildningen — att socionomutbildningen liksom hittills bör tills vidare vara en från universitetet fristående institututbildning. Departementschefen anförde bland annat, att starka skäl i och för sig kunde anföras för en inordning av socionomutbildningen i universitetsorganisationen, men att å andra sidan utbildningen i sin nuvarande utformning visat sig vara ändamålsenlig med hänsyn till de arbetsuppgifter, för vilka examen hittills i första hand varit avsedd. Han pekade även på de särskilda krav den praktiskt inriktade utbildningen ställer på de organ, som har att svara för ämnenas uppläggning och examens sammanhållande. 1960 års riksdag godkände de i propositionen förordade riktlinjerna (SäU 1, Rskr 327). I direktiven för kommitténs arbete erinras om detta beslut.

Kommittén utgår sålunda i sina förslag från att socialhögskolorna or-

ganiseras som fristående läroanstalter. Två frågor torde härvid särskilt böra beröras, nämligen huvudmannaskapet för och tillsynen över högskolornas verksamhet.

Socialinstitutet intar i organisatoriskt avseende en speciell ställning bland de högre läroanstalterna. Institutet har karaktär av enskilda institutioner, men deras verksamhet finansieras huvudsakligen genom statsanslag. Vart och ett av instituten står under ledning av en styrelse, där staten tillsätter endast en mindre del av antalet ledamöter. De grunder för fördelning av kostnaderna som fastställdes av 1945 års riksdag avsåg en helt annan utbildningskapacitet och kostnadsram än den nuvarande. Statens andel av kostnaderna har stigit sedan nämnda grunder fastställdes.

En kvantitativ ökning av utbildningskapaciteten och en kvalitativ förbättring av utbildningen kommer att väsentligt öka de totala kostnaderna för socionomutbildningen. Socialhögskolorna torde inte ha möjlighet att erhålla nämnvärt ökade bidrag från kommunerna. Kostnaderna för den av kommittén föreslagna upprustningen skulle därför komma att åvila staten, som herefter skulle svara för i det närmaste hela kostnaden för socionomutbildningen. Det är under sådana förhållanden knappast lämpligt att socialhögskolorna består som fristående stiftelser.

Kommittén vill förordna ett statligt huvudmannaskap för socionomutbildningen. Kommittén anser principiellt, att utbildning av socionomer — i likhet med annan högre utbildning — är en uppgift som staten bör ta ansvaret för. Det är därför naturligt att socialhögskolorna organiseras som statliga läroanstalter. Denna organisation torde även medföra ökad samordning av utbildningen.

Den nära anknytning till kommunerna som kännetecknat socionomutbildningen och varit av särskilt värde när det gäller den praktiska utbildningen, torde kunna bevaras även vid en ändrad organisation. Kommittén vill framhålla att — även om de kommunala bidragen bortfaller — kommuner och andra arbetsgivare utför en betydande insats i samband med den praktiska utbildningen av de studerande.

Kommittén föreslår ett statligt huvudmannaskap för socialhögskolorna från och med den 1 juli 1963. Staten övertar vid nämnda tidpunkt de lokaler som instituten då disponerar. Socialinstitutens inventarier och boksamlingar övergår till staten. Vid tillträdet övertar staten i sin tjänst alla de arbetstagare som den 30 juni 1963 innehar anställning vid socialinstitutet. Detta torde inte innebära några svårigheter då statens allmänna avlöningsreglemente jämte tilläggsbestämmelser till nämnda reglemente i tillämpliga delar gäller vid socialinstitutet. Vidare är SPA-pensionsreglemente tillämpligt på personalen. Ingen av de anställda skall genom statens övertagande av socialinstitutet erhålla sämre löne- och anställningsvillkor. De förändringar i administrativt och organisatoriskt avseende som i övrigt bör vidtagas med anledning av omorganisationen bör stå i över-

ensstämmelse med innebörden av andra av Kungl. Maj:t fastställda stadgar och bestämmelser för högre läroanstalter.

Som ovan framhållits finns för närvarande ingen särskild tillsynsmyndighet för socialinstituten. Kommittén har övervägt om socialhögskolorna — i likhet med flertalet andra högre utbildningsanstalter — bör stå under tillsyn av kanslern för rikets universitet, men anser att den nuvarande ordningen har fungerat bra och därför bör behållas. Den av kommittén i detta betänkande föreslagna organisationen av högskolornas verksamhet — en samarbetsnämnd med uppgift att verka för en samordning av högskolornas verksamhet och vid varje högskola en styrelse med representant bland annat för universitetet på orten — torde tillgodose önskemålen om samarbete mellan högskolorna inbördes och om samverkan mellan socialhögskolorna och andra högre läroanstalter.

För närvarande sker regelbundet samråd mellan de skilda instituten. Rektorer och övriga lärare samlas till konferenser i olika frågor. Antagningen av studerande är i viss mån samordnad. Kommittén föreslår att det nuvarande samarbetet byggs ut och får fastare former. Denna samordning av verksamheten kan lämpligen uppnås genom att en samarbetsnämnd för socialhögskolorna tillskapas. Det finns enligt kommitténs mening inte tillräckliga skäl för att tillsätta gemensam styrelse eller att inrätta en särskild kansliorganisation för samtliga socialhögskolor.

Samarbetsnämnden föreslås bestå av en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t för en tid av tre år, samt rektorerna vid socialhögskolorna. Till ordförande kan lämpligen utses person, som samtidigt är ordförande i styrelsen för någon av högskolorna. Ärendena förberedes och föredrages i nämnden av respektive socialhögskolas rektor eller av den rektor som ordföranden därtill utser, eller efter ordförandens bestämmande av annan befattningshavare vid högskolorna. Nämndens uppgift bör vara att verka för en samordning av högskolornas verksamhet. Nämnden bör bland annat medverka till att studieplanerna ges en likvärdig utformning, bereda frågor rörande högskolornas utbildningskapacitet och rörande fortbildning av sociomer samt verka för en samordning av högskolornas anslagsäskanden.

Kommittén har i kap. 6 framhållit, att antagningen av studerande bör ytterligare samordnas och har därför föreslagit inrättande av en gemensam antagningsnämnd för socialhögskolorna. Det är angeläget att meritvärdering, bedömning av inträdesprov, fastställande av inträdespoäng m. m. sker efter enhetliga normer. Nämnden föreslås bestå av en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t för en tid av tre år, samt rektorerna vid socialhögskolorna. Nämndens uppgift är att enligt de grunder som anges i stadgan för socialhögskolorna anta studerande. Nämnden har även att själv utfärda närmare anvisningar angående ansökning om inträde och antagning av studerande vid högskolorna.

Kommittén har inte funnit anledning att föreslå några större ändringar i de funktioner som åligger styrelse, lärarråd och rektor.

De nuvarande styrelserna har bland annat till uppgift att vara kontaktorgan mellan instituten och arbetsmarknaden samt annan högre undervisning och forskning. Detta syfte torde emellertid kunna uppnås även om styrelserna får något mindre storlek än som nu är fallet. Kommittén föreslår därför, att styrelsen för respektive socialhögskola skall bestå av högst tio ledamöter. Ordförande och övriga ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av tre år. Rektor är självskriven ledamot. I styrelsen bör ingå representanter för statliga myndigheter, kommunförbunden, arbetsmarknadsorganisationerna, universitetet på orten jämte de kommunala myndigheterna på orten. Styrelsen kan inom sig utse ett arbetsutskott, i vilket förutom styrelsens ordförande och högskolans rektor skall ingå högst tre av styrelsens ledamöter.

Styrelsen skall ha högsta uppsikten över undervisningen och den ekonomiska förvaltningen vid högskolan. Styrelsen skall bland annat fastställa studieplaner, utfärda instruktioner och ordningsstadgar samt i enlighet med närmare föreskrifter i stadgan för socialhögskolorna, tillsätta och entlediga tjänstemän.

Lärarrådet föreslås bestå av rektor som ordförande och högskolans universitetslektorer och lektorer samt, då dessa tjänster inrättats, högskolans professorer. Lärarrådet kan dessutom, då så anses erforderligt, med sig adjungera ytterligare representanter för lärarna samt tillkalla särskilda sakkunniga med rätt för dem att delta i överläggningarna men inte i besluten.

Lärarrådet skall ha allmän tillsyn över och vård om högskolans angelägenheter. Lärarrådet skall bland annat uppgöra förslag till studieplaner och till instruktioner för lärare och andra tjänstemän samt till ordningsstadgar och andra föreskrifter, väcka förslag rörande undervisningen och högskolans övriga angelägenheter samt avge yttranden i de ärenden som av Kungl. Maj:t eller styrelsen överlämnas till lärarrådet.

Rektor skall utöva den närmaste vården och tillsynen över högskolan. Det skall bland annat åligga rektor att vara föredragande i styrelsen och ordförande i lärarrådet, att vaka över att undervisningen behörigen upprätthålles och att högskolans tjänstemän och de studerande noggrant uppfyller sina åligganden, att inför styrelsen svara för högskolans ekonomiska förvaltning och därvid särskilt tillse, att beviljade anslag används för avsedda ändamål samt att räkenskaper och redovisningar behörigen upprättas och inom föreskrivna tider avlämnas. Rektor bör dessutom hålla sig underrättad om undervisningens och forskningens tillstånd och behov samt för styrelsen framlägga förslag till åtgärder för främjande av denna undervisning och forskning och i övrigt påkalla styrelsens uppmärksamhet på spörsmål, som berör högskolans verksamhet.

Vid varje socialhögskola skall därutöver finnas en undervisningsnämnd.

Denna nämnd föreslås bestå av rektor som ordförande och sex ledamöter, varav tre utses av lärarrådet bland lärarna i rådet och tre av elevkåren på sätt denna beslutar. Nämnden äger dessutom, då så anses erforderligt, med sig adjungera ytterligare representanter för lärarna och de studerande. Nämndens uppgift skall vara att bereda ärenden om undervisningens planmässiga ordnande, granska studieplaner och studiehandböcker samt till lärarrådet framlägga förslag i sådana eller liknande frågor.

Varje studerande skall, i likhet med vad nu är fallet vid instituten, tillhöra en vid högskolan bildad sammanslutning av de studerande. Denna bör benämnas socialhögskolans elevkår.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa stadga för socialhögskolorna. Kommittén har utarbetat förslag till gemensam stadga. Förslaget, som redovisas i bilaga 4, är utarbetat med hänsyn till den personalorganisation som föreslås för budgetåret 1963/64.

KAPITEL 8

Personalorganisation

Nuvarande organisation

1. Lärarpersonal

Den fasta lärarpersonalen vid socialinstituten utgör budgetåret 1962/63 följande:

Tjänst	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå
Rektor (Bp 1).....	1	1	1	1
Lektor (Ao 27) (teoretiska ämnen)..	3	1	1	1
Lektor (Ae 25) (social metodik och administration).....	1	1	1	1
Biträdande lektor (Ae 19) (social metodik och administration).....	2	1	1	—
	7	4	4	3

Till rektor utgår särskild avlöningsförstärkning med 1 380 kronor för år. Härtill kommer att professorn i sociologi vid universitetet i Stockholm fullgör en del av sin undervisningsskyldighet (48 timmar per läsår) vid socialinstituet i Stockholm samt att professorn i sociologi vid universitetet i Göteborg likaledes fullgör en del av sin undervisningsskyldighet (24 timmar per läsår) vid socialinstituet i Göteborg. Vid socialinstituet i Stockholm finns därutöver en arvodesanställd lärare med halvtidstjänstgöring för undervisning i kommunal ekonomi och redovisning och praktisk kommunal förvaltning samt en arvodesanställd lärare med halvtidstjänstgöring för undervisning vid mentalhygieniska kursen.

Antalet fasta lärarbefattningar vid socialinstituten är således lågt. Undervisningen bestrides i hög grad av timarvoderad lärarpersonal. Som timlärare anlitas dels universitetslärare, ofta med lägst docentkompetens, dels personer verksamma inom socialt och kommunalt arbete.

Lärarnas anställningsförhållanden m. m. är reglerade i socialinstitutens grundstadgar och ordningsstadgar. Lärartjänst tillsätts av styrelsen, efter hörande av lärarrådet, varjämte styrelsen även kan tillkalla sakkunniga. Styrelsens beslut om tillsättning av befattning som rektor, om ämnesområde och undervisningsskyldighet för fast anställd lärare i examensämne samt om tillsättning av fast lärarbefattning skall underställas Kungl. Maj:t

för prövning och fastställelse. Fast anställda befattningshavare tillförsäkras den kontanta avlöning och de avlöningsförmåner i övrigt, som enligt statens allmänna avlöningsreglemente skulle tillkomma dem, om de vore innehavare av statstjänst med åligganden, närmast motsvarande de arbetsuppgifter, som vid institutet åvilar dem.

Kompetenskraven för fast anställda lärare i teoretiska läroämnena har angivits i de beslut angående bidrag till socialinstituterna, som på grundval av socialutbildningssakkunnigas utredning och förslag rörande den högre socialpolitiska och kommunala utbildningen fattades vid 1945 års riksdag. Dessa kompetenskrav innebär att lärare skall äga väl styrkt kompetens att meddela vetenskaplig undervisning i de i tjänsten ingående ämnena. Den vetenskapliga skickligheten behöver emellertid inte styrkas med docentkompetens, även doktorsgrad eller i undantagsfall licentiatexamen, om denna senare kompletteras med meritering av annan art som är av betydelse för befattningen i fråga, är tillräcklig. Rektor skall ha avlagt disputationssprov.

I fråga om lärartjänsterna för den praktiska utbildningen — lektor och biträdande lektor i social metodik och administration — krävs en allsidig och omfattande praktisk erfarenhet; däremot gäller inga bestämda krav på viss akademisk meritering.

Undervisningsskyldigheten för lektor i teoretiskt läroämne uppgår till 250 timmar per läsår, för rektor till 175 timmar per läsår. Därutöver skall lärare vara närvarande på tjänsterummet i den utsträckning som erfordras för undervisningens bedrivande, examination, antagning och handledning av studerande. Lärare i social metodik och administration, vilka vid sidan av undervisning även fullgör administrativa uppgifter rörande den praktiska utbildningen, rådgivning till studerande och inträdessökande m. m., har inte preciserad undervisningsskyldighet utan tjänstgör 42 timmar per vecka.

2. Administrativ personal

Den administrativa personalen vid socialinstituterna utgör budgetåret 1962/63 följande:

Tjänst	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå
Sekreterare (Ae 17).....	1	—	—	—
Kansliskrivare (Ae 11).....	1	1	1	1
Expeditionsvakt (Ae 7).....	1	—	—	—
Kanslibiträde (Ae 7).....	2	1	1	1
Kontorsbiträde (regl. bef. g.)	1	1	1	—
	6	3	3	2

Härtill kommer att instituten disponerar medel för extra vaktmästar- och skrivbiträdeshjälp.

3. Bibliotekspersonal

Särskild bibliotekspersonal finns endast vid socialinstitutet i Stockholm. Vid de övriga instituten handhas biblioteksgöromålen av lärare. Vid socialvetenskapliga biblioteket, som även tillgodoser huvuddelen av de samhällsvetenskapliga institutionerna vid universitetet i Stockholm, finns budgetåret 1962/63 följande personal, nämligen en bibliotekarie i lönegrad Ae 23, en förste biblioteksassistent i lönegrad Ae 13 och ett biblioteksbiträde, anställt mot arvode med belopp motsvarande löneklass 9 på löneplan A.

Kommitténs synpunkter och förslag

Som framgått av redogörelsen för socialinstitutens personalorganisation är de resurser som för närvarande finns vid instituten starkt begränsade. Den personella och materiella upprustning som har skett vid universitet och högskolor har inte berört socialinstitutet. I samband med genomförandet av en omläggning av utbildningen och en förstärkning av utbildningskapaciteten, blir en betydande upprustning av socialinstitutens resurser nödvändig.

1. Lärarpersonal

Kommittén föreslår att följande lärartjänster skall finnas vid socialhögskolorna, nämligen universitetslektor och lektor samt i vissa ämnen professor jämte assistent. För tillsyn av praktikens uppläggning och genomförande skall dessutom finnas studiekonsulent. I detta avsnitt behandlas undervisningens former och beskaffenhet samt lärarpersonalens sammansättning och avlöningsförmåner m. m.

Undervisningen vid socialinstitutet meddelas nu i form av föreläsningar och lektionsundervisning (övningskurser) samt för högre betyg även seminarieundervisning. Någon fördelning av denna undervisning på skilda lärarkategorier förekommer inte. Det åligger institutets lärare att meddela undervisning i form av föreläsningar, seminarier och lektioner. Samma lärare har att meddela undervisning i olika former och på skilda nivåer.

Den omläggning av den högre undervisningen som under senare år ägt rum vid universitetet och flera fackhögskolor har inte omfattat socialinstitutet. 1958 och 1959 års universitetsreformer innebar bland annat, att de tidigare dominerande föreläsningarna fått mindre plats, medan lektionsundervisningen blivit av central betydelse. Den akademiska undervisningen meddelas nu i följande former: föreläsningar, seminarieundervisning, laborationsundervisning, lektionsundervisning och handledning.

Föreläsningar avser att ge introduktion i aktuell vetenskaplig problemställning och debatt, att redovisa nya forskningsresultat eller att ge en över-

sikt över kursmoment, för vilka lämpliga handböcker saknas eller för vilka en muntlig genomgång i föreläsningsform är erforderlig. Seminarieundervisning avser att ge deltagarna inblick i ämnets problematik och olika metoder att bemästra denna. Vid seminarieundervisning behandlas av de studerande författade uppsatser eller diskuteras något ämne som en eller ett par deltagare särskilt satt sig in i eller berett. Seminarier betraktas fortfarande som den viktigaste undervisningsformen för högre betyg. Laborationsundervisning motsvarar i stort sett seminarieundervisning, men syftar även till att öva vissa rent praktiska färdigheter. Lektionsundervisning är en systematisk genomgång av vissa avgränsade partier av studiekursen, partier som erfarenhetsmässigt bereder de studerande särskilda svårigheter och som därför tar oproportionerligt lång tid att självständigt hämta in. Denna undervisning har således främst till syfte att underlätta inhämtandet av ett faktiskt kunskapsstoff. De nämnda undervisningsformerna kompletteras med olika former av handledning. Handledningen kan utformas som studiehjälp i anslutning till övrig undervisning, som diskussionsgrupper i syfte att öva förmågan till självständigt tänkande och som mer eller mindre individuell rådgivning vid lösandet av större arbetsuppgifter eller som en mera allmän studiemetodisk rådgivning.

Undervisningen är med hänsyn till sin beskaffenhet professorsundervisning, lektorsundervisning eller övrig undervisning. Professorsundervisningen förutsätts bestridas av lärare med lägst docentkompetens, lektorsundervisning av universitetslektor eller biträdande lärare eller av annan lärare med licentiatexamen eller däremot svarande kompetens och övrig undervisning av utländsk lektor, assistent eller amanuens eller av annan därmed jämförlig lärare.

Kommittén anser att undervisningen vid socialhögskolorna bör meddelas i huvudsak i samma former som vid universiteten. Under grundkursen bör undervisning meddelas i form av lektionsundervisning och på betygsnivå i form av föreläsningar, seminarieundervisning (laborationsundervisning) och lektionsundervisning. Därutöver bör lämnas handledning.

I fråga om undervisningens beskaffenhet (professorsundervisning, lektorsundervisning eller övrig undervisning) räknar kommittén med att samma uppdelning som vid universiteten kan göras i flera av högskolornas ämnen. Frågan om genomförandet av denna organisation i dess helhet bör prövas i senare sammanhang.

Mot bakgrunden av kommitténs förslag rörande utbildningens innehåll och karaktär samt med hänsyn till nödvändigheten av att kunna rekrytera och behålla kvalificerade lärare föreslår kommittén att tjänster som *universitetslektor* inrättas vid socialhögskolorna. Härvid bör i tillämpliga delar gälla samma bestämmelser som är föreskrivet beträffande nämnda tjänster vid universitet. Dessa bestämmelser innebär i korthet följande.

För behörighet till tjänst som universitetslektor fordras att vederbörande avlagt godkänt disputationssprov och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet. I särskilda fall kan tjänst av detta slag innehas av licentiat. Behörig till universitetslektorstjänst vid de tekniska högskolorna är, såvitt gäller tjänst i tekniskt tillämpningsämne, jämväl den som avlagt licentiatexamen samt genom praktisk och pedagogisk verksamhet ådagalagt särskild lämplighet för tjänsten.

Det åligger universitetslektor att taga del i den undervisning och i den examination som skall förekomma i ämnet. Han har härjämte att, därest i ämnet icke finns lämpliga läroböcker eller kompendier, låta sig angeläget vara att i samråd med ämnesrepresentant utarbета sådana eller medverka därtill. Undervisningsskyldigheten omfattar 396 timmar per läsår. Är undervisningen förenad med tyngande examination eller är eljest särskilda skäl därtill äger kanslern för rikets universitet medge nedsättning av nämnda undervisningsskyldighet. För att utarbета lärobok eller kompendium av väsentlig betydelse för den akademiska undervisningen må universitetslektor, därest arbetet icke medhinner vid sidan av honom åliggande undervisningsskyldighet, erhålla befrielse under viss tid helt eller delvis från undervisningsskyldigheten. Ansökan härom skall ingivas till kanslern, som med eget utlåtande hänskjuter ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande.

Kommittén utgår från att dessa bestämmelser även skall gälla vid socialhögskolorna. Vissa avvikelser betingas av att socialhögskolorna inte underställs kanslern för rikets universitet. De uppgifter som ankommer på kanslern bör i stället åvila respektive högskolas styrelse.

I fråga om behörighet till universitetslektorstjänst anser kommittén att i viss mån likartade rekryteringsförhållanden råder vid socialhögskolorna som vid de tekniska högskolorna och andra fackhögskolor. Den speciella inriktningen av socionomutbildningen medför att examensämnena endast delvis har sin motsvarighet vid universitet. Därför bör möjlighet till dispens från kravet på disputationssprov finnas även när det gäller universitetslektorstjänst vid socialhögskola. Om kvalificerad sökande inte anmäler sig, bör styrelsen vid respektive högskola tills vidare kunna förordna vikarie på tjänsten.

Nuvarande innehavare av lektorstjänst i lönegrad Ao 27 vid socialinstitut bör utan ansökningsförfarande utnännas till universitetslektor i motsvarande ämne. Denna tjänsteförändring kan medföra en viss ökning av undervisningsskyldigheten. Skillnaden torde emellertid bli relativt liten, då institutens lektorer har att utöver sin undervisning — 250 timmar per läsår — förrätta examination samt utföra vissa andra kvalificerade uppgifter, medan universitetslektor kan medges nedsättning av sin undervisning — 396 timmar per läsår — på grund av tyngande examination. Med hänsyn till examinationsbördan för universitetslektor vid socialhögskola torde denna nedsättning i allmänhet bli betydande. Härtill kommer att universitetslektor

i vissa ämnen torde få meddela professorsundervisning, vilket kan medföra evalvering av antalet undervisningstimmar.

Kommittén vill särskilt peka på ovan nämnda möjlighet för universitetslektor att erhålla befrielse under viss tid helt eller delvis från undervisningsskyldigheten för att utarbета lärobok eller kompendium. En del av bristerna inom den nuvarande socionomutbildningen beror, som tidigare framhållits, på den knappa tillgången på läroböcker och andra hjälpmedel för undervisningen. Inom vissa ämnesområden, exempelvis kommunal ekonomi och socialvårdsmetodik, finns endast ett fåtal lämpliga arbeten. Läroboksfrågan försvåras även av att lagstiftningen så ofta undergår ändringar att läroböckerna ständigt måste omarbetas och förnyas. Det föreligger därför enligt kommitténs mening särskilda skäl för att medge universitetslektor vid socialhögskola befrielse från undervisningsskyldigheten för att utarbета lärobok eller kompendium.

Vid socialinstituten finns för närvarande särskilda *lärartjänster för den praktiska utbildningen*, nämligen tjänster som lektor och biträdande lektor i social metodik och administration. De svarar för huvuddelen av undervisning och examination inom nämnda ämne, för handledarutbildning, förmedling av praktikplatser, rådgivning till studerande och inträdessökande m. m.

I den framtida lärarorganisationen måste finnas liknande tjänster. Kommittén har i detta betänkande betonat vikten av integration mellan teoretisk och praktisk utbildning och givit studiepraktiken en central ställning i utbildningen.

Det är angeläget att den teoretiska utbildningen anknyter till de faktiska förhållandena och att socionomutbildningens karaktär av yrkesinriktad fackhögskoleutbildning markeras. Det är därför värdefullt att lärarna har nära kontakt med den praktiska verksamheten. En anknytning till arbetslivet kan uppnås genom att timarvoderad personal i viss mån medverkar i undervisningen. Kommittén finner det dock angeläget att fast anställda lärare med annan meritering än vad universitetslektor normalt har, kan knytas till socialhögskolorna och medverka i undervisningen.

För att studiepraktiken skall kunna fylla den viktiga funktion, som den enligt kommitténs mening har, måste särskilda lärare ha ansvar för den. Studiepraktiken bör planeras och genomföras i nära samverkan mellan socialhögskolorna och praktikinstitutionerna. Vid högskolorna måste finnas lärare som regelbundet kan stå i kontakt med handledarna och lämna dem råd och upplysningar. Handledarna bör samlas till kurser och konferenser rörande den praktiska utbildningen.

Kommittén föreslår att särskilda lärartjänster inrättas för dessa uppgifter. De nuvarande tjänsterna är knutna till sociala linjen, men motsvarande behov finns även för den administrativt och kommunalekonomiskt inriktade undervisningen. Som förut berörts finns vid socialinstituten i

Stockholm en arvodesanställd lärare med halvtidstjänstgöring med uppgift att bland annat svara för undervisning i praktisk kommunal förvaltning. Vid sydsvenska socialinstitutet fullgör lektorn i kommunal förvaltning med samhällsplanering samt kommunal ekonomi och bokföring liknande uppgifter. I den framtida organisationen kan lärartjänster för den praktiska utbildningen inte knytas till viss linje eller till visst examensämne. Lektorerna i social metodik och administration har för närvarande både undervisande och administrativa uppgifter, men en viss renodling av arbetsuppgifterna torde medföra flera fördelar. Kommittén föreslår följande uppläggning. Vid varje socialhögskola inrättas en tjänst, där huvuduppgiften är att meddela undervisning, främst i socialvårdsmetodik, alternativt i kommunal ekonomi samt kommunalrätt med civilrätt. Dessutom inrättas en tjänst där uppgiften är att meddela undervisning, främst i praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering och i övrigt medverka i betygsundervisningen, samt att fullgöra olika administrativa uppgifter i samband med den praktiska utbildningen. För den förstnämnda tjänsten bör i fråga om undervisningsskyldighet m. m. gälla samma bestämmelser som för universitetslektor. Även den sistnämnda tjänsten bör betraktas som en lärartjänst, varvid fördelningen mellan undervisande och administrativa uppgifter bör ankomma på styrelsen för respektive socialhögskola. Tjänsterna benämnes lektor i social metodik och administration; i det fall tjänsten avser den administrativt och kommunalekonomiskt inriktade utbildningen lektor i kommunal förvaltning.

För tillsyn av praktikens uppläggning och genomförande bör dessutom inrättas tjänster som *studiekonsulent*. Vederbörande skall svara för anskaffning och förmedling av praktikplatser och söka utveckla samarbetet mellan utbildnings- och praktikinstitutioner. Denna tjänst är i fråga om anställningsförhållanden m. m. att betrakta som en administrativ tjänst, men innehavaren bör kallas till lärarrådets sammanträden.

För behörighet till tjänst som lektor eller studiekonsulent bör fordras avlagd socionomexamen eller annan samhällsvetenskaplig examen samt allsidig praktisk erfarenhet av socialt, administrativt eller kommunalekonomiskt arbete.

Kommittén har i kap. 3 framhållit, att förutsättningar nu måste skapas för en utveckling av den samhällsvetenskapliga forskningen på de områden som äger särskild aktualitet för socialhögskolorna. Detta kan inte ske på annat sätt än genom att inrätta självständiga forskartjänster på dessa områden, d. v. s. *professurer*. De ämnesområden som härvid är särskilt angelägna är kommunal ekonomi, socialpolitik, socialrätt, kommunalrätt, förvaltningskunskap och tillämpad psykologi.

I fråga om kompetens, uppgifter och ställning för professor vid socialhögskola bör i tillämpliga delar gälla vad som är föreskrivet beträffande

professorstjänst vid universitet. Tillsättning av professorstjänst bör ske efter sakkunnigbedömning på samma sätt som vid universitet. Efter ansökningstidens utgång skall rektor från universiteten inhämta förslag å minst tre sakkunniga för bedömande av sökandes kvalifikationer för tjänsten. Sedan förslag inkommit, skall högskolans styrelse utse tre sakkunniga. Om kallelseförfarande, om de sakkunnigas granskning och utlåtande samt om lärarprov skall i tillämpliga delar gälla vad som i motsvarande fall är föreskrivet beträffande professorstjänst vid universitet. Bestämmelserna angående ersättning åt sakkunniga i akademiska befordringsärenden skall äga motsvarande tillämpning jämväl i fråga om befordringsärenden, som avser professorstjänst vid socialhögskola, dock skall vad i bestämmelserna sägs om kanslern för rikets universitet i stället gälla respektive socialhögskolas styrelse.

Med hänsyn till den uppläggning i fråga om högre examina som kommittén i detta betänkande föreslår — att licentiatexamen avläggs vid universitet — och i syfte att underlätta en samordning mellan socionombildning och annan samhällsvetenskaplig utbildning och för att stimulera samhällsvetenskaplig forskning vid universiteten, bör professor vid socialhögskola fullgöra en del av sin undervisningsskyldighet vid universitet. Undervisningsskyldigheten för professor utgör fyra timmar per vecka. Om förslagsvis hälften av undervisningen fullgöres vid vardera läroanstalten innebär detta för socialhögskolornas del en undervisning av omkring 60 timmar per läsår.

I samband med inrättande av professorstjänster tillkommer även erforderlig assistent- och amanuenshjälp. Denna personal är avsedd för såväl undervisning som forskning och allmänt institutionsarbete. Tjänsterna synes vara väl lämpade för socionomer som avser att bedriva högre studier efter socionomexamen. I likhet med vad nu är fallet inom jämförliga ämnesområden vid andra högre läroanstalter bör normen vid beräkningen av behovet av denna personal vara 1 000 assistenttimmar per professor. Rörande anställningsförhållanden m. m. för assistenter och amanuenser bör gälla vad som i motsvarande fall är föreskrivet vid universitet.

Det bör betonas att, därest en assistent fullgör omkring hälften av sin tjänstgöringsskyldighet i form av undervisning, svarar en professor och en assistent — efter evalvering — för ungefär samma antal undervisningstimmar som en universitetslektor.

Kommittén föreslår att en särskild rektorstjänst inrättas vid varje socialhögskola. Tjänsten bör tillsättas genom förordnande på sex år, om inte särskilda skäl föranleder att förordnande meddelas för kortare tid. Till rektor torde i allmänhet förordnas universitetslektor vid socialhögskola, varvid vederbörandes tjänst som universitetslektor föres över stat. Rektorstjänsten är nu placerad i lönegrad Bp 1 jämte avlöningsförstärkning

med 1 380 kronor för år. Den upprustning av socionomutbildningen som kommittén föreslår kommer att medföra en större personalorganisation och ett ökat elevantal. Kommittén finner det därför motiverat att rektors-tjänsten placeras i lönegrad Bp 1 jämte avlöningsförstärkning med 4 140 kronor för år.

Undervisningsskyldigheten för rektor föreslås omfatta 130 timmar per läsår, vilket i stort sett motsvarar en tredjedel av universitetslektors undervisning. Rektor bör därvid ha motsvarande möjlighet att erhålla ned-sättning av undervisningsskyldigheten.

I fråga om avlöningsförmåner för universitetslektor samt för professor och assistent och amanuens bör gälla vad som är föreskrivet beträffande motsvarande tjänster vid universitet, nämligen professor (Bo 3), univer-sitetslektor (Ao 27 jämte avlöningsförstärkning med för närvarande 4 140 kronor för år) samt assistent och amanuens i reglerad befordringsgång (A 17 — A 19).

Lektor i social metodik och administration samt lektor i kommunal för-valtning har med hänsyn till utbildningens genomförande så viktiga upp-gifter att det är nödvändigt att till dessa tjänster kunna förvärva perso-ner med omfattande erfarenhet av praktiskt arbete, god teoretisk utbild-ning och intresse och fallenhet för högre undervisning. Lönesättningen måste därför vara sådan att tjänsterna kan locka kvalificerade sökande. Kommittén föreslår att tjänsterna i det fall undervisning utgör huvud-uppgiften placeras i lönegrad Ao 25, i annat fall i lönegrad Ao 23.

Studiekonsulent bör ha en bred erfarenhet från olika arbetsområden för att kunna planera studiepraktikens uppläggning och genomförande och kunna utveckla kontakterna mellan utbildnings- och praktikinstitutioner. Lönesättningen bör därför ligga på samma nivå som i fråga om kvalifice-rade tjänster inom socialvård och kommunal förvaltning. Kommittén fö-reslår att studiekonsulenttjänsterna placeras i lönegrad Ao 21.

Lärarbehov

En central fråga vid beräkningen av lärarbehovet är fördelningen mellan fast anställda lärare och timarvoderade lärare. Som framgått av redogö-relsen för nuvarande lärarorganisation svarar timarvoderad lärarpersonal för huvuddelen av undervisningen. Fördelarna med en sådan uppläggning är att högt kvalificerade universitetslärare och personer med direkt kon-takt med arbetslivet kan utnyttjas i undervisningen. Under senare år har det emellertid blivit svårare att förvärva och behålla skickliga timplärare. Den nuvarande uppläggnings har även andra nackdelar. Det är svårare att få sammanhang och enhetlighet i undervisningen. Ämnets utveckling försvåras om undervisningen inte hålls samman av en fast lärare, som kan

ägna tid och krafter åt den uppgiften. Timlärare som har annan anställning i socialt och kommunalt arbete är i allmänhet specialister på sina respektive områden och har i regel inte tillfälle att närmare följa utvecklingen i stort eller att ägna sig åt den pedagogiska uppläggnings av undervisningen.

Kommittén anser därför att huvuddelen av undervisningen bör bestri- das av fasta lärare. En sådan lärarorganisation utgör i realiteten en nödvändig förutsättning för genomförandet av kommitténs förslag.

Kommittén har vid beräkningen av lärarbehovet beaktat de bestä- melser som gäller för undervisning inom filosofisk fakultet och de rikt- linjer i övrigt som framgår av Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända pro- position 1958: 104. Undervisningsgrupperna beräknas sålunda ha följande storlek:

a. Föreläsningar: obegränsat åhörarantal, varvid högskolornas lokal- utrymmen dock nödvändiggör vissa gränser.

b. Seminarieundervisning: de studerande delas i två grupper om an- talet deltagare överstiger 30, i tre om antalet deltagare överstiger 55, i fyra om antalet deltagare överstiger 80, varefter en ny grupp inrättas för varje ytterligare 20-tal elever.

c. Lektionsundervisning: omkring 30 aktiva deltagare per grupp.

Kommittén föreslår att socionomutbildningen omorganiseras från och med läsåret 1963/64. Med den av kommittén föreslagna studiegången skulle omläggningen vara fullt genomförd läsåret 1966/67. En successiv utbygg- nad av lärarorganisationen är med hänsyn till undervisningens behov möj- lig och även lämplig från lärarrekruteringssynpunkt.

Det är knappast möjligt att nu framlägga preciserade förslag till lärar- organisation efter genomförd omläggning av utbildningen. Kommittén har — mot bakgrunden av de i det föregående redovisade ställningstagandena — utfört detaljerade beräkningar rörande lärarbehovet för budgetåret 1963/64 och även angivit vilka tjänster som förslagsvis bör inrättas på- följande budgetår. För att visa innebörden av kommitténs förslag anges emellertid i följande tabell den beräknade lärarorganisationen budgetåret 1966/67.

Tjänst	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå
Professor	2	2	2	2
Universitetslektor	10	8	8	6
Lektor (A 25)	2	2	2	1
Lektor (A 23)	2	1	1	2
Studiekonsulent	2	2	2	1
Assistent	2	2	2	2
	20	17	17	14

Kommittén vill här peka på en särskild omständighet som påverkar lärarbehovet. I kap. 4 har kommittén förordat att den nuvarande linjeindelningen avskaffas. Med den allmänna uppläggning som kommitténs förslag till utbildning har, vore det naturligt att vid varje socialhögskola meddela undervisning i samtliga i socionomexamen ingående ämnen. Med hänsyn till de studerandes nuvarande studieinriktning — under senare år har endast antagits omkring 50 studerande per år till socialkommunala linjen (förvaltningslinjen) — och till den stora efterfrågan på socionomer med socialt inriktad utbildning talar emellertid flera skäl för att det inte är möjligt och lämpligt att för närvarande meddela administrativt och kommunalekonomiskt inriktad utbildning vid samtliga högskolor. Vid det nyinrättade socialinstitutet i Umeå har utbildningen begränsats till att avse de sociala och teoretiska linjerna och det torde vara lämpligt att denna begränsning tills vidare bibehålles. Kommittén vill därför inte förorda att lärartjänster för undervisning i kommunal ekonomi och kommunalrätt med civilrätt för närvarande inrättas vid socialhögskolan i Umeå. Kommittén håller dock för troligt att antalet studerande med denna inriktning kommer att öka och att det även föreligger ett betydande behov av arbetskraft med denna utbildning. Det kan därför vid en senare tidpunkt visa sig lämpligt att inrätta erforderliga tjänster även vid högskolan i Umeå.

Kommittén föreslår att professorstjänster med hänsyn till den tid som åtgår för tjänstetillsättning inrättas först från och med budgetåret 1964/65. Dessa tjänster kommer därför inte att behandlas i följande beräkningar, som avser budgetåret 1963/64. I kap. 3 har angivits vilka ämnesområden som kan betraktas som särskilt angelägna. Kommittén är inte beredd att framlägga förslag rörande turordningen mellan ämnena, men anser att samhälls- och företagsekonomi (kommunal ekonomi respektive socialpolitik) samt rättsvetenskap (socialrätt respektive kommunalrätt) är särskilt angelägna. Med hänsyn till tillgängliga personella och materiella resurser bör tjänsterna inrättas successivt, förslagsvis två tjänster budgetåret 1964/65 och ytterligare tre tjänster under vart och ett av de båda därpå följande budgetåren. Frågan om lärarorganisationen för tiden därefter bör prövas i senare sammanhang. Det bör ankomma på samarbetsnämnden att verka för en samordning av önskemålen mellan olika ämnen och högskolor.

Undervisningens omfattning budgetåret 1963/64 framgår av följande tabell. En fördelning har gjorts på lektions- och seminarieundervisning. Studerande som antagits 1963 meddelas lektionsundervisning och studerande som antagits 1962 och tidigare, vilka följer den hittillsvarande studieordningen, meddelas lektionsundervisning (hit har även hänförts vissa föreläsningar) samt seminarieundervisning. Beräkningarna bygger i fråga om den förstnämnda gruppen på den elevintagning och gruppindelning som an-

givits i kap. 2 samt de uppgifter rörande undervisningens omfattning som lämnas i förslaget till studieplaner (bilaga 3), och i fråga om den sistnämnda gruppen på uppgifter rörande planerad undervisning som lämnats från instituten.

Antal undervisningstimmar (lärartimmar) vid socialhögskolorna läsåret 1963/64

Ämnen och kurser	Stockholm		Göteborg		Lund		Umeå	
	Lektioner	Seminarier	Lektioner	Seminarier	Lektioner	Seminarier	Lektioner	Seminarier
<i>1. Studerande antagna 1963</i>								
Rättskunskap.....	350	—	280	—	280	—	210	—
Statskunskap.....	250	—	200	—	200	—	150	—
Statistik.....	300	—	240	—	240	—	180	—
Sociologi.....	300	—	240	—	240	—	180	—
Samhällsekonomi.....	250	—	200	—	200	—	150	—
Socialpolitik.....	350	—	280	—	280	—	210	—
Praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering.....	600	—	480	—	480	—	360	—
	2 400	—	1 920	—	1 920	—	1 440	—
<i>2. Studerande antagna 1962 och tidigare</i>								
Stats- och kommunalkunskap....	—	40	—	16	—	12	—	12
Nationalekonomi.....	—	28	—	16	—	12	—	20
Socialpolitik.....	—	46	—	40	—	36	—	20
Socialrätt.....	104	40	—	60	90	26	—	56
Psykologi.....	140	32	140	40	148	26	140	—
Sociologi.....	28	12	68	20	80	28	72	—
Hygien med socialmedicin.....	92	—	80	—	100	14	72	—
Social metodik och administration.....	292	—	300	—	250	—	200	—
Kommunal förvaltning med samhällsplanering.....	56	—	104	—	—	12	—	—
Kommunal ekonomi och redovisning.....	156	12	102	20	88	8	—	—
Beskattningsrätt.....	32	—	24	—	20	—	—	—
Stockholms stads förvaltning....	20	—	—	—	—	—	—	—
Praktisk kommunal förvaltning..	104	—	—	—	—	—	—	—
	1 024	210	818	212	776	174	484	108
Samtliga studerande	3 424	210	2 738	212	2 696	174	1 924	108

Kommittén redovisar i det följande sina förslag till personalorganisation budgetåret 1963/64. Vid samtliga högskolor inrättas tjänster som rektor, universitetslektor, lektor och studiekonsulent. Universitetslektorstjänst knyts till visst examensämne med uppgift att bestrida undervisning och examination inom ämnet och inom motsvarande eller närliggande ämnesområde i grundkursen och inom ämnen och kurser enligt hittillsvarande studieordning. I fråga om vissa delkurser i grundkursen torde undervisningen normalt komma att bestridas av timplärare. Det gäller främst statistik och i stor utsträckning även rättskunskap. Undervisning och examination i praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering bestrids

av lektor i social metodik och administration samt av lektor i kommunal förvaltning, varjämte universitetslektor i statskunskap i viss mån medverkar i undervisningen i ämnet och studiekonsulent medverkar i yrkesorienteringen. En viss flexibilitet i fråga om lärarnas undervisningsområden torde bli erforderlig, i synnerhet under första läsåret. I flera fall torde universitetslektor få meddela såväl lektors- som professorsundervisning. Beträffande professurerna i sociologi vid universiteten i Göteborg och Stockholm med undervisningsskyldighet jämväl vid socialhögskolorna kan en viss omdisposition av undervisningen bli aktuell, då professorerna endast bör meddela professorsundervisning.

Stockholm

De nuvarande lärartjänsterna är inrättade inom följande ämnen: 1) lektor i statskunskap (innehavaren av denna tjänst är för närvarande förordnad som rektor vid institutet), 2) lektor i nationalekonomi och socialpolitik, 3) lektor i socialrätt, 4) lektor i kommunal ekonomi och redovisning, 5) lektor samt två biträdande lektorer i social metodik och administration. Kommittén upptar i följande beräkningar även denna personal och har därvid antagit, att lektorn i statskunskap utnämns till universitetslektor i samma ämne och därefter förordnas som rektor, varvid nämnda universitetslektorstjänst förs över stat, att lektorn i nationalekonomi och socialpolitik samt lektorn i kommunal ekonomi och redovisning utnämns till universitetslektor i samhälls- och företagsekonomi, att lektorn i socialrätt utnämns till universitetslektor i rättsvetenskap samt att lektorn och biträdande lektorer i social metodik och administration utnämns till lektorer i samma ämne. Kommittén har vidare utgått från att professorn i sociologi vid universitetet i Stockholm alltfört kommer att fullgöra en del av sin undervisningsskyldighet vid socialhögskolan.

Kommittén föreslår följande personalorganisation.

Tjänst	Nuvarande personal	Föreslagen personal
Universitetslektor:		
Statskunskap.....	1	2
Rättsvetenskap.....	1	2
Samhälls- och företagsekonomi ...	2	2
Sociologi.....	—	1
Lektor:		
Social metodik och administration	3	3
Kommunal förvaltning.....	—	1
Studiekonsulent.....	—	1

Lektorstjänsterna i social metodik och administration avser en tjänst i lönegrad Ao 25 och två tjänster i lönegrad Ao 23. Lektorstjänsten i kommunal förvaltning är placerad i Ao 25.

Behovet av timarvoderad lärarpersonal är beroende av i vilken omfattning universitetslektor medges nedsättning i undervisningsskyldigheten och i vad mån lektor i social metodik och administration samt lektor i kommunal förvaltning meddelar undervisning under grundkurs och på betygsnivå. Behovet av timlärare beräknas till omkring 950 undervisningstimmar, varav 390 timmar avser undervisning för elever antagna 1962 och tidigare (främst psykologi, hygien med socialmedicin, social metodik och administration, samhällsplanering, beskattningsrätt och Stockholms stads förvaltning) och 560 timmar avser undervisning för elever antagna 1963 (främst rättskunskap, statistik och praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering). Härutöver bör medel beräknas för anordnande av frivillig kurs i matematik, förslagsvis fyra grupper om vardera 30 timmar, sammanlagt 120 undervisningstimmar.

Göteborg

De nuvarande lärartjänsterna är inrättade inom följande ämnen: 1) lektor i statskunskap (innehavaren av denna tjänst är för närvarande förordnad som rektor vid institutet), 2) lektor i socialpolitik och socialrätt, 3) lektor samt biträdande lektor i social metodik och administration. Kommittén upptar i följande beräkningar även denna personal och har därvid antagit, att lektorn i statskunskap utnämns till universitetslektor i samma ämne och där- efter förordnas som rektor, varvid nämnda universitetslektorstjänst förs över stat, att lektorn i socialpolitik och socialrätt utnämns till universitetslektor i rättsvetenskap samt att lektorn och biträdande lektorn i social metodik och administration utnämns till lektorer i samma ämne. Kommittén har vidare utgått från att professorn i sociologi vid universitetet i Göteborg all- tfort kommer att fullgöra en del av sin undervisningsskyldighet vid social- högskolan.

Kommittén föreslår följande personalorganisation.

Tjänst	Nuvarande personal	Föreslagen personal
Universitetslektor:		
Statskunskap	1	1
Rättsvetenskap	1	2
Samhälls- och företagsekonomi	—	1
Sociologi	—	1
Psykologi	—	1
Lektor:		
Social metodik och administration	2	2
Studiekonsulent	—	1

Lektorstjänsterna i social metodik och administration avser en tjänst i lönegrad Ao 25 och en tjänst i lönegrad Ao 23.

Behovet av timarvoderad lärarpersonal beräknas till omkring 820 undervisningstimmar, varav 170 timmar avser undervisning för elever antagna 1962 och tidigare (främst socialrätt, hygien med socialmedicin, social metodik och administration, kommunal ekonomi och bokföring och beskattningsrätt) och 650 timmar avser undervisning för elever antagna 1963 (främst rättskunskap, statskunskap, statistik och praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering). Härutöver bör medel beräknas för anordnande av frivillig kurs i matematik, förslagsvis tre grupper om vardera 30 timmar, sammanlagt 90 undervisningstimmar.

Lund

De nuvarande lärartjänsterna är inrättade inom följande ämnen: 1) lektor i socialpolitik och sociologi (innehavaren av denna tjänst är för närvarande förordnad som rektor vid institutet), 2) lektor i kommunal förvaltning med samhällsplanering samt kommunal ekonomi och bokföring, 3) lektor samt biträdande lektor i social metodik och administration. Kommittén upptar i följande beräkningar även denna personal och har därvid antagit, att lektorn i socialpolitik och sociologi utnämns till universitetslektor i sociologi och därefter förordnas som rektor, varvid nämnda universitetslektorstjänst förs över stat, att lektorn i kommunal förvaltning med samhällsplanering samt kommunal ekonomi och bokföring utnämns till universitetslektor i rättsvetenskap samt att lektorn och biträdande lektorn i social metodik och administration utnämns till lektorer i social metodik och administration.

Kommittén föreslår följande personalorganisation.

Tjänst	Nuvarande personal	Föreslagen personal
Universitetslektor:		
Statskunskap	—	1
Rättsvetenskap	1	2
Samhälls- och företagsekonomi . . .	—	1
Sociologi	1	1
Psykologi	—	1
Lektor:		
Social metodik och administration	2	2
Studiekonsulent	—	1

Lektorstjänsterna i social metodik och administration avser en tjänst i lönegrad Ao 25 samt en tjänst i lönegrad Ao 23.

Behovet av timarvoderad lärarpersonal beräknas till omkring 780 timmar, varav 230 timmar avser undervisning för elever antagna 1962 och tidigare (främst socialrätt, hygien med socialmedicin, social metodik och administration och beskattningsrätt) och 550 timmar avser undervisning för elever antagna 1963 (främst rättskunskap, statistik, sociologi och praktisk

förvaltningskunskap med yrkesorientering). Härutöver bör medel beräknas för anordnande av frivillig kurs i matematik, förslagsvis tre grupper om vardera 30 timmar, sammanlagt 90 undervisningstimmar.

Umeå

De nuvarande lärartjänsterna är inrättade inom följande ämnen: 1) lektor i statskunskap (innehavaren av denna tjänst är för närvarande förordnad som rektor vid institutet), 2) lektor i teoretiskt läroämne (tjänsten är inte tillsatt vid tidpunkten för betänkandets justering, men har i nedanstående tabell hänförs till ämnet samhälls- och företagsekonomi), 3) lektor i social metodik och administration. Kommittén upptar i följande beräkningar även denna personal och har därvid antagit, att lektorn i statskunskap utnämns till universitetslektor i samma ämne och därefter förordnas till rektor, varvid nämnda universitetslektorstjänst förs över stat, att lektorn i teoretiskt läroämne utnämns till universitetslektor i motsvarande examensämne och att lektorn i social metodik och administration utnämns till lektor i samma ämne.

Kommittén föreslår följande personalorganisation.

Tjänst	Nuvarande personal	Föreslagen personal
Universitetslektor:		
Statskunskap	1	1
Rättsvetenskap	—	1
Samhälls- och företagsekonomi ...	1	1
Sociologi	—	1
Lektor:		
Social metodik och administration	1	2
Studiekonsulent	—	1

Lektorstjänsterna i social metodik och administration avser en tjänst i lönegrad Ao 25 och en tjänst i lönegrad Ao 23.

Behovet av timarvoderad lärarpersonal beräknas till omkring 540 undervisningstimmar, varav 180 timmar avser undervisning för elever antagna 1962 (främst psykologi och hygien med socialmedicin) och 360 timmar avser undervisning för elever antagna 1963 (främst rättskunskap, statskunskap, statistik och praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering). Härutöver bör medel beräknas för anordnande av frivillig kurs i matematik, förslagsvis två grupper om vardera 30 timmar, sammanlagt 60 undervisningstimmar.

2. Administrativ personal

Den administrativa verksamheten vid socialhögskolorna kommer efter en utbyggnad att bli mer omfattande än nu. Det ökade elevantalet och en större

lärarorganisation medför ökade uppgifter. Petitaarbetet och den ekonomiska förvaltningen blir mer krävande. Även arbetet med att insamla uppgifter av olika slag åt departement och ämbetsverk och att avge remissutlåtanden torde öka i omfattning. Den administrativa personalen är redan vid nuvarande organisation otillräcklig. Rektor och lärare är belastade med rutinmässiga administrativa uppgifter i en omfattning som hindrar deras undervisning. En betydande förstärkning av den administrativa personalen är därför nödvändig. Denna förstärkning bör i huvudsak ske redan från och med budgetåret 1963/64, då omorganisationen av utbildningen torde öka arbetsbelastningen under en övergångstid.

Med hänsyn till rektors viktiga ledande och samordnande funktion är det angeläget att han så långt möjligt kan avlastas löpande administrativa ärenden. Det är därför av vikt att högskolornas administration ledes av en person som har sådan kapacitet och ställning att han inte bara kan förbereda och föredra ärenden för rektor utan även självständigt avgöra åtskilliga frågor, som annars skulle åvila rektor. Kommittén föreslår att en sekreterartjänst inrättas vid varje högskola. Sekreterarens arbetsuppgifter kommer att bli av mångskiftande och kvalificerad art, varför tjänsten bör placeras i lägst lönegrad Ao 21.

För det kamerala arbetet, bokföring och ekonomisk rapportering, avlöningsuträkning, kassagöromål och personalredovisning, bör inrättas en tjänst som kontorsskrivare i lönegrad Ao 13. För biträdesuppgifter vid kansliet erfordras dessutom vid varje högskola minst ett biträde, vid högskolan i Stockholm minst två, jämte en expeditivvakt. Härtill kommer lärarnas behov av biträdeshjälp. Särskilt lektorerna i social metodik och administration samt studiekonsulenterna har i samband med den praktiska undervisningen och praktikförmedlingen ett betydande behov av hjälp. Dessa arbetsuppgifter är till väsentlig del av mera självständig karaktär, varför — vid sidan av biträdestjänster — en tjänst som kontorist i lönegrad Ae 9 bör inrättas.

Kommittén föreslår följande personalorganisation.

Tjänst	Nuvarande personal				Föreslagen personal			
	Stock- holm	Göte- borg	Lund	Umeå	Stock- holm	Göte- borg	Lund	Umeå
Sekreterare (nuvarande Ae 17, föreslagna Ao 21)	1	—	—	—	1	1	1	1
Kontorsskrivare (Ao 13)	—	—	—	—	1	1	1	1
Kansliskrivare (Ae 11)	1	1	1	1	—	—	—	—
Kontorist (Ae 9)	—	—	—	—	1	1	1	1
Expeditionsvakt (Ae 7)	1	—	—	—	1	1	1	1
Kanslibitråde (Ae 7)	2	1	1	1	3	1	1	1
Kontorsbiträde (regl. bef.g.)	1	1	1	—	2	1	1	—
Antal tjänster	6	3	3	2	9	6	6	5

3. Bibliotekspersonal

En utbyggnad av socialhögskolornas verksamhet kommer även att medföra ökade uppgifter för biblioteken. I detta sammanhang torde emellertid uppmärksamhet böra ägnas endast åt biblioteket i Stockholm. Biblioteken vid de övriga högskolorna är inte av den storleken att det är motiverat att inrätta särskilda tjänster för dessa uppgifter. Någon av högskolans lärare bör ha huvudansvaret för biblioteket, varvid styrelsen bör kunna medge nedsättning av undervisningsskyldigheten. Det löpande arbetet handhas av den administrativa personalen. Situationen är emellertid en annan när det gäller Stockholmsbiblioteket.

Socialvetenskapliga biblioteket, som administreras och till omkostnader huvudsakligen finansieras av socialinstitutet i Stockholm, tillgodoser såväl institutet som huvuddelen av de samhällsvetenskapliga institutionerna vid universitetet i Stockholm. Biblioteket är på en gång kursbibliotek för berörda studerande och forskningsbibliotek för lärare och samhällsvetenskapliga forskare. Biblioteket har fått en speciell inriktning inom socialvetenskaperna som knappast har sin motsvarighet ens vid centralbiblioteken.

Den ökade studenttillströmningen medför att större anspråk ställs på biblioteket. Studentantalet i de aktuella ämnena (samhällsvetenskapliga ämnen vid universitetet samt socionomutbildningen) har ökat från 1 139 hösten 1959 till 1 499 hösten 1961. Mot den bakgrunden är en förstärkning av bibliotekets resurser nödvändig. Kommittén föreslår att en tjänst som biblioteksamanuens i reglerad befordringsgång inrättas. Med tanke på att biblioteket i hög grad är ett forskningsbibliotek vore det önskvärt att till denna tjänst kunna förvärva en person som avlagt licentiatexamen. För behörighet till tjänsten bör i varje fall krävas samhällsvetenskaplig examen på magisternivå. Vid biblioteket finns för närvarande en förste biblioteksassistent i lönegrad Ae 13 och ett biblioteksbiträde anställt mot arvode med belopp motsvarande löneklass 9 på löneplan A. Kommittén föreslår att tjänsten som förste biblioteksassistent kvarstår oförändrad och att en tjänst som förste biblioteksbiträde i lönegrad Ae 9 inrättas. Kommittén finner dessutom en högre lönegradsplacering av bibliotekarietjänsten vara motiverad. Tjänsten är för närvarande placerad i lönegrad Ae 23, medan motsvarande tjänster vid jämförliga specialbibliotek är placerade i lönegrad A 27 eller högre. Biblioteket har, som ovan framhållits, fått betjäna ett starkt ökat antal studerande, vilket medför ökade och mer ansvarsfulla uppgifter för bibliotekarien. Kommittén föreslår att tjänsten ändras till en tjänst som förste bibliotekarie i lönegrad Ae 27.

Kommittén föreslår således följande personalorganisation vid socialvetenskapliga biblioteket.

Förste bibliotekarie (Ae 27)

Biblioteksamanuens (regl. bef.g.)

Förste biblioteksassistent (Ae 13)

Förste biblioteksbiträde (Ae 9).

4. Sammanfattning

Kommitténs förslag i fråga om socialhögskolornas personalorganisation för budgetåret 1963/64 kan sammanfattas i följande tabell. I denna översikt har förutsatts att en universitetslektorstjänst vid varje högskola förts över stat i samband med att tjänstens innehavare förordnats som rektor.

Tjänst	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå
Rektor (Bp 1).....	1	1	1	1
Universitetslektor (Ao 27).....	6	5	5	3
Lektor (Ao 25).....	2	1	1	1
Lektor (Ao 23).....	2	1	1	1
Studiekonsulent (Ao 21).....	1	1	1	1
Sekreterare (Ao 21).....	1	1	1	1
Kontorsskrivare (Ao 13).....	1	1	1	1
Kontorist (Ae 9).....	1	1	1	1
Expeditionsvakt (Ae 7).....	1	1	1	1
Kanslibitråde (Ae 7).....	3	1	1	1
Kontorsbiträde (regl. bef.g.).....	2	1	1	—
Förste bibliotekarie (Ae 27).....	1	—	—	—
Biblioteksamanuens (regl. bef. g.)...	1	—	—	—
Förste biblioteksassistent (Ae 13)...	1	—	—	—
Förste biblioteksbiträde (Ae 9).....	1	—	—	—

För budgetåret 1964/65 beräknas tillkomma följande lärarpersonal — utöver tjänster som professor och assistent:

1. Stockholm: universitetslektor i rättsvetenskap, universitetslektor i psykologi, studiekonsulent.

2. Göteborg: universitetslektor i statskunskap, universitetslektor i samhälls- och företagsekonomi, lektor i kommunal förvaltning (Ao 25) samt studiekonsulent.

3. Lund: universitetslektor i statskunskap, universitetslektor i samhälls- och företagsekonomi, lektor i kommunal förvaltning (Ao 25) och studiekonsulent.

4. Umeå: universitetslektor i rättsvetenskap, universitetslektor i psykologi.

KAPITEL 9

Kostnadsberäkningar m. m.

Mot bakgrunden av de synpunkter och förslag, som kommittén framlagt i det föregående, har kommittén beräknat följande medelsbehov för socialhögskolorna budgetåret 1963/64.

Avlöningar

Anslags- och delposter i avlöningsstaten	Socialhögskolan i			
	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	402 000	296 000	292 000	229 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	8 000	5 000	5 000	5 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:				
a. Avlöningar till vissa lärare m. m., <i>förslagsvis</i>	90 000	75 000	73 000	51 000
b. Avlöningar till annan icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ...	150 000	44 000	42 000	35 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	221 000	133 000	131 000	103 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	7 000	4 000	4 000	4 000
6. Huvudmansavgifter, <i>förslagsvis</i> ..	22 000	12 000	14 000	7 000
Summa kronor	900 000	569 000	561 000	434 000

Under anslagsposten till *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, har kommittén beräknat medel dels till representationsbidrag till rektor med 1 800 kronor vid socialhögskolan i Stockholm och med vardera 1 200 kronor vid socialhögskolorna i Göteborg, Lund och Umeå, dels till arvode till ordförande i samarbetsnämnd och antagningsnämnd, dels ock till arvode till ordförande och övriga ledamöter, med undantag av rektor, i styrelserna för socialhögskolorna. Storleken av dessa arvoden torde böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Under delposten till *avlöningar till vissa lärare m. m.* beräknas medel till föreläsningsarvode och examinationsarvode till timlärare. Till timarvoderad lärarpersonal vid socialinstituten utgår för närvarande ersättning för föreläsning med högst 75 kronor, därest undervisning meddelas av lärare, som

avlagt disputationssprov, och eljest med högst 60 kronor, allt för undervisningstimme. För seminarieövning utgår arvode med högst 120 kronor och för övningskurs med högst 100 kronor, allt för dubbeltimme. Vid universiteten utgår för närvarande ersättning för professorsundervisning med högst 100 kronor per undervisningstimme, dock i undantagsfall högst 120 kronor, för lektorsundervisning högst 75 kronor, därest undervisning meddelas av lärare, som avlagt disputationssprov, och eljest med högst 60 kronor, allt för undervisningstimme. Kommittén anser att motsvarande grunder bör tillämpas vid socialhögskolorna och föreslår därför, att ersättning för föreläsning och seminarieövning utgår med högst 100 kronor, dock i undantagsfall högst 120 kronor, per undervisningstimme, och för lektionsundervisning med högst 75 kronor, därest undervisning meddelas av lärare som avlagt disputationssprov, och eljest med högst 60 kronor, allt för undervisningstimme. Undervisning i form av föreläsning och seminarieövning torde — i de fall timarvoderade lärare utnyttjas för undervisning i denna form — i allmänhet bestridas av lärare med docentkompetens. Lektionsundervisning torde i allmänhet bestridas av lärare som avlagt disputationssprov eller licentiatexamen eller i vissa fall av lärare med omfattande praktisk meritering. För lektionsundervisning bör det högre arvodet kunna utgå jämväl till personer som inte avlagt disputationssprov men har andra meriter av särskilt värde för undervisningen, exempelvis till läkare och till tjänstemän och ämbetsmän inom förvaltning och rättskipning. Kommittén finner det svårt att nu bedöma i vilka former timarvoderad lärarpersonal kommer att utnyttjas läsåret 1963/64 och har i beräkningarna utgått från att arvode utgår med i medeltal 75 kronor per undervisningstimme. För kursen i elementär matematik har dock räknats med ett arvode av 60 kronor per undervisningstimme. För undervisningsarvode beräknas för socialhögskolan i Stockholm 78 000 kronor, i Göteborg 67 000 kronor, i Lund 64 000 kronor och i Umeå 44 000 kronor samt för examinationsarvode för socialhögskolan i Stockholm 12 000 kronor, i Göteborg 8 000 kronor, i Lund 9 000 kronor och i Umeå 7 000 kronor.

Under delposten till *avlöningar till annan icke-ordinarie personal* beräknas för tentamensvakter 1 000 kronor vid var och en av högskolorna, för inträdesprov 2 000 kronor vid socialhögskolan i Stockholm och 1 500 kronor vid var och en av högskolorna i Göteborg, Lund och Umeå samt för vikariatsersättningar för socialhögskolan i Stockholm 8 000 kronor, i Göteborg 4 500 kronor, i Lund 4 000 kronor och i Umeå 3 500 kronor.

Under anslagsposten till *huvudmansavgifter* har upptagits medel för de arbetsgivaravgifter läroanstalterna har att erlägga. Dessa avgifter kommer att bortfalla i samband med att läroanstalterna förstatligas, men under budgetåret 1963/64 skall erläggas vissa avgifter som avser tiden före det statliga huvudmannskapet.

Omkostnader

Anslags- och delposter i omkostnadsstaten	För 1962/63 beräknade belopp, kronor				Av kommittén för 1963/64 föreslagna belopp, kronor			
	Socialinstitutet i				Socialhögskolan i			
	Stock- holm	Göte- borg	Lund	Umeå	Stock- holm	Göte- borg	Lund	Umeå
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	1 000	800	800	500	2 500	2 000	2 000	1 500
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	3 000	3 000	4 000	2 500	56 000	41 500	42 000	43 500
3. <i>Expenser, förslagsvis:</i>								
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	—	7 200	8 800	6 000	—	10 000	12 000	9 000
b. Övriga <i>expenser:</i>								
Biblioteket	21 500	7 500	9 000	15 000	45 000	10 000	10 000	9 000
Högskolan i övrigt . . .	43 000	35 500	33 900	27 000	68 500	49 500	53 000	42 000
Summa kronor	68 500	54 000	56 500	51 000	172 000	113 000	119 000	105 000

Det ökade medelsbehovet under anslagsposten till *sjukvård m. m.* be-
tingas av den utökade personalorganisationen.

Under anslagsposten till *reseersättningar* beräknas medel dels till rese-
kostnadsersättning och traktamente enligt allmänna resereglementet för
sammanträden med samarbetsnämnd, antagningsnämnd och högskolans sty-
relse, dels till resekostnadsersättning och traktamente enligt allmänna rese-
reglementet för sådana resor i högskolans angelägenheter som företas av
lärare eller tjänstemän vid högskolan, dels till ersättning för flyttningkost-
nad enligt flyttningstersättningskungörelsen, dels ock till resekostnadsersätt-
ning av traktamente enligt allmänna resereglementet till lärare och delta-
gare i av högskolan anordnade kurser för handledare.

I samband med omläggningen av undervisningen är det angeläget att lä-
rare vid de olika högskolorna får tillfälle till överläggningar i för undervis-
ningen centrala frågor. Studiekonsulenterna måste vidare företa resor till
praktikinstitutioner. Av de föreslagna beloppen avser vid socialhögskolan
i Stockholm 48 000 kronor och vid de andra högskolorna vardera 36 000
kronor resekostnadsersättning och traktamente till lärare och deltagare i
av högskolan anordnade kurser för handledare. Kommittén har räknat med
att högskolan i Stockholm anordnar fyra kurser och de andra högskolorna
vardera tre kurser för handledare och att varje kurs omfattar högst 30
deltagare och pågår i fem dagar.

Under delposterna till *bränsle, lyse och vatten* och till *högskolan i övrigt*
är en höjning av anslagen motiverad med hänsyn till det ökade lokalbeho-
vet och den större personalorganisationen. Flera fasta lärare och ökad

administrativ personal medför bland annat större behov av kontorsmaskiner. Kommittén har förutsatt att kostnaderna för bränsle, lyse och vatten samt för städning och rengöring vid socialhögskolan i Stockholm liksom hittills redovisas å omkostnadsstaten för universitetet i Stockholm.

Den föreslagna höjningen under delposten till *biblioteket* motiveras dels av att en omläggning av undervisningen medför att nya ämnesområden och ämnesgrupper tillkommer, dels av det ökade elevantalet, dels av att priserna på böcker och tidskrifter, liksom på bokbindning, har stigit kraftigt under de senaste åren. Biblioteken vid socialhögskolorna har främst till uppgift att vara kurs- och referensbibliotek, utrustade med handböcker, utredningar, uppslagsverk och tidskrifter samt med ett antal exemplar av kurslitteraturen i de olika läroämnena. Om biblioteken skall kunna fylla denna uppgift är en upprustning ofrånkomlig.

I fråga om socialvetenskapliga biblioteket vill kommittén understryka att detta bibliotek tillgodoser såväl socialinstitutet som huvuddelen av de samhällsvetenskapliga institutionerna vid universitetet i Stockholm. Biblioteket är på en gång kursbibliotek för berörda studerande och forskningsbibliotek för lärare och samhällsvetenskapliga forskare. Biblioteket har fått en speciell inriktning inom samhällsvetenskaperna som knappast har sin motsvarighet ens vid centralbiblioteken. Studentantalet i de aktuella ämnena har ökat med över 30 procent under de två senaste läsåren och uppgick hösten 1961 till 1 499. En fortsatt ökning torde vara att vänta. Då läsesalsutrymmet är begränsat till 58 platser är det angeläget att biblioteket kan medge hemlån av böcker. Det är nödvändigt att biblioteket kan bygga upp ett bokbestånd, som kan svara mot den expanderande undervisningens och forskningens behov. Styrelsen för socialinstitutet i Stockholm har i tidigare anslagsframställningar framhållit, att ett bokinköpsanslag på 40 000 kronor är erforderligt för att kunna tillgodose den ökande efterfrågan på boklån. Kommittén finner en sådan ökning väl motiverad och har med hänsyn till de växande behoven och de höjda bokpriserna beräknat ett anslag på 45 000 kronor för budgetåret 1963/64.

Inredning och utrustning av nya lokaler

Till inredning och utrustning av nya lokaler har för budgetåret 1962/63 anvisats 12 000 kronor till sydsvenska socialinstitutet och 25 000 kronor till socialinstitutet i Umeå. Den av kommittén föreslagna omläggningen av utbildningen och utbyggnaden av utbildningskapaciteten medför, som framgår närmare av ett följande avsnitt i detta kapitel, ökat lokalbehov vid läroanstalterna. Med hänsyn till att lokalfrågorna vid tidpunkten för detta betänkandes justering inte blivit definitivt lösta, finner kommittén det svårt att nu bedöma medelsbehovet under ifrågavarande anslag. Kommittén har beräknat medel för inredning och utrustning av erforderliga tjänsterum och

dessutom uppfört ett beräknat belopp för inredning och utrustning av undervisningslokaler. Kommittén föreslår att för socialhögskolorna för budgetåret 1963/64 beräknas under åttonde huvudtitelns reservationsanslag *Inredning och utrustning av nya lokaler vid universitet och högskolor m. m.* ett anslag av 120 000 kronor, varav 35 000 kronor avser socialhögskolan i Stockholm, 30 000 kronor socialhögskolan i Göteborg, 25 000 kronor socialhögskolan i Lund och 30 000 kronor socialhögskolan i Umeå.

Utrustningen bör genomföras i samråd med utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Vid socialhögskolorna bör tillämpas samma utrustningsnormer som vid andra högre läroanstalter.

Gemensamt för universitet och högskolor

Under åttonde huvudtiteln är under rubriken *Gemensamt för universitet och högskolor* uppförda dels förslagsanslag till ersättning åt vissa opponenter vid disputationer och till ersättning åt sakkunniga i befodringsärenden, dels reservationsanslag till resestipendier åt lärare m. fl., till gästföreläsningar och till extra utgifter vid universitet och högskolor. Kommittén anser att socialhögskolorna bör få del i dessa anslag.

Kommittén finner det svårt att redan nu bedöma medelsbehovet för socialhögskolorna under ifrågavarande anslag. I avvaktan på närmare erfarenheter av kostnaderna bör anslagen uppföras med formella belopp. Kommittén föreslår att för budgetåret 1963/64 beräknas följande belopp, nämligen till *resestipendier åt lärare m. fl.* 4 000 kronor, till *gästföreläsningar* 4 000 kronor, varav under respektive anslag 1 000 kronor vid var och en av högskolorna, och till *extra utgifter vid universitet och högskolor* 20 000 kronor, varav 5 000 kronor vid var och en av högskolorna.

Sammanfattning av kostnadsberäkningarna

Anslag	Statsbidrag för 1962/63, kronor				Av kommittén för 1963/64 föreslagna belopp, kronor			
	Socialinstitutet i				Socialhögskolan i			
	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå
Avlöningar					900 000	569 000	561 000	434 000
Omkostnader					172 000	113 000	119 000	105 000
Inredning och utrustning av nya lokaler. Gemensamt för universitet och högskolor .	546 000	374 000	351 000	247 000	35 000	30 000	25 000	30 000
					7 000	7 000	7 000	7 000
Summa kronor	546 000	374 000	351 000	247 000	1 114 000	719 000	712 000	576 000

De kommunala bidragen till socialinstitutets verksamhet kan för budgetåret 1962/63 beräknas uppgå till sammanlagt omkring 180 000 kronor. Kom-

mittén har i kap. 7 föreslagit statligt huvudmannaskap för socialhögskolorna från och med den 1 juli 1963, varvid de kommunala bidragen bortfaller. Institutet disponerar inga donationsfonder för verksamheten. Detta innebär att staten från och med budgetåret 1963/64 svarar för hela kostnaden för socialhögskolorna. Statens kostnader skulle vid bifall till kommitténs förslag öka från 1 518 000 kronor budgetåret 1962/63 till 3 121 000 kronor budgetåret 1963/64.

Beräknad kostnadsutveckling

Kommittén har sökt beräkna statsverkets kostnader för socialhögskolorna för ett antal år framåt. Beräkningarna redovisas i följande tabell.

Anslag	Budgetår			
	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67
Avlöningar.....	2 464 000	3 118 000	3 465 000	3 790 000
Omkostnader.....	509 000	525 000	570 000	615 000
Inredning och utrustning av nya lokaler.....	120 000	40 000	40 000	40 000
Gemensamt för universitet och högskolor.....	28 000	50 000	50 000	60 000
Summa kronor	3 121 000	3 733 000	4 125 000	4 505 000

De beräkningar som kommittén utfört rörande driftkostnaden per studerande vid socialhögskolorna visar, att kostnaden torde komma att ligga på ungefär samma nivå som vid jämförlig utbildning vid universitet och högskolor. Beräkningarna framgår av följande tabell.

Budgetår	Antal närvarande studerande	Driftkostnad per studerande
1963/64	1 250	2 300
1964/65	1 400	2 600
1965/66	1 550	2 600
1966/67	1 750	2 520

Som jämförelse kan nämnas, att 1955 års universitetsutredning i sitt sjätte betänkande, Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle (SOU 1959: 45), beräknade följande normalbelopp per studerande vid de olika fakulteterna och högskolorna:

Teologisk fakultet	2 500
Juridisk fakultet	2 000
Humanistisk fakultet	2 400
Matematisk-naturvetenskaplig fakultet	7 200
Medicinsk fakultet	9 800
Handelshögskola	2 400

Det bör framhållas, dels att universitetsutredningens beräkningar grundar sig på löneläget år 1959, medan kommitténs beräkningar rörande sociomutbildningen utgår från 1963 års löner, dels att innehavarna av de föreslagna professorstjänsterna även har att fullgöra undervisning vid universitet.

Kurser för fortsatt utbildning av befattningshavare i kommunal och social tjänst

Under riksstatens åttonde huvudtitel är för budgetåret 1962/63 uppfört ett reservationsanslag av 42 000 kronor till kurser för fortsatt utbildning av befattningshavare i kommunal och social tjänst. Ur anslaget bestrides kostnader för anordnande av mentalhygienisk kurs vid socialinstitutet i Stockholm samt för vissa kortare fortbildningskurser m. m.

Kommittén har i kap. 5 förordat en vidgad fortbildningsverksamhet vid socialhögskolorna. Kommittén har skisserat vissa riktlinjer för denna verksamhet och anfört, att det bör ankomma på samarbetsnämnden att framlägga utarbetade förslag rörande fortbildningsverksamheten. Det är svårt att nu bedöma medelsbehovet under ifrågavarande anslag, men i avvaktan på nämnda förslag och med hänsyn till förefintlig reservation (vid utgången av juni 1962 i runt tal 54 000 kronor) torde anslaget för budgetåret 1963/64 kunna uppföras med samma belopp som innevarande budgetår. Kommittén föreslår därför att till *kurser för fortsatt utbildning av befattningshavare i kommunal och social tjänst* anvisas ett reservationsanslag av 42 000 kronor.

I detta kapitel beröres även några speciella spörsmål i samband med omläggningen av utbildningen, nämligen lokalfrågor och studiesociala frågor.

Lokalfrågor

Den av kommittén föreslagna omläggningen av utbildningen och utbyggnaden av utbildningskapaciteten medför ökat lokalbehov och kan nödvändiggöra vissa förändringar inom befintliga lokaler. Kommittén har haft överläggningar med byggnadsstyrelsen rörande socialhögskolornas lokalfrågor. När det gäller socialhögskolorna i Lund och Umeå kan lokalfrågorna anses ha fått en tillfredsställande lösning, medan någon definitiv lösning för socialhögskolorna i Stockholm och Göteborg inte uppnåtts vid tidpunkten för detta betänkandes justering. Byggnadsstyrelsen undersöker i samråd med berörda läroanstalter olika alternativ och räknar med att kunna uppnå lösningar även i dessa fall.

Kommittén lämnar i det följande en översiktlig redogörelse för lokalsituationen vid de olika högskolorna.

Stockholm

Socialinstitutet i Stockholm har lokaler i fastigheten Odengatan 61. Enligt en särskild överenskommelse, ingången 1931 mellan Stockholms högskola och Centralförbundet för socialt arbete, tillhör fastigheten Stockholms universitet (högskola), men med villkor att socialinstitutet disponerar bottenvåningen för undervisning m. m. och mellanvåningen för bibliotek. Övervåningen disponeras av universitetet (högskolan). Källarvåningen, som inte är nämnd i överenskommelsen, disponeras främst av socialinstitutets elevkår.

Lokalerna är otillräckliga redan vid nuvarande organisation. I samband med omläggningen tillkommer behov av omkring åtta tjänsterum och minst två undervisningssalar. Härjämte är en särskild skrivsal högst önskvärd. Följande år erfordras ytterligare omkring sex tjänsterum. Hela lokalbehovet hösten 1963 kan beräknas till omkring 350 m² för tjänsterum för lärare och administrativ personal samt omkring 350 m² för undervisning. Härtill kommer behov av föreläsningssal med omkring 150 platser och skrivsal samt utrymme för arkiv och förråd samt för elevkåren. Även biblioteket behöver ökat lokalutrymme. Med tanke på de betydande svårigheterna att förhyra undervisnings- och skrivlokaler är det önskvärt att högskolan kan disponera egna lokaler för detta ändamål.

Kommittén anser att socialhögskolans lokalfråga på längre sikt bör lösas i samband med lokalfrågan för universitetet. Härigenom kan undervisningslokaler utnyttjas mera rationellt. I planeringen för universitetets förflyttning till Frescatiområdet på Norra Djurgården är även socialhögskolan medräknad. En utflyttning till detta område torde emellertid bli aktuell tidigast år 1967, varför en provisorisk lösning av högskolans lokalfråga måste uppnås.

En tillfredsställande provisorium skulle erhållas om fastigheten Odengatan 61 i sin helhet kunde disponeras för socialhögskolans behov. I övervåningen finns nu ett tiotal tjänsterum och två seminarierum. Socialhögskolan skulle i detta hus kunna inrymma hela sin verksamhet, utom skrivsal. Biblioteket, som nu är trångbott, kan knappast beredas ökat utrymme inom fastigheten. Denna lösning förutsätter att nationalekonomiska institutionen vid universitetet i Stockholm erhåller andra lokaler.

Ett alternativ som aktualiserats vid tidpunkten för betänkandets justering är att tillgodose universitetets och socialhögskolans tillfälliga lokalbehov genom permanenta nybyggnader av sådan utformning att de utan eller med ett minimum av ändringar kan nyttiggöras som kontorslokaler efter utflyttningen till Frescati. Byggnadsstyrelsen undersöker möjligheten att uppföra ett kontorshus i kvarteret Mimer i Vasastaden. Under förutsättning att socialhögskolan i detta hus kan disponera erforderlig lokal yta, synes även detta alternativ erbjuda en god lösning.

Göteborg

Socialinstitutet i Göteborg förhyr lokaler i fastigheten Ekmansgatan 3. Hela fastigheten disponeras av socialinstitutet. Den inrymmer tjänsterum för lärare och administrativ personal, tre undervisningssalar samt utrymme för arkiv, förråd, bibliotek och elevkår. Institutet måste därutöver förhyra undervisningssalar, vilket bereder betydande svårigheter redan vid nuvarande organisation.

I samband med omläggningen tillkommer behov av omkring åtta tjänsterum och minst tre undervisningssalar. Härjämte är en särskild skrivsal högst önskvärd. Följande år erfordras ytterligare omkring sex tjänsterum. Hela lokalbehovet hösten 1963 kan beräknas till omkring 250 m² för lärare och administrativ personal samt omkring 250 m² för undervisning. Härtill kommer behov av föreläsningssal med omkring 125 platser och skrivsal samt utrymme för bibliotek, arkiv och förråd samt för elevkåren.

Socialhögskolans lokalfråga bör på längre sikt helst lösas i samband med universitetets nybyggnadsprogram för humanistisk fakultet. Härvid kan vissa undervisningslokaler, biblioteksutrymmen m. m. nyttjas gemensamt och för lärarna blir en nära kontakt med universitetet av värde. Det är av vikt att dessa planer kan realiseras inom en nära framtid. Under mellantiden synes en förhyrning av lokaler vara den enda vägen att lösa högskolans lokalfråga.

Lund

Sydsvenska socialinstitutet förhyr lokaler i fastigheten Kiliansgatan 9. Hela fastigheten disponeras av socialinstitutet. Den inrymmer tjänsterum för lärare och administrativ personal, tre undervisningssalar samt utrymme för arkiv, förråd, bibliotek och elevkår.

I samband med omläggningen tillkommer behov av lokaler i ungefär samma omfattning som vid socialhögskolan i Göteborg.

En långsiktig lösning i samband med universitetet torde ligga relativt långt fram i tiden, sannolikt först under 1970-talet. Högskolans lokalfråga för de närmaste åren kommer emellertid att få en tillfredsställande lösning genom förhyrning av lokaler i en administrationsbyggnad som är under uppförande i närheten av socialinstitutets nuvarande lokaler. Denna byggnad, som beräknas bli färdig första halvåret 1963, tillhör Malmöhus läns allmänna sjukhus. Socialhögskolan kan i denna byggnad förhyra två våningar om vardera omkring 240 m². Högskolan torde härigenom få erforderligt utrymme för tjänsterum och undervisningssalar, dock inte föreläsningssal och skrivsal. De nuvarande lokalerna kommer främst att disponeras för bibliotek, tjänsterum, arkiv och förråd samt för elevkåren.

Umeå

Socialinstitutet i Umeå förhyr lokaler i fastigheten Storgatan 34 A. Hela fastigheten disponeras av socialinstitutet. Den inrymmer tjänsterum för lärare och administrativ personal, fyra undervisningssalar samt utrymme för arkiv, förråd, bibliotek och elevkår.

I samband med omläggningen tillkommer behov av omkring sex tjänsterum. Följande år erfordras ytterligare omkring tre tjänsterum. Ytterligare undervisningssalar torde däremot inte erfordras under de närmaste åren. Erforderliga tjänsterum för lärare och administrativ personal kan inte beredas inom fastigheten. De kommunala myndigheterna i Umeå har i samband med kommitténs överläggningar rörande institutets upprättande förklarat, att tjänsterum kan beredas i en intilliggande administrationsbyggnad. Härigenom kan högskolans lokalbehov tillgodoses för lång tid framåt. Socialhögskolans lokalfråga bör emellertid prövas i samband med frågan om utbyggnaden av den högre utbildningen och forskningen i Umeå. Om en samhällsvetenskaplig fakultet upprättas i Umeå talar flera skäl för att fakultetens och socialhögskolans lokalfråga löses i ett sammanhang.

Studiesociala åtgärder

Studerande vid socialinstitutet erhåller studiebidrag och stipendier samt olika former av lån enligt de regler som gäller vid universitet och högskolor.

En översyn av de studiesociala åtgärderna på den högre utbildningens område pågår genom studiesociala kommittén. Med anledning härav har socionomutbildningskommittén inte funnit anledning att för sin del uppta de studiesociala frågorna till behandling. Kommittén förutsätter att en förlängning av socionomutbildningen medför en utsträckning av tiden för innehav av naturastipendium.

Mot bakgrunden av de i kap. 5 framlagda förslagen rörande socionoms rätt att avlägga filosofie licentiatexamen föreslår kommittén, att socionom kan anvisas medel ur åttonde huvudtitelns reservationsanslag *Främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet m. m. och Stipendier till främjande av högre vetenskapliga studier*. För budgetåret 1963/64 beräknas emellertid inga medel under dessa anslag för socialhögskolorna.

KAPITEL 10

Sammanfattning

Socionomutbildningskommittén har tre huvuduppgifter: att framlägga förslag om ökning av utbildningskapaciteten, att utreda frågan om den framtida socionomutbildningens uppgifter och innehåll samt att utreda frågan om socialinstitutens organisatoriska ställning.

Kommittén har i skrivelse den 28 september 1960 framlagt förslag till åtgärder i syfte att öka utbildningskapaciteten vid de befintliga instituten. I skrivelsen föreslogs en ökning av elevintagningen vid instituten i Göteborg och Lund med sammanlagt 30 studerande per år från och med läsåret 1961/62. Kungl. Maj:t framlade förslag i enlighet härmed för 1961 års riksdag, som biföll förslaget.

Kommittén har vidare i ett den 31 maj 1961 dagtecknat betänkande (stencilerat) framlagt förslag om upprättande av ett fjärde socialinstitut, förlagt till Umeå. I betänkandet föreslogs att nämnda institut skulle inrättas från och med läsåret 1962/63 och omfatta högst 70 studerande på sociala och teoretiska linjerna. Kungl. Maj:t framlade ifrågavarande förslag för 1962 års riksdag, som biföll detsamma.

I förevarande betänkande, varmed kommitténs uppdrag har slutförts, framläggs förslag om en fortsatt ökning av utbildningskapaciteten samt en betydande kvalitativ förbättring av såväl den teoretiska som den praktiska utbildningen.

Socionomernas arbetsmarknad

Arbetsmarknadsstyrelsen företog under år 1959 en undersökning rörande behovet av socionomutbildad arbetskraft. I denna undersökning, som är offentliggjord i serien Arbetsmarknadsinformation (serie S, nr 6/1959), konstateras att det råder en besvärande brist på socionomer. Efter en genomgång av de olika socionomyrkena har i undersökningen dragits den slutsatsen, att — med dåvarande tendenser på efterfrågesidan — den årliga examinationen under 1960-talet borde öka till cirka 330, medan examinationen under 1950-talet utgjorde i genomsnitt 240 per år. I undersökningen betonas att denna framtidsbedömning utgör ett minimalalternativ. Sannolika skäl talar för att arbetsmarknaden utan större svårighet skulle absorbera en examination av 400 per år. En examination av 330 förutsätter att antalet

årligen antagna elever höjs till 375 om året, och en examination av 400 en antagning av omkring 450 per år.

Kommittén pekar på svårigheten att ställa en någorlunda säker prognos rörande det framtida behovet av socionomutbildad arbetskraft, eftersom de förutsättningar i fråga om samhällsåtgärder, yrkesverksamhetsgrad, elevtillströmning o. s. v., som prognoserna bygger på kan ändras under årens lopp. Kommitténs förslag har därför i hög grad måst baseras på en allmän bedömning av den framtida utvecklingen.

Kommittén framhåller att särskilt utvecklingen under de senaste åren tyder på att undersökningen i vissa avseenden har underskattat socionombehovet. En rad omständigheter som talar för ökat behov av socionomer anföres, bland annat den inom socialvården pågående förskjutningen mot förebyggande åtgärder och utbyggnaden av rehabiliteringsverksamheten, kommunernas vidgade arbetsuppgifter och växande ekonomiska engagemang samt den pågående upprustningen inom vårdområdena. Kommittén har kommit till den uppfattningen att behovet av socionomer under 1960-talet kommer att ligga högre än det sistnämnda alternativet i undersökningen. Bristen på socionomer har skärpts under de senaste åren. Det är därför nödvändigt att ytterligare öka utbildningskapaciteten vid socialinstituten och med hänsyn till arbetsmarknadens behov bör denna ökning ske snarast. Kommittén föreslår att elevintagningen ökas från högst 380 studerande läsåret 1962/63 till högst 480 studerande läsåret 1963/64. Denna ökning bör ske vid de befintliga instituten. Kommitténs förslag rörande utbildningskapaciteten läsåret 1963/64 framgår av följande tabell, som även anger den årliga intagningen av studerande läsåren 1961/62—1962/63.

Lärosäte	Läsår			
	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
Stockholm	130	130	130	150
Göteborg.....	65	80	80	120
Lund	70	85	100	120
Umeå.....	—	—	70	90
Summa	265	295	380	480

Kommittén bedömer det som sannolikt att en ytterligare ökning av utbildningskapaciteten kan bli aktuell i framtiden.

Socialhögskolornas uppgifter

De principiella riktlinjerna för socionomutbildningen har inte förändrats sedan 1945 års beslut, även om betydande ändringar eller förskjutningar i utbildningsplanerna har ägt rum.

Utbildningen har under de gångna åren i stort sett visat sig motsvara sitt

syfte att lämna högskolemässig teoretisk och praktisk utbildning för blivande tjänstemän inom kommunernas sociala och kamerala förvaltning, inom landstingskommunal förvaltning och sjukvårdsadministration, inom statlig och enskild socialvård samt inom näringslivets personaltjänst. Å andra sidan måste konstateras, att utbildningen i vissa avseenden inte helt motsvarat arbetsmarknadens krav. Utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad ställer krav på ökade kunskaper och färdigheter.

Det växande behovet av väl utbildad arbetskraft och det allmänna kravet på bättre utbildning nödvändiggör en omläggning av den nuvarande socionomutbildningen.

Kommittén vill betrakta socialinstituten som fackhögskolor med uppgift att lämna vetenskaplig *undervisning* och främja samhällsvetenskaplig *forskning*. Socionomutbildningens högskolekaraktär blir i framtiden mera markerad. Med hänsyn till de utbildningsuppgifter läroanstalterna har att fylla och den allmänna uppläggningsen av utbildningen bör de i framtiden benämnas *socialhögskolor*. Deras uppgift bör vara att lämna undervisning åt dem som avser att ägna sig åt sociala, administrativa och ekonomiska uppgifter i statlig, kommunal och enskild tjänst.

Även om kommittén inte har i uppdrag att utreda frågan om *den sociala och samhällsvetenskapliga forskningens organisation* i allmänhet har kommittén funnit lämpligt att vid fullgörandet av sitt uppdrag ingå på vissa härmed sammanhängande spörsmål.

Behovet av samhällsvetenskaplig forskning har framhållits i åtskilliga sammanhang, bland annat i vid 1962 års riksdag väckta motioner. Enligt kommitténs mening kan det inte råda delade meningar om att en effektiv och väl samordnad forskning är av stor vikt. Denna forskning är av betydande värde för det praktiska sociala och kommunala arbetet. Dessutom är det nödvändigt att undervisningen får stöd och stimulans av forskning. Ett påtagligt problem vid undervisningen har varit att många betydelsefulla områden och viktiga problem inte blivit föremål för vetenskapliga undersökningar. Om det finns personer med uppgift att bedriva forskning, finns det också större förutsättningar att få fram flera och bättre läroböcker. Slutligen är forskning av betydelse för lärarekrytering och lärarutbildning.

Kommittén har mot denna bakgrund kommit till uppfattningen att förutsättningar nu måste skapas för en utveckling av den samhällsvetenskapliga forskningen på de områden som äger särskild aktualitet för socialhögskolorna. De områden som från socialhögskolornas synpunkt är särskilt angelägna är i första hand kommunal ekonomi, socialrätt, kommunalrätt, socialpolitik, förvaltningskunskap och tillämpad psykologi. Kommittén föreslår att professorstjänster inrättas vid socialhögskolorna och att innehavarna av dessa tjänster skall fullgöra hälften av sin undervisningsskyldighet vid universiteten. Frågan om en intensifierad och planmässig social forskning kommer att närmare övervägas av socialpolitiska kommittén. Socio-

nomutbildningskommitténs förslag är emellertid av den karaktären att de redan nu kan föranleda statsmakternas beslut.

Utbildningens innehåll

Av olika utredningar och framställningar om socionomernas arbetsmarknad och arbetsförhållanden framgår, att den teoretiska och praktiska utbildningen allmänt anses böra förstärkas, varvid fördjupade kunskaper särskilt krävs inom de ekonomiska och juridiska områdena för den kommunal-ekonomiskt och administrativt inriktade och inom de psykologiska och juridiska områdena för den socialt inriktade, att en bred allmänorientering betraktas som värdefull och nödvändig samt att behovet av specialisering och fördjupning av utbildningen ökar.

Kommittén ansluter sig till dessa synpunkter och har försökt att beakta och mot varandra avväga de olika önskemålen genom att föreslå följande huvudlinjer för den framtida socionomutbildningen:

1. Tiden för den teoretiska utbildningen ökas och den praktiska utbildningen effektiveras.

2. Kraven på allmänorientering tillgodoses genom en för alla gemensam grundkurs, där studierna inom varje ämnesområde har en brett orienterande karaktär.

3. Specialiseringen främjas genom att utbildningen närmare anpassas efter arbetsmarknadens krav med flera alternativa linjer inom varje examensämne.

Socionomexamen kan nu avläggas å social, socialkommunal (i Stockholm förvaltningslinje) eller teoretisk linje. Kommittén har funnit att skälen mot en *linjedifferentiering* av utbildningen är mycket starka. De gemensamma grundelementen i utbildningen är så framträdande att det är möjligt och lämpligt att hålla samman utbildningen i början av studiegången, medan differentieringen uppskjuts till ett senare skede av studierna och då blir mindre bunden än vad som hittills varit fallet. Kommittén föreslår att samtliga studerande under första läsåret genomgår en samhällsvetenskaplig grundkurs och att de därefter kan differentiera de teoretiska och praktiska studierna och välja en lämplig ämneskombination.

Kommittén har vid sin prövning av frågan om *nivådifferentiering* av utbildningen kommit till den slutsatsen att utbildningen liksom hittills bör inriktas på en enda självständig examen. Frågan om högre utbildning och forskning beröres i nästa avsnitt.

Normalstudietiden vid socialinstitutet är nu 2½ läsår, varav cirka 17 månaders teoretiska studier och 8—10 månaders studiepraktik. Härtill kommer ett års förpraktik. Kommittén anser att en förlängning av studietiden vid socialhögskolorna är nödvändig om en kvalitativ förbättring av utbildningen skall kunna uppnås. Kommittén föreslår en sammanlagd utbild-

ningstid av 3½ läsår, varav 2½ läsårs teoretiska studier (fem terminer) och ett års studiepraktik. Därvid bör emellertid beaktas att kommittén samtidigt föreslår att förpraktiken avskaffas.

Kommitténs förslag till *studiegång* framgår av följande tabell.

Första terminen	Grundkurs
Andra »	Grundkurs
Tredje »	Studiepraktik eller betygsstudier
Fjärde »	Betygsstudier eller studiepraktik
Femte »	Betygsstudier eller studiepraktik
Sjätte »	Studiepraktik eller betygsstudier
Sjunde »	Betygsstudier

Grundkursen, som syftar till att lämna en bred samhällsvetenskaplig orientering som grund för fördjupade och differentierade studier, omfattar följande delkurser: rättskunskap, statskunskap, statistik, sociologi, samhällsekonomi, socialpolitik och praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering.

Kommittén har sökt att begränsa antalet *examensämnen*, att betona metodaspekten och att ge möjlighet till specialisering inom ämnena. Kunskapsfordringarna för ett betyg omfattar dels en allmän kurs, som främst behandlar ämnets metodfrågor, dels en av flera alternativkurser i ämnet. Genom denna uppläggning kan alla studerande få handledning i respektive ämnes vetenskapliga metodik och har dessutom möjlighet att koncentrera studierna till den del av ämnet som är mest lämplig med hänsyn till yrkesinriktningen.

Kommittén föreslår följande examensämnen (alternativkurserna anges inom parentes):

statskunskap (allmän förvaltning; social förvaltning)

rättsvetenskap (kommunalrätt med civilrätt; socialrätt)

samhälls- och företagsekonomi (kommunal ekonomi; företagsekonomi; socialpolitik)

sociologi (arbetssociologi; social desorganisation; grupp-sociologi)

psykologi (allmän psykologi; socialvårds-metodik)

Högst en betygsenhet kan förvärfvas genom en kombination av två alternativkurser ur skilda examensämnen.

Dessutom föreslås en kurs i socialmedicin.

Studiepraktiken utgör en viktig del av socionomutbildningen. Genom praktiken får den studerande lära sig att tillämpa teoretiska kunskaper, får vana vid det löpande arbetet inom administration och socialvård samt öka kunskaper om samarbetet mellan olika organ och kontakt med allmänheten.

Kommittén har ingående diskuterat frågan om praktikens sammansättning och plats i studiegången. Mer än hälften av praktiken fullgöres nu som förpraktik. Kommittén anser att förpraktiken visserligen kan vara av värde, men att den i allmänhet inte fyller de krav på orientering, erfarenhet och kunskap som man bör kunna ställa. Kravet på förpraktik bör därför avskaffas och hela praktiken förläggas till studietiden. Härigenom kan de teoretiska och praktiska momenten i utbildningen stödja och komplettera varandra.

Kommittén föreslår ett års studiepraktik, fördelad på två fem-månadersperioder, förlagda till terminerna, och en två-månadersperiod, förlagd till sommaren.

Studiepraktiken betraktas som utbildning. Detta förutsätter stort intresse och vilja att göra insatser hos de personer och institutioner som skall medverka. En förbättrad studiepraktik är möjlig endast om tillräckligt många lämpliga praktikplatser kan anskaffas.

Kommittén anser det skäligt att handledarna tillerkänns särskilt arvode för handledningsuppgiften. Frågan om utformningen av dessa arvoden bör närmare övervägas. Kommittén anser vidare att det är rimligt och naturligt att praktikanterna får ersättning under praktiktiden och att beloppen standardiseras så att praktikanter på samma nivå får liknande belopp. Frågan bör lösas genom förhandlingar mellan berörda parter.

Kommittén finner det angeläget att försök med särskilda *undervisningscentra*, d. v. s. institutioner som samtidigt mottar ett större antal studerande för praktisk utbildning, kommer till stånd. Socialhögskolorna bör undersöka förutsättningarna för att anordna sådana centra.

Kommittén finner det lämpligt att socialhögskolorna liksom hittills svarar för anvisning av praktikplatser. Genom att högskolorna har ansvaret för denna uppgift markeras studiepraktikens framträdande roll i utbildningen.

Socialhögskolorna måste utvidga kursverksamheten för handledare. Kommittén har beräknat medel för anordnande av ett antal handledarkurser vid varje högskola.

Kommittén föreslår att *socionomexamen* kan avläggas av den som dels genomgått godkänd grundkurs, dels förvärvat minst fyra betygsenheter i examensämnena, varav minst två betygsenheter i ett dylikt ämne, dels ock fullgjort godkänd studiepraktik. För studerande som inte fullgör studiepraktik krävs minst sex betygsenheter i examensämnena, varav minst två betygsenheter i vart och ett av två sådana ämnen.

Studietiden för betygsgraden Godkänd föreslås omfatta en halv till två tredjedels termin. Om hänsyn tas till föregående studier i grundkurs torde studietiden för en betygsenhet i stort sett motsvara en termin. För högre betyg beräknas en termin per betygsenhet.

Särskilda utbildningsfrågor

Socialhögskolorna bör även i fortsättningen ha rätt att anta studerande till *partiell utbildning*. För sökande till sådan utbildning bör gälla samma inträdesvillkor som för övriga studerande. De studerande bör dock ha rätt att påbörja betygsstudier sedan endast en del av grundkursen inhämtats.

Kommittén har övervägt frågan om *tillgodoräknande av tentamina* mellan socialhögskola och universitet. När det gäller filosofie licentiatexamen föreslår kommittén att behörighet att avlägga nämnda examen skall tillkomma den som jämte socionomexamen förvärvat tre betygsenheter i ett ämne för filosofie kandidat-, filosofie magister- eller politices magisterexamen. Då en socionom i allmänhet förvärvat minst två betyg i ifrågasvarande ämne vid socialhögskola, innebär förslaget omkring en termins universitetsstudier innan licentiatstudier kan påbörjas. För socionomer enligt äldre studieordning bör fordras viss komplettering vid socialhögskola enligt den nya studieordningen.

Kommittén anser det knappast möjligt och lämpligt att få socionomexamen tillgodoräknad som viss del av akademisk examen på grundnivå. I de enskilda fallen torde det dock inte möta större svårigheter att med måttliga kompletteringar skriva över betyg från socialhögskola till universitet och vice versa.

Den fortgående utvecklingen på socionomernas arbetsmarknad ökar behovet av kompletterande utbildning. Det är därför nödvändigt att bygga ut *fortbildningsverksamheten* för socionomer. Fortbildningen kommer under huvuddelen av 1960-talet att bygga på den hittillsvarande studieordningen.

Enligt kommitténs mening bör den mentalhygieniska kursen fortsätta med ungefär nuvarande form och uppläggning och det torde dessutom finnas behov av kurser i exempelvis personaladministration, samhällsplanering, civilrätt och kommunal ekonomi. Det bör ankomma på socialhögskolorna att framlägga förslag rörande fortbildningsverksamheten.

Kommittén finner det naturligt att socialhögskolorna samarbetar med kommunförbunden och Kommunskolan i fråga om fortbildningsverksamheten.

Inträdesvillkor

Inträdesvillkoren har i sin nuvarande utformning fungerat tillfredsställande. Vid urval av sökande tas hänsyn till dels studieförmåga och teoretisk skolning, dels praktisk lämplighet och erfarenhet. För inträde fordras avlagd studentexamen eller godkänt inträdesprov omfattande studentkunskaper i svensk skrivning, modern historia, samhällskunskap och ekonomisk

geografi (alternativt engelska) samt ett referat av en föreläsning. Studenter med genomsnittsbetyg under Ba har under senare år hänvisats till inträdesprov.

Vissa undersökningar rörande studieresultaten visar att studenter antagna utan inträdesprov, d. v. s. med ett genomsnittsbetyg av lägst Ba, och icke-studenter, vilka samtliga antagits efter prov, når i stort sett samma resultat, medan studenter antagna efter prov, når sämre resultat.

Kommittén har inte funnit anledning att föreslå någon genomgripande ändring av inträdesvillkoren i fråga om teoretisk skolning. Det är angeläget att bevara möjligheten för personer utan studentexamen att få tillträde till socionomutbildningen. För inträde bör — utöver god allmän bakgrund — fordras att sökande vid särskilt inträdesprov styrker kunskaper motsvarande fordringarna enligt studentexamen i svensk skrivning, engelska, modern historia, samhällskunskap och ekonomisk geografi. Förslaget innebär ökade krav på kunskaper i främmande språk. När särskilda skäl föreligger bör dispens lämnas från kravet på språkkunskaper. Som tidigare anförts föreslår kommittén att kravet på förpraktik avskaffas.

Då det även i fortsättningen är nödvändigt att begränsa intagningen föreslår kommittén följande system för urval av sökande. För sökande med studentexamen beräknas poäng enligt studentbetyg och för övriga sökande enligt betyg i inträdesprovet. Fördelningen mellan de båda grupperna sker efter avslutat inträdesprov. En för socialhögskolorna gemensam antagningsnämnd skall för varje år fastställa vilken totalpoäng som berättigar sökande ur båda grupperna att vinna inträde vid högskolan.

Studerande antas av antagningsnämnden. Kommittén föreslår vidare bland annat att nuvarande åldersgränser för inträde avskaffas och att tilläggspoäng ges för vissa kunskapsmeriter m. m. De nya inträdesvillkoren tillämpas från och med läsåret 1965/66; förpraktikkravet avskaffas dock redan från och med läsåret 1963/64.

Socialhögskolornas organisation

Socialinstitutet är för närvarande fristående stiftelser under ledning av var sin styrelse. Ordförande och vissa ledamöter i denna styrelse förordnas av Kungl. Maj:t, övriga ledamöter utses av olika städer, landsting och sammanslutningar. Styrelsen har en vittgående självbestämmanderätt med avseende på medelsförvaltning, administration och undervisningens ordnande. Verksamheten finansieras genom statsbidrag och kommunala anslag. Staten svarar numera för närmare 90 procent av kostnaderna.

Kommittén utgår från att socionomutbildning skall meddelas vid från universitetet fristående läroanstalter, socialhögskolor. Kommittén föreslår ett statligt huvudmannaskap för socialhögskolorna från och med 1 juli

1963. Socionomutbildningen bör — i likhet med annan högre utbildning — vara en uppgift som staten tar ansvaret för.

Varje socialhögskola föreslås stå under ledning av en styrelse. I övrigt handhas högskolans angelägenheter av lärarråd och rektor. För socialhögskolorna gemensamt inrättas en samarbetsnämnd. Denna organisation torde tillgodose önskemålen om kontakt och samarbete mellan högskolorna och arbetsmarknaden och mellan annan högre undervisning och forskning. Kommittén anser det inte föreligga något behov av särskild tillsynsmyndighet för socialhögskolorna.

Styrelsen, som förordnas av Kungl. Maj:t, föreslås bestå av högst tio ledamöter och innefatta representanter för statliga myndigheter, kommunförbunden, arbetsmarknadsorganisationerna, universitetet på orten jämte de kommunala myndigheterna på orten. Samarbetsnämnden föreslås bestå av en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t, samt av rektorerna vid högskolorna. Nämndens uppgift bör vara att verka för en samordning av högskolornas verksamhet.

Personalorganisation

Antalet fasta lärartjänster vid socialinstituten är för närvarande lågt. Undervisningen bestrides i hög grad av timarvoderad lärarpersonal. Den personella och materiella upprustning som har skett och sker vid universitet och högskolor har inte berört socialinstituten. I samband med genomförandet av en omläggning av utbildningen och en förstärkning av utbildningskapaciteten blir en betydande upprustning av resurserna nödvändig.

Kommittén föreslår att följande *lärartjänster* skall finnas vid socialhögskolorna, nämligen universitetslektor och lektor samt i vissa ämnen professor jämte assistent. För tillsyn av praktikens uppläggning och genomförande skall dessutom finnas studiekonsulenter.

Undervisningen vid socialhögskolorna bör meddelas i samma former som vid universitet, d. v. s. föreläsningar, seminarier och lektionsundervisning samt handledning. Även i fråga om undervisningens beskaffenhet, professorsundervisning, lektorsundervisning eller övrig undervisning, kan samma uppdelning göras i flera av högskolornas ämnen.

I fråga om kompetenskrav, undervisningsskyldighet m. m. för universitetslektor samt för professor och assistent bör i tillämpliga delar gälla samma bestämmelser som är föreskrivet beträffande nämnda tjänster vid universitet.

För lektorstjänsterna bör huvuduppgiften för innehavare av tjänst i lönegrad A 25 vara att meddela undervisning, främst i socialvårdsmetodik (alternativt kommunal ekonomi samt kommunalrätt med civilrätt), medan innehavare av tjänst i lönegrad A 23 har både undervisande och administrativa uppgifter i samband med den praktiska utbildningen.

Studiekonsulenter skall svara för praktikens uppläggning och genomförande, såsom anskaffning och förmedling av praktikplatser och utveckla samarbetet mellan undervisnings- och praktikinstitution.

För behörighet till tjänst som lektor eller studiekonsulent bör fordras avlagd socionomexamen eller annan samhällsvetenskaplig examen samt allsidig praktisk erfarenhet av socialt, administrativt eller kommunalekonomiskt arbete.

Kommittén föreslår att en rektorstjänst i lönegrad Bp 1 jämte avlöningsförstärkning med 4 140 kronor för år inrättas vid varje högskola. Universitetslektor placeras i lönegrad A 27 jämte avlöningsförstärkning med 4 140 kronor för år. Lektorstjänsterna föreslås placerade i lönegraderna A 25 och A 23 och studiekonsulenttjänsterna i lönegrad A 21.

Den *administrativa personalen* vid läroanstalterna är redan vid nuvarande organisation otillräcklig. Ett ökat elevantal och en större lärarorganisation kommer att medföra ökade administrativa uppgifter. En betydande förstärkning av den administrativa personalen är därför nödvändig. Kommittén föreslår bland annat att en sekreterartjänst i lägst lönegrad A 21 inrättas vid varje högskola.

Kommittén föreslår vidare en förstärkning av personalorganisationen vid socialvetenskapliga biblioteket i Stockholm.

Kostnadsberäkningar

Mot bakgrunden av de synpunkter och förslag som kommittén framlagt i förevarande betänkande, har kommittén beräknat följande medelsbehov för socialhögskolorna för budgetåret 1963/64.

Anslag	Socialhögskolan i			
	Stockholm	Göteborg	Lund	Umeå
Avlöningar	900 000	569 000	561 000	434 000
Omkostnader	172 000	113 000	119 000	105 000
Inredning och utrustning av nya lokaler	35 000	30 000	25 000	30 000
Gemensamt för universitet och högskolor	7 000	7 000	7 000	7 000
Summa kronor	1 114 000	719 000	712 000	576 000

Kommittén föreslår statligt huvudmannaskap för socialhögskolorna från och med den 1 juli 1963, varvid de kommunala bidragen till verksamheten, som för budgetåret 1962/63 beräknas uppgå till omkring 180 000 kronor, bortfaller. Staten svarar från och med budgetåret 1963/64 för hela kostnaden för socialhögskolorna. Statens kostnader skulle vid bifall till kom-

mittens förslag öka från 1 518 000 kronor budgetåret 1962/63 till 3 121 000 kronor budgetåret 1963/64.

Statsverkets kostnader för socialhögskolorna beräknas budgetåret 1964/65 uppgå till 3 733 000 kronor, budgetåret 1965/66 till 4 125 000 kronor och budgetåret 1966/67 till 4 505 000 kronor.

Till kurser för fortsatt utbildning av befattningshavare i kommunal och social tjänst föreslås för budgetåret 1963/64 ett reservationsanslag av 42 000 kronor.

Kommittén redogör för lokalsituationen vid de olika socialhögskolorna och det lokalbehov som omläggningen av utbildningen och utbyggnaden av utbildningskapaciteten medför. Slutligen beröres de studiesociala åtgärderna.

BILAGA 1

Socionomernas arbetsuppgifter och utbildningsbehov

För att kunna bedöma frågan om utbildningens uppgifter och innehåll har kommittén tagit del av olika utredningar och framställningar om socionomernas arbetsmarknad och arbetsförhållanden och även själv företagit vissa undersökningar. I denna bilaga redovisas dels en promemoria rörande organisation och arbetsuppgifter vid städernas socialbyråer och drätselkontor, sammanställd av organisationskonsulenten i svenska stadsförbundet Rune Ek, dels en av kommittén utförd rundfråga angående socionomernas verksamhetsområden, dels en av kommittén utförd rundfråga rörande socionomernas utbildningsbehov, dels en undersökning rörande socialarbetarens roll och ställning, utförd vid socialinstitutet i Göteborg.

Organisation och arbetsuppgifter vid städernas socialbyråer och drätselkontor

Svenska stadsförbundets rationaliseringsavdelning utför organisationsutredningar inom olika förvaltningsområden, huvudsakligen i städerna. Sådana utredningar på socialvårds- och drätselkontorsområdena samt i övrigt vunna erfarenheter ligger till grund för denna framställning. Beskrivningen av organisation och arbetsuppgifter har på grund av den varierande utformningen i olika städer måst göras översiktlig.

1. Socialbyråer

Den sociala förvaltningen (tjänstemannaorganisationen) i en stad kan endera vara decentraliserad eller helt eller delvis centraliserad till en socialbyrå. En stark tendens till centralisering av de obligatoriska nämndernas arbete har varit märkbar under en längre tid. På senare år har denna tendens varit tydlig även i relativt stora städer. En helt eller till större delen centraliserad socialvård finns nu eller planeras i praktiskt taget alla städer utom i två eller tre av de största, där åtminstone varje större socialvårdsgren utgör en egen förvaltning, och i knappt ett tiotal av de minsta, där förtroendemännen själva ombesörjer större delen av socialvårdsarbetet. Beträffande centraliseringsgraden i städer med centraliserad socialvård kan följande nämnas.

Av de obligatoriska nämnderna med jämförelsevis stor arbetsvolym, d. v. s. social-, barnavårds-, nykterhets- och pensionsnämnderna ingår den sistnämnda i en del fall inte i socialbyråerna. Detsamma gäller i ett fåtal fall även nykterhetsnämnderna, varvid rent lokala faktorer torde ha varit avgörande. Beträffande övriga obligatoriska nämnder så är dessas arbete i allmänhet centraliserat till socialbyråerna. Undantag gäller främst i de fall drätselkammaren utgör arbetslöshets- respektive familjebidragsnämnd. Vad de icke obligatoriska nämnderna beträffar så är centralisering till socialbyråerna inte lika vanlig, men förekommer i en hel del fall.

Motiven till den angivna centraliseringen är i korthet följande. Antalet för två eller flera nämnder gemensamma klienter är betydande, vilket talar för en samordning. Den första förutsättningen för en sådan kan anses vara en centraliserad socialvård. Den ojämna arbetsbelastning, som uppstår eller kan uppstå i en eller flera nämnders verksamhet talar för en organisation där personalen vid behov kan omdisponeras. En viss flexibilitet medför omväxling i arbetet för personalen samtidigt som vakanser på grund av semester, sjukdom o. d. lättare kan fyllas. Gemensamma anordningar såsom maskinell utrustning, vissa lokaler, telefonväxel och socialregister blir i regel effektivare utnyttjade och därmed billigare vid en centralisering. Det torde även vara en fördel bland annat för kommunens styrelse att ha en cheftjänsteman som ansvarar för hela socialvårdsområdet. Genom en centraliserad byråorganisation kan även en bättre service tillhandahållas allmänheten än vid en organisatorisk och lokalmässig splittring. Ett beslut om centralisering utan tillgång till samlade lokaler reducerar givetvis de ovan antydda vinsterna.

Byråorganisation

Den totala personalens fördelning på assistent- och biträdespersonal varierar, även om man jämför socialbyråer med samma grad av centralisering och utbyggd verksamhet. En naturlig orsak härtill är att arbetsuppgifter av främst kameral natur, såsom kassaarbete, bokföring, avlöningsuträkning, telefonväxel, bud m. m. i växlande utsträckning utföres av andra förvaltningar. En annan orsak är givetvis de gränslägen som vanligen föreligger omedelbart före respektive efter en personalförstärkning och som särskilt märks i mindre förhållanden. Även när dessa gränslägen inte kan anses föreligga, förekommer det dock att socialassistenterna till viss del utför arbete av rutinbetonad karaktär. Även omvända förhållandet, så att biträdespersonal utför assistentuppgifter förekommer, men är mindre vanligt. Det bör påpekas att en del sociala uppgifter främst av servicekaraktär mycket väl kan utföras av biträdespersonal. I större städer finns även kvalificerad kameral personal på socialbyråerna, varigenom det kamerala inslaget i den kvalificerade sociala personalens arbete reduceras eller helt försvinner. Exempel på sådana kamerala befattningar inom socialvården är avdelningschefer för kameralt arbete, socialkamrerare, kamrersassistenter, bokhållare samt sysslomän för driften av den slutna vården.

Vid diskussion om fältarbetet brukar ytterligheterna representeras av funktions- respektive familjevårdsprincipen. Den förra innebär att en tjänsteman helt ägnar sig åt en viss gren av socialvårdsarbetet (t. ex. socialhjälp eller nykterhetsvård). Den senare innebär att en tjänsteman svarar för all socialvård, som berör samma familj. Härmed förutsättes dock att vederbörande tjänsteman inom byrån har möjlighet att konferera med funktionsspecialister och överordnade. Familjevårdsprincipen kan tillämpas även om assistenterna i huvudsak tjänstgör som funktionsspecialister. Härvid måste man frånga funktionsprincipen i de fall flera socialvårdsgrenar berör en familj och låta samma tjänsteman handlägga alla ärenden beträffande familjen i fråga. Vanligen har man i familjevårdsdiskussionen inbegripit socialhjälp, barnavård, nykterhetsvård samt endast i mindre utsträckning arbetet med folkpensioner och åldringvård. I begreppet familjevård brukar man endast inkludera det mer kvalificerade arbetet såsom utredningar, övervakningar och kurativt arbete, däremot inte mer rutinbetonade uppgifter såsom fria resor och allmänna barnbidrag. Familjevårdsdiskussionen har på senare tid stimulerats av undersökningar i en del städer av antalet för två eller flera nämnder gemensamma klienter. Undersökningarna har nämligen visat att dessa klienter utgör en betydande del av totalantalet klienter.

Tillämpningen av familjevårdsprincipen ställer delvis andra krav på assistentpersonalen än vid arbete enligt en renodlad funktionsorganisation. Ju striktare familjevårdsprincipen tillämpas, desto mer förloras också av specialiseringens fördelar. Dessutom kan övergången till ett familjevårdssystem vara besvärlig därför att personalen tidigare vanligen varit specialiserad och ofta har liten eller ingen erfarenhet av de nya arbetsuppgifterna. Fördelarna med familjevården är i princip följande. Från ren arbetsteknisk synpunkt innebär det en fördel om en tjänsteman i stället för två eller flera har kontakt med en viss familj. Från sociala och allmänna synpunkter bör det vara av stort värde att samhällets hjälpåtgärder och andra ingripanden samordnas, vilket enklast sker genom en tjänsteman. Även för klienterna torde det av olika skäl vara värdefullt att ha kontakt med så få befattningshavare som möjligt.

I samband med utredningar i städer med flera socialassistenter har framkommit att funktionsprincipen klart dominerar. I ett mindre antal städer prövas eller planeras dock en organisation mer eller mindre efter familjevårdsprincipen. Två huvudlinjer kan härvid skönjas. Den ena är att en klient stannar även med eventuellt tillkommande problem hos den assistent som först fått fallet (funktions-specialisten). Den andra är att de gemensamma fallen överföres till särskild personal när en klient blir aktuell hos mer än en nämnd. En mera allmän övergång till familjevårdsprincipen kan av allt att döma endast ske på sikt, särskilt med tanke på personalens ofta otillräckliga utbildning och erfarenhet.

Arbetsuppgifter

De kvalificerade arbetsuppgifterna på socialbyråerna varierar dels med graden av centralisering av den sociala verksamheten, dels beroende på den olika utbyggnaden av hjälp- och vårdformerna, dels beroende på hur främst det kamerala arbetet fördelats mellan socialbyråerna och andra förvaltningar.

De kvalificerade sociala arbetsuppgifterna utgöres till väsentlig del av utredningar om hjälp- och vårdbehov inom de olika nämndernas kompetensområden, verkställande av beslut, övervakningsarbete, inspektioner, förebyggande och kurativa uppgifter samt sekreteraruppdrag i vissa nämnder.

Kassa-, avlönings- och bokföringsarbetet utföres i regel till stor del av drätselkontoren. Utvecklingen synes gå mot en allt högre grad av centralisering dit av dessa funktioner. När det gäller kassarbetet tillkommer, utöver hänsyn till kommunalförvaltningens inre organisation och rationalisering, även hänsyn till allmänheten, d. v. s. vilken service som skall lämnas socialbyråns klienter. En hel del kontantutbetalningar till klienterna sker och bör ske i samband med besök på socialbyråerna. Om stadens kassa är belägen i anslutning till byråns lokaler torde från servicesynpunkt inga större invändningar kunna göras mot en fullständig centralisering av kassafunktionen till drätselkontoret. Ju längre avståndet är mellan socialbyrån och stadskassan, desto större anledning finns det att socialbyrån har en förskottskassa.

Även när det gäller inköpsfrågor och fastighetsförvaltning förekommer samarbete med andra förvaltningar. Om inköpsarbetet centraliserats eller om den förvaltning, som är största förbrukaren av varje varuslag, svarar för kommunens alla inköp av detta reduceras socialbyråns arbete. Vid sistnämnda alternativet kan dock socialbyrån få svara för hela stadens inköp av vissa varuslag. Vad fastighetsförvaltningen beträffar förekommer det att det kommunala organet för fastighetsfrågor (fastighetskontor eller motsvarande) ställer teknisk sakkunskap till förfogande för bedömningar, arbetsbeskrivningar, kontroll m. m.

I ett fåtal städer utnyttjas hålkortsanläggningarna för speciella socialbyråuppgifter, nämligen utbetalning av allmänna barnbidrag samt socialnämndens av-

räkning med klienterna. I samband med den senare kan en förnämlig statistik erhållas över socialhjälpssklienteletts sammansättning och de bakomliggande orsakerna till understöden.

Exempel på uppgifter av kameral natur som i sin helhet i regel ligger kvar på socialbyråerna är fakturakontroll, kontering, debitering, avräkning, förmedling av underhållsbidrag, krav, ansökningar om stats- och landstingsbidrag, huvuddelen av arbetet med allmänna barnbidrag och familjebidrag, upprättande av budgetförslag samt personalplanering.

2. Drätselkontor

De uppgifter, som åvilar ett drätselkontor varierar mycket, främst i städer av olika storleksordning men även i lika stora städer. I de minsta städerna förekommer det att drätselkontoren, möjligen med något eller några undantag, är den enda förvaltningen med kontorspersonal. Detta betyder, att bland annat redovisningsarbetet i småstäderna i stor utsträckning är centraliserat till drätselkontoren.

De uppgifter som vanligen åvilar stadskamrern (och stadskamrersassistenten) i de mindre städerna är i korthet följande:

Budget- och bokslutsarbete (inklusive flerårsbudgetering om sådan finns upplagd), finansiella frågor, redovisning och förvaring av värdehandlingar, deklarationer, ekonomiska m. fl. utredningar och yttranden för drätselkammarens räkning, ledning av kassa-, bokförings-, debiterings- och avlöningsarbetet, viss upphandling, statliga bostadslån och familjebostadsbidrag, fastighetsfrågor, sekreterarskap i vissa styrelser och nämnder, organisationsfrågor samt arbetsledning för kontorets personal.

Utöver uppgifter för stadens egen förvaltning tillkommer ofta arbete t. ex. för den kyrkliga kommunen, kommunala bostadsbolag och stiftelser.

Stadskamrern är i mindre städer i en del fall tillika kommunalborgmästare och handhar då bland annat sekreteraruppdrag som i andra städer handhas av heltidsanställda kommunalborgmästare (t. ex. i stadsfullmäktige och drätselkammaren). Där stadskamrern är kommunalborgmästare, eller särskild sådan är deltidanställd, samt även i en del andra städer, är stadskamrern ledande tjänsteman i kommunallagens mening. I övrigt utför drätselkontoren i en del av de minsta städerna vissa uppgifter inom socialvårdsområdet, såsom att föra socialregister samt att betala ut allmänna barnbidrag och familjebidrag, medan det mer kvalificerade arbetet utföres av förtroendemän. Något eller några sekreteraruppdrag inom socialvården, eventuellt med tillhörande utredningsarbete, kan även åligga stadskamrern, då särskild socialvårdspersonal saknas.

Allt eftersom städerna tilltar i storlek, knyts schematiskt sett personal av olika slag till skilda förvaltningsområden. Den härför erforderliga arbetsvolymen uppkommer i flertalet fall utan att drätselkontoren nämnvärt avlastas. Som exempel kan här nämnas skolförvaltningar och tekniska förvaltningar. I andra fall kombineras en sådan utbyggnad av organisationen med att vederbörande förvaltning övertar uppgifter som tidigare åvilat drätselkontoret. Dessa uppgifter är bara till en del av kameral natur. Som exempel på sådana omorganisationer kan framhållas:

1. Anställning av socialvårdspersonal medför, att denna övertar i varje fall de sociala uppgifterna. Om biträdespersonal anställs inom socialvården medför detta, att även övriga uppgifter med direkt anknytning till det sociala arbetet avlastas drätselkontoret.

2. Om särskild stadsombudsman (kommunalborgmästare) tillsättes, övertar denne ofta helt eller delvis sekreteraruppdragen i drätselkammare och fullmäktige.

3. Fastighetskontor förekommer i regel i städer med mer än cirka 20 000 invånare. Där handlägges då fastighetsfrågorna inklusive statliga bostadslån och familjebostadsbidrag.

Personal har i betydande utsträckning anställt i större och medelstora städer för kvalificerade kamerala uppgifter på t. ex. skolkontor, tekniska verk, byggnadskontor, fastighetskontor och socialbyråer. Denna utveckling har på skolområdet t. o. m. berört flera städer med omkring 10 000 invånare. Samtidigt med den här antydda utvecklingen ökar arbetsvolymen vid drätselkontoren med städernas tillväxt, även om antalet arbetsuppgifter i enskilda fall kan reduceras något genom den tidigare berörda överföringen av sådana till andra förvaltningar. Härtill kommer att drätselkontorens uppgifter genomgående ökar på grund av en klar tendens till ökad centralisering dit av bokföring och lönearbete m. fl. kamerala funktioner, vilka fortfarande i viss utsträckning är utspridda på olika förvaltningar. Som en tillkommande uppgift för stadskamrerarna i vissa större städer kan nämnas hålkortsanläggningar. Atta städer har f. n. sådana och i fem av dessa är stadskamrern chef för anläggningen.

Som ovan antytts är vissa funktioner i städerna delade mellan drätselkontoren och andra förvaltningar. De väsentligaste är följande:

1. Medelsförvaltningen (kassa och bokföring) har i stor utsträckning centraliserats till drätselkontoren från respektive nämnder. I de mindre städerna är centraliseringen i regel fullständig. Redan vid storleken 10 000—20 000 invånare förekommer det dock i enstaka städer någon nämnd eller något förvaltningsområde med egen medelsförvaltning. I större städer är detta vanligare och gäller i en del fall flera olika förvaltningar. Med få undantag torde dock drätselkontoren svara för huvuddelen av medelsförvaltningen i städer med mindre än 100 000 invånare. De oftast förekommande områdena med egen medelsförvaltning är socialbyråer, tekniska verk samt skolförvaltningar. De vanligaste orsakerna till denna splittring torde vara skilda lokaler, tillräcklig arbetsvolym för att motivera decentral verksamhet, redan befintlig personal har kunnat utnyttjas samt andra rent lokala förhållanden. Tillkomsten av gemensamma förvaltningsbyggnader, utvecklingen på databehandlingsområdet samt införande av den nya K-planen talar för en utveckling mot ökad centralisering till drätselkontoren av kassa- och bokföringsarbetet.

2. Debitering utföres alltid till en del av drätselkontoren. När det gäller el- och vattenavgifter varierar dock förhållandena. En hel del drätselkontor, i första hand i mindre och medelstora städer, utför denna debitering endera på bokföringsmaskinen eller på särskild maskin. I andra fall sker debiteringen på elverket (tekniska verken). Det tredje alternativet, som nu är relativt vanligt, är att det egentliga debiteringsarbetet utföres med utnyttjande av hålkort. Härvid anlitas externa servicebyråer utom i de städer, som har egna hålkortsanläggningar.

3. Avlöningsarbete. Frånsett de undantagsfall när avlöningsarbetet centraliserats till ett med drätselkontoret sidoordnat avlöningskontor, handhar drätselkontoren en varierande andel av respektive stads samlade avlöningsarbete. Drätselkontoren svarar således med ledning av primärrapporter i regel för uträkning, utskrift och utbetalning av tjänstemannalöner (NTR-personal) samt ofta för skatteavdrag m. fl. avdrag löneutskrift och löneutbetalning för en del av den övriga personalen. I en hel del fall svarar drätselkontoren även för uträkning av andra löner än för NTR-personalen, t. ex. för poliser, städerskor, skolmåltids- och anstaltspersonal, däremot i regel inte för lärarpersonal samt kollektivavtalsanställd personal vid tekniska verk.

4. Upphandlingen har organiserats olika i städerna. Ett mindre antal större

städer har organiserat särskilda centrala inköpskontor. I många städer har inköpen på annat sätt samordnats, vanligen så att den förvaltning som köper mest av en vara får köpa denna även åt övriga förvaltningar. I en tredje grupp städer har inköpen ännu inte samordnats, varför varje förvaltning köper sitt eget behov. Vad drätselkontoren beträffar, köper dessa i regel den egna förbrukningen samt, om någon form av samordning finns, ofta även kontorsmateriel, kontorsmaskiner m. m. för andra förvaltningar. Det förekommer även, att stadskamrern deltar i centrala inköpskommittéer eller motsvarande organ.

Synpunkter med ledning av organisationsutredningar m. m.

Vid organisationsundersökningarna har kunnat konstateras att de kamerala arbetsuppgifterna i stor utsträckning varit samlade till drätselkontoren och det har inte funnits anledning att ändra på detta förhållande. Snarare har det ansetts lämpligt att överföra flera uppgifter till drätselkontoren. Utredningarna har till stor del avsett möjligheterna att förbättra arbetsrutinerna. De områden som härvid vanligen behandlats är kostnadsredovisning, löner, upphandling, debitering, kassaarbete, bokföring, familjebostadsbidrag och statliga bostadslån, budget- och bokslutsarbete m. m. I anslutning till undersökningar av arbetsrutiner och gränsdragningen mellan olika förvaltningar har personalens dimensionering och arbetsfördelningen behandlats. Förenklingar av arbetsrutiner reducerar det totala personalbehovet medan ökad centralisering för drätselkontorets del kan verka i motsatt riktning. Den kvalificerade personalen, i första hand stadskamrern men även kamrersassistenten eller motsvarande tjänsteman, har i regel föreslagits bli avlastad mindre kvalificerat arbete för att få mer tid för viktigare uppgifter, såsom planerings- och utredningsarbeten av mer långsiktig natur, ledning av verksamheten, kostnadsredovisning samt genomförande och kontroll av nya och ändrade arbetsrutiner. Vanligen har den erforderliga avlastningen skett så att vissa uppgifter överförs från stadskamrern till kamrersassistenten, medan lägre personal avlastat denne. Sådana överflyttningar har kunnat ske bl. a. därigenom att det kontanta kassaarbetet (stadskassörsfunktionen) i regel kunnat reduceras avsevärt. Det kan här nämnas att några städer på senare tid helt har slopat den öppna stadskassan.

Redan i städer med upp till 15 000 invånare kan det, om centraliseringen till drätselkontoret är relativt stark, vara aktuellt med kvalificerad personal utöver kamrer och kamrersassistent. I större städer ökar givetvis detta behov.

Kommunernas kapitalredovisningskommitté framlade år 1956 förslag till riktlinjer för kommunernas kapitalredovisning. Förslaget har numera till större delen genomförts i flertalet städer. Samma kommitté har under 1962 även lämnat förslag till en ny kommunal kontoplan (K-planen). Denna kommer kort uttryckt att innebära en ny titelindelning, en ny budgetering samt en avsevärt förbättrad kostnadsredovisning. K-planen skall ge möjlighet att få fram enhetskostnader för olika kommunala tjänster och produkter, och genom jämförelser inom och mellan kommunerna avser man att mäta effektiviteten på kommunernas verksamhet. Arbetet med K-planen kommer otvivelaktigt att medföra stora krav på drätselkontoren. Även om personal på de olika förvaltningarna kan utnyttjas för olika uppgifter kommer drätselkontoren i regel att vara den ledande och sammanhållande kraften i varje stad.

Socionomernas verksamhetsområden

För att få en bild av de nytexaminerade socionomernas verksamhetsområden och anställningsförhållanden gjorde kommittén en rundfråga till samtliga socio-

nomer som avlagt examen under åren 1958 och 1959 samt i januari 1960. Undersökningen avsåg förhållandena den 1 april 1961. Frågeformulär utsändes till 390 personer, varav 212 utexaminerats under 1958 och 178 under 1959. Svar inkom från 363 personer, vilket innebär att ungefär 95 procent av de tillfrågade svarade. Av de svarande hade 265 avlagt examen på social linje, 82 på socialkommunal linje (förvaltningslinje) och 16 på teoretisk linje.

Undersökningen kan sammanfattas i följande tabell, som visar de nyutexaminerade socionomernas verksamhetsområden den 1 april 1961. För jämförelse anges dessutom arbetsmarknadsstyrelsens beräkningar rörande det erforderliga årliga tillskottet under 1960-talet.

Verksamhetsområden	Examensår		Årligt tillskott enligt arbetsmarknadsstyrelsens undersökning
	1958	1959	
<i>A. Socionomer å befattningar som till väsentlig del besätts med socionomer</i>			
1. Sociala arbetsuppgifter			
Därav socialassistenter.....	60	42	64
» kuratorer.....	33	33	65
2. Kamerala arbetsuppgifter			
Därav stadskamrersassistenter.....	4	3	2
» kommunalkamrerare.....	12	8	12
» kommunalassistenter.....	8	13	10
» skolkamrerare.....	3	2	3
<i>B. Socionomer å övriga befattningar</i>			
1. Sociala arbetsuppgifter			
Därav skolkuratorer.....	2	3	1
» personaltjänst.....	14	13	6
» arbetsmarknadsverket.....	2	2	5
» assistenter m. fl. vid olika anstalter.....	14	8	6
2. Kamerala arbetsuppgifter			
Därav andra tjänstemän vid drätsel- och kommunalkontor.....	3	3	—
» tjänstemän vid landsting och sjukhuskontor.....	4	2	6
» tjänstemän vid centrala ämbetsverk o. d.....	3	3	1
Övriga med kameralt arbete i offentlig tjänst	2	2	2
3. I organisationers och enskild tjänst, ej förut nämnda.....	9	5	15
<i>C. Ej yrkesverksamma.....</i>	21	27	30

Undersökningen visar, dels att det årliga tillskottet under de nämnda åren blivit avsevärt lägre än vad som enligt arbetsmarknadsstyrelsens undersökning erfordras, dels att vissa arbetsområden, t. ex. personaltjänst, har efterfrågat en större andel socionomer än som beräknades i undersökningen. I undersökningen angavs att ett årligt tillskott av 310 socionomer erfordras under 1960-talet, medan den här refererade rundfrågan, som omfattar cirka 95 procent av de utexaminerade, visar att tillskottet endast uppgick till 194 år 1958 och till 169 år 1959.

Socionomernas utbildningsbehov

I syfte att få en uppfattning om socionomernas framtida utbildningsbehov, främst omfattningen och inriktningen av de teoretiska studierna gjorde socionomutbildningskommittén våren 1961 en rundfråga till ett urval socionomer i kommunernas kamerala och sociala förvaltning. 200 frågeformulär utsändes och 184 svar inkom, vilket innebär att 92 procent av de tillfrågade svarade. Av de inkomna svaren bearbetades emellertid endast 176; de övriga svaren kom från personer verksamma på områden som inte ingick i rundfrågan. Av 176 svarande var 52 kommunalkamrerare eller kommunalassistenter, 31 stadskamrerare och 93 socialchefer eller socialassistenter. 68 var anställda i landskommun, 30 i köping och 78 i stad.

Ett 30-tal svarande hade någon form av vidareutbildning efter socionomexamen. Det gällde i ett 20-tal fall mer eller mindre omfattande korrespondensstudier. Närmare tio hade bedrivit fortsatta studier vid socialinstitut (efterprovning, sjukhuskameral kurs eller mentalhygienisk kurs). Sex hade bedrivit fortsatta studier vid universitet eller högskolor. Av dessa hade en avlagt juris kandidatexamen och en annan civilekonomexamen.

Huvudfrågan i undersökningen gällde de svarandes bedömning av det framtida behovet av kunskaper i deras nuvarande befattning. De svarande fick ange kunskapsbehovet inom ett 40-tal ämnesområden med användande av följande svarsalternativ: mycket större, större, oförändrat, mindre eller mycket mindre. Svaren på denna fråga kan sammanfattas på följande sätt.

Gruppen kommunalkamrerare, kommunalassistenter och stadskamrerare pekade på ett större (svarsalternativen mycket större och större) kunskapsbehov inom följande ämnesområden:

- a) bebyggelseplanering, bostadspolitik, fastighetsrätt;
- b) företagsekonomi och kommunal ekonomi;
- c) utredningsteknik, skriv- och blanketteknik;
- d) elementär statistik, statistisk teori;
- e) allmän förvaltningskunskap, kommunalkunskap.

Gruppen socialchefer och socialassistenter angav följande ämnesområden:

- a) samtalsmetodik och socialvårdsmetodik;
- b) utredningsteknik, skriv- och blanketteknik;
- c) socialrätt;
- d) familjeekonomi.

Ingen hade använt svarsalternativet mycket mindre för något ämnesområde, men båda grupperna ansåg, att arbetsuppgifterna i framtiden kommer att renodlas i större utsträckning än hittills, vilket leder till ett större behov av kunskaper inom det egna området, medan behovet av kunskaper på randområdena minskar. Flertalet framhöll att behovet av fördjupade och specialiserade studier ökar, varvid dock en bred allmänorientering är en värdefull och nödvändig grund för dessa studier.

Spörsmålet om socionomernas utbildningsbehov har även belysts i en undersökning utförd vid socialinstitutet i Göteborg under ledning av professorn Edmund Dahlström (framlagd hösten 1961 som uppsats i sociologi av soc.stud. Leif Englund, Stig Håkansson, Gunnel Kvillerud och Åke Tengsand). Undersökningen avsåg att söka belysa socialarbetarens roll och ställning och utfördes bland de i

kommunal tjänst verksamma socialassistenterna med socionomexamen i Väst-sverige. 80 inkomna svarsformulär bearbetades.

En grupp frågor behandlade utbildning och arbete. Tre fjärdedelar av de tillfrågade ansåg att utbildningen vid socialinstituten borde förlängas med hänsyn till de kunskaper de ansåg sig behöva i sitt arbete. Av dem som ansåg att utbildningen borde vara oförändrad förutsatte några att en ökad fortbildning tillkommer.

Över en tredjedel ansåg att det i studierna vid socialinstituten ingick kunskaper och färdigheter som de inte haft användning för i sitt nuvarande arbete. Det gällde främst nationalekonomi, men även statskunskap, socialmedicin, statistik, socialpolitik och sociologi omnämndes. Flertalet ansåg sig inom vissa områden vara i behov av ytterligare kunskaper och färdigheter utöver dem som lämnades vid socialinstituten. De områden som främst omnämndes var psykologi, socialvårdsmetodik, social administration och juridik. Det bör påpekas, att undersökningen omfattade endast socialassistenter.

Många ansåg att det råder bristande överensstämmelse mellan utbildningen och det praktiska socialarbetet. Bland annat anfördes att den praktiska utbildningen vid instituten bör vara mer omfattande och bättre anpassad till arbetslivet.

BILAGA 2

Socionomutbildning i vissa främmande länder

I denna bilaga redovisas några uppgifter rörande socionomutbildningen i vissa främmande länder. Uppgifterna är hämtade ur en promemoria, sammanställd av lektorn vid Norges kommunal- og sosialskole Bernt H. Lund, samt ur prospekt och andra redogörelser från olika utbildningsanstalter. Det bör framhållas, att de utländska läroanstalter, som närmast är att jämföra med de svenska socialinstituten, i allmänhet endast lämnar utbildning för sociala uppgifter, medan administrativ och kameral utbildning lämnas antingen vid universitet och högskolor eller vid yrkesskolor på gymnasienivå. Följande redogörelse omfattar därför främst den socialt inriktade utbildningen.

Frågan om den sociala utbildningen har under senare år varit föremål för utredning i åtskilliga länder och i flera internationella organ. Detta har dels berott på den allmänna bristen på kvalificerad arbetskraft, dels på sådana faktorer som berörts i detta betänkande, nämligen de ändrade samhällsförhållandena och de ökade kraven på tjänstemännen samt utvecklingen av socialarbetets metoder.

Huvudtendensen i utvecklingen under efterkrigstiden återspeglas i tre på uppdrag av Förenta nationerna utarbetade rapporter om den sociala utbildningen. Dessa rapporter publicerades 1950, 1955 och 1958. I den senast utkomna rapporten (Training for Social Work: Third International Survey, 1958) görs ett försök att få en samlad framställning om de gemensamma, grundläggande dragen i utbildningen. Utbildningens uppläggning är givetvis varierande i olika länder, men det finns en överensstämmelse i fråga om målsättning. Utbildningen innehåller förmedling av kunskaper, utveckling av attityder och uppfattningar om socialt arbete och träning i arbetsmetodik. Från att ha varit en allmän förmedling av vissa grundkunskaper, har den blivit mer orienterad mot den framtida yrkesutövningen. Utbildning lämnas både genom teoretisk och praktisk undervisning och stor vikt läggs vid att uppnå en integration av dessa båda delar av utbildningen. Utbildningen omfattar kunskaper om individ, grupp och samhälle, om den sociala hjälpapparaten och dess plats i samhället samt om socialarbetets metoder.

Dessa synpunkter ligger till grund för utvecklingen i de länder, som närmare berörs i det följande. Det råder en allmän uppfattning att utbildningen kräver goda förkunskaper och mänsklig mognad samt att utbildningens målsättning knappast kan uppnås på kortare tid än tre år. Det finns en klar tendens bort från specialisering i grundutbildningen och denna tendens är märkbar också i länder där socialarbetet är starkt specialiserat. Man lägger stor vikt vid att uppnå balans mellan de olika teoretiska läroämnena så att de studerande kan få en helhetssyn av individen och förhållandet mellan individerna och mellan individerna och samhället. Detta har i vissa länder medfört en utökning av undervisningen i psykologi, mentalhygien och psykiatri; i andra länder en utökning av

undervisningen i statskunskap, samhällsekonomi och sociologi. Vidare lägger man stor vikt vid att undervisningen till stor del meddelas av lärare som har direkt kontakt med arbetslivet.

I många länder har behovet av nytt stoff i undervisningen medfört en förlängning av utbildningstiden. Samtidigt har man försökt att effektivisera utbildningen genom bättre planläggning och genom att skära bort moment som egentligen inte hör hemma i utbildningen (t. ex. maskinskrivning och andra praktiska ämnen).

Samtidigt som utbildningen fått en praktisk inriktning mot socialt arbete finns det en tendens till skärpning av de teoretiska kraven i utbildningen. Detta beror till viss del på de ökade kraven på socialarbetarna. I många länder söker man möta detta behov genom att inrätta någon form av vidareutbildning, ofta kombinerad med forskning. Det är ett allmänt drag att denna vidareutbildning bygger på grundutbildningen och att det krävs något års arbetserfarenhet efter examen. De områden som mest beaktas i vidareutbildningen är socialarbetets metoder, social administration och socialpolitik.

Danmark

Socialutbildning i Danmark lämnas vid Danmarks Sociale Højskole i Köpenhamn och Århus. Utbildningen omorganiserades 1961 och är nu treårig. Det första året utgörs av teoretisk undervisning vid högskolan, det andra året av studiepraktik, som är fördelad på två perioder om vardera sex månader, och det tredje året slutligen av teoretisk utbildning vid högskolan. Utbildningen var tidigare tvåårig, vartill kom ett års förpraktik under utbildningsanstaltens ledning. Genom omläggningen avskaffades förpraktiken. Den nuvarande studieordningen möjliggör att de studerande har grundläggande kunskaper om individen och samhället samt om sociallagstiftning och socialarbetets metoder innan de påbörjar den praktiska utbildningen.

Utbildningen ger inte möjlighet till specialisering. Under första läsåret studeras civilrätt, straffrätt, socialrätt och socialpolitik, medan det tredje läsårets studier främst ägnas åt socialrätt, sociologi, psykologi, socialmedicin och socialrådgivning. Undervisningen omfattar totalt omkring 1 900 undervisningstimmar.

För inträde fordras studentexamen eller realexamen eller motsvarande kunskaper. Stor vikt läggs vid den sökandes personliga förutsättningar, mogenhet och intresse, men praktisk erfarenhet från socialt arbete är som nämnts inte nödvändig. Intervjuer används i samband med urval av sökande.

Finland

Socialutbildning i Finland lämnas dels vid socialhögskolan (Yhteiskunnallinen Korkeakoulu) i Tammerfors, dels vid Svenska medborgarhögskolan i Helsingfors.

Socialhögskolan består av två sektioner, dels en fackhögskola för socialt arbete, dels en socialvetenskaplig fakultet på akademisk nivå med kandidat- och licentiatexamen. Inom den första sektionen finns avdelningar för socialvård, kommunal förvaltning, ungdomsarbete och journalistik. Den andra sektionen omfattar nio huvudämnen och varje ämne är företrätt av en professor. Ämnena är historia, folkbildningslära, litteraturhistoria, nationalekonomi, socialpolitik, kommunalpolitik, journalistik, statskunskap och psykologi.

Inom avdelningen för socialvård finns möjlighet till specialisering på öppen vård och anstaltsvård. Utbildningen omfattar omkring tre år, varav 8—12 månaders förpraktik godkänd av socialdepartementet. Undervisning lämnas dels i

huvudämnen sociallagstiftning, socialpolitik, socialt arbete, institutionsarbete, socialpedagogik och socialhygien, dels i biämnena rättslära, psykologi, socialpsykiatri och finska (för elever utan studentexamen). Dessutom undervisas i praktiska ämnen, såsom kontorsorganisation, bokföring, gymnastik samt lek och sång. Mellan första och andra läsåret fullgör de studerande fyra månaders handledd studiepraktik.

Specialisering kan ske genom olika förpraktik och studiepraktik samt genom val av examenskombination och examensuppsats.

För inträde vid socialhögskolan fordras studentexamen eller mellanskoleexamen eller motsvarande kunskaper i finska, två andra språk och historia samt tre andra teoretiska ämnen. Inträdesåldern är 19—30 år.

Utbildningen vid Svenska medborgarhögskolan är fördelad på en vårdlinje och en förvaltningslinje. Med bibehållande av examens vård- eller förvaltningsmässiga inriktning kan de studerande dock relativt fritt kombinera ämnen för examen. På vårdlinjen kan genom tilläggskurser under studietiden kompetens erhållas för tjänst som anstaltsföreståndare. Studietiden är 2½ år, varav sex månaders studiepraktik. Utbildningen omfattar dels en grundkurs, dels följande examensämnen, av vilka minst fem skall studeras: statskunskap, finansförvaltning, kame-ral- och företagsekonomisk redovisning, psykologi och pedagogik, samhällsekonomi med socialpolitik, socialvård, socialrätt och kommunalrätt samt som nytt ämne från hösten 1962 journalistik.

För inträde fordras studentexamen eller mellanskoleexamen eller därmed jämförlig utbildning. Inträdesprov anordnas i svenska och finska. Förpraktik fordras inte, men är meriterande. Minimiåldern för inträde är 18 år.

Socialutbildningen i Finland har under senare år varit föremål för utredning av en statlig kommitté. Denna kommitté har bland annat föreslagit att förpraktiken vid socialhögskolan förkortas till tre månader, att undervisningen i socialarbetets metoder byggs ut och att undervisningen gradvis läggs på högskolenivå samtidigt som den socialvetenskapliga forskningen utvecklas. Den förvaltningsinriktade utbildningen har utretts av en intern kommitté inom högskolorna. Denna kommitté har föreslagit samma principiella reformer som för socialutbildningen. Av ny undervisning kan nämnas ämnet kommunalteknik.

Norge

Socialutbildning i Norge lämnas vid Norges kommunal- og sosialskole i Oslo vid Sosialskolen i Trondheim. Dessutom finns en socialskola upprättad av Norske kvinners nasjonalråd.

Utbildningen vid Norges kommunal- og sosialskole är fördelad på en kommunal och en social linje. Utbildningstiden är 2½ år, varav en första årskurs om 1½ år och en andra årskurs om 1 år. Några elever genomgår bara första årskursen eller genomgår först efter några år andra årskursen. Ämnena rättslära, samhällsekonomi samt stats- och kommunalkunskap är gemensamma för båda linjerna. Kommunallinjen omfattar dessutom ämnena kommunalkunskap, förvaltningsrätt, skatterätt, kommunal bokföring och offentlig ekonomi samt sociallinjen ämnena socialrätt, socialmedicin, psykologi, kriminologi, psykiatri, kuratorsarbete och yrkesvägledning. Undervisningen omfattar totalt omkring 1 800 undervisningstimmar. Studiepraktiken är förlagd till sommaren samt två dagar per vecka under fjärde terminen.

För inträde fordras goda allmänskunskaper, särskilt i norska, modern historia och samhällslära. Real- eller studentexamen är inte nödvändig om sökande på

annat sätt skaffat sig gymnasiekunskaper i nämnda ämnen. Dessutom krävs ett års praktik från socialt och kommunalt arbete. Minimiåldern för inträde är 19 år. För inträde vid sociala linjen anordnas särskilda antagningsprov, omfattande skriftliga uppgifter, gruppintervjuer och personliga intervjuer.

Utbildningen vid Norske kvinnors nasjonalråds sosialskole omfatter 2½ år, vartill kommer ett års förpraktik. I första läsåret ingår tre månaders studiepraktik och i andra läsåret fem månaders studiepraktik. Undervisningen, som totalt omfattar omkring 1 600 undervisningstimmar, är koncentrerad till ämnena psykologi, psykiatri och socialmedicin.

För inträde är studentexamen önskvärd, men även sökande med realexamen eller motsvarande utbildning kan antas. Ett års förpraktik krävs. Inträdesåldern är 21—35 år.

Nederländerna

Socialutbildning i Nederländerna lämnas vid ett femtontal socialhögskolor. Högskolorna, som är katolska, protestantiska eller konfessionslösa, är privata men finansieras i huvudsak genom statliga bidrag om de fyller vissa av undervisningsdepartementet uppställda krav. Dessa krav innebär att utbildningen skall omfatta minst tre år och fyra månader, varav minst två års teoretisk undervisning och ett års handledd studiepraktik.

Socialhögskolorna är inte knutna till universitet eller andra fackhögskolor, men utbildningen ligger i allmänhet på högskolenivå.

Den följande översikten avser Sociale Academie i Amsterdam, den mest kända av de nederländska socialhögskolorna. Vid högskolan finns tre linjer, en för kulturellt arbete, en för personalarbete och en för socialt arbete. Utbildningen för socialt arbete omfattar fyra år. Det första året ägnas åt undervisning i samhällskunskap, filosofi, psykologi, pedagogik och socialmedicin, det andra året åt fortsatta studier i nämnda ämnen samt i kriminologi, arbetsrätt och psykiatri, det tredje året åt studiepraktik och det fjärde året åt teoretiska studier, varvid syftet är att fördjupa tidigare förvärvade kunskaper och färdigheter samt uppnå en integration av teori och praktik. Den praktiska utbildningen börjar i viss mån andra året. Då ingår en dags praktik per vecka, närmast för orientering och observation. Den egentliga studiepraktiken är emellertid förlagd till tredje året, då de studerande tillbringar fyra eller fem dagar per vecka på praktikinstitutionen och en dag per vecka på högskolan.

Utbildningen omfattar även vissa övningsämnen, t. ex. sång, musik, folkdans, amatörteater och slöjd.

Utbildningen kan i viss utsträckning specialiseras inom linjerna, dels genom studiepraktiken, dels genom specialföreläsningar under tredje och fjärde studieåret. Stora krav ställs på praktikinstitutionerna och stor vikt läggs vid handledarutbildningen.

För inträde fordras studentexamen och lämplighet för socialt arbete. Det finns möjlighet att få dispens från kravet på studentexamen om sökande i särskilt prov styrker sig ha motsvarande kunskaper. Förpraktik fordras inte. Minimiåldern är 19 år.

Socialarbetare som har några års arbetserfarenhet efter examen kan genomgå vidareutbildning. Denna omfattar en tvåårig kurs i individuellt socialt arbete eller socialt grupparbete. Under första året tillbringas bara en dag per vecka vid högskolan, medan övrig tid ägnas åt praktiskt arbete under intensiv handledning av kvalificerade socialarbetare. Under andra året lämnas mer teoretisk undervisning.

Det bör dessutom nämnas att man i Nederländerna organiserat en särskild kursverksamhet för tjänstemän som saknar social utbildning. Till dessa kurser kan antas tjänstemän med lång erfarenhet av socialt arbete. Kurserna pågår tre år, varvid deltagarna har möjlighet att fortsätta sitt arbete under tiden. De har en eller två dagars teoretisk undervisning per vecka och dessutom krävs omfattande självstudier.

Storbritannien

Socialutbildningen i Storbritannien är i motsats till flertalet europeiska länder förlagd till universiteten. Utbildning lämnas vid socialvetenskapliga fakulteter eller vid särskilda högskolor anslutna till sådana fakulteter. Det råder stora variationer i fråga om utbildningens uppläggning, men i allmänhet omfattar den tre—fyra år, varav minst två års grundutbildning i socialvetenskap och ett års yrkesutbildning i socialt arbete och dess metoder.

För socialt arbete finns ett- och tvååriga kurser, som leder fram till en diplomexamen. Undervisningen omfattar ekonomisk och social historia, socialfilosofi, statsrätt, samhällsekonomi, psykologi, socialpolitik och social administration. Under utbildningstiden har eleverna omkring tre månaders praktik för att de skall få erfarenhet av socialt arbete.

Det blir emellertid mer och mer vanligt att nämnda kurser ersätts av vanliga universitetsstudier under två—tre år vilka leder fram till en Bachelor-grad. Huvudvikten i studierna läggs i allmänhet på sociologi eller social administration. För yrkesutbildningen finns därefter ettåriga kurser, varvid särskild vikt läggs vid en integration av teoretisk och praktisk utbildning och vid undervisning i socialarbetets metoder. För inträde fordras en Bachelor-grad eller diplom från en grundkurs i socialvetenskap. Den praktiska utbildningen är i allmänhet så upplagd att de studerande tillbringar tre dagar per vecka på praktikinstitutionen och använder resten av tiden till teoretiska studier. Vissa kurser är speciellt inriktade, exempelvis för individuellt socialt arbete, kuratorsarbete på sjukhus eller psykiatriskt socialt arbete.

Vid universiteten finns även möjlighet till fortsatta studier i socialt arbete. Dessa studier kan föra fram till en doktorsgrad, Masters degree, och tar då i allmänhet två år.

En utredning rörande socialutbildningens utformning har nyligen föreslagit, att utbildningen differentieras på tre nivåer, nämligen dels en universitetsutbildning som i likhet med nu omfattar tre—fyra års studier, dels en tvåårig teoretisk och praktisk utbildning, dels systematisk utbildning på arbetsplatsen, närmast av underordnade funktionärer.

USA

Socialutbildningen i USA är i allmänhet tvåårig och förlagd till universiteten. Att utbildningen ligger på universitetsnivå medför att sökande skall ha studentexamen (collegeutbildning) för att vinna inträde. Under de två sista åren i college finns möjlighet till viss specialisering med sikte på social utbildning. För praktik fordras inte, men de sökande intervjuas och stor vikt läggs vid deras lämplighet för socialt arbete.

Den teoretiska utbildningen omfattar den sociala lagstiftningen och administrationen, psykologi samt socialarbetets metoder. Undervisningen i sociallagstiftning lägger vikt vid att få fram grundläggande principer och möjligheter till

alternativa lösningar, inte vid att lära in enskilda fakta. Undervisningen i psykologi var tidigare starkt präglad av djuppsykologiska teorier, men under senare år har sociala aspekter, baserade på teorier från socialpsykologi, sociologi och antropologi fått större vikt. Undervisningen i socialt arbete omfattar socialvårdsmetodik (case work), socialt grupparbete och social administration och forskning, varvid möjlighet finns till specialisering inom en del av området.

Studiepraktiken utgör en väsentlig del av utbildningen, omkring hälften av utbildningstiden, och är i regel kombinerad med teoretisk undervisning. Genom samarbete med enskilda handledare söker högskolorna få handledarna nära knutna till utbildningen. Handledarna har också till uppgift att lämna information om den teoretiska bakgrunden till de praktiska uppgifterna. En omfattande handledarutbildning bedrivs.

Många högskolor har infört en möjlighet till vidareutbildning genom att anordna ett tredje läsår. Dessutom finns vid flera universitet möjlighet att ta doktorsgrad i socialt arbete.

Under åren 1955—1959 genomfördes ett omfattande utredningsarbete om socialutbildningen i USA. Utredningens resultat har publicerats i 13 band om utbildningens uppgifter och innehåll. I utredningen föreslås bland annat en uppdelning av undervisningen i två moment, dels fackliga ämneskunskaper, dels metodkunskaper. Även praktikutbildningen bör följa en utveckling från generella till speciella kunskaper. Socialutbildningen torde de närmaste åren omändras enligt dessa riktlinjer.

BILAGA 3

Förslag till studieplaner

(Ämnesöversikterna och kunskapsfordringarna utgör endast exempel på hur undervisningen bör ordnas. Deras syfte är att visa hur kommitténs intentioner mera i detalj kan förverkligas. Litteraturkurserna är utarbetade med hänsyn till förhållandena våren 1962. De bör fortlöpande omarbetas med hänsyn till ny litteratur. Föreliggande förslag till studieplaner har utarbetats av kommitténs sekreterare i samråd med lärare vid socialinstituten och universiteten.)

Samhällsvetenskaplig grundkurs

Studieplan för den samhällsvetenskapliga grundkursen i socionomexamen.

I. Allmänt

1. Ämnesbeskrivning

Grundkursen omfattar rättskunskap, statskunskap, statistik, sociologi, samhälls-ekonomi, socialpolitik och praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering. Kursen avser att lämna en bred samhällsvetenskaplig orientering som grund för senare differentiering och fördjupning av studierna. En närmare redogörelse för innehållet i de olika delkurserna lämnas nedan under studiekurser.

2. Särskilda förkunskaper och andra villkor för tillträde till studier

Något krav på formell redovisning av särskilda kunskaper — utöver socialhögskolans inträdesvillkor — är icke uppställt för tillträde till studier i grundkursen. Undervisningen i statistik bygger på kunskaper som i stort sett motsvarar nuvarande realskolekurs utbyggd med funktionslära och algebra.

3. Normalstudietider

Studierna beräknas kräva två terminer, varvid följande studiegång tillämpas (angivna data är ungefärliga):

Delkurs	Alt. I	Alt. II
Rättskunskap	28/8 —10/11	15/1 — 5/4
Statskunskap	28/8 —10/11	15/1 — 5/4
Statistik	15/11—17/12	15/4 —28/5
Sociologi	15/1 —25/2	28/8 — 1/10
Samhällsekonomi	1/3 —28/5	5/10—17/12
Socialpolitik	1/3 —28/5	5/10—17/12
Praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering	28/8 —28/5	15/1 —17/12

4. Kunskapskontrollen

Skriftlig tentamen avläggs i samtliga i grundkursen ingående delkurser, utom i yrkesorientering. Endast betygsgraden Godkänd förekommer. Tentamen avläggs normalt efter avslutad undervisning.

II. Studiekurser m. m.

Undervisningen är uppbyggd så att de olika serierna och kurserna kompletterar varandra, varför delkurserna bör studeras i den ordning som anges i studiegången. Deltagande i undervisningen är obligatoriskt. Respektive huvudlärare kan medge befrielse från deltagande i viss del av undervisningen.

Rättskunskap

Kursen omfattar de centrala delarna av civilrätten, de allmänna grunderna av straffrätt, processrätt och offentlig rätt samt några huvudpunkter av allmän rättslära.

Kursfordringar:

- 1) Lektionsundervisning i 70 timmar;
- 2) Litteraturkurs, som genomgås i anslutning till undervisningen:

Björling—Malmström: Civilrätt. 1960.

Bruzelius: Rättskunskap I—II. 1959. 1960.

Eek m. fl.: Juridikens källmaterial. 1960.

Strahl: Makt och rätt. 1957.

Statskunskap

Kursen omfattar Sveriges nuvarande statsskick och förvaltning, den kommunala självstyrelsen och kommunalförvaltningen, de politiska partierna och det moderna organisationsväsendet samt en översiktlig orientering om främmande länders statsskick och de politiska och sociala idéernas historia.

Kursfordringar:

- 1) Lektionsundervisning i 50 timmar;
- 2) Litteraturkurs, som genomgås i anslutning till undervisningen:

Andrén: Svensk statskunskap. 1961.

Malmgren: Sveriges grundlagar. 1961.

Johansson: Folkkrörelserna. 1954.

Nyman: Parlamentarismen i Sverige. 1961.

Tingsten m. fl.: Parti och politik. 1955.

Kaijser: Kommunallagarna II. 1960.

Sköld—de la Motte: Kommunalkunskap. 1961.

Andersson: Vem gör vad i länen? 1959.

Hesslén: Statskunskap. 1961.

Statistik

Kursen omfattar grundläggande statistiska frågeställningar, statistisk metodik för insamling, bearbetning och analys av numeriska material, orientering om tekniska hjälpmedel samt den offentliga statistikens organisation, innehåll och publikationer, varvid ekonomisk och social statistik samt befolkningsstatistik särskilt beaktas.

Kursfordringar:

- 1) Lektionsundervisning i 60 timmar;
- 2) Litteraturkurs, som genomgås i anslutning till undervisningen:

Henrysson: Elementär statistik. 1957.

von Hofsten: Praktisk statistik. 1961.

— Vägvisare i svensk statistik. 1958.

Statistisk årsbok, senaste årgång.

Sociologi

Kursen omfattar dels grundläggande sociologisk metodik: intervju- och enkät-teknik, allmän sociologisk forskningsteknik och experimentell metodik; dels socialpsykologi: individen och gruppen, olika institutioner, särskilt familjen, skolan, arbetsgruppen och fritidsgruppen, samt massmedia och propaganda.

Kursfordringar:

- 1) Lektionsundervisning i 60 timmar;
- 2) Litteraturkurs, som genomgås i anslutning till undervisningen:

Swedner: Sociologisk metod. 1961.

Boalt: Socialpsykologi. 1960.

— Socialt beteende. 1961.

Samhällsekonomi

Kursen omfattar en översikt över den samhällsekonomiska utvecklingen under de senaste decennierna, Sveriges nutida näringsliv, penning- och kreditmarknaden samt en orientering om konjunkturer och ekonomisk politik.

Kursfordringar:

- 1) Lektionsundervisning i 50 timmar;
- 2) Litteraturkurs, som genomgås i anslutning till undervisningen:

Nyboe—Andersen: Nationalekonomi. 1961.

Arpi: Sveriges nutida näringsliv. 1958.

Konjunkturläget (senaste rapport från Konjunkturinstitutet).

Statistisk årsbok, senaste årgång.

Thunholm: Svenskt kreditväsen. 1960.

Westerlind—Beckman: Sveriges ekonomi. 1959.

1959 års långtidsutredning: Svensk ekonomi 1960—1965 (SOU 1962:10).

Socialpolitik

Kursen omfattar socialpolitikens utveckling och metoder, arbetsmarknadspolitik och arbetsrätt, bostadspolitik, familjepolitik samt barna- och ungdomsvård, socialförsäkring och socialhjälp, hälso- och sjukvård, nykterhetspolitik och nykterhetsvård samt kriminalvård.

Kursfordringar:

- 1) Lektionsundervisning i 70 timmar;
- 2) Litteraturkurs, som genomgås i anslutning till undervisningen:

Elmér: Svensk socialpolitik. 1958.

Montgomery: Svensk socialpolitik under 1800-talet. 1951.

Smith: Parterna på arbetsmarknaden. 1961.

Holm: Samhällsplanering och bostadspolitik. 1958.

- Hyrenius: Befolkningsstudier. 1961.
 Höjer: Samhället och barnen. 1961.
 — Socialförsäkring och socialhjälp. 1957.
 — Nykterhetspolitik och nykterhetsvård. 1955.
 Strahl: Den svenska kriminalpolitiken. 1961.
 Statistisk årsbok, senaste årgång.

Praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering

A. Praktisk förvaltningskunskap:

Kursen omfattar en introduktion i elementära administrativa och organisatoriska problem med tonvikt på kommunal förvaltning. Allmän förvaltningsteknik och kontorsorganisation, skrivteknik, blanketteknik, utredningsteknik, redovisningsfrågor, tjänsteföreskrifter, föredragnings- och sammanträdesteknik, personaladministration och kontakten med allmänheten.

Kursfordringar:

- 1) Lektionsundervisning i 60 timmar;
- 2) Litteraturkurs, som genomgås i anslutning till undervisningen:
 de la Motte: Kommunal protokollföring. 1960.
 Landskommunernas förbund: Kommunalt expeditörsarbete. 1961.
 Bylander—Sjöström:Handledning vid uppsättande av barnavårdsnämnds protokoll. 1962.
 Garret: Samtalsmetodik. 1958.
 Gellerstedt: Aktiv personaltjänst. 1961.
 Ramstedt: Sammanträde pågår. 1955.
 Wellander: Kommittésvenska (SOU 1950: 26).
 Diarieföring och arkivläggning. 1955.
 Blanketter, kompendier, tidskriftsartiklar, reglementen etc.

B. Yrkesorientering:

Kursen omfattar studiebesök på vårdanstalter, byråer, förvaltningskontor m. m. samt specialföreläsningar av personer verksamma på olika arbetsområden. I samband härmed lämnas studiehandledning så att de studerande lättare skall kunna planlägga sin fortsatta teoretiska och praktiska utbildning.

Kursfordringar:

- 1) Studiebesök, föreläsningar etc. i cirka 60 timmar;
- 2) Litteratur enligt meddelande i samband med studiebesök och föreläsningar (främst tidskriftsartiklar o. d.).

Examensämnen

Statskunskap

Studieplan för examensämnet statskunskap i socionomexamen.

I. Allmänt

1. Ämnesbeskrivning

Ämnet omfattar en allmän kurs, som främst behandlar statsvetenskapliga metodfrågor, samt två alternativkurser, nämligen:

- a) allmän förvaltning: allmän statlig och kommunal förvaltning, samt
- b) social förvaltning: socialpolitikens administration.

2. Särskilda förkunskaper och andra villkor för tillträde till studier i ämnet

Det förutsätts, att den studerande tidigare genomgått den samhällsvetenskapliga grundkursen. Tentamen medgives endast den som förvärvat godkänt betyg i denna kurs, såvitt examinator ej annorlunda medgiver.

3. Normalstudietiden i ämnet

För betygsgraden Godkänd beräknas studietiden till 2½ månader, för högre betygsgrader ytterligare en studiertermin per betygsenhet. En studiertermin motsvarar fem månaders studietid.

4. Kunskapskontrollen i ämnet

Tentamen för betygsgraden Godkänd äger rum skriftligen; i övrigt sker kunskapskontrollen muntligen.

II. Studiekurser m. m.

Betygsgraden Godkänd

Kursfordringarna omfattar dels allmän kurs, dels en av alternativkurserna.

1. Undervisning

Allmän kurs: föreläsningar och diskussionsseminarier omkring 32 timmar.

Allmän förvaltning: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 60 timmar.

Social förvaltning: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 60 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier.

2. Litteratur

Allmän kurs

Butler: *The Study of Political Behaviour*. 1958.

Malmgren: *Sveriges grundlagar*. 1961.

Heckscher: *Svensk statsförvaltning i arbete*. 1958.

Simon—Smithburg—Thompson: *Public administration*. 1958.

Tingsten: *Demokratiens problem*. 1960 *eller* Ross: *Varför demokrati?* 1948.

Allmän förvaltning

Herlitz: *Grunddragen av det svenska statsskickets historia (valda delar)*. 1957.

Regeringsarbetet (SOU 1958: 14).

Foyer: *Former för kontakt och samverkan mellan staten och organisationerna* (SOU 1961: 21, sid. 10—105).

Kaijser: *Kommunallagarna I—III*. 1959. 1960. 1962.

Principer för en ny kommunindelning (SOU 1961: 9) samt K. M:ts prop. 1961: 180.

Ytterligare ett arbete samt en offentlig utredning avseende svensk förvaltning.

Ett arbete behandlande ett främmande lands statsskick och förvaltning.

Social förvaltning

Eek: Administrativa frihetsberövanden.

Elmér: Folkpensioneringen i Sverige (valda delar). 1960.

Höjer—Melin: Socialhjälpen i Stockholm. 1960.

JO och kommunerna (SOU 1957: 2).

Lag om allmän försäkring (SOU 1961: 39).

Welamson: Läkarsekretessen. 1961.

Kaijser: Kommunallagarna I—III. 1959. 1960. 1962.

Principer för en ny kommunindelning (SOU 1961: 9) samt K. M:ts prop. 1961: 180.

Ytterligare ett arbete samt en offentlig utredning avseende svensk förvaltning.

Betygsgraden Med beröm godkänd

1. Undervisning

Föreläsningar omkring 12 timmar, lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 30 timmar och seminarieövningar omkring 30 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier och seminarieövningar samt en av examinator godkänd uppsats och opposition.

2. Litteratur

Litteraturkursen för betygsgraden Godkänd väl inhämtad.

En litteraturkurs omfattande 12—15 arbeten om cirka 4 000 sidor. Kursen kan differentieras inom allmän eller social förvaltning med hänsyn till den studerandes inriktning.

Betygsgraden Berömlig

Ytterligare en termins seminarieövningar jämte ytterligare en av examinator godkänd uppsats och opposition. Särskilda krav ställs på uppsatsens kvalitet. En litteraturkurs omfattande 6—8 arbeten om cirka 2 500 sidor, varvid hög grad av specialisering inom något område kan äga rum.

Rättsvetenskap

Studieplan för examensämnet rättsvetenskap i socionomexamen.

I. Allmänt

1. Ämnesbeskrivning

Ämnet omfattar en allmän kurs, som främst behandlar rättsvetenskapliga metodfrågor, samt två alternativkurser, nämligen:

a) kommunalrätt med civilrätt: allmän och speciell kommunalrätt, allmän civil- och förmögenhetsrätt, associationsrätt, beskattningsrätt och arbetsrätt, samt

b) socialrätt: lagstiftningen rörande barna- och ungdomsvård, nykterhetspolitik och nykterhetsvård, kriminalvård, socialförsäkring, socialhjälp och arbetsrätt, varvid den studerande skall följa undervisningen i tre av dessa moment.

I de båda alternativkurserna läggs stor vikt vid tillämpningsövningar. Som underlag för dessa övningar kan bland annat användas material från studiepraktiken.

2. Särskilda förkunskaper och andra villkor för tillträde till studier i ämnet

Det förutsätts, att den studerande tidigare genomgått den samhällsvetenskapliga grundkursen. Tentamen medgives endast den som förvärvat godkänt betyg i denna kurs, såvitt examinator ej annorlunda medgiver.

3. Normalstudietiden i ämnet

För betygsgraden Godkänd beräknas studietiden till 3 månader, för högre betygsgrader ytterligare en studietid per betygsenhet. En studietid motsvarar fem månaders studietid.

4. Kunskapskontrollen i ämnet

Tentamen för betygsgraden Godkänd äger rum skriftligen; i övrigt sker kunskapskontrollen muntligen.

II. Studiekurser m. m.

Betygsgraden Godkänd

Kursfordringarna omfattar dels allmän kurs, dels en av alternativkurserna.

1. Undervisning

Allmän kurs: föreläsningar och diskussionsseminarier omkring 36 timmar.

Kommunalrätt med civilrätt: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 80 timmar.

Socialrätt: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 60 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier.

2. Litteratur

Allmän kurs

Strömberg: Allmän förvaltningsrätt. 1962.

Norstedts juridiska handbok (valda delar). 1959.

Sveriges rikets lag, senaste årgång.

Kommunalrätt med civilrätt

Norstedts juridiska handbok (valda delar). 1959.

Sveriges rikets lag, senaste årgång.

Sköld—de la Motte: Kommunalkunskap. 1961.

Kajiser: Kommunallagarna I—III. 1959. 1960. 1962.

Sundberg: Kommunalrätt (allmänna och speciella delen). 1956. 1959.

Förslag till kommunallag m. m. (SOU 1952: 14, valda delar).

Förslag till landstingslag m. m. (SOU 1952: 48, valda delar).

Principer för en ny kommunindelning (SOU 1961:9) samt K. M:ts prop. 1961: 180.

Årsbok för Sveriges kommuner.

Årsbok för Sveriges landsting.

Berg: Kommunal valhandbok. 1962.

Florén: Hälsovårdsstadgan. 1960.

Forssman—Törnqvist (red.): Hygien och samhällsutvecklingen. 1961.

Hälsovård och öppen sjukvård i landstingsområdena (SOU 1958: 15).

Körlof: Vattenförsörjning och avlopp. 1957.

Almén—Eklund: Lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrät-
tens område. 1960.

Malmström—Hessler: Inledning till fastighetsrätten.

Bexelius m. fl.: Byggnadslagstiftningen. 1961.

Walin: Allmänna hyreslagen. 1961.

Bratt: Deklaration och beskattning. 1960.

Schmidt: Kollektiv arbetsrätt. 1958.

Socialrätt

Norstedts juridiska handbok (valda delar). 1959.

Sveriges rikets lag, senaste årgång.

Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden (SOU 1960: 19).

Romander—Grönlund: Barnavårdslagen. 1961.

Walin: Barnens ställning enligt föräldrabalken. 1953.

Vården vid ungdomsvårdsskolorna (SOU 1954: 5).

Åman: Svensk nykterhetslagstiftning. 1962.

Walberg m. fl.: Handeln med drycker. 1955.

CFN: Alkohol — vanor och verkningar. 1961.

Handbok för nykterhetsnämnden. 1962.

Översyn av nykterhetsvården (SOU 1961: 58).

Agge: Straffrättens allmänna del I—II. 1959. 1961.

Agge m. fl.: Samhällets åtgärder mot lagöverträdare. 1960.

Ungdomsbrottslighet (SOU 1959: 37).

Skyddslag (SOU 1956: 55) samt K. M:ts prop. 1962: 10.

Höjer: Socialförsäkring och socialhjälp. 1957.

Broberg—Malm: Den allmänna tilläggs pensioneringen. 1959.

Lag om allmän försäkring (SOU 1961: 39) samt K. M:ts prop. 1962: 90.

Wahlberg—Engström—Wernlund: Socialhjäpplagen. 1957.

Höjer—Melin: Socialhjälp i Stockholm. 1960.

Höjer: Socialhjälp, riktlinjer för praxis. 1961.

Handbok för socialnämnden. 1961.

Schmidt: Kollektiv arbetsrätt. 1958.

— Tjänsteavtalet. 1959.

Nordin: Arbetarskyddslagstiftningen. 1959.

— Den allmänna arbetstidslagen. 1960.

Betygsgraden Med beröm godkänd

1. Undervisning

Föreläsningar omkring 12 timmar, lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 40 timmar och seminarieövningar omkring 30 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier och seminarieövningar samt en av examinator godkänd uppsats och opposition.

2. Litteratur

Litteraturkursen för betygsgraden Godkänd väl inhämtad.

En litteraturkurs omfattande 10—12 arbeten om cirka 3 500 sidor inhämtas. Kursen kan differentieras inom kommunalrätt med civilrätt samt socialrätt med hänsyn till den studerandes inriktning.

Betygsgraden Berömlig

Ytterligare en termins seminarieövningar jämte ytterligare en av examinator godkänd uppsats och opposition. Särskilda krav ställs på uppsatsens kvalitet. En litteraturkurs omfattande 6—8 arbeten om cirka 2 500 sidor, varvid hög grad av specialisering inom något område kan äga rum.

Samhälls- och företagsekonomi

Studieplan för examensämnet samhälls- och företagsekonomi i socionomexamen.

I. Allmänt**1. Ämnesbeskrivning**

Ämnet omfattar en allmän kurs, som främst behandlar ekonomiska metodfrågor, samt tre alternativkurser, nämligen:

a) kommunal ekonomi: redovisning och finansiering, kostnads- och intäktsanalys samt administrativ och tillämpad ekonomi. Särskild uppmärksamhet ägnas åt frågor rörande samhällsplanering och åt tillämpningsövningar kring kommunalekonomiska problem,

b) företagsekonomi: redovisning och finansiering, kostnads- och intäktsanalys, administration och distribution. Särskild uppmärksamhet ägnas åt personaladministrativa frågor, samt

c) socialpolitik: socialpolitikens kostnader och finansiering, arbetsmarknadspolitik, bostadspolitik och befolkningslära.

2. Särskilda förkunskaper och andra villkor för tillträde till studier i ämnet

Det förutsätts, att den studerande tidigare genomgått den samhällsvetenskapliga grundkursen. Tentamen medges endast den som förvärvat godkänt betyg i denna kurs, såvitt examinator ej annorlunda medger. Studerande som inte har förkunskaper i bokföring motsvarande det treåriga handelsgymnasiets andra ring skall inhämta en kurs av motsvarande omfattning före påbörjandet av studier i kommunal ekonomi och företagsekonomi.

3. Normalstudietiden i ämnet

För betygsgraden Godkänd beräknas studietiden till 3 månader, för högre betygsgrader ytterligare en studietid per betygsenhet. En studietid motsvarar fem månaders studietid.

4. Kunskapskontrollen i ämnet

Tentamen för betygsgraden Godkänd äger rum skriftligen; i övrigt sker kunskapskontrollen muntligen.

II. Studiekurser m. m.**Betygsgraden Godkänd**

Kursfordringarna omfattar dels allmän kurs, dels en av alternativkurserna.

1. Undervisning

Allmän kurs: föreläsningar och diskussionsseminarier omkring 32 timmar.

Kommunal ekonomi: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 80 timmar.

Företagsekonomi: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 80 timmar.

Socialpolitik: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 60 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier.

2. Litteratur

Allmän kurs

Welinder: Samhällsekonomi — teori och politik. 1959.

Welinder: Offentlig hushållning. 1961.

Westin-Silverstolpe: Rikets finanser. 1961.

Kommunal ekonomi

Sundberg: Kommunalrätt, allmänna delen (valda avsnitt). 1956. 1959.

Kajser: Kommunallagarna I—III. 1959. 1960. 1962.

Welinder: Företaget och dess ekonomi. 1950.

Asztély: Den externa räkenskapsanalysens möjligheter och begränsning. 1959.

Skare—Västhagen—Johansson: Industriell kostnadsberäkning och redovisning (valda delar). 1958.

Sillén—Västhagen: Nyare balansvärderingsprinciper. 1958.

Västhagen: Inkomst- och utgiftsbegreppen i förvaltningsbokföring och affärsbokföring (valda delar). 1950.

Nyströmer: Kontorsorganisation. 1956.

Skare—Hanner: Maskinbokföring och genomskriftsbokföring. 1957.

Kommunernas kapitalredovisning. 1956.

Kommunernas budget och räkenskaper. 1962.

Kommunernas finanser (SOS).

Blixt m. fl.: Kommunernas ekonomiska planering. 1959.

Lundberg: Om kommunal revision. 1960.

Förenklad statsbidragsgivning (SOU 1956: 8).

Ytterligare ett arbete samt en offentlig utredning avseende offentlig ekonomi.

Företagsekonomi

Welinder: Företaget och dess ekonomi. 1950.

Västhagen: Affärsbokföringens grunder. 1957.

Västhagen: Avskrivningens funktioner. 1958.

Skare—Västhagen—Johansson: Industriell kostnadsberäkning och redovisning. 1958.

Nyströmer: Kontorsorganisation. 1956.

Wärneryd: Motiv och beslut i företagsledningens marknadspolitik. 1957.

Hanner: Kompendium i finansiering. 1958.

Asztély: Den externa räkenskapsanalysens möjligheter och begränsning. 1959.

Asztély: Affärsföretagets budget. 1957.

Henell: Distribution. 1960.

Carlsson: Företagsledning och företagsledare. 1960.

Fältström: Personaladministrativa studier. 1952.

Hultqvist: Aktiv företagsorganisation. 1960.

Höglund: Företaget i samhället. 1953.

Carlsson: Affärsföretagets statistik. 1953.

Ytterligare ett arbete.

Socialpolitik

Ett genombrott. Den svenska socialpolitikens utvecklingslinjer och framtidsmål. 1944.

Welinder: Socialpolitikens ekonomiska verkningar (SOU 1944: 14).

Nordström: Svensk arbetslöshetspolitik. 1949.

Handbok för arbetslöshetsnämnden. 1960.

LO: Fackföreningsrörelsen och den fulla sysselsättningen. 1951.

LO: Samordnad näringspolitik. 1961.

Beveridge: Full employment in a free society. 1944.

Mål och medel i stabiliseringspolitiken (SOU 1961: 42, valda delar)

Arvidsson: Bostadsfinansiering och kreditpolitik. 1958.

Holm: Bostadsefterfrågan på 1960-talet. 1959.

Bostadsbyggnadsbehovet (SOU 1961: 51).

Hyrenius: Befolkning och samhälle. 1951.

Myrdal: Kris i befolkningsfrågan. 1934.

Ytterligare ett arbete samt en offentlig utredning avseende svensk eller internationell socialpolitik.

Betygsgraden Med beröm godkänd**1. Undervisning**

Föreläsningar omkring 12 timmar, lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 40 timmar och seminarieövningar omkring 30 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier och seminarieövningar samt av examinator godkänd uppsats och opposition.

2. Litteratur

Litteraturkursen för betygsgraden Godkänd väl inhämtad.

En litteraturkurs omfattande 10—12 arbeten om cirka 3 500 sidor. Kursen kan differentieras inom kommunal ekonomi, företagsekonomi och socialpolitik med hänsyn till den studerandes inriktning.

Betygsgraden Berömlig

Ytterligare en termins seminarieövningar jämte ytterligare en av examinator godkänd uppsats och opposition. Särskilda krav ställs på uppsatsens kvalitet. En litteraturkurs omfattande 6—8 arbeten om cirka 2 500 sidor, varvid hög grad av specialisering inom något område kan äga rum.

Sociologi

Studieplan för examensämnet sociologi i socionomexamen.

I. Allmänt**1. Ämnesbeskrivning**

Ämnet omfattar en allmän kurs, som främst behandlar sociologiska metodfrågor, samt tre alternativkurser, nämligen:

- a) arbetssociologi: relationerna på arbetsplatsen och den formella och informella organisationen inom arbetsgruppen,
- b) social desorganisation: kriminalsociologi samt sociologiska aspekter på alkoholmissbruk och andra former av avvikande beteende, samt

- c) grupp sociologi: grupp bildningar och grupp relationer bland barn och ungdom och inom olika typer av anstalter för vuxna. Kursen omfattar dessutom ett allmänt studium av grupp relationernas förändringar i det moderna samhället.

2. Särskilda förkunskaper och andra villkor för tillträde till studier ämnet

Det förutsätts, att den studerande tidigare genomgått den samhällsvetenskapliga grundkursen. Tentamen medgives endast den som förvärvat godkänt betyg i denna kurs, såvitt examinator ej annorlunda medgiver.

3. Normalstudietiden i ämnet

För betygsgraden Godkänd beräknas studietiden till 2 1/2 månader, för högre betygsgrader ytterligare en termin per betygsenhet. En studietid motsvarar fem månaders studietid.

4. Kunskapskontrollen i ämnet

Tentamen för betygsgraden Godkänd äger rum skriftligen; i övrigt sker kunskapskontrollen muntligen.

II. Studiekurser m. m.

Betygsgraden Godkänd

Kursfordringarna omfattar dels allmän kurs, dels en av alternativkurserna.

1. Undervisning

Allmän kurs: föreläsningar och diskussionsseminarier omkring 32 timmar.

Arbets sociologi: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 40 timmar.

Social desorganisation: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 40 timmar.

Grupp sociologi: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 40 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier.

2. Litteratur

Allmän kurs

Karlsson m. fl.: Sociologiska metoder (valda delar). 1961.

Dahlström m. fl.: Svensk samhällsstruktur i sociologisk belysning (valda delar). 1959.

Allardt-Littunen: Sociologi. 1962.

Boalt: Familjesociologi. 1959.

Arbets sociologi

Boalt—Westerlund: Arbets sociologi. 1953.

Dahlström: Information på arbetsplatsen. 1956.

Ghiselli—Brown: Arbets psykologi. 1958.

Segerstedt—Lundqvist: Människan i industrisamhället I—II. 1952. 1955.

Ytterligare ett arbete.

Social desorganisation

Boalt—von Euler: Alkoholproblem. 1959.

Blomberg: Den svenska ungdomsbrottsligheten. 1960.

Sveri: Kriminalitet og alder. 1960.

Agge m. fl.: Kriminologi (valda delar). 1955.

Skyddslog (SOU 1956: 55, valda delar).

Ytterligare ett arbete.

Gruppsociologi

Boalt—Berner Öste: Grupper, medlemmar och ledare. 1956.

Boalt—Gråby: Du, kamraterna och samhället. 1956.

Israel: Gruppdynamik och ledarskap. 1954.

Lindzey: Handbook of Social Psychology (valda delar). 1954.

Segerstedt—Lundqvist: Människan i industrisamhället II. 1955.

Homans: The Human Group. 1950.

Ytterligare ett arbete.

Betygsgraden Med beröm godkänd

1. Undervisning

Föreläsningar omkring 12 timmar, lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 30 timmar och seminarieövningar omkring 30 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier och seminarieövningar samt av examinator godkänd uppsats och opposition.

2. Litteratur

Litteraturkursen för betygsgraden Godkänd väl inhämtad.

En litteraturkurs omfattande 12—15 arbeten om cirka 4 000 sidor. Kursen kan differentieras inom arbetssociologi, social desorganisation eller grupsociologi med hänsyn till den studerandes inriktning.

Betygsgraden Berömlig

Ytterligare en termins seminarieövningar jämte ytterligare en av examinator godkänd uppsats och opposition. Särskilda krav ställs på uppsatsens kvalitet. En litteraturkurs omfattande 6—8 arbeten om cirka 2 500 sidor, varvid hög grad av specialisering inom något område kan äga rum.

Psykologi

Studieplan för examensämnet psykologi i socionomexamen.

I. Allmänt

1. Ämnesbeskrivning

Ämnet omfattar en allmän kurs, som främst behandlar psykologiska metodfrågor, samt två alternativkurser, nämligen:

- a) allmän psykologi: allmän psykologi med elementär fysiologi, utvecklingspsykologi, personlighetspsykologi och psykiatri, samt
- b) socialvårdsmetodik: intervjun i utrednings- och behandlingssyfte, analys av olika orsaker till hjälpbehov, olika moment i handläggningen av ärenden, samordning av samhällets hjälpresurser och den personliga kontakten mellan klient och socialarbetare. Huvudvikten läggs vid problem som blir aktuella inom kommunal socialvård, kurators- och skyddsverksamhet.

Studierande som i sin examen avser att ta med delkursen i socialvårdsmetodik bör tidigare eller samtidigt inhämta delkursen i allmän psykologi.

2. Särskilda förkunskaper och andra villkor för tillträde till studier i ämnet

Det förutsätts, att den studerande tidigare genomgått den samhällsvetenskapliga grundkursen. Tentamen medgives endast den som förvärvat godkänt betyg i denna kurs, såvitt examinator ej annorlunda medgiver.

3. Normalstudietiden i ämnet

För betygsgraden Godkänd beräknas studietiden till 3 månader, för högre betyg ytterligare en studietid per betygsenhet. En studietid motsvarar fem månaders studietid.

4. Kunskapskontrollen i ämnet

Tentamen för betygsgraden Godkänd äger rum skriftligen; i övrigt sker kunskapskontrollen muntligen.

II. Studiekurser m. m.

Betygsgraden Godkänd

Kursfordringarna omfattar dels allmän kurs, dels en av alternativkurserna.

1. Undervisning

Allmän kurs: föreläsningar och diskussionsseminarier omkring 36 timmar.

Allmän psykologi: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 80 timmar.

Socialvårdsmetodik: lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 80 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier.

2. Litteratur

Allmän kurs

Sandström: Psykologi. 1961.

Björkman—Ekman: Experimentalpsykologiska metoder (valda delar). 1957.

Ekman: Testmetodik. 1957.

Härnqvist: Tillämpad psykologi. 1959.

Allmän psykologi

Björkman—Ekman: Experimentalpsykologiska metoder. 1957.

von Euler: Hur människokroppen fungerar. 1951.

Morgan: Introduction to Psychology. 1956.

Ekman: Differentiell psykologi. 1952.

Hall and Lindzey: Theories of Personality. 1957.

Sandström: Barn- och ungdomspsykologi. 1961.

Annell: Elementär barnpsykiatri. 1958.

Lundqvist: Psykiatri och mentalhygien. 1956.

Ytterligare ett arbete.

Socialvårdsmetodik

Garrett: Samtalsmetodik. 1958.

Kahn-Cannell: The Dynamics of Interviewing (valda delar). 1958.

- Gill et. al.: The Initial Interview in Psychiatric Practice (s. 7—130). 1954.
 Perlman: Socialarbetets metodik. 1962.
 Pared: Ego Psychology and Dynamic Casework (valda delar). 1958.
 Aptekar: The Dynamics of Casework and Counseling. 1955.
 Hunt et. al.: Measuring Results in Social Casework. 1950.
 Inghé: Fattiga i folkhemmet (valda delar). 1960.
 Höjer—Melin: Socialhjälpén i Stockholm (valda delar). 1960.
 Ytterligare ett arbete samt kompendier och övningsuppgifter i samband med undervisningen.

Betygsgraden Med beröm godkänd

1. Undervisning

Föreläsningar omkring 12 timmar, lektionsundervisning och diskussionsseminarier omkring 40 timmar och seminarieövningar omkring 30 timmar.

Aktivt deltagande i diskussionsseminarier och seminarieövningar samt en av examinator godkänd uppsats och opposition.

2. Litteratur

Litteraturkursen för betygsgraden Godkänd väl inhämtad.

En litteraturkurs omfattande 10—12 arbeten om cirka 3 500 sidor. Kursen kan differentieras inom allmän psykologi eller socialvårdsmetodik med hänsyn till den studerandes inriktning.

Betygsgraden Berömlig

Ytterligare en termins seminarieövningar jämte ytterligare en av examinator godkänd uppsats och opposition. Särskilda krav ställs på uppsatsens kvalitet. En litteraturkurs omfattande 6—8 arbeten om cirka 2 500 sidor, varvid hög grad av specialisering inom något område kan äga rum.

Socialmedicin

Studieplan för särskild kurs i socialmedicin i socionomexamen.

I. Allmänt

Kursen behandlar sambanden mellan sociala, medicinska och psykologiska faktorer, medicinska faktorer som påverkar hälso- och sjukdomstillståndet, medicinsk sociologi och medicinsk vård och rehabilitering.

Det förutsätts, att de studerande tidigare genomgått den samhällsvetenskapliga grundkursen. Tentamen medges endast den som förvärvat godkänt betyg i denna kurs, såvitt examinator ej annorlunda medger.

Tentamen äger rum skriftligen. Endast betygsgraden Godkänd förekommer.

II. Studiekurs

1. Undervisning

Kursen omfattar omkring 30 timmar. Huvuddelen av undervisningen meddelas i form av föreläsningar och lektionsundervisning.

2. Litteratur

- Segerstedt m. fl.: Socialmedicin och samhälle. 1962.
Lindgren m. fl.: Praktisk socialmedicin. 1962.
Fischer: Lärobok i hygien (valda delar). 1956.
Medicinalstyrelsens råd och anvisningar (enligt anvisning av kursledaren).
Kareliz: När barnen är sjuka. 1960.
Inge: Fattiga i folkhemmet (valda delar). 1960.
Hälsovård och öppen sjukvård i landstingsområdena (SOU 1958: 15).
Mentalsjukvården (SOU 1958: 38).
Psykisk barna- och ungdomsvård (SOU 1957: 40).
Allmän familjerådgivning (SOU 1957: 33).
Takman: Ungdomar som socialproblem och läkarfall. 1962.
Forssman-Olow: De psykiskt utvecklingsstörda, deras utbildning och vård. 1961.
Levi: Kropp, själ och sjukdom. 1959.
Boalt-Jonsson: Sociologi och sjukdom. 1961.

BILAGA 4

Förslag till stadga för socialhögskolorna

Allmänna bestämmelser

1 §.

Socialhögskolorna äro socialhögskolorna i Stockholm, Göteborg, Lund och Umeå. Socialhögskolorna ha till ändamål att utbilda socionomer samt att främja samhällsvetenskaplig forskning.

2 §.

1 mom. För socialhögskolorna gemensamt finnas samarbetsnämnd och antagningsnämnd.

2 mom. Varje socialhögskola står under ledning av en styrelse. I övrigt handhas högskolans angelägenheter av lärarråd och rektor.

Samarbetsnämnden

3 §.

Samarbetsnämnden utgöres av ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t för en tid av tre år, och rektorerna vid socialhögskolorna.

4 §.

Samarbetsnämnden har att befrämja en samordning av socialhögskolornas verksamhet. Särskilt åligger det samarbetsnämnden:

- 1) att medverka till att studieplaner vid socialhögskolorna givas likvärdig utformning;
- 2) att bereda frågor rörande socialhögskolornas utbildningskapacitet;
- 3) att bereda frågor rörande fortbildning av socionomer;
- 4) att verka för en samordning av socialhögskolornas anslagsäskanden.

Antagningsnämnden

5 §.

Antagningsnämnden utgöres av ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t för en tid av tre år, och rektorerna vid socialhögskolorna.

6 §.

Antagningsnämnden har att i enlighet med föreskrifterna i denna stadga antaga studerande samt att utfärda närmare anvisningar angående ansökning om inträde och antagning av studerande vid socialhögskolorna.

7 §.

Antagningsnämnden är beslutsför, om ordförande och tre rektorer äro närvarande.

Styrelsen

8 §.

Styrelsen består av högst tio ledamöter, nämligen ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t för en tid av tre år, högst åtta av Kungl. Maj:t för en tid av tre år förordnade ledamöter samt högskolans rektor.

Avgår ordföranden eller annan för viss tid utsedd ledamot före tjänstgöringstidens slut, utses annan i hans ställe för den återstående tiden.

Styrelsen väljer inom sig vice ordförande för ett år i sänder.

Styrelsen kan inom sig utse ett arbetsutskott, i vilket förutom styrelsens ordförande och högskolans rektor skall ingå högst tre av styrelsens ledamöter.

9 §.

Styrelsen har högsta uppsikten över undervisningen och den ekonomiska förvaltningen vid högskolan samt övervakar, att denna stadga och eljest för högskolan gällande bestämmelser efterlevas. Särskilt åligger det styrelsen:

1) att handlägga ärenden, som skola underställas Kungl. Maj:ts prövning;

2) att fastställa studieplaner;

3) att utfärda erforderliga ordningsstadgar och instruktioner;

4) att i enlighet med föreskrifterna i denna stadga tillsätta och entlediga tjänstemän samt besluta rörande tjänstledighet och förordnande av vikarier;

5) att årligen låta verkställa inventering av högskolans kassa och värdehandlingar samt tillse, att räkenskaperna behörigen uppgöras och avlämnas till rikskontrollstyrelsen;

6) att årligen före den 1 november till ecklesiastikdepartementet ingiva berättelse över högskolans verksamhet under sist förflutna budgetår;

7) att i övrigt fullgöra vad enligt denna stadga eller eljest meddelade föreskrifter ankommer på styrelsen.

Styrelsen äger i den utsträckning den finner lämpligt överlåta sin beslutanderätt åt arbetsutskottet, ordföranden eller rektor.

10 §.

1 mom. Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden eller vid förfall för honom av vice ordföranden, så ofta ärendena fordra det. Kallelse skall om möjligt utfärdas senast en vecka före sammanträdet. Annan fråga än sådan som finnes angiven i kallelsen må ej företagas till avgörande, såvida icke samtliga närvarande ledamöter besluta, att den skall upptagas.

2 mom. Styrelsen är beslutförför, då minst fem ledamöter äro tillstädes. Såsom styrelsens beslut gäller den mening, varom flertalet av de röstande förena sig eller vid lika röstetal den som biträdes av ordföranden vid sammanträdet.

Vid sammanträde föres protokoll av styrelsens sekreterare. Utgående expeditioner undertecknas på styrelsens vägnar av ordföranden med kontrasignation av föredraganden och sekreteraren.

Lärarrådet

11 §.

Lärarrådet utgöres av rektor som ordförande och högskolans lärare.

Är tjänst, vars innehavare är ledamot av lärarrådet, ledig eller åtnjuter innehavaren tjänstledighet, inträder av Kungl. Maj:t eller styrelsen förordnad vikarie i hans ställe såsom ledamot av lärarrådet. Dock må vikarie ej deltaga i behandling av ärende som gäller tjänstetillsättning inom samma ämne.

Lärarrådet äger, då så anses erforderligt, med sig adjungera ytterligare representanter för lärarna samt tillkalla särskilda sakkunniga med rätt för dem att deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Den som är av avvikande mening från lärarrådets beslut, må till protokollet låta anteckna sin mening.

12 §.

Lärarrådet har allmän tillsyn över och vård om högskolans angelägenheter. Särskilt åligger det lärarrådet:

- 1) att framlägga förslag till studieplaner och förslag rörande undervisningen och övriga högskolan tillhörande angelägenheter;
- 2) att uppgöra förslag till instruktioner för lärare och andra tjänstemän samt till ordningsstadgar och andra allmänna föreskrifter rörande högskolans verksamhet;
- 3) att inom behörig tid inkomma till styrelsen med förslag i fråga om högskolans årliga anslagsäskanden;
- 4) att avgiva yttranden i ärenden, som för sådant ändamål överlämnats till lärarrådet;
- 5) att fastställa tider för examen och pröva inkomna ansökningar om examen;
- 6) att uppgöra förslag till och, där ej donationsurkunderna annorlunda bestämma, utdela stipendier;
- 7) att i övrigt fullgöra vad enligt denna stadga eller eljest meddelade föreskrifter ankommer på lärarrådet.

13 §.

Lärarrådet är beslutfört, då minst halva antalet ledamöter äro tillstädes. Såsom lärarrådets beslut gäller den mening, varom flertalet av de röstande förena sig eller vid lika röstetal den som biträdes av ordföranden.

Vid sammanträdet föres protokoll.

Rektor

14 §.

Rektor utövar den närmaste vården om och tillsynen över högskolan. Särskilt åligger det rektor:

- 1) att vara föredragande i styrelsen samt ordförande i lärarrådet;
- 2) att biträda styrelsen vid övervakandet av att denna stadga och andra föreskrifter rörande högskolan åtlydas samt att därvid särskilt vaka över att undervisningen behörigen handhaves, att högskolans tjänstemän och de studerande noggrant uppfylla sina åligganden ävensom att god ordning upprätthålles vid högskolan;
- 3) att tillse, att i behörig ordning fattade beslut verkställas;
- 4) att inför styrelsen ansvara för högskolans ekonomiska förvaltning och därvid särskilt tillse, att beviljade anslag användas för avsedda ändamål samt att räkenskaper och redovisningar behörigen upprättas och inom föreskrivna tider avlämnas;
- 5) att hava tillsyn över högskolans lokaler, inventarier och samlingar;
- 6) att årligen före den 1 oktober till styrelsen avgiva berättelse över högskolans verksamhet under det sist förflutna budgetåret;
- 7) att mottaga till styrelsen, lärarrådet eller högskolan ställda skrivelser samt ombesörja, att de bliva diarieförda och vederbörligen handlagda;
- 8) att i övrigt fullgöra vad enligt denna stadga eljest ankommer på rektor.

Lärarna och deras åligganden m. m.

15 §.

Med lärare avses i denna stadga innehavare av tjänst som universitetslektor och lektor.

16 §.

Lärare åligger att ombesörja undervisning och förrätta examination i det eller de läroämnena, för vilka han har att svara.

I fråga om universitetslektors åligganden skall i övrigt gälla vad som i motsvarande fall är föreskrivet beträffande nämnda tjänst vid universitet, dock att de uppgifter som enligt nämnda bestämmelser ankommer på kanslern för rikets universitet i stället skall ankomma på högskolans styrelse.

Undervisningsskyldigheten för rektor omfattar 130 timmar för läsår.

17 §.

Beträffande arbets- och mottagningstid för andra tjänstemän än lärare skola bestämmelserna i 12 och 13 §§ allmänna verkstadgan äga motsvarande tillämpning.

Studerande

18 §.

Behörig att antagas som studerande vid socialhögskola är den som avlagt studentexamen eller i särskilt inträdesprov styrkt sig äga tillräcklig underbyggnad och mogenhet för att kunna tillgodogöra sig undervisningen.

19 §.

Ansökan om inträde vid socialhögskola skall göras på tid och sätt som antagningsnämnden bestämmer.

Styrelsen äger bestämma det högsta antal studerande, som årligen må antagas vid högskolan.

20 §.

De studerande har att ställa sig till noggrann efterrättelse gällande bestämmelser rörande högskolan.

Om disciplinära påföljder för de studerande är särskilt stadgat i disciplinstadgan för rikets universitet och vissa andra läroanstalter. Uppgifter som enligt nämnda stadga ankommer på kanslern för rikets universitet skall i stället ankomma på högskolans styrelse.

21 §.

Varje studerande är skyldig inträda i en vid högskolan bildad sammanslutning av de studerande, benämnd Socialhögskolans elevkår, och att under hela den tid han vid högskolan idkar studier, tillhöra elevkåren.

Elevkåren står under överinseende av en inspektor, och dess angelägenheter handhas av en av kåren vald styrelse. Inspektor väljes av elevkåren bland ledamöterna av högskolans lärarråd, och tillkommer det högskolans styrelse att stadfästa valet.

Inspektor bör vårda sig om allt, som kan bidra till att främja elevkårens ändamål. Han äger få del av alla inom elevkåren fattade beslut. Anser inspektor sådant beslut strida mot gällande lag eller eljest givna föreskrifter, äger han undanröja beslutet och visa frågan åter till förnyad behandling.

Elevkåren äger överenskomma om de stadgar, efter vilka dess angelägenheter skola handhas. Dessa stadgar skola stadfästas av högskolans styrelse.

Undervisning och examination

22 §.

Utbildningen till socionom omfattar tre och ett halvt läsår samt bedrivs i överensstämmelse med studieplaner fastställda av högskolans styrelse.

23 §.

Läsåret omfattar två terminer, höstterminen från och med den 25 augusti till och med den 20 december samt vårterminen från och med den 15 januari till och med den 31 maj. Den övriga tiden av året är ferier.

Praktisk utbildning kan förläggas till ferietid.

24 §.

Undervisningen skall, allt efter ämnets art, meddelas i form av föreläsningar, lektionsundervisning, seminarieövningar, laborationsövningar eller exkursioner.

25 §.

Utbildningen omfattar

dels en samhällsvetenskaplig grundkurs med följande delkurser: rättskunskap, statskunskap, statistik, sociologi, samhällsekonomi, socialpolitik samt praktisk förvaltningskunskap med yrkesorientering;

dels följande examensämnen: statskunskap, rättsvetenskap, samhälls- och företagsekonomi, sociologi och psykologi,

dels ock studiepraktik.

26 §.

Vid godkänd prövning i examensämne skall betyg givas med något av vitsorden: Berömlig, Med utmärkt beröm godkänd, Med beröm godkänd, Icke utan beröm godkänd och Godkänd. Vid godkänd prövning i samhällsvetenskaplig grundkurs skall lämnas vitsordet: Godkänd.

27 §.

Studerande, som fullgjort vad som är föreskrivet för socionomexamens avläggande, äger rätt att till lärarrådet ingiva ansökan om examen.

För prövning av sådan ansökan skall lärarrådet hålla sammanträde tre gånger varje termin.

För examens godkännande fordras, att den studerande *dels* genomgått godkänd grundkurs, *dels* förvärvat minst fyra betygsenheter i examensämnena, varav minst två betygsenheter i ett dylikt ämne, *dels* ock fullgjort tolv månaders godkänd studiepraktik. Examen kan jämväl godkännas om studerande, som inte fullgjort studiepraktik, förvärvat minst sex betygsenheter i examensämnena, varav minst två betygsenheter i vart och ett av två sådana ämnen. Högst en betygsenhet kan förvärvas genom kombination av alternativkurser inom skilda examensämnena.

28 §.

Över godkänd examen utfärdar rektor betyg enligt formulär som fastställs av samarbetsnämnden.

29 §.

Den som avlagt socionomexamen äger vid högskolan genomgå efterprövning såväl i ämne, som ej ingått i hans examen som ock i ämne, som ingått i hans examen, till vinnande av högre betyg. Ej må någon mer än två gånger undergå efterprövning i samma ämne.

I fråga om efterprovning skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat angående provning i socionomexamen.

30 §.

Vid varje högskola skall finnas en undervisningsnämnd med uppgift att bereda ärenden om undervisningens planmässiga ordnande, granska studieplaner och studiehandböcker samt till lärarrådet framlägga förslag i sådana eller liknande frågor.

Nämnden består av rektor som ordförande och sex ledamöter. Av ledamöterna utses tre av lärarrådet bland lärarna i rådet och tre av elevkåren på sätt denna beslutar.

Nämnden äger, då det anses erforderligt, med sig adjungera ytterligare representanter för lärarna och de studerande.

Sammanträde med nämnden skall hållas minst en gång varje termin och i övrigt, då rektor finner det erforderligt eller då minst tre av ledamöterna för upp-givet ändamål gör framställning därom.

Tjänstetillsättning, kompetensfordringar m. m.

31 §.

1 mom. Tjänst som rektor tillsättes av Kungl. Maj:t, efter förslag av styrelsen för högskolan, genom förordnande på sex år, om ej särskilda skäl föranleda att förordnande meddelas för kortare tid.

Ordinarie och extra ordinarie tjänster i lägst lönegrad 25 tillsätts av Kungl. Maj:t efter förslag av styrelsen.

Övriga tjänster tillsätts och annan personal antages av styrelsen.

Tillfällig arbetshjälp må anställas av rektor.

2 mom. Sökande till tjänst skall på anfordran förete åldersbetyg. Om skyldighet att förete läkarintyg för vinnande av anställning i statens tjänst är särskilt stadgat.

3 mom. Ordinarie tjänst med lönegradsbeteckningen Ao tillsättes, om den tillhör lägst lönegrad Ao 21, genom fullmakt och eljest genom konstitutorial.

32 §.

1 mom. Behörig till tjänst som universitetslektor vid högskolan är den som avlagt godkänt disputationssprov och styrkt sig äga pedagogisk skicklighet.

2 mom. Behörig till tjänst som lektor och studiekonsulent är den som avlagt socionomexamen eller annan samhällsvetenskaplig examen samt har allsidig praktisk erfarenhet av socialt, administrativt eller kommunalekonomiskt arbete.

33 §.

1 mom. Då tjänst, som tillsättes av Kungl. Maj:t blir ledig, utfärdar styrelsen för högskolan kungörelse, som införes i Post- och Inrikes tidningar och anslås i högskolans lokal, med föreläggande av tre veckors ansökningstid, räknat från kungörandet i nämnda tidningar.

2 mom. Tillkännagivande av styrelsens förslag om tjänstetillsättning skall ofördröjligen anslås i högskolans lokal tillika med uppgift å den dag, då anslaget skedde. Ansökningshandlingarna jämte förslaget insändas därefter till Kungl. Maj:t.

34 §.

Tjänst som tillsättes av styrelsen skall kungöras till ansökning på sätt i 33 § 1 mom. föreskrives.

Tillkännagivande av beslut om tillsättning skall ofördröjligen anslås på sätt i 23 § 2 mom. stadgas.

Vad i första stycket sägs skall icke gälla tjänst i reglerad befordringsgång.

Semester och annan ledighet, vikariat och avsked m. m.

35 §.

1 mom. Lärare äga, såvida hinder däremot ej möter på grund av stadgandet i 23 § 2 mom. stadgas, åtnjuta ferier under de i 23 § såsom ferier betecknade delarna av året.

2 mom. Annan tjänsteman är berättigad till semester enligt vad därom är särskilt stadgat.

Styrelsen bestämmer tid, till vilken rektors semester skall förläggas.

Fördelningen av semester mellan personalen vid högskolan fastställs av rektor.

3 mom. Annan ledighet än ferier eller semester må beviljas tjänsteman under högst en vecka för år av rektor och för längre tid av styrelsen; behöver rektor eller lärare ledighet under längre tid än sex månader, skall dock frågan hänskjutas till Kungl. Maj:ts avgörande.

36 §.

Erfordras vikarie för tjänsteman, ankommer det på den som beviljat ledigheten att förordna lämplig person att upphålla tjänsten.

Är tjänst ledig, må styrelsen förordna vikarie, om ej annat följer av tredje stycket.

Beträffande förordnande skola iakttagas bestämmelserna i 8 § statens allmänna avlöningsreglemente.

37 §.

Ansökan om avsked eller entledigande skall prövas av den som har att tillsätta sökandens tjänst.

38 §.

Styrelsen har att på begäran av tjänsteman utfärda intyg angående hans tjänstgöring vid högskolan.

39 §.

Beträffande åtal mot och disciplinär bestraffning av tjänsteman vid högskolan skola bestämmelserna i 22—27 §§ allmänna verkstadgan äga motsvarande tillämpning; dock att vad i 22 § sägs om hovrätt i stället skall gälla allmän under rätt. Befogenhet, som avses i 23—27 §§ nämnda stadga, utövas av styrelsen.

Besvär

40 §.

Den som icke åtnöjes med beslut av lärarrådet eller rektor äger, där ej annorlunda är stadgat, hos styrelsen söka ändring genom besvär, vilka skola ingivas till rektor.

41 §.

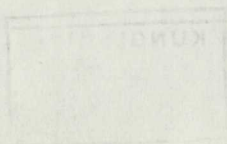
Den som icke åtnöjes med styrelsens beslut äger, där ej annorlunda är stadgat, hos Kungl. Maj:ts söka ändring genom besvär, vilka skola ingivas till det statsdepartement till vilket ärendet hör.

Beträffande sådant beslut om tjänstetillsättning eller förslag därtill, som tillkännagives genom anslag, skall besvärstiden räknas från den dag, då anslaget skedde.

Antagningsnämndens beslut kan icke överklagas.

Övergångsbestämmelser

Socionomexamen må avläggas och efterprovning enligt fordringarna för denna examen äga rum enligt nu gällande bestämmelser intill utgången av år 1967.

Beställande skänkt bestit om försäkringskostnad för denna bok. Den som
känsligt söker något av de följande böckerna kan beställa dem från
Amalgamskandinaviska bokhandeln i Stockholm.

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Beställningar och öfriga uppgifter till Amalgamskandinaviska bokhandeln
skickas till följande adress: Amalgamskandinaviska bokhandeln, Södra
Sjögatan 1, Stockholm.

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

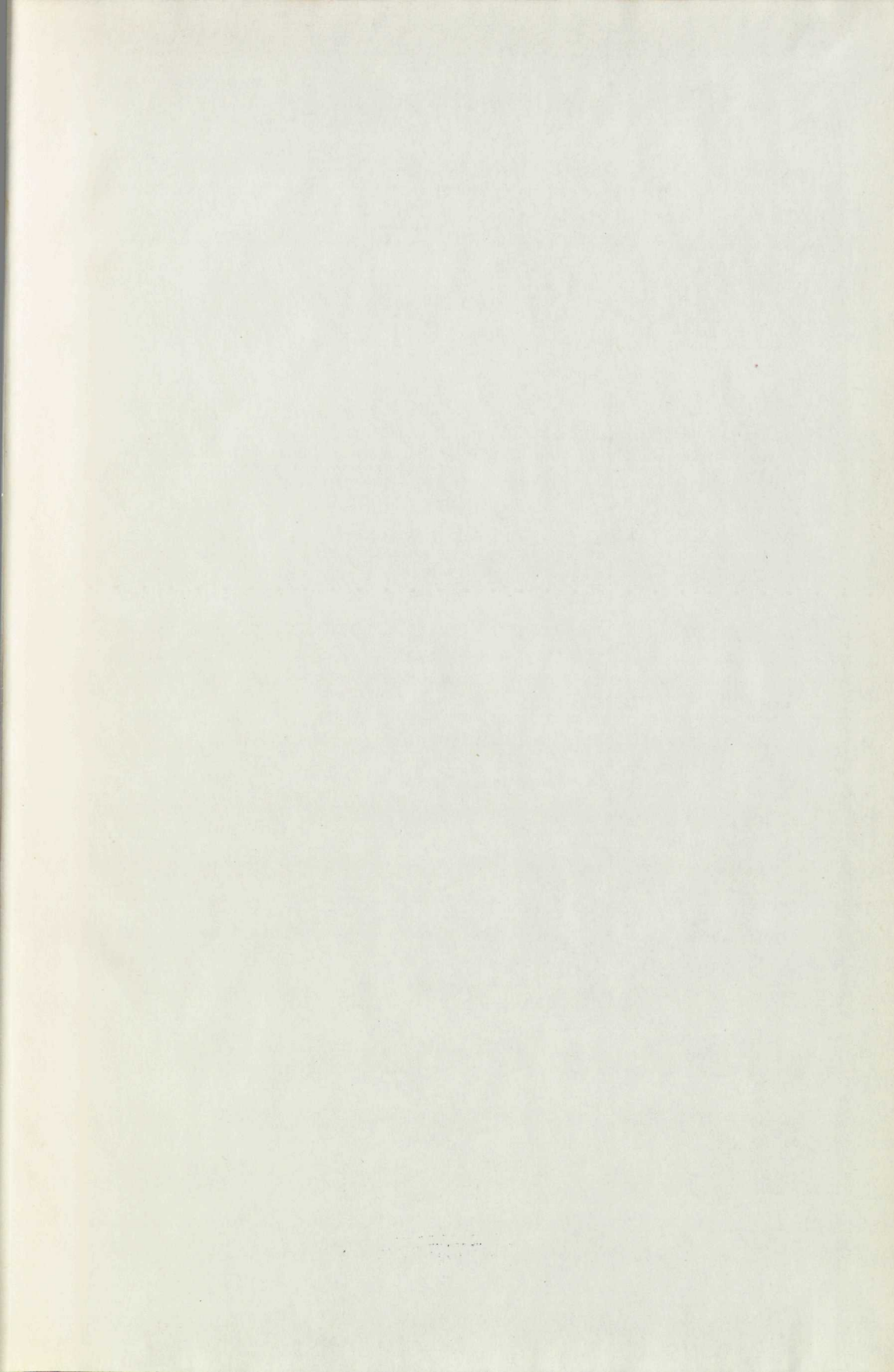
Amalgamskandinaviska bokhandeln

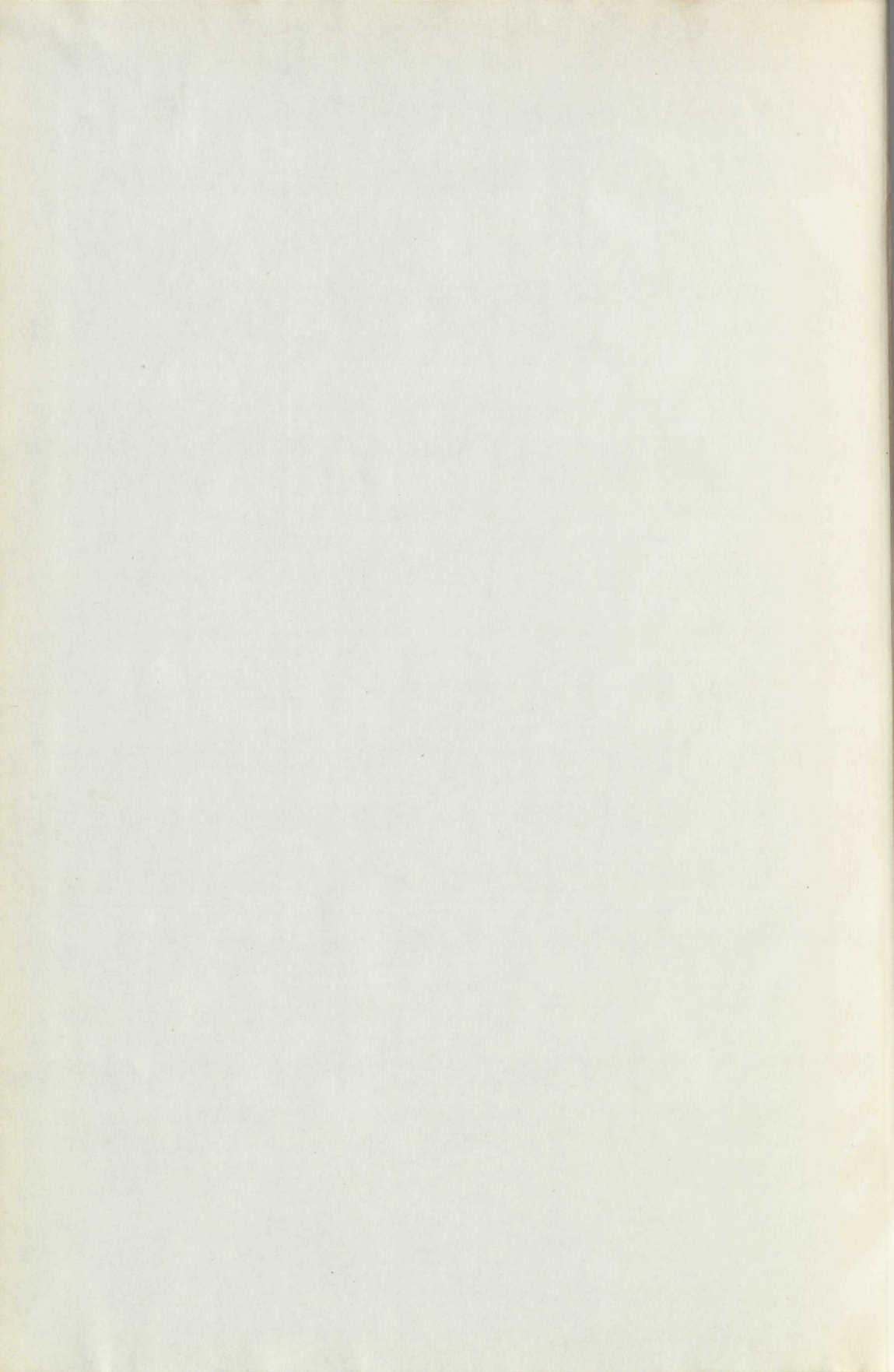
Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

Amalgamskandinaviska bokhandeln

KUNGL BIBL.
27 SEP 1962
STOCKHOLM

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1962

1. Helsetjeneste for søfarende.
2. Nordiskt samarbete inom radio och television.
3. Vattenkraften i Torne och Kalix älvar.
4. Nordisk bogmarked.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Atomansvarighet II. [14]
Utländssvenskars deltagande i allmänna val. [19]
Nedre justitierevisionens arbetsorganisation. [20]
Expropriation för sanering av historiskt eller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. [24]
Radions juridiska ansvar. [27]

Utrikesdepartementet

Aspekter på utvecklingsbiståndet. [12]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarets personalfrågor. [3]
Försvarets tandvård. [23]
Arbetsbidsreglering för militär personal och civilmilitär. [30]

Socialdepartementet

Skogstillgångarna i Jämtlands län. [1]
Arbetsbidsförkortningens omfattning och utläggning. [17]

Kommunikationsdepartementet

Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. [6]
Avgiftsbelagda trafikanläggningar. [26]
Säkerhetsinspektion av motorfordon och släpvagnar. [29]
Svensk trafikpolitik III. [35]
Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och personalorganisation. [37]

Finansdepartementet

Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. [8]
Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. [9]
1959 års långtidsutredning. 1. Svensk ekonomi 1960—1965. [10] 2. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. [11]

Skärpta regler för rusdrycksinköp. [13]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppborrdsväsendet. Del II. [18]
Reviderad nationalbudget för år 1962. [25]
Stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna. [31]
Automatisk databehandling. [32]
Mål och medel i stabiliseringspolitiken — Remissyttranden. [41]
Avdrag för representationskostnader, m. m. [42]

Ecklesiastikdepartementet

Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadlet. [5]
Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. [18]
Skolväsendets centrala ledning. [28]
Försvarsmedicinsk forskning i totalförsvaret. [34]
Socionomutbildningen. [43]

Jordbruksdepartementet

Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. [2]
Veterinärmedicinsk forskning och undervisning. [33]
Naturen och samhället. [36]

Handelsdepartementet

Den allmänna näringslagstiftningen. [15]
Beredskapslagring av olja 1963—1969. [40]

Inrikesdepartementet

Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. [4]
Kommunalrättskommittén. 2. Kommunal beredskap. [7] 3. Kommunalt stöd åt studerande från utvecklingsländerna. [21]
Samhällsfarlig asocialitet. [22]
Utbildning av sjukvårdsadministratörer. [38]

Civildepartementet

Ortsprisindex. [39]